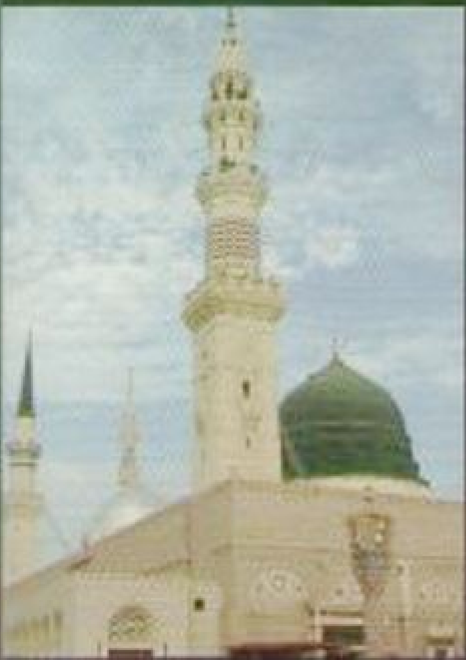

M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ

Üstad

ALİ ULVİ KURUCU

Hatıralar - 3

6. BASKI

Üstad

ALİ ULVİ KURUCU

Hatıralar - 3

M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ; 1941'de Bursa'da doğdu. İlkokulu Yenişehir ve Bursa'da okudu. Haydarpaşa Lisesi'ni ve İstanbul Edebiyat Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1965). Fakülte yıllarında, haftalık Yeni İstiklâl gazetesinde çalıştı ve yazdı. Özel Fatih Erkek Koleji'nin kuruluş yıllarında idareci ve öğretmen olarak çalıştı (1967-71). Haftalık Sebil gazetesinde yazdı ve genel yayın müdürlüğü yaptı (1976-80). MED Yayınevi'ni kurdu (1978-82). Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi'nin kuruluşunda çalıştı (1983). Altınoluk dergisinin çıkarılmasına yardım etti (1986). M. Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfi içinde "Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi"ni kurdu, neşriyatta bulundu, konferanslar tertipledi ve talebeye "Safahat Dersleri" verdi (1985-89). Günlük "Zaman" gazetesinde köşe yazarlığı yaptı (1987-89). Siyasete, ticarete ve memuriyete girmedi. 1960'dan beri yazıları ve 1969'dan itibaren kitapları yayınlanmaktadır. Evli (1967) ve altı çocuk babasıdır. Yazdığı veya neşre hazırlayıp yayınladığı başlıca eserler: Tarafsız Değilim, Yakın Tarih Yazıları, Düşman Acımaz, Müslüman Aile, Başörtülü Melekler, Aman İrtica Olmasın, Mehmed Âkif Ersoy (hayatı, eserleri, fikirleri), Mehmed Âkif Hakkında Araştırmalar (3 cilt), Mehmed Âkif Mısır Hayatı ve Kur'ân Meâli, Yakın Tarihimizde Gizli Çehreler, Yakın Tarihimizde İslâm ve Irkçılık Meselesi, Yakın Tarihimizde Dönmelik ve Dönmeler, Şeyhulislâm Ebussu'ud Efendi'nin Fetvalarına Göre Kanunî Devrinde Osmanlı Hayatı (yazma nüshalardan), Peygamber Efendimiz (Ahmed Cevdet Paşa'dan -Vakıf, Hediye Kitaplar Dizisi-), Delâil-i Şerif Mecmuası (el-Cezûlî'den), Buhranlarımız ve Son Eserleri (Said Halim Paşa'dan), Mehmed Âkif (Süleyman Nazif'ten eski metniyle birlikte), Safahat (Mehmed Âkif'ten eski metniyle birlikte, karşılaştırmalı tenkidli neşir) ve Safahat'ın, eski ve yeni harflerle muhtelif baskıları, Başımıza Gelenler (Mehmed Ârif'ten), Türk ve Arap (Çerkeşşeyhizâde Halil Hâlid'den eski metniyle ve Arapçasıyla birlikte), Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hâtıraları (Seyyid Murâdî Reis'ten Gazavât-ı Hayreddin Paşa, yazma nüshadan), Zağra Müftüsünün Hâtıraları (Hüseyin Râci Efendi'den Târihçe-i Vak'a-i Zağra), Mansur Bey (Mehmed Murad'dan Turfanda mı, Yoksa Turfa mı? -roman-), Volkan Gazetesi (Derviş Vahdetî'den aynen neşir ve tedkik), Dönmeler Âdeti (Ahmed Sâfi'den, 120 yıllık yazma belge), Üstad Ali Ulvi Kurucu Bey'in Hatıraları (Üstad'la birlikte, Medine ve İstanbul'da on yıl süren bir çalışma).

ÜSTAD ALİ ULVİ KURUCU
HATIRALAR-3

Editör
Şeref YILMAZ

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Necmi TOPAL

ISBN
978-9944-125-13-0

Yayın Numarası
218

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası Sarnıç Yolu Üzeri No: 7
Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Mart 2009

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Kaynak Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.kaynakyayinlari.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ KISIM

MEDİNE-İ MÜNEVVERE

NURLU BELDE'DE ELLİ YIL

SEYYİD EBUL HASEN NEDVÎ

MAHMUD CEVDET SEZER BEY

ÖNSÖZ

Hatıralar'ın birinci ve ikinci ciltlerinde Üstad'ın Konya ve Kahire hatıralarını okumuş; Medine hatıralarına başlamıştık. Bu cildin tamamı onun devamı olacak. Dördüncü cildimiz de hazırlanıyor.

İlk iki cildin önsözlerinde merhum Üstad Ali Ulvi Kurucu Bey'i (1922 - 2002) kısaca tanıtmış ve hatıraların önemini belirtmiştik. Ayrıca nasıl Medine'ye giderek merhumun evinin bir dairesinde iki ay kadar kaldığımızı ve kendisine sorular sorarak, hatıralarını ses kaydı ile tesbit ettiğimizi, sonra bunların üzerinde nasıl çalışarak eseri kaleme aldığımızı uzunca anlatmıştık.

İlk ciltleri okumuş olan dostlarımıza artık bir şey söylemek fazla olur. Onlar çoktan, anlatılan edebî, tarihî, manevi bahislerin ve merhumun tatlı üslûbunun tiryakisi oldular. İlk olarak bu cildi görenlere de deriz ki: İstediğiniz yeri açıp, sadece birkaç sayfa okuyun, yeter…

Kaynak Yayınları, çok yerinde bir seçimle, Üstad Ali Ulvi Bey'in hatıralarıyla aynı zamanda olmak üzere, hâlen çok şükür berhayat ve aramızda bulunan bir diğer üstadımızın, Ahmed Muhtar Büyükçınar Hocaefendi'nin (d. 1920) iki ciltlik hatıralarını da yayınladı ki, isabetli iş denilirse, ancak bu kadar olur.

"Hayatım İbret Aynası" adını taşıyan, ismiyle müsemma bu hatıralar, gerçek bir hazinedir. Baş tarafında merhum Ali Ulvi Bey'in bir takrizi bulunan bu eser de muhakkak okunmalıdır.

Yazanlar yayınlayanlar, vazifelerini yaptılar. Şimdi sıra okuyucuda ve bilhassa "toplumdaki bozuluştan" haklı olarak şikâyet

eden aile reislerinde. Okumak ve çocuklarının okumasını sağlamak; artık onların işi… Allah muvaffak etsin ve tesirini halketsin.

Son sözlerimiz, Medine-i Münevvere ve Mekke-i Mükerreme'den başlayarak, her iki cihandaki bütün büyüklerimize, sevgili mü'minlere, geçmiş ve gelecekteki Müslüman kardeşlerimize salât ü selâmlar, fatihalar ve candan dualar olsun.

M. Ertuğrul Düzdağ

ÜÇÜNCÜ KISIM

MEDİNE-İ MÜNEVVERE

NURLU BELDE'DE ELLİ YIL

(DEVAM)

ZEKÂİ EFENDİ HOCA

1930'da küçük köyümüzün dar muhitinden ayrılmış; Konya'ya gelmiştik. Babam Tekke mahallesindeki mescide imam oldu. Henüz sekiz yaşındayım, ama güzel sese âşıkım.

Zekâi Efendi o sırada Aziziye Camii'nin müezzini idi. Beş vakit ezanı okurdu. Ben de sabah, akşam ve yatsı ezanlarını, babamın mescidinde okuyordum. Sabah ve yatsı ezanlarında Zekâi Efendi'yi beklerdim. O Aziziye'den güzel sesiyle okur, ben sonuna kadar dinler, o bitirince başlardım.

Çok güzel Mevlid okur, kaside okur, ilâhi okurdu. Talebe yetiştirmeyi severdi. Sesi güzel gençlere, bildiği ilâhileri geçerdi. Arif Bey, Galatalı Hafız Mahmud Ekmekçi, sonra hâkim olan Ethem Ustazade Nuri, Samedzade Hafız Ahmed, o sırada henüz küçük olan Dr. Ali Kemal Belviranlı... Bunların hepsi o günlerde Zekâi Efendi'ye birlikte devam ettiğimiz, hem Kur'an, hem mukabele, hem kaside ve ilâhi okuduğumuz arkadaşlarımızdır.

Zekâi Efendi'nin Verdiği Meşkler

Zekâi Efendi'nin yazısı da güzeldi. Bize güzel kıraatı, tilaveti öğrettiği gibi, güzel yazı dersi de verirdi.

Yazı meşk ederken, sayfanın başına bir mısra, bir beyit, yahut güzel bir söz, bir hadis meali yazar, biz alt tarafına, ona bakarak, benzeterek tekrar tekrar yazar, çalışırdık. Yazı dersinde, iki sene içinde verdiği bu meşklerin bir kısmı hâlâ hatırımdadır. Bir beyit:

Âfet-i gamdan acep dünyada kim âzâdedir
Herkesin bir derdi var mâdem ki Âdemzâdedir

Başka bir beyit:

Hallâk-ı Cihan âleme kıldıkta tecellî
Her gâsıbı bir câmie etmiş mütevellî

Kendisi de Aziziye Camii'nin mütevellilerinden şikâyetçi idi:

"Mütevellî demek, gâsıb demek değil yahu! Vazifesi camii koruyup kollamak iken, bu kendi kesesini koruyup kolluyor yeğenim!" diye şikâyet ederdi. Fakire "yeğenim." derdi:

"Yeğenim, demek bu beyiti yazan adam da bizimki gibi bir mütevelliye çatmış..."

Kendi yazdığı manzumeler vardı:

Var ise para, çık pazara;
Yok ise para, gir mezara.
Var ise pulun olurlar kulun;
Yok ise pulun kapıdır yolun...

*

Beklemekten çünkü yoktur fâide;
Rabbenâ enzil aleynâ mâide...

Yani "Allah'ım bize semâdan sofra indir..."

Bir Naat

Zekâi Efendi'nin okuyuşu bana dokunurdu. Mübarek gecelerde, davetlere gitmez; müezzini olduğu Aziziye Camii'nde kalır; orada Mevlid ve kaside okurdu.

Böyle birgünde, o güne kadar hiç duymadığım bir kaside, bir naat okumuştu. Uşşak makamındaki naat şöyle idi:

Şaşmışım vasfında eyâ sana hayret mi desem
Sana ey tâc-ı serim şâh-ı şerîat mi desem
Gül-i gülzâr-ı safâ bülbül-i ülfet mi desem
Yoksa mahbûb-i Hudâ şâh-i melâhat mi desem

*

Tab'-ı Hassân'ıma her şâiri yeksan demezem
Sıfatın hem görürem korkarım âsan demezem
Sana Kur'an demese, ben sana insan demezem
Sana can vermeyene sâhib-i îman demezem
Sana Ahmed mi, Muhammed mi, muhabbet mi desem
Yoksa mahbûb-i Hudâ şâh-ı melâhat mi desem

Bir kısmını hatırladığım bu naati, Zekâi Efendi, Aziziye Camii'nin kürsüsünde okuyup ağladı; cemaati de ağlattı.

Ağlatan Mevlid

O günlerde Nakiboğlu Camii'nde yine Konya'nın en gözde, sesi güzel hâfizlarının okuduğu bir Mevlid-i Şerif'i hiç unutamam. Konya devri hatıralarımda zikr-i cemilleri geçen Sivaslı Derviş Ahmed, musalladaki yağmur duasına gür sesiyle âmin deyip, ertesi gün yağmur altında cenaze namazı kılınan Karamanlı Mevlüd Efendi, Zekâi Hoca ile Yüzbaşı Galip Bey bu Mevlid'i okumuşlardı.

Yüzbaşı Galip Bey, derviş-meşrep bir adamdı. Sesi güzeldi. Aslen İstanbulluydu.

O gün, bu dört hâfızın okuduğu Mevlid'in, bir kayıd âleti olup da zaptedilmesi fevkalâde olurdu. Herbiri birbirinden yanık okudular; ağladılar ve ağlattılar. Ben o günkü gibi gözyaşlarıyla yıkanan bir Mevlid görmedim.

Ehl-i Beyt âşıkı olan Derviş Ahmed'in gür ve yanık sesiyle okuduğu Kerbela mersiyesi de herkesi gözyaşlarına boğmuştu. O okurken ezberlediğim kaside şöyle idi:

Çare ver derdime Şâh-ı Rusül'ün başı için
Kerbelâ şâhı Hüseyn'ile karındaşı için
Sînemi derd ü gamın tîrine âmâc etme
Sabr ü sâmânımı âfât ile târâc etme
Nâmımı defter-i uşşâktan ihrâc etme
Kendi muhtâcını muhtâcına muhtâc etme

Derviş Ahmed bu kasideyi okurken, Mevlid'de bulunan Kadirî dervişleri, derviş Cemilzade Hâfız Mehmed ve arkadaşlarının hep beraber bir ağlamaları vardı ki, tarif olunamaz.

"Kerbelâ Şâhı Hüseyn'ile karındaşı için" deyince, gönülden gelip dökülen yaş, nasıl hazin olurmuş, o manzarayı unutamam. Masum çocuk zihninde yer etmiş bazı sahneler, hiç silinmiyor...

Ezan İçin Hicret

1932 senesiydi. Zekâi Efendi birgün bize geldi. Dedem, amcam ve babam vardı. Zekâi Hoca, üçünün de talebesi idi. Şöyle dedi:

"Efendim, belki işitmemişsinizdir; benim kulağıma geldi: Yakınlarda ezan değişecekmiş... Bendeniz ezanı, bir İlâhî emir olarak telâkki ediyorum. Mâlûm-i âlîleri, gerçi Peygamber Efendimiz'e vahiyle gelmedi. Fakat sahabe-i kirama bildirildi ve Peygamber-i Zişan, bu emri takrir buyurdular, kabul ettiler, bunu tatbik edelim, dediler... Mâlûm-i fâzılaneleri takrir de vahyin bir kısmıdır. Binaenaleyh bu muhalefete benim gönlüm razı olmuyor... Terk-i diyar edeceğim, muhacir olacağım. İnşaallah ezan aslına dönünceye kadar dönmeyeceğim. Uydurma ezanı okumamaya niyet ettim. Allah'tan bunu diledim... Efendim vedaya geldim."

"Nereye gideceksiniz?"

"Kıbrıs'a gideceğim."

Kıbrıs Ahvali

Zekâi Hoca böylece Kıbrıs'a gitti. Oradaki ilk intibalarını şöyle anlatırdı:

Kıbrıs'a gittikten sonra, ilk ezanı bir öğle vakti Magosa Camii minaresinden okudum. Şerefeden aşağıya baktım ki, camiin etrafı insan dolu... Çok memnun oldum:

"Şu Kıbrıs halkı fevkalâde bir milletmiş yahu! Bir de bunlar için, namaza alâkaları azdır, derlerdi. Şu kalabalığa bak. Adamların günahını almışız." dedim.

Sevinçle aşağı indim, camiye girdim; baktım, imam ve birkaç ihtiyar... Başka kimse yok. Namazı kıldık. Sordum:

"Sizin namazınız böyle mi?"

"Tabiî böyle!"

"Hayırdır inşaallah? Yahu dışarısı insan doluydu, ne oldu?"

"Onlar sizin ezanınızı beğendiler. Sesiniz güzel diye dinlemeye geldiler..."

"Vay canına, ulan Kıbrıs bu mu?" dedim.

Hanım Geri Döndü

Üç sene zor dayandım, Medine-i Münevvere'ye muhacir olmaya karar verdim... Ezan aslına dönmediği için ben de Türkiye'ye dönmüyordum.

Üç senedir benimle birlikte Kıbrıs'ta olan hanım:

"Öyleyse, sen hele bir Medine'ye git. Ben Konya'ya gideyim, anamla babamla görüşeyim. Sen sonra beni istet." dedi. Konya'ya döndü.

Ben Kıbrıs'tan Mekke'ye gittim. Orada biraz kalıp Medine'ye geldim. Oradan hanımı çağırdım.

Fakat bizim hanım Kıbrıs'taki alâkasızlığı görmüştü, sıkıntı da çekmiştik. Paramız kalmamıştı. Hatta hanıma fazla para verememiş, ancak Konya'ya gidebilecek kadar verebilmiştim... Konya'dan bana mektup yazdı:

"Ben artık başka yerlere gelemem. Sen memlekete dön. Burada herkes seni seviyor. Zekâi Efendi, Zekâi Efendi diyorlar. Hiç bir Mevlid sensiz okunmazmış. Herkesin sana sevgisi var..."

Bir zaman böyle geçti. Ben hanımı Medine'ye çağırırım, o beni Konya'ya çağırır. Neticede gelmedi...

Baktım, Kâbe, Gökte Uzayıp Gitmiş

Zekâi Efendi, Kıbrıs'tan Mekke'ye geldiği ilk günlerde şahid olduğu fevkalâde bir hâli şöyle anlatmıştı:

Mekke-i Mükerreme'ye geldim. Parasız kaldım. Sabrediyorum. Fakirlik zor imiş; bunu gördüm, yaşadım. Fakat manen çok zengin idim. Manen çok şeyler kazandım...

İlk umre tavafımı yaptım. Altınoluk'un altında oturuyorum. Kâbe-i Muazzama'ya bakarken hatırımdan, gönlümden şu geçti:

"Yarabbi, ben sanırdım ki, Kâbe-i Muazzama'nın civarında, Kâbe'den yüksek ev bulunmaz..."

O günlerde, civarda dört beş katlı evler bulunuyordu. Yalnız zihnimden geçiyor, dilimle bir şey söylemiş değilim...

Rükn-i Yemani tarafından, Altınoluk'un altına doğru bir zat geldi. İhramlı, saçlı, esmer, son derecede mehîb, heybetli... Selâm verdi:

"Esselâmu aleykum!"

"Ve aleykümüsselâm..." dedim.

"İrfa' re'sek ve'n-zur fevkek! Başını kaldır, yukarı bak!" dedi.

Başımı kaldırdım, Kâbe'ye baktım... Baktım ki, Kâbe gidiyor... Semâya doğru yükselip gidiyor, gökte uzayıp gitmiş, sonu görünmüyor!..

Zekâi Hoca:

Bunu gözümle gördüm, yeğenim, dedi; kendimden geçtim, derler ya; bunu duyarız, menkıbelerde okuruz ya... Allah'ım bunu bana gösterdi. Ben gözümle gördüm. Kendinden geçmek, manevî bir tecelliye mazhar olmak neymiş, bunu ben yaşadım... Kendimden geçmişim, kendimi kaybetmişim...

Bir taraftan da:

"Allah'ım bu bir su-i edebdir. Fakat dilimden çıkmadı. Gönlüme geldi, kalbime hutur etti. Allah'ım muahaze etme-

dim... Allah'ım beni gazabına uğratma, beni yerlere çarpma." diye yalvarıp yakardığımın farkındayım.

Kendime geldim. Dedim ki:

"Beni uyandıran, bu ikazda bulunan zâtın bir elini öpeyim, duasını alayım..."

Hemen tavafa girdim. Tavaf edenler 45-50 kişiyi geçmiyordu. O zat yoktu. Mekke'de on beş gün kaldım, o zatı hep aradım, göremedim.

Zekâi Hoca İle İlk Hac

Konya'dan ailece hicret edip Cidde'ye, oradan da ilk olarak Mekke'ye geldiğimizde eda ettiğimiz ilk haccımızda Zekâi Hoca ile tekrar buluştuk ve birlikte haccettik. Bu hac esnasında, çok ibret alınacak sahnelerle karşılaşmıştım.

Biz ailece Konya'dan Mekke'ye gelip, Hac mevsimini beklerken, Medine'de bulunan Zekâi Hoca, bana, çok gönül alıcı ve cesaret verici bir mektup göndermişti.

Arafat'a çıkmadan önceki gün Hoca bana dedi ki:

"Peder ve valideler develerle çıkacaklar; sen izin alsan da, seninle yaya olarak bir haccetsek..."

Pedere söyledim:

"Maalmemnûniye olur. Hocanla birlikte çık haccet" diye izin verdi. Zekâi Hoca:

"Develerle çıkanları, izdiham olur diye, Mina'da beş vakit namaz kıldırmadan, doğru Arafat'a çıkarıyorlar. Biz madem yayan gidiyoruz. Sünnet-i seniyye üzerine yapacağız, önce Mina'ya gideceğiz. Bu fırsattır, hiç bir mâni yoktur yeğenim." dedi.

"Peki Hocam, nasıl isterseniz öyle yapalım." dedim.

Beş vakit namazı Mina'da kıldık. Sabah namazını kıldıktan sonra yürüyerek Arafat'a vardık. Burada namazlarımızı kıldık, vakfemizi yaptık, duamızı ettik. Güneş battıktan sonra yine yaya olarak Müzdelife'ye iniyoruz.

Bu hac 1940 yılının Ocak ayında idi. O yıllarda otomobil çok az. Ne benzin kokusu, ne de motor gürültüsü var. Vasıta olarak yalnız cankurtaranlarla, hacıların çadırlarını taşıyan büyük askerî kamyonlar var. Hacıların yarısı deveyle, yarısı da bizim gibi yayan çıkıyor.

Arafat'tan Müzdelife'ye doğru bu inişte duyulan sadece: Lebbeyk Allâhümme Lebbeyk... sesleri idi.

Arafat'ta Doğan Çocuk

Müzdelife'ye yaklaştık... Hocam ileride bir yerde bir kadın kafilesi görmüş. Dedi ki:

"Yeğenim, şurada, hepsi beyaz giyimli, siyâhî kadınlardan bir topluluk var. Ayakta halka olmuşlar. Acaba namaz mı kılıyorlar? Burada namaz kılınmaz. Daha Arafat'tayız, henüz Müzdelife hududuna girmedik. Peygamber Efendimiz, akşam ve yatsı namazlarını orada kıldığı için, Müzdelife'de kılınması şarttır... Onlar bunu bilirler. Zikir mi yapıyorlar acaba bu saatte? Şunu anlayabilir misin?"

Kalabalığa yaklaştım. Yaşlı bir hanım çıktı.

"Teyze, hocam selâm söylüyor. Kimsiniz siz, nerelisiniz, ne yapıyorsunuz?"

"Oğlum, biz Nijeryalıyız. Yayan olarak yola çıkalı altı ay oldu. Hanımlar bir kafile, erkekler bir kafile... İçimize bir gelin katılmıştı. Hamileymiş. Çocuğu büyüdü. Bugün akşama kadar sancı çekmişti. Şimdi burada doğuruyor. Onu bekliyoruz..."

Hoca'nın yanına döndüm. Vaziyeti anlattım. Hoca başladı ağlamaya:

"Yeğenim, bu iman, nasıl iman ki, gelini evinde oturtmuyor. Ölürsem, hac borçlusu öleceğim diye altı ay yürümeyi göze aldırıyor... Şu çocuk da ne bahtiyar bir çocuk ki, şu zaman ve şu mekânda doğuyor. Dünya seslerinden ilk işittiği ses, Lebbeyk

Allâhümme Lebbeyk oluyor..." dedi. Ağlaya ağlaya Müzdelife'ye girdik.

Nijeryalılar, Mâlikî mezhebinde oldukları için, fakir de olsalar, eğer yürümeye, yürüyerek Kâbe'ye gelmeye güçleri yetiyorsa, üzerlerine hac farz oluyor. Çünkü İmam Mâlik hazretleri "Gücü yetene hac farzdır." kaidesindeki, "güç" şartını böyle tefsir etmiştir. Bizdeki gibi ayrıca "zenginlik" aranmaz...

Hacı Bayram Camii İmamı

Türkiye'de ezan 1950'den sonra yine aslına dönünce, Zekâi Hoca da ziyaret için 1954'te memleketine gelmişti. O sırada kendisinin Konya'dan komşusu ve dostu olan Eyüp Sabri Hayırlıoğlu, Diyanet İşleri Başkanı idi.

Zekâi Efendi, Konya'dan sonra Ankara'ya gider ve Diyanet İşleri Başkanı'nı da ziyaret eder. Hayırlıoğlu ona:

"Zekâi Efendi, sesin henüz güzel iken, değişmeden, seni burada vazifelendirelim. Hacı Bayram Camii imamı vefat etti. Gel seni oraya imam yapalım..." teklifinde bulunur.

Zekâi Hoca'nın bu teklife gönlü akar, fakat karar veremez. Türkiye'den Medine-i Münevvere'ye dönünce Kâdirî şeyhi Şeyh Ziyaeddin Efendi'ye gider.

"Efendim, bir istihare ricasına geldim."

"Hayırdır inşaallah?"

Zekâi Efendi vaziyeti anlatır. Şeyh Efendi kısa bir murakabeden sonra şu cevabı verir:

"Zekâi Efendi, sizin gönlünüz oraya akmış. Benim tavsiyem, cisminiz burada ruhunuz Ankara'da olacak olduktan sonra, fani cismin Türkiye'de olsun da, baki ruhun burada olsun, daha evlâdır. Oralarda, Medine-i Münevvere'yi yâdettikçe ağlarsın. Burada kalırsan, gözlerin kurur, ağlayamazsın. Çünkü gönlün oraya meyletmiş. Kalırsan bu serveti de kaybedersin..."

Beş Yanında İki Sıfır

Zekâi Efendi, Türkiye'ye dönünce, Ankara'ya gidip vazifeye başlamadan önce Bursa'yı ziyarete gitmiş. Kendisiyle hacca geldikçe tanışmış olan Bursalı hâfızlar onu davet etmişler.

Zekâi Efendi'nin Bursa'ya gittiği gün, Ulucami'de, bir fabrikatörün vefat etmiş olan validesi için Mevlid okunuyormuş. Hâfızlar, Zekâi Hoca'nın da bir bahir okumasını istemişler. O da "Allah adın zikr edelim evvelâ" diye birinci bahri okumuş. Sonra müezzin mahfilinin altına gidip oturmuş...

Mevlid'i okutan fabrikatör de orada oturmakta imiş. Tabiî Hoca, adamı tanımıyor... Derken hâfızlardan biri, arada bir kaside okumaya başlamış:

"İlâhî erenlerden eyle bizi... Görenlerden eyle bizi... Verenlerden eyle bizi..." diye okurken, Zekâi Hoca da her zamanki şakacılığı ile:

"İlâhî, beş yanında iki sıfır alanlardan eyle bizi ..." dermiş.

Meğer adam, hâfızlara vermek üzere, zarflara yüzer lira koymuş imiş... Böyle hiç tanımadığı bir adamın, yanında bunu söylemesine çok şaşırmış:

"Ulan nedir bu!?" diye dışarı çıkmış, zarfı yırtıp, içine beş yüz lira koymuş.

Mevlid bitmiş, zarflarını almışlar, veda edip gidip bir çayhanede oturmuşlar. Herkes zarflarını açmış. Bakmışlar ki Zekâi Hoca'nınkinden beş yüz lira çıkmış...

Tabiî herkes hayret etmiş. Birisi:

"Hocam, adam sizin garip olduğunuzu anladı..." deyince Hoca:

"Ne garibi oğlum! Şu delikanlı: Eyle bizi, eyle bizi derken, benim dilime de: Beş yanına iki sıfır alanlardan eyle bizi, duası geldiydi. Onu ettim. Demek adam duymuş..." diye sırrını açıklar.

Zekâi Hoca'nın Cömertliği

Zekâi Hoca'nın sehaveti, cömertliği, ulaşılmaz bir şahika idi. Beş yüz lirayı alınca, şöyle der:

"Çocuklar, vaktiyle Uludağ'da, kendin pişir, kendin ye, diye kebapçılar vardı. Hâlâ durur mu?"

"Durur hocam."

"Arabanız var mı?"

"Var hocam."

"Güzel! Şimdi arabaya bineceğiz. Oraya çıkacağız. Kimse elini cebine sokmayacak. Şimdi bu para beni dürter, rahatsız eder. Bu beş yüzlüğü orada eriteceğiz..."

Halbuki misafir ve yolcu olan kendisi... Daha sonra orada bulunan hâfızlar anlattılar: Gitmişler, parayı bitirmişler. Sonunda Zekâi Hoca şöyle demiş:

"Çocuklar, her biriniz, ya imam, ya müezzinsiniz. Şimdi sizler akşam namazına, vazifelerinize yetişeceksiniz; beni de otelime bırakıverin..."

Allah rahmet eylesin.

Zekâi Hoca'yı tanıyanlar bilir ki, merhum, sehavette misli nadir bulunan, payesine erişilmeyen bir zat idi. Ankara'da Hacı Bayram Camii'nde kendisini ziyaret edip de çayını çorbasını içmeyen, yemeğini yemeyen zor bulunur...

Birgün cüzdanını açıp göstererek şöyle demişti:

"Yeğenim, maaşım 500 lira, ev kiram da 500 lira... Fakat ben şaştım, siz de şaşın bu işe ki, bu fakirin, bu âcizin cüzdanı hiç parasız kalmıyor. Allah'ıma şükürler olsun."

Senin Sütün Bozuk

Birgün Şıh Mahmud'la birlikte Ankara'da Zekâi Hoca'yı ziyarete, gitmiştik. O sırada Ankara'ya gitmiş, Hacı Bayram-ı Veli Camii'ne imam olmuştu... Çayhanede otururken Konyalı bir zat

geldi... Bu adam, bir gün önce Hoca'nın evine gitmiş, orada yoğurt yemiş, çok beğenmiş:

"Hocam, yoğurdunuz çok güzel, nereden alıyorsunuz, köyden mi geliyor?" diye sormuş.

"Hanım evde yapıyor."

"Öyleyse müstesna bir maya kullanıyorsunuz" diyerek, mayadan istemiş; vermişler.

Bu zat, biz oradayken geldi:

"Hocam, dün maya vermiştin, çaldık, tutmadı... Mayanız bozukmuş" dedi. Hoca cevabı yetiştirdi:

"Mayaya bahane bulma! Senin sütün bozuk..."

Otobüse Gelen Ekmekler

1970'li yıllarda Mustafa Runyun Bey'le birlikte Ankara'da bulunuyoruz; Hoca'yı ziyarete gittik. Yemeğe kalmamız için ısrar etti. Biz:

"Hocam, Konya'ya davetliyiz. Saat ikide otobüs kalkıyor. Muhakkak gitmemiz lâzım." dedik.

Evinde fırını vardı. Hanımı ekmek yapmış, pişiyordu. Dedi ki:

"Çocuklar, fırında ekmek var. Kokusu burnunuza gitti. Az bekleyin, çıksın, alın da gidin..."

"Hocam biz garaja anca yetişiriz, bize müsâade..." dedik. Çıktık. Buna gönlü razı olmadı.

"Yahu çocuklar, ben size pek birşey ikram edemedim. Böyle evimden ikram edemeden uğurladığım misafir beni rahatsız eder. Sizler Medine-i Münevvere'den geldiniz. Peygamber-i Zîşân'ın komşularısınız. Size ikramda bulunmak benim için şerefti." diye söyleniyordu. Ellerini öptük, ayrıldık. Garaja gittik.

Tam otobüsümüz hareket edecekken, etraftan bağırıştılar:

"Hocam geldi, hocam geldi! Yolcusu varmış..."

Baktık. Zekâi Hoca, içine sinmemiş; ekmekler çıkınca bir sepete dört tane koymuş, araba tutmuş; garaja bize yetiştirmiş.

"Hocam ne oldu, böyle?" dedik.

"Çocuklar, gönül âlemini bilmeyen bilmez. Ben sizlere gönül âlemini bilirsiniz diye getirdim. Boğazımdan geçmedi. Benim huyum böyledir işte. Allah'ın verdiği nimeti dostlarımla beraber yersem rahat ederim."

Cismim Burada, Ruhum Medine'de

Ekmekleri bize verdikten sonra, bu sefer, hadiseyi merakla takip eden otobüs yolcularına döndü:

"Ey otobüs yolcuları! Ben bu ekmekleri kimin için getirdim, biliyor musunuz? Bu iki arkadaş, bu iki kardeş, Resulullah'ın komşusudur. Ben bunların civarında yirmi sene Peygamber'e komşuluk yaptım. En nihayet nasibim, kısmetim Ankara'da imiş; buralara geldim.

Vaktiyle Medine-i Münevvere'de bir Şıh Ziyaeddin Efendi vardı. Kendisine: Efendim, bir istihare yapsanız. Ankara'ya çağırıyorlar. Hacı Bayram-ı Veli Camii'ne imam olarak davet ediyorlar. Bir istihare yapsanız da, hakkımda hayırlıysa gitsem, demiştim. Şeyh Efendi bana cevaben: Zekâi Efendi, senin bir kere gönlün oraya akmış. Fani cismin Medine'de kalıp da ruhun Ankara'da kalacağına; fani cismin Ankara'da olsun da baki ruhun Medine'de kalsın... Medine-i Münevvere dedikçe ağla dur... Gözyaşların kurumasın, demişti.

Benim de şimdi, ey otobüs yolcuları, fani cismim Ankara'da ise de, Rabbim şahiddir, gönlüm, ruhum Medine-i Münevvere'dedir. İşte sizin de yanınızda şimdi bu iki Medineli Peygamber komşusu var..."

Dedi. Hoca ağlaya ağlaya otobüsten indi gitti.

Yol Boyu Sohbete Vesile

Konya'ya doğru yola çıktık. Baktım taze ekmekler mis gibi kokuyor: "Biz zaten yemeğe davetliyiz. Ekmek yiyecek hâlimiz

yok... Madem ki Medineliyiz, bu ekmekleri de Medine-i Münevvere ekmeği gibi bütün yolculara dağıtalım..." dedik. Ekmekleri bölüştürdük, dağıttık.

Bu arada, yolculardan, Medine-i Münevvereliyiz diye sohbet isteyenler oldu. Bu vesile ile otobüsün mikrofonuyla Medine'ye dair sohbetler ederek 250 kilometre yolu geçirdik.

Hadiseye manevî gözle bakılırsa, Hoca'nın bize ekmek getirmesinin bir vesile olduğu görülür. Zekâi Hoca bu hareketiyle bir otobüs dolusu halkın gözünü gönlünü Medine-i Münevvere'ye ve Hazret-i Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme çevirmişti.

Sohbet sırasında kendisiyle ilgili olarak, Altınoluk'ta Kâbe'ye bakmasını ve Arafat'tan inerken siyahî kadınlarla olan vak'ayı da anlatmıştım. Otobüs halkı hıçkıra hıçkıra ağlamışlardı.

Hoca Zekâi Efendi, böyle hayırlı, yüksek ahlâklı bir zat idi. Kabri nur olsun.

DOKTOR ABDURRAHİM SAĞLAM BEY

1947 yılından itibaren başlayarak, Türkiye'den gelen hacı kafileleri, benim için her sene ayrı bir tecelliye, ayrı bir inkişafa sebep oluyordu.

1950 yılı sonuna rastlayan hac mevsiminde tanıştığım bir genç de bende derin ve unutulmaz hatıralar bırakmıştır.

Medine'de Bir Tıbbiyeli

Gözlüklü, hafif sakallı, nurlu simalı bir genç, o günlerde, Şâriu'l-Ayniyye başındaki mendilci dükkânıma geldi. Merhum Mimar Ömer Kirazoğlu ile Doktor Ali Kemal Beylerden tavsiye mektupları ve Abdurrahman Gürses Hoca Efendi'den selâm getirmişti.

Bu genç, Tıbbiye'nin son sınıfında, Konya'nın Seydişehir kazasından Abdurrahim Sağlam idi. Kendisi mektebinin son imtihanlarına girmeden önce, pederinden izin alarak Medine-i Münevvere'ye gelmişti. Babasına şöyle demiş:

"Baba, ben Hüsrev Hoca'dan sarf ve nahiv okudum. Biraz da Arapça okuyarak lisanımı ilerletmek istiyorum. Tıbbiye'den izin alacağım. İmtihanımı bir sene sonra vereceğim. Müsaade ederseniz bir sene Medine-i Münevvere'de kalayım."

Babası izin verince de çıkıp Medine'ye gelmişti.

Abdurrahim'in ders aldığı Hoca Hüsrev Efendi, İstanbul'da meşhur bir zat idi. Fâtih dersiâmlarından, âlim ve muhaddis bir hocaydı. Mahmud Bayram Hoca, Salih Hoca ve Yaşar Tunagür Hoca kendisinden okumuşlardır. Zekâi Hoca'nın bacanağı

Yüksek Mühendis İsmail Turan da Hüsrev Hoca'dan okuyanlardan idi... Gönenli Hoca Efendi, koruyup kolladığı, hâfız yaptığı talebelerini, böyle Hüsrev Efendi gibi zatlara göndererek yetişmelerini temin ederdi.

Bir Hadis-i Şerif Âşıkı

Abdurrahim Sağlam, birkaç gün, Medine-i Münevvere'deki hocalarla, âlimlerle, talebelerle, hatta Harem-i Şerif'te ders okutan müderrislerle konuştu... Sonunda fakire geldi, dedi ki:

"Ağabey, ben hocaları, müderrisleri gezdim. Kimsenin benimle uğraşmaya vakti yok. Ben sarfı, nahvi, hatta biraz da belâgati Hüsrev Hoca'da okudum. İbareyi anlıyorum. İsterseniz beni bir imtihan edin..."

Biraz okuttum. Baktım okuyor ve ibareyi anlıyordu. Abdurrahim şöyle devam etmişti:

"Benim yıllardan beri gönlümde, bir Buhari-i Şerif okumak aşkı vardı. Bu aşk bana bir hasret olmuştu. Küçüklüğümden beri, Kur'an-ı Kerim'den sonra en sağlam kaynak Kütüb-i Sitte'dir; onun da birincisi Sahih-i Buhari'dir derler. Hüsrev Hoca daima: Sahih-i Buhari'de vârid olduğu gibi, derdi. Ben küçüklüğümden beri hadis-i şerif âşıkıyım. Bu Sahih-i Buhari'yi okumadan ölürsem, gözüm açık gidecek..."

"Doktor, görüyorsun ben mendil yapıyorum." dedim.

"Hacılar gitmek üzere... Gece mendil yap, gündüz sat. Sabahları da beni okut." dedi. Artık dayanamadım. Pekâlâ, dedik, başladık.

O günlerde ben hummalı bir faaliyet içinde idim. Bir taraftan mendil yaparım. Bir taraftan da, mendil yaptığım masanın üzerinde kağıt kalem durur, şiir yazarım. "İslâmın Nûru" dergisinin her sayısına bir şiir ulaştırmaya gayret ederim.

Buhari Okuyoruz

Sabah namazından sonra Doktor Abdurrahim'le Buhari okumaya başladık... Mâşaallah, tebârekallah, ne zaman gitsem kendisini Ravza'da görürüm. Kitap önünde, derse bakar, not alır, sualler hazırlar. Kendisine "Harem-i Şerif'in güvercini" derdim.

Sanki Peygamber Efendimiz'in sohbetindeymiş gibi, Ashab-ı Suffe'nin ilme çalıştığı gibi çalışırdı. Hücre-i Saadet'in yanında, cennet bahçesi olan o bahçede, o mukaddes yerde derse çalışırken, simasına bir nur gelmişti.

Abdurrahim'le birlikte, altı ayda Sahih-i Buhari'yi okuduk. Bu çalışma sırasında çıkan çeşitli meseleler, doktorun sualleri, anlayamadığım yerler beni o günkü muhaddislere, Şıh İbrahim Hotenî, Şıh Ömer Berrî, Seyyid Kasım Endicanî, Şıh Hâmid Fergânî, Şıh Muhammedi'l-Harekân gibi zatlara müracaata sevk ediyordu. Ayrıca yalnız metinle iktifa etmiyor, şerhlere de bakıyorduk.

Birgün, bir Cuma sabahı, namazı kıldıktan sonra, Doktor Abdurrahim'le birlikte Cennetül Bakî'yi ziyarete gittik. Orada medfun bulunan Sahabe-i Kiram'ı, Âl-i Beyt'i, annelerimizi ve bütün büyüklerimizi, Hazret-i Osman'ı ziyaret ettikten sonra, Hazret-i Osman'ın poyraz tarafında ayak ucunda bulunan, Efendimiz'in süt annesi Halime annemizle, Hazret-i Ali'nin validesi, Fâtıme bintil Esed'i ziyaret etmekte idik. Fâtıme bintil Esed için Efendimiz, "*Ümmî ba'de ümmî*: Annemden sonraki annem" buyurmuştur. Çünkü annesini kaybettikten sonra onun yanında kalmıştır.

Hadis Denizine, Fıkıh Gemisi

Biz bu ziyareti eda ederken, benim tarikat şeyhim olan Şıh Abdülgafur Efendi geldi, selâm verdi. Baktık ki, ayakkabısını Cennetül Bakî'nin kapısında çıkarmış. Serin de bir sabahtı... Hazret, bu gibi büyük zevatın cisimlerini örten, onlardan zerre-

ler taşıyan bu toprağa ayakkabıyla basamayarak, edeben çıplak ayakla gelmişlerdi.

Şeyh Efendi'yle birlikte, ziyaretleri yaptık çıkıyoruz. Kendisi, bizim Sahih-i Buhari okuduğumuzu biliyordu. Doktorla birlikte, ziyaretine gittiğimizde şu tavsiyede bulunmuştu:

"Buhari-i Şerif okuyun. Çok güzeldir. Yalnız yanında bir de fıkıh okuyun. Tek başına hadis ilmi bir denizdir. Bu denizde gemi lâzımdır. Bu gemi fıkıhtır... Ben sabahları mahdumum Abdülhak ile bazı komşu talebelere haftada iki gün Hidâye okutuyorum. Hadisle beraber, bir de fıkıh okuyun..."

Bunun üzerine biz de Buhari bittiği için, Doktor'la birlikte mantık ve usûl-i fıkıh okumaya karar verdik. Doktor:

"Ben bir umre yapayım geleyim." diyerek, Mekke-i Mükerreme'ye gitti. O yokken telgraf geldi: Babasının vefat ettiği, acele gelmesi bildiriliyordu. Annesi ve kendisinden küçük iki kardeşi yalnız kalmışlardı.

Doktor Abdurrahim'e Veda

Doktor umreden döndü. Bizim eve geldik, oturduk. Acıklı ve acı bir haber, söylemek güç mesele... Ben konuşurken, Doktor gözlüğünün altından, nurlu simasında bir merakla, mühim bir şey söyleyeceğim diye bekliyordu.

Okuyacağımız dersler hakkında malumat vereceğimi "Bu dersler ağırdır, bilmem ki ne yapsak." filân diyeceğimi zannediyormuş.

Ben teskin edici bir mukaddimeden sonra meseleyi açınca, Doktor'un gözünden yaşlar gelmeye başladı:

"Ağabey, dünya bu kadar mı fani imiş! Ben evvel Allah, sonra pederime güvenerek gelmiş idim. Bana: Oğlum, ben sağ olduğum müddetçe, seni bütün maddî ve mânevî emellerine kavuşturacağım inşaallah, demişti. Şimdi dul kalan annem, yetim kalan kardeşlerim bana, çabuk gel, diyorlar..."

O gece bizde yattı. Ertesi sabah, ağlayarak Harem-i Şerif'e gidişimiz unutulmaz...

Doktor'u geçirdik. Uçağa binerken, sarılıp bir ağlaması vardı:

"Ağabey, sen bu altı ay zarfında, hem hocam, hem ağabeyim, hem babam, hem annem oldun. Ömrüm boyu size duacı olacağım..."

Diyerek gitmişti. Allah kendisinden razı olsun.

Doktor dönünce Tıbbiye'yi bitirdi. Dahiliye ihtisası yaptı. Sivas'ta bulundu. Senelerce Diyanet'in tabipliğini yaptı. Ankara'da muayenehane açtı. Son zamanda Konya'ya döndü.

RESUL-İ EKREM EFENDİMİZ'İ GÖRDÜĞÜM RÜYALARIM

Doktor Abdurrahim'le birlikte Sahih-i Buhari okuduğumuz altı ay, benim için de manen çok güzel ve yüksek bir hâl içinde geçmişti. O günlerde yazdığım: *Mücâhid*, *Levlâke Yâ Muhammed*, *Kızıl Fırtına*, *Ayasofya*, *Fâtih'in Türbesinde* ve *Müstesna Hülya* şiirlerimde de bu manevî hava vardır. Daha sonra, *"Gümüş Tül ve Alevler"*'e alınırken, bu şiirlerim, biraz kısaltılmış ve değiştirilmiştir.

İbni Abbas'ın Bir Tavsiyesi

Bu güzel hâl içinde Buhari-i Şerif okurken, Hazret-i Abdullah ibni Abbas'tan bir rivayet gördüm. Hazret, tâbiînden bir zâtı, irşad için bir yere vazifeli olarak gönderiyor. Bir kabileye vaaz ve irşadda bulunmak üzere gönderiyor. O sırada, kendisine şu tavsiyede bulunuyor:

"Sakın, olur olmaz yerde, vakitli vakitsiz sohbet yapma. Sohbetin de vakti var. Dinî konuşmalar yapacağın zamanlarda, onların istekli anlarını, seni huzurla, iştiyakla dinleyecekleri saatleri seç... Dinî sohbet her yer ve zamanda yapılmaz. Her şeyin zemin ve zamanı olduğu gibi sohbetin de zemini ve zamanı vardır."

İbni Abbas hazretleri, edebiyatta geçerli olan "*Mutâbakatu'l-kelâm li-mukteza'l-hâl*: Söylenecek söz, zamana ve zemine uygun olmalıdır." kaidesini, irşada gönderdiği zata tavsiye etmişti.

Bu rivayeti okuyunca gönlümden şu sual geçti: "Acaba Abdullah ibni Abbas'ın bu tavsiyesini, bugün Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem işitselerdi, ne derlerdi? Onu tasvip mi ederlerdi, yoksa tashih mi ederlerdi?"

O gece bir rüya gördüm:

Ellerini Öptüm

Rüyamda, bir yerden, evimize geliyorum. Evin önünde bir at var. At, sanki bildiğimiz at gibi değil de, Burak gibi sanki nurdan bir mahlûk, parıl parıl yanıyor, bir heykel gibi güzel ve âhenkli... At kapıya bağlanmış.

İçeri girdim. Sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz, sahabe-i kiram ile birlikte bize gelmişler. Validem onları davet etmiş. Bu davet üzerine, bize gelmişler. Yukarı katta imişler...

Evimizin içi nurla dolu. Tarife sığmaz, bugüne kadar mislini duymadığım bir rayiha, bir koku var. Gülde, gülşende, sünbülde, karanfilde, zambakta, leylâkta ve bildiğimiz bütün çiceklerde ve esanslarda bulunmayan, manevî, lâhûtî bir koku var.

Efendimiz, namaz kıldırıyorlarmış. Ben de uydum. Namazdan sonra ellerini öptüm. Gönlümden geçirdiğim suali sordum:

"Ya Resulallah, geçenlerde ders esnasında Abdullah ibni Abbas'ın filân zata ettiği bu tavsiyeyi, acaba Peygamber-i Zîşân'ımız duysaydı, amcazadesinin bu sözünü kabul mü ederlerdi, yoksa tashih mi buyururlardı diye tereddüdüm vardı. Bu tereddüdü şimdi size soruyorum ya Resulallah..."

Ben böyle deyince Peygamber Efendimiz tebessüm buyurdular; lisan-ı pâkinden, fem-i saadetlerinden şu cevabı aldım:

"*El-hükm evvelen li'l-enbiyâ sümme li'l-evliyâ ve Abdullah ibni Abbas mine'l-evliyâ*: Hüküm önce nebilere aittir, sonra velilere aittir ve Abdullah ibni Abbas da o velilerdendir." buyurdular.

Abdülgafur Efendi'nin Tabiri

Uyandım. Tabiî mânevî bir hâl ile Şıh Abdülgafur Efendi'ye gittim. Rüyamı anlattım.

"Efendim, tabirini size bırakıyorum." dedim.

"Bazı rüyalar var, kendi kendilerini tâbir eder. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemin rüyaları böyleydi. Vahiy gelmeye başlamadan altı ay önceleri rüya görürlerdi; rüyaları güneş gibi çıkar, gece gördüğü şeyler, hayatına gündüz gibi doğardı. Bu rüya da kendi kendini tabir edecek kadar açık: Elhamdulillah, Buhari-i Şerif okumanızdaki ihlasınıza Efendimiz razı oluyor... Sonra ben geçenlerde size, fıkıh okuyun demiştim. Hüküm çıkarmak, evvelâ enbiyanın, sonra evliyanın işidir. Hadis metinleri Peygamber Efendimiz'indir. O metinlerden hüküm çıkarmak da velilerin işidir. Eimme-i müctehidin, müctehid imamlar da velidirler. Mutlaka yine fıkıh okumak lâzımdır. Fıkıhsız hadis kâfi değildir." dediler.

İlk Rüyamda Bayıldım

Bu rüya, Peygamber Efendimiz'i ikinci defa görüşüm idi. İlk rüyamı Mısır'da görmüştüm:

1942 yılında, Mısırlı yazar Sâdıku'r-Râfi'î'nin bir yazısını okumuştum. "*Fi'l-leheb ve lâ yahtarik*: Ateşler içinde fakat yanmıyor." diye, birtakım dindar gençleri anlatıyordu.

"Allah'ım, bu çocuklar, aristokrat ailelerin çocukları, üniversitede kızlarla birlikte okuyorlar... Fakat bunlar nasıl bu kadar temiz kalmışlar ki, yüzlerindeki nur kalbimi yaktı..."

Yazıyı okuyunca ağladım, abdest alıp iki rekât namaz kıldım ve "Allah'ım, Mustafa Sâdıku'r-Râfi'î'nin anlattığı böyle bir gençlik benim milletimde de yetişmeyecek mi?" diye dua ettim.

O günler çok feyizli günlerdi. O günlerde bir rüya gördüm:

Peygamber Efendimiz, bir köşke ziyarete geleceklermiş. O köşke gittim. Bahçe içinde tek katlı bir köşk... Bahçe, köşkün duvarları, her taraf yeşil çimen... Gönül alıcı, fevkalâde güzel, tatlı,

tarifi zor bir yeşillik... Tavustüyü gibi, ördek başı gibi, ömrümde görmediğim bir yeşillik...

Baktım. Osmanlı sarığı ve cübbesiyle, üç tane âlim zat, nöbet bekliyorlar. Peygamber Efendimiz'i onlar karşılayacakmış... Bu üç zatın birisi Şeyhulislâm Mustafa Sabri Efendi, birisi Zeynelabidin Efendi, ortalarındaki de dedem Hacı Veyis Efendi idi.

"Peygamber-i Zîşân geliyor" dediler.

Efendimiz teşrif ettiler. Başlarında altın sarısı bir kumaş üzerine sarılmış nurdan bir sarık vardı. Bu sarıktan, simalarına ve simalarından siyah cübbeleri üzerine, âdeta sağanak hâlinde nur akıyordu.

Kendilerini karşılayan üç âlim, sırayla ellerini öptüler. Efendimiz köşke girdi... Ben dayanamadım, rüyamda bayıldım.

Cemalini Görüyorum, Ağlıyorum

Rüyayı, talebe yurdunda, Muhammed Bey Ebuzzeheb yurdundaki yatağımda görmüştüm. Günlerce tesirinde kaldım. Uzun müddet, riya olmasın diye, kimseye söylemedim.

Peygamber Efendimiz'i görebildiğim üçüncü rüyam da ikinciyi gördüğüm günlerde, Medine-i Münevvere'de tecelli etmişti:

Rüyada, o sırada oturduğumuz eski evimize geldim. Validem beni karşılayarak:

"Oğlum, senin kütüphaneyi, Peygamber-i Zîşân sallallahu aleyhi ve sellem teşrif ettiler. Fakat şimdi uyuyorlar." dedi.

Sokak kapısından yavaşça girdim. Seyyidina Osman ibni Afvan radiyallahu anh nöbet bekliyordu... Odamda bir kanape vardı. Kapıdan içeri baktım. Efendimiz, kanapenin üzerine uzanmış dinleniyorlardı. Seyrine daldım. Cemalini görüyorum, ağlıyorum...

O sırada hafif bir ses oldu. Efendimiz, hemen gülümseyerek kalktılar... Bunu gören Hazret-i Osman telâş içinde koştu. Yavrusunun rahatsızlığını gören bir anne kuş gibi çırpınıyordu.

"Rahatsız mı oldunuz ya Resulallah, uyuyamadınız mı?"

Efendimiz gülümsediler. Mübarek yüzünde sanki mehtaplar doğuyor; dişlerinde inciler parıldıyordu.

"Hayır Osman, çok rahat etmişim; çok dinlenmişim." buyurdular.

Bu iki rüyayı gördüğüm günlerde, Doktor Abdurrahim ile "Sahih-i Buhari"yi okuyorduk. Bu manevî hallere, Doktor'un çok tesiri vardı.

Hâlâ O Koku, Ruhumu Mest Eder

Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimize dair gördüğüm dördüncü rüya da 1975 yılında Medine-i Münevvere'de tecelli etti:

Medine'de bir hurma bahçesine gidiyorum. Şıh Abdülgafur Efendi, bahçede geziniyor. Yanına vardım, ellerini öptüm. "Neredeydin?" diye sordu.

"Efendim, Harem-i Şerif'te idim. Biraz fazlaca kaldım." dedim.

"Resulullah Efendimiz burada idiler..."

"Nerede efendim?" diye sordum.

"Şu karyolanın üzerine uzanıp uyudular, sonra gittiler." diyerek, hurma yapraklarından yapılmış bir karyolayı gösterdi ve:

"İşte şu yatakta uyudular." dedi.

Bu, semavî açık renkte bir yataktı. Üzerinde açık sema renginde mavi bir çarşaf seriliydi. Çarşafta bir nemlilik vardı.

"Efendim yatağa su mu döküldü." diye sordum.

"Yok yok, hava sıcak, Peygamber-i Zîşân terlemişti. Onun teridir." dedi.

Yıllardır "Resulullah Efendimiz'in teri gül gibi kokar." diye okurduk... Yatağa yaklaştım. Şıh Abdulgafur Efendi:

"Kokla ya Ali Ulvi, kokla..." dedi.

Gözyaşları içinde yatağa kapandım... Aradan yirmi yıl geçti. Hâlâ o koku ruhumu mest eder.

Hiçbir gülde, hiçbir karanfilde, hiçbir şebboyda, zambakta, bildiğim, gördüğüm herhangi bir çiçekte, ömrüme hâkim olan o kokuyu, bir daha duyamadım.

O'nu Amelinize Göre Görürsünüz

Şıh Abdülgafur Efendi'ye, Resulullah Efendimiz'i rüyada görme hakkında sordum:

"Efendim, rüyada görülen, Peygamber-i Zîşan'ın kendileri midir; aslî ve hakiki simaları mıdır?"

Tebessüm ederek şöyle buyurmuşlardı:

"Peygamber-i Zîşan'ın şekline, şeytan giremez. Her gören, kendisinin ameli ve Peygamber'e intisabı nisbetinde görür. Görülen Resul-i Ekrem'dir. Onu amelinize göre görürsünüz."

Hatta şöyle buyurmuşlardı:

Hatırına bir şey gelmesin; sır olarak söylüyorum. Ben Delhi'den ilk geldiğim günlerde, büyük bir feyz deryası içindeydim. Manen çok zengin idim. Vecd içinde, aşk içindeydim... Şıh Manzur, Şıh Abdullah Şah ve bazı kardeşlerimizle beraber Hazret-i Osman rubâtında hatm-i hâce yapardık... Hatm-i hâcede Peygamber-i Zîşan'a salavatı çok getirirdik. Meselâ âdetimiz yüz iken, onun hilâfına bin defa getirirdik... Böyle yaptığımız zamanlarda Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin hücre-i saadetlerinden çıkıp da: "*Udnû, udnû, udnû!*: Yaklaşın, yaklaşın, yaklaşın!" buyurduklarını defalarca gördüm.

Bir keresinde de, Şıh Abdülgafur Efendi'ye yeni intisap ettiğim günlerde idi, rüyamda büyük bir ihtifal görmüştüm. Yine rüyamda, bu toplantının ne için yapıldığını kendisine sorduğum Şıh Fehmi Efendi:

"Bugün Şıh Abdülgafur Efendi'ye İmam-ı Gazali'nin kisvesi giydirilecek." demişti.

ŞIH FEHMİ EFENDİ

Şıh Fehmi Efendi, Konya'nın Karaman kazasına bağlı Hotamış köyündendi. Koyunculuk yapan ailesi, zengindi. Hoca olan babası, tefsir sahibi Hadimli Vehbi Efendi'nin talebelerinden Durmuş Efendi idi.

Fehmi Efendi'nin tam medreseye gideceği günlerde medreseler kapanmış ve harf değişmişti. Bu yüzden fazla bir tahsil göremeyen Fehmi Efendi koyunculukta kalmıştı. Medine-i Münevvere'ye geldikten sonra mühürcülük öğrenmiş ve mühür kazıyarak hayatını kazanmıştı. Bu sebeple kendisine, Mühürcü Fehmi Efendi deniyordu.

1937 yılında önce Şam'a gelmiş, burada iki sene kaldıktan sonra 1939'da, bizim geldiğimiz yıl Medine-i Münevvere'ye göç etmişti.

Nakşibendi Halifeleri

Şam'da iken Şazeli Şeyhi Şıh Burhan Efendi'den hilafet almış, izin almıştı. Medine'ye geldikten sonra da yıllarca Şıh Abdülgafur Efendi'nin hatm-i hâcelerine, ikindiden sonraları devam etmişti.

Böylece seyr-i sülûkünü tamamladıktan sonra birgün Şeyh Abdülgafur Efendi'den de hilafet almak istemişti. Bunun için müracaat ettiği zaman, Şeyh Efendi'nin kendisine söylediklerini şöyle nakletmişti:

Şeyh Efendi'ye mahrem olarak,

"Efendim, sizden de bir hilafet almak isterim." dedim. Bana şöyle dedi:

"Fehmi Efendi, sen seyr-i sülûkünü ikmal eyledin; letaifin çalıştı; her zerren Allah diyor, elhamdulillah... Bu bir devlettir, nimettir. Yalnız bizim yolumuzda, yani Nakşibendi'de ve bilhassa İmam Rabbani kolunda, Müceddidi yolunda, hilafet âlim kimselere verilir. Çünkü müridlerin meselelerini ilim yoluyla halletmesi, rüyalara bırakmaması lâzımdır.

"Sen ise âlim değilsin. Onun için sen Şazeli yolunu devam ettir, bu uğurda çalış, zikirlerine devam et..."

Şıh Fehmi Efendi'nin Dergâhı

Şıh Fehmi Efendi, Şıh Abdülgafur Efendi'nin kendisine böyle söylemesine gücenmemiş ve dediği gibi yapmış, evini dergâh olarak açmıştı.

Allah razı olsun, sonraları kayınpederi Hôş Amîre semtinden bir ev satın aldı. Şıh Fehmi Efendi de bu evin üst katında kendisi oturdu, altını dergâh yaptı. Orada her hafta Cuma geceleri zikir yaparlardı. Kur'anlar, kasideler okunur, coşkun zikirler yapılırdı. Kendisi cezbeli bir insandı. Çok sehavetli, kerim, cömert bir zattı.

Fehmi Efendi, elli sene Medine-i Münevvere'de kaldı. Son derece sebatkâr bir insandı. Hem mesleğinde, hem zikr ü ibadetinde devamlı idi. Elli sene zarfında, Harem-i Şerif'te namaz kılmadığı vakit yoktur, desem caizdir.

Hele sabahleyin ilk ezanla birlikte Harem'e girenlerden birisi muhakkak Fehmi Efendi olurdu. Fehmi Efendi'nin geçtiği yol üzerinde oturan komşuları, Medine halkı,

"Sabah ezanının, namaz vaktinin yakın olduğunu müezzinlerden evvel, Fehmi Efendi'nin bastonundan bilirdik." derlerdi.

Fehmi Efendi bastonuna dayanarak yürür; bastonu yere vurdukça, "Allah, Allah, Allah..." diyerek geçermiş.

Hem Yedirir, Hem Dağıtırdı

Fehmi Efendi, böyle muhterem bir zat idi. Cenab-ı Hak, kendisinin o imkânsızlığına rağmen gösterdiği cömertliklere, sehâvete karşı, öyle sebepler halkederdi ki, hayret edilirdi.

Dergâhına hâfızlar, okuyucular, kasideciler gelirdi. Bunlara ve zikre gelen herkese sofralar hazırlanırdı. Yemek ikramı âdetti. Buhara pilavı pişirilir, kahvaltılar hazırlanırdı.

Bunu bilen, Mekke, Medine ve Cidde zenginleri, Fehmi Efendi'ye, dergâha paralar gönderirlerdi. Bunlardan hem okuyuculara para verir, hem gelen dervişlere, yoksullara, fakirlere dağıtırdı.

Meşhur Azzam ailesinden Âdil Azzam Bey de senelerce bu şekilde dergâhın masraflarını karşılamıştı.

Küpte Su Bitti

Şıh Fehmi Efendi'nin ilk evi Bâbulmecîdî mahallesindeydi. Bahçeli bir evdi...

Birgün civarında oturan bir Türkistanlı kardeşimizin daveti vardı. Meşhur Türkistanlı âlim, ârif Şıh İbrahim Hotenî hazretlerini davet etmişti.

Türkistanlılar, Buhara pilavını yerken su içmezler. Porselen fincanlarda, şekersiz, açık, hafif çay içerler...

Yemekten sonra Şıh Fehmi,

"Efendim, çaya bizde devam etsek de, sohbet bizde olsa..." deyince, pekâlâ, dediler. On kadar Türkistanlı, Hoca Efendi'yle birlikte dergâha geldik. Çaylar başladı.

O günlerde Medine evlerinde şehir suyu yoktu. Her evde kuyu bulunurdu. Ancak kuyu suyu tuzlu olduğu için içmeye kullanılmazdı. Sakalar su getirirlerdi. Evlerde iki türlü küp bulunur, birisine içmek, çay ve yemek için iyi su konulurdu. Diğerinde

kullanılacak kuyu suyu bulunurdu. Sakalar her eve, ihtiyacına göre günlük içme suyunu, tenekelerle getirirlerdi...

Şeyh Efendi sohbet ediyor, çaylar içiliyordu. Kapı vuruldu. Şıh Fehmi'nin hanımı, yenge hanım... Şıh Fehmi kapıya gitti. Demiş ki:

"Küpte su bitti!.. Semâver kaynıyor, ama küpte su kalmadı..."

Baktık, Şıh Fehmi cübbesini giydi, saka aramaya gitti. Su geldi, küp dolduruldu, sohbet devam etti.

Şeyh'in İkram Çadırı

Şıh Fehmi Efendi, kerim bir insandı. Sofrası açıktı. Gelenleri çoktu. İkram etmeyi, vermeyi severdi. Hanedan adam, meşayihten adamdı.

Mina'ya gittiğinde, çadırının yanında bir de ihtiyaç çadırı olurdu. İki çadır kurulurdu. Birisi kendisinin oturduğu, bir de misafirlerin geleceği, sohbet ve zikir çadırı... Buharalı Şıh Mahmud diye bir de aşçısı vardı.

Öğleye doğru, gelecek misafirler, dervişler, garipler; arkadaşını, delilini kaybeden hacılar için ihtiyat pilav yapılır, bol salata hazırlanır, meyva bulundurulurdu.

Birgün öğle namazını kıldık. Yemek hazırlanırken, sekiz on tane Şamlı dervişler geldiler. Kâdirî, Şâzelî dervişleri, hem Şıh Fehmi'yi ziyarete hem de yemeğe gelmişlerdi.

"Çadırımızda yemek olduğu halde, biz teberrüken, Şıh Fehmi'nin yemeğini yemek için geldik." dediler.

Şıh Fehmi bunları görünce,

"Hemen ilâve salata yapın, fazlaca zeytinyağı sirke koyun; Peygamber sofrası olsun, zeytinyağı sirke bulunsun." dedi.

Salata Köpürüyor

Aşçı salatayı yaptı. Kardeşler yardım ettiler. Koskoca bir leğen salata oldu. Salatalık, domates, marul, maydanoz vesaire ko-

nuldu. Pilavla beraber ortaya kondu. Şamlı âşıklar acıkmışlar, kaşıklar işlemeye başladı...

Az sonra, baktım, salata karıştıkça, çamaşır leğeni gibi köpürmeye başladı. Bu köpürme tabiî bir köpürme değil... Şıh Fehmi'ye yavaşça dedim ki:

"Hazret, bu köpürme, tabiî bir köpürme değil. Eğer İlâhî bir şeyse, ona karışamam. Eğer dünyevî bir hâl ise bunun önüne geçelim..."

"Bizim hanım, dedi, nevâle sepetine iki kutu koymuştu. Birisinde tuz vardı, birisinde tayt vardı."

"Tayt" dediği, tursil, persil cinsinden temizlik tozu idi.

Çocuklardan birisine sordu:

"Zeynelâbidin, tuzu hangi kutudan koydun evlâdım?.."

Baktık, çocuk tuz diye tayt koymuş... Biz yavaşça ve Türkçe konuşuyoruz. Şamlılar anlamıyorlar.

"Bilbereke, şifâdır inşaallah" diyerek kaşıkları daldırdıkça, salata köpükler içinde çamaşır leğenine döndü. Dayanamadım, tekrar,

"Yahu, dedim, eğer bunun İlâhî bir tarafı varsa karışamam. Ama bu işi yapan, işte çamaşırı yıkayan kimyevi maddedir, hasta filân olurlar..."

Niyetleri Tayt'tan Kuvvetliymiş

Şamlılara söyledik. Baktım vaz geçecekleri yok:

"Biz buraya yıkanmaya geldik. İçimiz dışımız yıkanacak." diyorlar.

"Hayırdır inşaallah!" dedik.

O şeyi köpüre köpüre yediler, sünnetlediler. Hiç bir şey de olmadılar. Demek ki niyet büyük bir şeymiş...

Şıh Fehmi'yi gördükçe söylerdim:

"Hazret, salata çanağı denizler gibi köpürüyordu."

“Ey birader, âşıkları vaz geçiremedim. Elhamdülillâh kimseden bir şikâyet duyulmadı. Demek ki niyetleri tayttan daha kuvvetliymiş...”

Su Küpleri

Şıh Fehmi Efendi, Medine’de evlendiğinde, eve küp de alınmış. Hanımı demiş ki:

“Şeyh Efendi, küpü yeni aldık. Su koymazdan evvel, çimento getirseniz de, şerbet yapıp içine sürsek...”

O günlerde, söylediğim gibi, Medine’de şehir suyu olmadığı için, içme suyunu sakalar getirir, küplere doldururlardı... İçme suyu küplerinin içine, dışına su sızdırsın diye çimento sürülmezdi. Bu küplerde bir tereşşuh, terleme olur; bu ıslaklığa hava vurdukça küpün suyu serinler, âdeta soğurdu.

Buna mukabil, kullanma suyunun konulduğu küplerin içine çimentoyu şerbet yapar sürerlerdi. Bunlar su sızdırmaz, depo gibi suyu eksiltmeden saklarlardı.

Altmış sene evvel Medine-i Münevvere’de çimento çok az idi. İnşaat yapanlarda bulunur; dükkânlarda da böyle küp sıvamak veya evde bir gediği kapatmak için kiloyla satılırdı.

Çimentoyu Geceden Islatınca

Şıh Fehmi evdeki küpü sıvamak için akşam üç kilo çimento almış. O güne kadar, çimentoyla bir şey yapmamış; nasıl şey bilmiyor... Küpü yanı üstüne yatırmış, çimentoyu içine dökmüş, ıslatmış.

Çimentoyu, kireç gibi bir şey zannettiği için, “Sabaha kadar dursun, ıslansın, şerbet olsun” diye bırakmış... Donacağını, kaya gibi olacağını bilmiyor. Sabah Harem-i Şerif’ten gelince, fırçayla küpün içine sıvayacak...

Ertesi sabah gelir, küpü ayağa diker. Küp ayakta durmaz, devrilir, pat diye düşer kırılır... Varil gibi koskoca bir küp. O

günün parasıyla beş gümüş riyal. Şıh Fehmi'nin on günde kazanabileceği bir para. Fehmi Efendi:

"Beş riyalim vardı, onunla bu küpü almıştım. Başka param yoktu. Küp düştü kırıldı..." derdi.

Şıh Fehmi Efendi, kırık küpün başında,

"Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh" diyerek otururken, gürültüyü duyan hanımı gelmiş:

"Hayır inşaallah?"

"Yahu bu ne çabuk donmuş!"

"Ayol bu çimentodur."

"Canım, bu kireç nev'inden değil mi?"

"Değil ya, birisi beyaz, birisi siyah..."

"Allah, Allah... Rengin değişmesiyle, cevher de mi değişir yahu? Subhânallah, bunca siyah insanlar var. Onlar bizden daha iyi yahu... Rengi değişikse ne olacak?"

"Yahu o insan, bu çimento..."

"Canım, aynı topraktan çıkmıyor mu? Rengi farklı olsa ne olacak? Hep aynı değil mi?"

"Aynı olur mu? Canım, aynı topraktan kaç tane meyva çıkıyor. Hepsi farklı değil mi?"

Renge Göre Cevher Değişir mi

Şeyh Efendi'yle hanımı, kırık küpün başında başlamışlar kimyevî, ilmi, felsefi nünakaşaya...

"Yahu rengin değişmesiyle, cevher değişir mi?"

"Değişmez mi ayol, renkle maddenin aslının ne alâkası var? Bir topraktan çeşit çeşit nebatat çıkmıyor mu?"

Şeyh Efendi hâlâ dermiş:

"Yahu rengin değişmesiyle cevher değişir miymiş... Allah, Allah..."

Şeyh Efendi'ye hadiseyi sorduğumuzda, şöyle anlatırdı:

"Azizim, kardeşim, şerbet olsun diye bıraktım. Küpün böğründe taş gibi bir ur olmuş. Kaldırdım, pat diye düştü kırıldı. Cebimde para da yok. Allah Allah diye manzarayı temaşaya, Allah'ın kudretini tefekküre daldım... Hanım geldi. Başladık maddenin rengiyle cevherini münakaşaya..."

Şıh Fehmi Efendi, herhalde 1988 yılı olacak, rahatsızlanmış. Karaman'da Muzaffer diye bir oğlu vardı. Babasına:

"Medine'de yazın hava sıcak oluyor. Seni Karaman'a götürsem de bir hava alsan" demiş.

Ben de o günlerde Konya'da idim. Babasını alıp getirdi. Şıh Fehmi Efendi, Medine-i Münevvere'den ayrılırken herkesle vedalaşmış; dergâhı, kırk yıldır dergâhın hizmetlerini gören Filistinli Elektrikçi Abdülhamid ismindeki bir zatı halife seçip, ona bırakmış.

"Böyle elli sene Medine-i Münevvere'de kaldıktan sonra galiba ben toprağıma gidiyorum. Çünkü, *ve mâ tedrî nefsun bi eyyi arzin temût*: Hiç kimse nerede öleceğini bilmez, toprağının nerede olduğunu da bilmez..." demiş.

Karaman'da bir müddet kaldıktan sonra rahatsızlanarak, orada vefat etmiş. Allah rahmet eylesin.

ŞIH ABDÜLGAFUR EL-ABBASİ EFENDİ

1947 senesiydi. Sıkıntılı günler geçiriyordum. O günlerin birinde Bâbulmecîdî'deki evimizden çıktım; Harem-i Şerif'e öğle namazına gidiyordum. Birdenbire önümdeki sokaktan Şıh Abdülgafur el-Abbasî hazretleri çıktı.

Bir Mürşid-i Kâmil

Aslen Afganlı olan bu zat, Yeni Delhi'de okumuş, büyük bir âlim olmuş. Kelâm, mantık ve fıkıh gibi ilimlerde yüksek bir dereceye çıktıktan sonra Hindistan'da o günün büyük meşayihinden olan zatlara intisab etmiş.

Kısa zamanda kat'-ı meratib ederek, seyr ü sülûkünü tamamlayıp, mürşidlik payesini kazanmış ve Nakşibendi tarikatinin İmam-ı Rabbani tarafından kurulmuş olan Müceddidî kolunda şeyh olmuş. Daha sonra Medine-i Münevvere'ye gelip yerleşmiş.

Peder merhum, benim Kahire'de bulunduğum beş yıl zarfında, bu zatın sohbetlerine gider, hatm-i hâcelerine katılırmış... Şeyh Abdülgafur Efendi, Cuma günleri ikindiden sonra hatm-i hâce yaptırır; zikirden sonra yarım saat kadar, şeriat nedir, tarikat nedir, zikir nedir, fikir nedir diye sohbette bulunur idi.

Kendisine daha önce de birkaç kere selâm vermiş, elini öpmüş isem de, sohbetlerine hiç gitmemiştim.

Baba Dostları

O gün, hiç beklemediğim bir anda, önümdeki sokaktan karşıma çıkıvermişti... Selâm verdim. Selâmımı aldı; yanıma gel-

di; elimden tuttu. Harem-i Şerif'e doğru, elim elinde beraber gitmeye başladık. Dedi ki:

"Bilirsin ki, Peygamber Efendimiz: İyiliklerin en iyisi, bir kimsenin, baba dostlarıyla münasebetini kesmemesi, devam ettirmesidir, buyurmuştur... Baban merhum, benim âhiret kardeşim, zikir ve fikir kardeşim idi. Yapacağı herhangi bir iş hakkında fakire gelir, istişare eder, istihare yaptırırdı. Birkaç defa seni gördüm. Baban merhum hayâlimden geçti. Rahatsız mısın yoksa?..."

"Evet efendim, biraz rahatsızım."

"Bizim fakirhanenin hastahane olduğunu, kimse söylemedi mi sana? Her ikindiden sonra evdeyim. Sabahları da öğleye kadar, oğlum Abdülhak ve bazı gençlere Hidaye okutuyorum. İşden vaktin varsa, o derse iştirak için gel. Vaktin yoksa, işlerini bitirdikten sonra gelirsin... Ne işle meşgul oluyorsun?"

"Efendim, mendil yapıyorum ben..."

"Her Cuma günü ikindiden sonra hatm-i hâcemiz var. Her gün ikindiden sonra ziyaretçi kabul ederim. Ne zaman gelirsen, evim açıktır..."

Ders Alıyorum

Ertesi günü ikindiden sonra Şıh Abdülgafur Efendi'nin evine gittim. Kalabalıktı. Sohbet edildi. Bana:

"Ya Şıh Ali Ulvi, bir Kur'an-ı Kerim okusan da dinlesek..." dedi.

Sure-i Yusuf'tan bazı ayetler okudum. Bunun üzerine:

"Sûrenin başında her ne kadar babayla evlat ve kardeşler arasında ayrılık varsa da sonunda vuslat var, birleşme var. Sen sure-i Yusuf'un birleştirici ayetlerini okudun. İnşaallah fikrindeki, ruhundaki dağınıklık gidecek. Bu ayet-i kerimeler fikrî ve ruhî huzura kavuşacağının delilidir. Allah okuttu, bu ayetleri sana. Tebşir ederim, bundan sonra Hazret-i Yakub'un oğluna kavuştuğu gibi, kardeşlerinin tevbeleri kabul olunduğu gibi, hepsinin

Hazret-i Yusuf tarafından ikrama gark edildikleri gibi, sen de kaybettiğin huzura kavuşacaksın inşaallah." dedikten sonra ayrıca,

"Eğer vakit bulabilirsen, yatsıdan sonra tenhâ olurum." diye beni davet etti.

Yatsıdan sonra gittim. Bana zikir telkin etti. Dersleri, sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in tavsiye ettiği şekilde bid'atsiz zikirlerdi.

Şıh Abdülgafur Efendi'nin verdiği dersleri yaptım, huzura kavuştum. Her Cuma günü ikindiden sonra gider, hatm-i hâceye katılır, kendisinin işareti üzere Kur'an-ı Kerim okurdum.

Sin Efendim, ...Sin Efendim

Toplantılara katılan, Medine-i Münevvereli sâdâttan Seyyid Yâsin Hâşim diye kaside okuyan bir zat vardı. Sesi çok yanıktı. O gelirdi. Resulullah sallallahü aleyhi ve selleme dair naatler okurdu. Zikrin kıymet ve meziyetlerini anlatan zikir kasideleri okurdu.

Şıh Efendi birgün fakire:

"Arapça kasideler dinledik; bir de Türkçe kaside dinlesek..." dedi. Kendisi Arapça, Farsça, Urduca ve Afganca bilir, Türkçe bilmezdi.

Şeyh Gâlib'in,

Sultân-ı Rusül şâh-ı mümeccedsin efendim
Bîçârelere devlet-i sermedsin efendim
Dîvân-ı İlâhî'de ser-âmedsin efendim
Menşûr-i "Leamrük"le müeyyedsin efendim

Sen Ahmed ü Mahmûd ü Muhammed'sin efendim
Hak'dan bize sultân-ı müeyyedsin efendim

Hutben okunur minber-i iklîm-i bekàda
Hükmün tutulur mahkeme-i rûz-i cezâda

Gülbang-i kudûmün çekilir arş-ı Hudâ'da
Esmâ-i şerîfin anılır arz u semâda

Sen Ahmed ü Mahmûd ü Muhammed'sin efendim
Hak'dan bize sultân-ı müeyyedsin efendim

diye, meşhur naatini okudum. Çok hoşuna gitti. Naati ezberledi. Her sohbette, "...sin efendim, ...sin efendim" diye bu naati okumamı ister, kendisi de söylerdi.

Bir sohbete, Medine-i Münevvere'de oturan Şarkî Türkistanlı âlim Şeyh İbrahim Hotenî de gelmişti. Onun huzurunda da "...sin efendim" kasidesini istediler. O zamanda elli sene evvel gençlik var. Belki sesim de var idi. Naati okudum. Şıh İbrahim Hotenî tabiî Türkçe biliyordu. Dedi ki:

"Efendim, benim ömrüm dört lisanda naat ve kaside dinlemekle geçti. Çok kasideler bilirim. Bu kaside bir şaheserdir."

On Beş Sene Hatimle Teheccüd

1947 yılının Ramazan-ı Şerifi geldi. Şıh Abdülgafur Efendi, her Ramazan'ın son on gününde itikafa girerlerdi. Eskiden Mescid-i Saadet'te, itikafa girenlerin çadırları olurdu. Herkes kendine mahsus küçük bir çadır kurardı. Talebeleri, dervişleri olan bazı kimselerin çadırları büyük olurdu. Şeyh Efendi'nin çadırı Bâbulmecîdî ile Baburrahme arasında büyük bir çadırdı.

Ramazan'ın on dokuzunda, itikaf çadırında, ziyaretlerine gittim. Buyurdular ki:

"Evlâdım, yarın bana bir teheccüd kıldırabilir misin? Teheccüdde bir hatim yapsak..."

"İnşaallah efendim." dedim.

"Kur'an-ı Kerim'i yakından dinlemek istiyorum... Çadırda kalmak ve itikafta bir hatim yapmak istiyorum..."

"Pekâlâ efendim." dedim. Hatimle teheccüdlere başladık. Şeyh Efendi'nin 1963'deki vefatına kadar, on beş sene, bu hatim

böyle devam etti. Her Ramazan geldi mi, son on gününde hatimle teheccüd kılar idik. Mustafa Runyun Bey'in pederi de gelirdi.

Ben okurken arkamda hâfız Memduh Efendi'nin pederi "demir hâfız" Süleyman Efendi dururdu. Kendisi Konyalıydı. Felsefe muallimi Mahmud Cevdet Bey de teheccüdlere katılırdı.

Şeyh Efendi'nin Manevi Dünyası

Şıh Abdülgafur Efendi, el-Abbasî diye anılırlar. Hazret-i Abbas radiyallahu anhın soyundan gelen Afganlı bir aileye mensuptur. Bu aile asırlar boyu ulema, fudela ve ehl-i tarik kimseleri yetiştirmiştir.

Şıh Efendi'nin ecdadı Afganistan'dan, Hindistan'ın Yeni Delhi şehrine göç etmişler. Kendisi orada okumuş... Diyordu ki:

Mantık ve kelam okuturdum. Mantığı o hâle getirmiştim ki Tasavvurat ve Tasdikat okuturken, ezberden okutur hâle gelmiştim. Mantığımın o kadar kuvvetli olduğu günlerde, kelâm da aynen öyle idi.

Birgün baktım ki, namazın ettehiyyatü'sünde mantık kaidelerini tatbik ediyorum: Mukaddime böyle olunca, netice böyle olup, şu böyle olunca, bu sebepten şu netice doğar... şeklinde kendi kendime mantık yürütmekteyim.

Namazdan sonra kendi kendime sordum: Yahu Abdülgafur, mantık kaidelerini nizama koydun, mukaddimeleri nizama bağlayabiliyorsun... Fakat kendi iç âlemini bir nizama koyamadın. Namazda ne okuduğunun farkında değilsin. Mantık kaideleriyle aklını tanzim ettin, ama iç âlemini nasıl tanzim edeceksin?

İlim niçin okunur?

Dinimizin hak olduğunu; kâinâtın, vacibul vücud olan, şeriki, naziri, eşi, benzeri bulunmayan bir Allah'ın eseri olduğunu; bütün kâinatın onun sun'u, bütün insanların da onun kulu olduğunu bilmek için...

Onun fermanı, yani şeriat üzere yaşanacak; gönüllerde o olacak, onun aşkı, onun sevgisi olacak; hayatta da onun nizam ve düzeni olacak... Dış âlemimize nizam ve düzeni kuruyoruz da, iç âlemimizde kuramıyoruz...

Odunları Sırtıma Aldım

Bunun üzerine, gönlüme, iç âlemimi, ruhumu, kalbimi, Allah'ı zikir ve fikirle tanzim ve tasfiye etmek aşkı düştü. Delhi'de dergâhı olan, Nakşibendi meşayihinden Müceddidî, yani İmam-ı Rabbani kolundan meşhur bir Şeyh Efendi'ye gittim. Kendisine:

"Efendim ders almaya geldim." dedim.

"Oğlum senin ismin yayıldı. Hocalardan ve talebelerden, mantıkçı ve kelâmcı Abdülgafur el-Abbasî diye medhini duyuyorum. O kadar bir ilmî varlığa ve böyle büyük bir şöhrete kavuşan kimsenin derviş olması zordur. Bu iş sana zor gelir."

"Efendim, kalbime doğdu, aşkım var; bu yolda yürümek istiyorum."

Ben böyle ısrar edince, Şeyh Efendi:

"Peki öyleyse. Şu baltayı al, şu ipi de al. Filân yerde bir orman var. Oradan odun kes sırtında dergâha getir de getirdiğin odunlarla dervişlere pilâv pişirsinler." dedi.

Baltayı ve ipi aldım, yollara düştüm, söylediği yere gittim. Ormanda halk için tayin edilen yeri gördüm. Herkes oradan odun kesiyordu.

Ben de kestim. Baltayı da kimseye vermedim, kendim kestim. Ömrümde balta değil, keser bile tutmamıştım... Sonunda taşıyabileceğim kadar odun kestim, bağladım. Baltayla birlikte sırtıma aldım. Yola koyuldum... Yolda yürürken kundura ayağımı sıktı. Ayakkabılarımı da çıkardım, odun yüküne sardım. Çıplak ayakla yürüdüm, dergâha geldim.

Medine'ye Hicret, Yedi Yayan Hac

O halde şehre girerken, bilhassa dergâha vardığımda, namazda bulamadığım huzuru buldum, kendime geldim. Hem dilim, hem kalbim, hem ruhum, Allah diyordu.

Şeyh Efendi ders verdi. Çok az zaman içinde, Allah'ın izniyle icazet aldım.

Böyle iken, bir zaman sonra Medine-i Münevvere'ye hicret aşkı içimi doldurdu. Ailemi de aldım. Küçük yaşta üç oğlum vardı. Hep birlikte 1935 senesinde Medine-i Münevvere'ye geldik. Burada Bâbulmecîdî'de borç ile bir ev tuttum. Mahallenin gençlerini topladım. Sabahları onlara hem usûl-i fıkıh, hem Hidaye okutmaya başladım. Cuma günleri ikindiden sonra da hatm-i hâce yapıyoruz.

Hac zamanı geldi. Ben de bir kısım hacılar gibi yaya olarak gitmek istedim. Lisanlarını bildiğim Hindli Müslümanları değil de Afrikalıları tercih ettim. Onların kervanına katıldım. Gece yürüyüp gündüz dinlenerek, on iki günde Mekke-i Mükerreme'ye vardık. Bu yayan hacca gitmeyi yedi defa yaptım. Yedi defa Mekke'ye yaya gittim ve Medine'ye döndüm.

Daima dilini bilmediğim cemaatlerin kervanlarına katılırdım. Böyle yapınca insan, kimseyle konuşmayarak kendisiyle ve Allah'ıyla başbaşa kalıyor. Tefekkür ediyor, Rabbinden afv ü mağfiret dileyerek yürüyor...

Hem İlim, Hem Tarikat

Şıh Abdülgafur Efendi, manen terakki etmiş bir zat olmasıyla beraber, kâmil ve mükemmil meşayihten idi. Tarikat dersi vermeye başladığı ilk günlerden itibaren, aynı zamanda usul-i fıkıh da okutuyordu. Hidaye ve Fethu'l-Kadir gibi eserleri takip etmekte idi. Bunları okutmak için ilim ister. Hem kelam ve hem de İslâm hukuku ilmini çok iyi bilen bir zat idi.

Merhum amcam 1949'da hacca geldiğinde, benim Şıh Abdülgafur Efendi'nin derslerine devam ettiğimi hatm-i hâcelerine gittiğimi işitmiş olduğu için,

"Babam! Beni Şıh Abdülgafur Efendi'ye ne zaman götüreceksin?" diye sormuştu.

Götürdüm, Şıh Efendi ile görüşüp konuştular. Amcama sordu:

"Şeyhiniz kimdi Hoca Efendi?"

"Şıh Zeynelâbidin Efendi idi. Medine-i Münevvere'de medfundur."

"Evet, Ali Ulvi'nin pederinin şeyhi de o zat imiş; söylerdi..."

"Efendim, biz kardeşim merhum İbrahim Efendi ile aynı dergâhın dervişleri, aynı medresenin talebeleriyiz..."

Amcam böyle söyleyince Şıh Abdülgafur Efendi, memnun oldu:

"Bu söz çok güzel bir müjde yahu, dedi. Aynı dergâhın dervişleriyizde kalmayıp da aynı medresenin de talebeleri olmak, Müslümanların, bilhassa bugünde en fazla ihtiyacı olan şeydir. Zülcenaheyn olmak budur. İlim adamı Peygamber-i Zîşan'ın ilmine vâris olan kimsedir. Mutasavvıf da ameline, ahlâkına, manevî âlemine vâristir. İkisi birden olmalı. İki kanatlı kuş gibi. Tek kanatlı kuş uçamaz..."

Amcamın Sözleri

Sonra amcama bütün tarikatını, seyirlerini sordu. Amcam maşaallah hepsini bitirmiş.

"İrşad vazifesiyle muvazzaf mısınız, Mustafa Efendi?"

"Efendim, bendeniz ancak talebe yetiştirmekle meşgulüm. Dervişlere izin ve ders vermeye gelince beceremiyorum. Bu tarafım galip geliyor. Fahri Efendi diye bir arkadaşımız var, bu emanet ona verildi. Ben ilim cihetiyle uğraşıyorum, o taraflarını ikmal etmeye çalışıyorum. Maneviyat âleminde seyretmek isteyen kardeşlerimi de Fahri Efendi'ye gönderiyorum."

Şıh Abdülgafur Efendi'yi ziyaretten dönünce, amcam yengeme demiş ki:

"Şimdi gönlüm rahat oldu. Ali, elhamdulillah sağlam bir şeyhe bağlanmış. Şeyh Efendi'yi iki kanatlı değil, dört kanatlı buldum. Ümmet-i Muhammed'in tam manasıyle muhtaç olduğu bir zat..."

Şıh Ebul Hasen Nedvi'nin Gelişi

1947 yılında, Şıh Ebul Hasen Nedvî hacca çok erken geldi. Şaban, Ramazan ve Şevval aylarını, üç ayı Medine-i Münevvere'de geçirdi.

Kendisiyle her gün buluşur görüşürdük. O günlerde *"Mâzâ Hasıre'l-Âlem bi'nhitâti'l-Müslimîn"* adlı kitabını yazmış, ancak henüz bastırmamıştı.

"Müslümanların gerilemesiyle dünya ne kaybetti?" diye soruyor ve bunun cevabını veriyordu. Mısır'a gidip kitabı bastıracaktı. Gözden geçirmem için fakire verdi. Kitabı aldım. Birçok yerlerini tebyiz ettim.

Şıh Ebul Hasen Nedvî, *"Asr-ı Saâdet"* adlı mühim eserin yazarı allâme Süleyman Nedvî'nin talebesidir. Hindistan'ın en büyük İslâm âlimi ve mütefekkiri sayılır. Arapça, Farsça ve İngilizce yazar, konferanslar verir. Büyük İslâm şairi İkbal hakkında eserleri vardır. Bunlardan birisini 1957 yılında Arapçadan tercüme etmiştim ve basılmıştı.

Şıh Ebul Hasen Nedvî'nin, hatıralarımın arasında ayrıca bahsi geçecektir. Burada, kendisinin Şıh Abdülgafur Efendi'yle olan görüşmelerini kaydetmekle iktifa edeceğim.

Birgün Şıh Abdülgafur Efendi'de hatm-i hâcede iken, Şıh Ebul Hasen Nedvî, kendisini ziyarete geldi. Zikirden sonra elini öptü.

"Efendim, ben de sizden teberrüken ders almaya geldim." dedi. Bunun üzerine Şıh Efendi:

"Öyleyse yatsıdan sonra buyurun, daha tenha olurum." diye onu davet etti.

Hem Şiir, Hem Fikir, Hem Zikir

O günlerde tekrar birlikte Şıh Abdülgafur Efendi'yi ziyarete gittik. Sohbet, edebiyat ve şiir mevzularına intikal edince Şıh Nedvî, fakiri, Şıh Abdülgafur Efendi'ye şöyle takdim etti:

"Efendim, Şıh Ali Ulvi, Ezher'de sade okumamış, bir de şair olmuş. İnşaallah Türkiye'nin İkbal'i olacak..."

Şeyh Efendi'nin o zamana kadar benim şiirle meşgul olduğumdan haberi yoktu. Bunun üzerine ayrı bir teveccühte bulundular:

"Mâşaallah, demek senin şiir tarafın da var. İnşaallah hem şiirle hem fikirle, hem zikirle hizmet edersin. Sade akıllara değil, ruhlara, kalplere, gönüllere, ahlâk ve vicdanlara da hitap edip tesirli olursun." diye dua buyurdular. Sonra,

"Sen Mevlana-yı Rum beldesindensin değil mi?" diye Mevlana Celaleddin Rumi hazretlerine işaret ettiler. Ben de:

"Evet efendim, bendeniz hem Mevlana-yı Rûm'un beldesindenim, hem de oturduğumuz mahalle, hazretin türbesinin bulunduğu yerdir. Evimizden türbe görünür." diye cevap verdim. Bunun üzerine,

"İkbal şiirleriyle, imanıyla, irfanıyla, heyecanıyla, aşkıyla, bir Müslüman Pakistan devletinin kurulmasına sebep olmuştu. Sen de inşaallah, Müslüman dünyasının yükünü bin sene taşımış olan bir milletin imanına hizmet edersin." diye yeniden dua ettiler.

Şıh Ebul Hasen Nedvi'nin Sözleri

Şıh Abdülgafur Efendi'nin yanından çıkınca Şıh Ebul Hasen'e dedim ki:

"Efendim, Allah sizden razı olsun. İster basiret deyin, ister keramet deyin, benim mühim bir müşkilimi hallettiniz. Ben, Şeyh

Efendi'ye şiirle alâkam olduğunu, şiir sevdiğimi, yazdığımı söyleyemiyordum. Acaba mâni olurlar mı? Acaba: Yavrum, sen mana âlemiyle uğraş; siyaset, dedikodu âlemlerine girme, derler mi diye, korkuyordum. Allah sizi söyletti, bir de bana dua ettirdiniz..."

Bunun üzerine Şıh Ebul Hasen şunları söyledi:

"Bu sizi şaşırtmasın. Ben gerek aile muhitim, gerek okuduğum ilimler ve gerekse yetiştiğim Nedvetü'l-Ulema dolayısıyle, bir edip kadar edebiyatı ve bir şair kadar şiiri severim. Bir hoca olarak yetiştim. Ancak bunlar olmadan, hocalığın tesiri de fazla olmaz... Ben bir hatip olarak meydanlara çıkarım. Dinleyen var mı, yok mu, bakmam... İslâm âleminin derdini terennüm etmek, milletin heyecanını tahrik etmek için, şiir de okurum. Şairleri severim... Benim bu şekilde çalışmama sebep, Şair İkbal olmuştur... Çocukluğumdan beri, sanki İkbal bana seslenir: Ya Ebelhasen! Yüksel, yüksel, yüksel! Adam ol, insan ol!.."

Pakistan Kurulurken

Şıh Ebul Hasen Nedvi'nin Medine-i Münevvere'de bulunduğu sırada, Pakistan'ın kurulması hadisesi vardı. Ulema arasında, Müslümanların Hindûlardan ayrılıp ayrı bir devlet kurması veya onlarla birlikte yaşayıp İslâmiyet'i yavaş yavaş tanıtıp bütün Hindûları Müslümanlaştırması, hangisi daha isabetlidir diye münâkaşalar oluyordu.

"İneğe tapan, onun idrarını esans gibi sürünen bir kavim ile onu kesip yiyen bir kavmin birarada yaşamasının mümkün olmadığı" fikri galip gelmişti. Şair İkbal de bu fikirde idi.

Yüz, yüz elli milyonu bulan Müslüman nüfusun ayrı bir devlet kurması, nazariyede kolay ve tabiî gibi görünüyorsa da, nüfusun bazı yerlerde çok içiçe girmiş bulunması, büyük göçlere, çatışmalara, hatta katliamlara sebep olmaktaydı.

Şıh Nedvî'nin bu husustaki görüşlerini, kendisine ait hatıralarımı arz ederken, ayrıca söyleyeceğim.

Şıh Abdülgafur Efendi'nin Hususiyetleri

1950 sonrasıydı. Tarsus'tan Ali Cevad Bey namında bir zat gelmişti. Kendisiyle görüştük, ahbap olduk. Arapça biliyordu. Medine-i Münevvere'ye geldikten sonra başından geçenleri şöyle anlattı:

Mescid-i Saadet'te, Ravza-i Mutahhara'da günlerce dolaştım. Efendimiz sallallahü aleyhi ve sellemi ziyaretlerimde şöyle dua ettim:

"Ya Resulallah! Ne olur. Ben buraya bir zata intisap etmek üzere gelmiştim. Rabbim bana gösterse; tavassut buyursanız da, bu cemaat içinde, bu Medine-i Münevvere'de hangi zata intisap etsem, ondan ders alsam..." dedim.

Resul-i Ekrem'in Gösterdiği Zat

Bir gece rüyamda Resulullah Efendimiz'i gördüm. Bana, Bâbüsselâm'la Bâburrahme arasında namaz kılan bir zâtı gösterdi ve *"Abdülgafur el-Abbâsî'ye intisap et."* buyurdu.

Sabah namazında geldim, baktım; Şıh Abdülgafûr Efendi aynı yerde dua ediyordu. Selâm verdim. Görüştük. Şeyh Efendi:

"Buyurun bize gidelim de size bir sütlü çay içireyim." dedi. Evine gittik. Kendisinden ders aldım. Böyle Resulullah Efendimiz tarafından tayin olunan zatı, şekli şemaili ile aynen görmem dolayısıyla vecd ve feyz içindeyim. Duamın kabul olunmasına çok seviniyorum.

Şıh Abdülgafur Efendi'nin evinde, Medine-i Münevvere'de âdet olduğu üzere, keçi bulunurdu. Sütünü misafirlerine de ikram ederlerdi.

Kendisi Mescid-i Nebevî'de, bazılarının yaptığı gibi, belli bir yer belleyip hep orada namaz kılmazdı. Sünnet-i seniyyeye uygun olarak, safta nerede boş yer varsa orada dururdu. Ön saflarda boşalan yerleri doldururdu. Harem-i Şerif'in ekseriya Bâbusselâm'la

Bâburrahme arasına düşen ve Hazret-i Ebubekir Sıddık hazretlerinin evinin kapısının yeri olan mahal civarında bulunurdu.

Cemaleddin Arvasi

1960 yılında, Ali Cevad Bey'inkine benzeyen bir hadise de Şıh Abdülhakim el-Arvasî'nin yeğeni Cemaleddin Efendi'ye rastlamıştı. O da, Mescid-i Nebevî'de, acaba kime intisap etsem, diye oturup düşünürken, Şıh Abdülgafur Efendi gelip önüne oturmuş, selam vermiş ve,

"*Min eyne ehâna hâzâ*: Nereden bu kardeşimiz?" diye sormuş.

"Efendim Türkiye'den geldim..."

"Ravza-i Mutahhara'da fazla dünya kelamı konuşmayalım. Buyurun eve gidelim. Size bir sütlü çay içireyim. Hem orada sohbet edelim, tanışalım."

Böyle diyen Şıh Abdülgafur Efendi, Cemaleddin Efendi'nin elinden tutup, götürmüşler...

Şıh Sami Efendi

Şıh Sami Efendi, Medine-i Münevvere'ye her gelişinde, Şıh Abdülgafur Efendi, kendilerini davet ederlerdi. Kendisi de Sami Efendi nerede kalıyorsa, her defasında gider ziyaret ederlerdi.

Sami Efendi için:

"Bu muhterem zatlar, bereketli kimselerdir. Bunların dualarıyla, Ümmet-i Muhammed'i, Cenab-ı Hak büyük âfetlerden kurtarıyor. Bunlar büyük insanlar, bereketli insanlar, bunların derdi davası, Ümmet-i Muhammed'in imanını kurtarmaktır." derlerdi.

Sami Efendi hazretleri, hacca geldikleri senelerin birinde, fakirhaneye gelmişlerdi. Şıh Abdülgafur Efendi, o zaman da öyle buyurmuşlardı:

"Bu bereketli kimselerin, evinize misafir olarak gelmelerini nimet ve ganimet bilin. Bunlar Hak dostlarıdır. Bunların duasını al..."

Allah cümlesinin dualarını kabul eylesin. Feyizlerini bereketlerini üzerimizden eksik etmesin. Allahu Teala, onlara şefaat hakkı versin de, inşaallah bize şefaat etsinler.

İlim ve Zikir

Şıh Abdülgafur Efendi'nin bir hususiyeti manen dolmuş, taşmış bir insan olmasıyla beraber âlim olması idi. Delhi'nin en büyük âlimlerinden sayılırmış. Senelerce usul, fıkıh, mantık, kelâm okutmuş...

Manevî tesiri kuvvetliydi. Hastalara, bunalmışlara okurdu ve nefesi tesirliydi.

Teveccühlerinde, dualarında şu hadis-i şerifi çok zikrederlerdi:

"İnsan bedeninde bir et parçası vardır ki, ona kalb denir. O düzeldi mi, herşey düzelir..."

Kâinatta her şeyin başı var. Bedenin de bir başı var. İnsanoğlunun başı, zihni ve vücudu ile bir makinesi var. Bu makinenin, başın, bedenin, bir cevheri, ruhu, melekelerinin, aşk, vecd, şevk, iman, arzu, istek bütün letâifinin merkezi, mihrakı olan bir de kalbi var.

Bütün zikirler, fikirler, kalbin tasfiyesi, saflaşması, tezkiyesi, o lâhûtî aynayı berrak tutmak, kirletmemek, silmek, parlatmak, billur gibi saf lekesiz olması içindir.

Nazargâh-ı İlâhî olan o ayna, zikirle parlar, billurlaşır, safiyetini, ulviyetini, şeffaflığını devam ettirir.

Zikir hayattır. Hayat zikirdir. Zikir olmazsa hayat, hayat olmazsa zikir olmaz. Kalbin canlı kalması, tezkiye ve tasfiyesi ancak zikirle mümkün olur.

Hazret, zikre çok ehemmiyet verirlerdi.

Şıh Abdülgafur Efendi, vefatından önce hilafetini oğlu Şıh Abdülhak'a bırakmıştı. O da senelerce tarikati devam ettirdi. 1992'de vefat ederken yerine Pakistanlı Abdullah Şah diye bir

zatı bıraktı. Bu zat, birkaç sene sonra Pakistan'a gitti. İrşad hizmetine orada devam ediyor.

Verimli ve Heyecanlı Yıllarım

1947 senesinden itibaren birkaç yıl, benim için fevkalade feyizli, heyecanlı ve hareketli zamanlar oldu. Evlendim; tarikate intisap ettim, Şıh Abdülgafur Efendi'nin ilim, irfan ve zikir halkasına dâhil oldum; Ebul Hasen Nedvî geldi, üç ay onunla beraber bulunup sohbetinden istifade ettim; şiir ve aruzda üstadım olan feylesof Muallim Cevdet Bey, Medine-i Münevvere'ye geldi, ondan istifaze etmeye başladım; amcam Hacıveyszade Mustafa Efendi hacca geldi, uzun bir hasretten sonra kendisine kavuştum; hâfızlık yoldaşım Doktor Ali Kemal Bey hacca geldi, onunla Türkiye'de İslâmiyet'in uyanışına dair sohbetler ettim...

Bu fevkalâde heyecan verici hadiselerin yanında Türkiye'den artık resmî izinle hacıların muntazam olarak gelmeleri, onlarla olan görüşmelerimiz ve bilhassa Ali Kemal Bey'in "İslâmın Nûru" diye bir mecmua çıkarmaya başlaması, bende birşeyler yazma ve söyleme aşk ve heyecanını uyandırmıştı.

Bütün bunlar his, fikir ve gönül âlemimde bir inkılâba sebep oldu. Sanki İslâm âlemi yeniden doğuyor; Türk milleti için bir yeniden diriliş fecri, rûhumun ufuklarında beliriyordu.

Hisler, fikirler, dertler, içimde dalga dalga birikirken, 1950 yılının Mayıs ayında, Mareşal Fevzi Çakmak'ın vefatı ve cenazesinde çıkan hadiseler, "Büyük Türk Gençliğine" adını taşıyan ilk şiirimi yazmama vesile oldu...

SEYYİD HASAN FEHİM EFENDİ

Arvasî ailesinden Cemaleddin Efendi'nin Şıh Abdülgafur Efendi ile olan karşılaşmasından on yıl kadar önce, yine aynı aileden Van müftüsü Seyyid Hasan Fehim Efendi de onunla görüşmek istemiş ve birlikte Şıh Efendi'yi ziyarete gitmiştik.

Hasan Fehim Efendi, 1950 yıllarından Medine-i Münevvere'ye muhacir olarak gelmişti. Şeyh Abdülhakîm Arvasî hazretlerinin kayınbiraderi idi. Az zaman içinde kendileriyle kalben, fikren ve ruhen çok anlaşmıştık. O günlerde, Mescid-i Nebevi'ye en yakın olan, Osmanlılardan kalma: "İrfâniye Medresesi"nde kalıyorlardı.

Medine-i Münevvere'de geçirmiş oldukları ilk Ramazan Bayramı'nı tebrik için ziyaretlerine gitmiştim.

Cennetü'l-Bakî'i, sonra valideyi, sebeb-i feyzim Şeyh Abdulgafur Efendi hazretleriyle, Saatçi Osman Efendi'yi ziyaret edip ellerini öptükten sonra hazretin kaldığı medreseye gelmiştim. Ellerini öpüp, bayramlarını tes'îd ettim. Az sonra yatağının başucunda bulunan kapalı bir zarfı göstererek dediler ki:

Gurbet Mektubu

"Sultanım efendim! Malumunuz olduğu vechile, bu bayram, benim Medine'de idrakiyle şerefyab olduğum ilk bayramdır. Bayram namazından geldikten sonra, yapayalnız odama girince, içimde derin bir gariplik hissettim. Kimsesizliğimin farkına vardım. Memleketteki, çok kalabalık olan aile efradımla geçirdiğim o tantanalı bayramlar gözümün önünde canlandı.

"Bu hislerin tesiriyle şu mektubu yazmıştım. Öğle namazına giderken postaya verecektim. Artık, madem ki canım efendim teşrif ettiler, bu fikrimden vazgeçiyorum.

"Zât-ı âlînize ve bilhassa Kâinatın Efendisi Nebiyy-i Zîşanımıza özürler beyân ediyorum. Bu küstahlığımı, yüksek huzurlarında affettirmek için çok nedamet gözyaşları dökmem lâzımdır. Peygamber-i Zîşan'a komşu olmak niyetiyle Medine-i Münevvere'ye gelen bir kimseye, bu küstahlık yaraşır mıydı?"

Defter-i Uşşaktan İhrac Etme

Üzerinden yıllar geçmesine rağmen; bu hazin tablo, hâlâ gözümün önünde canlanır… Hazrete,

"Üstadım!.. Mektupta aile efradınıza aid bayram tebrikinizden başka birşey yoksa yine gönderelim. Bendeniz, şimdi gider postaya veririm." deyince, Hazret şu cevabı verdiler:

"Mektubun içinde Farsça bir beyit vardır ki, âşığım diyene asla yaraşmaz; çünkü bu beyit bir şikâyet ifadesidir. Âşıkın, gönül derdini ağyâra açma zaafıdır. Fuzuli, bu hâli en ince bir gönül âşinalığı ile şöyle tasvir eyler:

"Âşıkım dersen, belây-ı âşkdan âh eyleme,

"Âh edüp ağyârı, esrârından âgâh eyleme!..

"Evet, âşıklığın şanına asla yaraşmayan bu nevi' şikâyetler, âşıkı âşıklar defterinden ihraç eyler. Bunu, yanık bir gönül şairimiz şu mısralarda, gözyaşlarıyla terennüm hâlinde Dergâh-ı Kibriya'ya niyazlarla arzeyler:

"Sabrımı, derd ü gamın tîrine âmâc etme!..

"Vaslını, âteş-i hicrânına sertâc etme!..

"Nâmımı, defter-i uşşâktan ihrâc etme!..

"Kendi muhtâcını, muhtâcına muhtâc etme!.."

Kendisine:

"Hazretim, acaba, âcizlerinin o beyti işitmesine müsaade buyururlar mı?" demem üzerine,

"Ne demek, gönül derdimi size açmayıp da kimlere açacağım?" diyerek zarfı açtılar. Adı geçen Farsça beyti okurken döktükleri gözyaşı, hâlâ gönül mabedimin mihrabını tufana garkeden bir niyaz yağmurudur…

Okunmasıyla, bu gözyaşı sahnesi vücuda gelen Farsça beyit şu idi:

Dilâ îydest herkesî dest-i yâr-i hîş bûsed,
Garîbem, bîkesem, men dest-i gam, gam dest-i men bûsed.

"Ey gönül! Bugün bayramdır. Herkes, sevdiğinin mübarek elini öptü. Ben ise; gurbet ellerde kalan kimsesiz bir garibim. Binaenaleyh, ben gamın elini, gam da benim elimi öptü."

Gecelerin Gündüzü

Biraz önce Hazret'in okuduğu, bir alev bestesi olan Türkçe mısraların kime aid olduğunu sorduğumda:

"Kime aid olduğunu bilmiyorum; fakat, gönül bezmine aşina bir zata aid olmalı ki, yıllardan beri bana gözyaşları döktürmektedir. Arzu buyurursanız yazabilirsiniz." demeleri üzerine, dört mısradan teşekkül eden o alevden besteyi yazmıştım.

Hazret, sözlerine şu ifadelerle devam ediyordu:

"Efendiciğim! Fakirinizi, nurlara garkettiniz. Bütün gam ve hicranım, kudûmünüzle gönül ufuklarımdan silindi. Gecelerim gündüz oldu. Ömrüm oldukça, bu iyiliğinizi asla unutamayacağım. Evet, bugün kendimi dünyaya yeni gelmiş farzedeceğim ve hayata yeni başlamış olacağım…" demeleri üzerine, hece vezniyle, ilhamhaneme şu şiir doğuverdi:

Gecelerin gündüzü;
Sevdiğimin nur yüzü

Artık Hazret, fakiri her gördüklerinde, o güzel tebessümleriyle iltifat buyurarak, aynı mısrayı tekrarlardı:

Gecelerin gündüzü;
Sevdiğimin nur yüzü.

O ziyaret ile sohbetin hatırası olan bu iki mısranın ilkini, daha sonra, aralarında bu hatıramın da bulunduğu yazılarımın toplanmasıyla meydana çıkan kitaba da isim olarak verdim.

Şıh Abdülgafur Efendi'yi Ziyaret

Seyyid Hasan Fehim Arvasî Hazretleri ile Medine'deki münasebetlerimiz günden güne inkişaf ediyordu.

Merhum birgün fakire:

"Hazretim! Mühürcü Fehmi Efendi, Nakşibendi meşayihinden, aynı zamanda Peygamber Efendimizin amcası Hazreti-i Abbas neslinden Şeyh Abdülgafur Efendi isminde bir zattan bahsetti ve ziyaretlerine sizinle birlikte gitmemi söyledi. Lütfetseniz de, bu büyük zatın ziyaretleri ile müşerref olsam…" buyurmuşlardı.

"Hayhay, emredersiniz." dedim. Beraberce gittik. O gün Abdülgafur Efendi, tasavvuf, tarikat ve zikir bahsinde unutamayacağımız, çok arifane, âlimane bir sohbet lütfetmişti. O eşsiz letafetteki sohbetin, eğer yapabilirsem, hülasası şöyle idi:

Zikir, Allah'ı Hiç Unutmamaktır

Bilindiği gibi, kâinatta her şeyin değeri, zıddıyla belli oluyor. Muselâ, gece ile gündüz, zulmet ile nur, inkâr karşısında iman ve gaflete mukabil ruhî uyanıklıkta olduğu gibi…

Evet, bizi, insanlığımızın yüksek şuuruna erdiren, işte bu ruhî uyanıklıktır. Bu uyanıklıktan mahrum olduğumuz anlarda, bizi uyandıracak vasıtalara muhtac oluruz. Topyekün terbiye ve tasfiye mekteplerinin takip ettikleri metodlar, hep bu uyanıklığı temin gayesine matufdur. İnsanlar için erişilmesi mümkün olan, şuur, ahlâk ve irfanın kemal mertebesine eriş seyri de "zikir"le başlar.

Zikrin lügat manası, "anmak"tır. Tasavvuf lisanında ise, "Allah'ı hiç unutmamak"tır. Tarikatlerde takip edilen bütün usuller, hep bu "huzur hâlini devam ettirmek" içindir. Zira Mevlâ'sının her an, her yerde hâzır ve nâzır olduğunu, hatırında tutan bir

kimsenin, bütün ömrü zikirle geçiyor demektir ki; bu, kalbi nurlu, ruhu sürurlu, vicdanı ise İlâhî tecellilerin verdiği tatminlerle huzurlu demektir. Tarikatler de, insanları işte bu olgunluğa eriştirmek için kurulmuş, tekamül mektepleridir.

Bu yola giren kimsenin kalbindeki, "Allah'ı anmak"la başlayıp, "O'nu hiç unutmamak" şâhikasına yükselme hâline de "seyr ü sülûk" adı verilmiştir ki, bu da "edeb ve irfan yolunda yürümeye devam" manasınadır.

Peygamber'e Vâris Olmak

Her şeyden evvel şunu bilmek gerekir: Tasavvufdan gaye, Resul-i Ekrem Efendimiz'in hem ilmine, hem ahlâkına vâris olmak cehdidir. Binaenaleyh "İmam Rabbani kolu" olan bu yolda, mürşidin âlim olması şarttır. Câhil kimse, bütün seyir ve sülûk mertebelerini ikmal etse bile, "kâmil bir derviş" sayılır da "mürşid-i kâmil" olamaz. İrşad vazifesi uhdesine tevdi edilemez. Çünkü irşad vazîfesi ile mükellef olan bir kimse, müridlerinin bütün meselelerini halledecek, fetvâlarını verecektir. Onları, sadece teselli etmekle kalmayıp, her hususda tenvir ve irşad eyleyecektir. Lâkin mürşid câhil olursa, bir derdini bin eyler. Çünkü mürid ona, bütün ruhu ile teslim olmuştur. Hülasa, bilmeyen öğretemez, ermeyen erdiremez…

Şeriat ve Tarikat Daireleri

İşte İmam-ı Rabbani kolunun asırlardan beri bu gibi sarsıntılardan masun kalışının yegâne sebebi, bu sağlam prensibe riayet etmesi olmuştur.

Şâh-ı Nakşibend'le başlayıp, İmam-ı Rabbani ile feyiz tazeleyerek hız kazanan bu yol, şu prensip üzerinde karar kılmıştır:

"Tarikat: Şeriat hududlarını korumak için konulan bir muhafızdır. Gayesi, onun ilâhî hükümlerine el sürdürmemektir"

Bu tarife göre Tarikat, geniş şeriat dairesinin içinde bir dairedir. Binaenaleyh Tarikat dairesinin dışında olan, yine şeriat daire-

sinin içindedir. İmânını kaybetmez. Kalbinin derinliklerinde tüten idrak, onu birgün yine İlâhî neşeler iklimine kanatlandırır.

Fakat - Allah korusun - şeriatten ayrılan, sapan, tıpkı yüzme bilmeyen bir kimsenin denize düştüğü gibi, ardı arkası kesilmeyen fikrî ve ruhî dalgaların amansız girdabı içinde paramparça olur. Tasavvuf tarihi, bu kurbanlara aid sayısız misallerle doludur…

Binaenaleyh asıl mesele, İlâhî vuslat aşkıyla, tasavvuf denizine açılıp da, dalgaların girdabında boğulup gitmek değil, aksine; temkini kat'iyyen ihmal etmeden, irfan limanından, tam bir huzur ve emniyetle vuslat ufuklarına açılarak, sahil-i selâmete ulaşmak, rıza-yı Bârî'ye ve Dîdâr-ı Kibriya'ya kavuşmaktır. Bu da ancak Resul-i Zîşan'ın açtığı ilim ve irfan, iman ve Kur'an mekteplerinin İlâhî hükümlerini tahsil ve tatbik usûlüne râm olmakla olur…

Hasan Fehim Efendi'nin Duası

Dergâhdan ayrılırken, Hasan Fehim Arvasî Efendi'nin, unutamadığım intibaları şöyle idi:

Şeyh Abdülgafur Efendi konuşurken, sanki merhum pederimi dinliyordum. Artık bundan sonra, bu gibi zevatı zor bulacağız. Çünkü bunları yetiştirecek, müesseseler kalmadı. İnşaallah ömrüm oldukça, bu zatın sohbetinden mahrum kalmamaya gayret edeceğim.

Bendenizi, böyle kıymetli zevatla tanıştırdığınızdan dolayı, size edebiyyen medyûn-i şükranım aziz efendim!.. Fakîrinizi, bu kadar manevî ziyafetlere mahzar kıldığınızdan dolayı, size olan şükran borcum hesapsızdır. Mükâfatınızı, ancak Rabbim verecektir.

Bu büyük saadeti -inşâallah- Peygamberimiz'in livâu'l-hamd sancağı altında toplandığımız gün göreceğiz. Sizi bağrıma basarken tekrar söylüyorum:

Gecelerin gündüzü;
Sevdiğimin nur yüzü.

SAATÇİ OSMAN EFENDİ

Saatçi Osman Efendi diye tanınan Osman Hilmi Efendi'nin babası, Buhara'dan gelip Konya'ya yerleşmiş. Burada bir attar dükkânı açmış. Baharat satarak geçiniyormuş. Konya'da, Çiçekçi Köse diye tanınan, çiçek bahçeleri ve çiçekçi dükkânı olan bir zatın hemşiresini almış. Saatçi Osman Efendi, bu evliliğin neticesi olarak Konya'da dünyaya gelmiş... Çiçekçi Köse, pederin ahbaplarındandı. Ben de kendisini tanıdım.

Islâh-ı Medaris Talebesi

Konya'da, Zeynelâbidin ve Ziya Efendiler tarafından Islâh-ı Medaris açılınca, babası Osman Efendi'yi buraya vermiş. Osman Efendi bu medresede beş sene okumuş. Son senenin yazında, Cihan Harbi sırasında, ailecek trenle Medine-i Münevvere'ye gelmişler. Babası buraya yerleşince, tabiî Osman Efendi de Medine'de kalmış.

Ancak hocası Ziya Efendi, babasına mektup yazarak, onu yine medreseye göndermesini istemiş:

"Hacı Efendi, Osman Hilmi'yi medreseden ayırmakla büyük günah işledin. Osman Efendi, koskoca medresenin gözbebeği idi. Biz Osman Efendi'yi yetiştirirken, gerek mektebin talebelerine ve gerek müslüman gençliğe nümune-i imtisal bir şahsiyet göstermek için yetiştiriyor idik. Bu ümidle ona bakıyorduk. Siz bizi bu çocuktan mahrum ettiniz..."

Bunun üzerine babası dayanamamış, Osman Efendi'yi yine trenle Konya'ya geri göndermiş. Osman Efendi medresede bir

sene daha okuyup, yazın Medine-i Münevvere'ye dönünce, harp dolayısıyla askere alınmış.

Sır Kâtibi

Osman Efendi askerde, önce Medine müdafii Fahreddin Paşa'nın sır kâtibi olarak yanında çalışmış... Yazısı fevkalâde güzel olan Osman Efendi, dirayeti, zekâsı, hazır cevaplığı, sükûneti, sekîneti, hiç kızmaması gibi vasıfları dolayısıyla, genç yaşında ve o tehlikeli nazik savaş günlerinde Medine kumandanına sır kâtipliği yapmış.

Medine'deki vazifesinden sonra Kudüs'e giden ve askerliğini orada tamamlayan Osman Efendi, artık temelli olarak Medine-i Münevvere'ye yerleşmiş. Burada Buharalı Hacı Sultan diye bilinen hurma taciri bir zatın kızını alarak evlenmiş. Bu evlilikten iki oğlu ve üç kızı olmuş.

Osman Efendi, Kudüs'ten Medine-i Münevvere'ye dönüşünde, şehri nasıl bulduklarını şöyle anlatırdı:

"Fahri Paşa, Medine-i Münevvere'nin o zaman 85 bin olan nüfusunu, savaşta muhasara altında kalınca açlıktan kırılmasınlar diye, trenle, Ürdün, Suriye ve Türkiye taraflarına sevk etmişti. Döndüğümüzde Medine çok tenha idi. Evler harap hâlde idi. Asker, gerek ısınmak ve gerek yemek pişirmek için birçok evlerin ahşap aksamını söküp yakmıştı. Kapılar sökülmüş, bazı damlar çökmüş hâlde idi..."

Saatçilik

Tabiî olarak maddi ihtiyaç içinde kalan Osman Efendi, geçinmek için saatçilik sanatını öğrenmeye karar verir ve o sırada Medine-i Münevvere'de saatçilerin şeyhi olan Şaban Efendi'nin yanına çırak olarak girer. Saatçiliği öğrenir.

Çok yüksek ahlâklı, kâmil bir zat olan ustası Şaban Efendi, bir zaman sonra, kendisine şöyle der:

"Oğlum, şimdi seni kalfa olarak yanımda muayyen bir ücretle çalıştırsam, verdiğim para belki az olur, belki çok olur... Çok versem, nefs-i emmarem razı olmaz, beni rahatsız eder. Az versem, sana zulmetmiş olurum. Gel ortak olalım da bu dertten kurtulayım..."

Osman Efendi bunu anlatır ve şöyle söylerdi:

"Ustam her hâliyle örnek bir insandı. O sözü, tarihlere geçecek bir sözdür. Bu tarifi, bu tespiti, bu adalet ölçü ve mizanını ne duydum, ne de bir kitapta okudum..."

İhya'yı Okurken

Osman Efendi, bütün İhya-yı Ulûm üzerine yürür ve çalışırdı. Bir hatırasını şöyle anlatmıştı:

"Evlenmeden önce, İrfaniye medresesinde kalıyordum. İhya-yı Ulûm'u ilk defa satın aldım. Birgün yatsıyı kıldım, geldim. Mütalaaya oturdum. O kadar dalmışım ki, medrese sakinleri sabah namazına gitmişler, kılmış dönüyorlar.

"Onları görünce: Yahu yatsı namazını kıldık, ama hâlâ Harem-i Şerif'ten gelenler var, diye odadan çıktım. Baktım ki ortalık ağarmış, yatsıdan değil, sabah namazından geliyorlarmış..."

Daha gençlik yıllarında İhya-yı Ulûm'u bu kadar seven, anlayan ve derinliklerine dalan, semalarında kanatlanan bu insan, gün geldi, haftanın iki gününde İhya okutmaya başladı ve bu hâl ömrünün sonuna kadar devam etti.

Hoca, birçok meziyetleriyle birlikte, Kur'an-ı Kerim'in aşkında, feyzinde, irfanında fani olmuş bir insandı. Daha çocukluğunda, sekiz yaşında Konya'da hâfız olmuş, ilim aşkını almıştı.

Osman Efendi, Medine'de, kayınpederinin yaptırmış olduğu medresenin üzerinde oturur, bu medresede geceleri haftada iki gün İhya, diğer günlerde tefsir okuturdu. Bu medresede gündüzleri mahallenin kız çocukları Kur'an-ı Kerim okur, hâfızlığa

çalışırlardı. Medresenin büyük bir salonu vardı. Dersler burada yapılırdı.

Bu Dâhi Bir İnsan

Osman Efendi, cidden üzerinde durulacak bir insandı. Zekâsına, edebine, Şıh Ebul Hasen Nedvî de hayran olmuştu.

Şıh Ebul Hasen'in Medine-i Münevvere'de uzunca kaldığı 1947 yılında, yeni Pakistan devletinin kuruluş çalkantıları yaşanıyordu.

Osman Efendi'nin, Hindistan'ın bugünü ve kurulacak olan Pakistan'ın yarını hakkında sorduğu sualler, fevkalâde basiret ve uzak görüşlülük eserleri idiler. Keşke o gün yazılsalardı...

Bir gece sohbetinde Osman Efendi yine sualler soruyordu. Şıh Ebul Hasen dedi ki:

"Efendim, bu suallere bir ferd değil, bir akademi cevap vermelidir. Bu suallerin şümûlüne, hem din, hem ilim, hem de tarih ve siyaset giriyor..."

Kendisiyle yalnız görüştüğümüzde, Şıh Ebul Hasen, Osman Efendi hakkında şöyle demişti:

"*Hâze'r-recul abkariyyun fâzilün amîkun vâsiun bahrun lâ sâhile lehu?* Bu zat mümtaz, müstesna, dâhi bir insan. Yahu ne düşünceler, ne mülâhazalar! Benim aklıma gelmeyen, gelmeyecek şeyler. Hiç de göstermiyor. Ben böyle hoca görmedim. Belki bugün Pakistan devletini kurmaya çalışan büyüklerin bile bunlar hatırına gelmiyordur."

Herkesin Memduhu idi

Saatçi Osman Efendi'nin adını çocukluğumdan beri duyardım. Dedem, babam ve amcam, Konya'da bulunduğumuz yıllarda Islâh-ı Medâris'ten bahsederlerken, oradan yetişen mümtaz talebelerin başında Saatçi Osman Efendi'yi zikrederlerdi.

Mısır'da bulunduğum sırada da Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi, Saatçi Osman Efendi'den bahsetmiş, kendisinin zekâsını, anlayışını, idrâkini medhetmişti.

Ailecek Medine-i Münevvere'ye hicret ettiğimiz sırada 1940 yılı başına rastlayan hacdan sonra Mustafa Runyun beni Mısır'a tahsile götürmeye çalışıyordu.

O günlerde hacca gelmiş olan Saatçi Osman Efendi'ye peder bu meseleyi sormuş ve endişesini dile getirmiş:

"Osman Efendi, Mustafa Runyun, Ali Ulvi'yi Kahire'ye tahsile götürmek istiyor. Ben de daima Mısır'ı dünyanın fihristi olarak kabul ederim. Fakat acaba bu büyük şehirde, Ali Ulvi'nin ahlâkında, mâneviyatında bir dalgalanma, bir sarsıntı meydana gelir mi, diye korkuyorum..."

Saatçi Osman Efendi, pederi şu şekilde temin, teskin ve tatmin eylemiş:

"Efendim, *estaîzubillâh, men yehdillâhu femâ lehu min mudill,* diyerek, Allah'a teslim olun, bırakın gitsin..."

Ayet-i kerimenin meâli mâlumdur ki: Cenab-ı Hakk'ın hidâyete sevk ettiğini, hiç kimse dalâlete düşüremez... Tek ki Allah, bir kulun elinden tutsun, ona hak ve hakikat yolunu göstersin... Kullar onu yolundan döndüremez...

Seferden Döndü mü

Saatçi Osman Efendi Hoca, çok zeki, çok zarif bir insandı. Bazan ziyaretlerimin arasına açıp, geç kaldığım günlerde, Şıh Mahmud'u görünce şöyle dermiş:

"Mahmud Efendi, nasılsınız, afiyettesiniz inşaallah... Bana dua ediyorsunuz inşaallah..."

"Aman hocam biz sizden dua bekleriz."

"Yahu sizin Harem-i Şerif'le aranızda beş metre var, o kadar yakınsınız. Sizin duanızı isterim Mahmud Efendi..."

Sonra sorarmış:

"Ali Ulvi Efendi seferden döndü mü?"

"Efendim sefere gitmedi!.."

"Ya!.. Ben kendisini göremiyorum da, özledim; seferde zannediyordum. Selâm söyle öyleyse..."

Şıh Mahmud gelir:

"Yahu Hoca Efendi bugün beni utandırdı. Yahu gitmedin mi?"

"Çoktan beri gidemedim. Yahu belki on gün oldu." filân derdim, giderdim.

Hoca Efendi'nin ilmine, irfanına, zekâsına ilâve olarak, çok zarif, çok hikmetli lâtifeleri vardı. Günahsız, ibret dolu, hikmet dolu, letâfet dolu...

Hattat olan birader Ahmed Ziya şöyle der:

"Yahu, kabri cennet olsun, Nasreddin Hoca'nın menkıbeleriyle, nükteleriyle meclisleri şenlendirirler. Evet, hocanın her sözü bir ibrettir; ders alınacak çok şeyler vardır... Ama ben Saatçi Osman Efendi'nin lâtife ve nüktelerini daha derin, daha tatlı görüyorum... Eğer yazılsalardı, Nasreddin Hoca'nınkileri aratmazdı..."

Gördünüz mü, Hâfızlık Ne İyi Şey

Bir yaz akşamı, tefsir dersinden evvel Konyalı Hâfız Memduh Efendi, aşır okumuş. Osman Hoca'nın yanında oturuyormuş. Hoca, ayetleri tefsire başlamış... Hava sıcak. Memduh Efendi uyuklamış... Dersi yapan hocanın yanında, aşrı okuyan hâfız uyuklarsa, öbürleri rahat rahat uyurlar...

Osman Efendi, uyuklayan Memduh Efendi'yi, hem gücendirmeden uyandırmak, hem de bir daha uyumasına mani olmak istiyor...

"Memduh Efendi, şu ayet-i kerîmenin devamı neydi yahu?.."

Memduh Efendi hemen silkinir:

"Hangi ayet efendim?"

"Ve in teuddû ni'metallâhi lâ tuhsûhâ."

Bu sorduğu herkesin bildiği, meşhur bir ayet...

"Efendim gördünüz mü, hâfızlık ne iyi şey!.. Ben ne işe yararım? Memduh Efendi olmasaydı ben bu ayet-i kerimeyi yarım bırakacaktım. Gördünüz mü, ne büyük bir servettir hâfiz olmak! Boşuna değil, Cenab-ı Peygamber hâfızlara müjdeler vaadediyor. Ey Memduh Efendi, orada göreceksin sen hâfızlığın kıymetini... Sade sen değil, annen baban da görecek..."

Sizinki Uyku Değil, Murakabe

Aynı mecliste Memduh Efendi'nin eniştesi Mühürcü Fehmi Efendi de bulunuyormuş. Medine-i Münevvere'de elli yıl muhacir kaldıktan sonra Karaman'da vefat etti. Şâzelî şeyhi idi. Hacılar, umreciler kendisini tanırdı. Hatıratımızda ayrıca bahsi geçen bu muhterem zat da o sırada demiş ki:

"Efendim, bendenize de bazan öyle bir dalgınlık geliyor..."

"Yok canım, estağfirullah, benim sözüm size değil Fehmi Efendi, sizi tenzih ederim... Sizinki uyku değil, murakabe..."

Fehmi Efendi bunu hep söylerdi:

"Ey baba, uyuklamaya murakabe diyen; adamı böyle uyandıran insanın karşısında uyuklamanın imkân ve ihtimali mi var!.. Bu zat sevilmez mi?.."

Alırdım Ama, Bizim Evde Testere Yok

Saatçi Osman Efendi Hoca ile, günlerden bir öğlen namazından çıkarken Baburrahme'de karşılaştım. Selâm verdim, elimden tuttu, dedi ki:

"Teyzeniz bugün bamya istemişti. Unutmuşum, gönderemedim. Sebze pazarına uğrayalım da alalım..."

Eskiden Harem-i Şerif'in Baburrahme'nin yanındaki sokakta sebzeciler vardı.

"Bamya varsa alalım da yarın pişirsinler."

Yavaş yavaş gidiyoruz. Çarşıya girdik. Aslen Tunuslu Hacı Kâmil isminde bir sebzeci vardı. Yaşlı bir zattı... Sebzeler, dükkânın önündeki tablalara konulmuştu. İçlerinde bamya da vardı.

Medine-i Münevvere'de âdet, sebzeciler sebzeyi seçtirirler, kalanına "Allah kerim" derlerdi. Bamya da iyice seçilmiş, kartları kalmıştı.

Hoca Efendi sordu:

"Hacı Kâmil, başka bamyan yok mu?"

"Ya mevlana, Medine bamyası bu... Şam'dan, Mısır'dan filân gelme değil, Medine-i Münevvere bahçelerinden gelme..."

Osman Efendi, Hacı Kâmil Efendi'nin bu sözlerine, şöyle karşılık verdi:

"*Alâ sâkinihâ efdalü's-salâti ve etemmu't-teslîmât*, Medine-i Münevvere'de yatan zata, burada bulunan zat-ı Muhammedîye salât u selâmlar olsun... Yalnız Hacı Kâmil, alırdım ama, *mâ indenâ minşâr fi'l-beyt*, alırdım ama bizim evde testere yok, bıçkı yok... Binaenaleyh bu yüzden alamayacağım..."

Osman Efendi'den bu cevabı alan Hacı Kâmil bir feryad kopardı:

"Allââh! Yâ Şıh Osman! Ey zarif Şıh Osman! Ey zarif Şıh Osman!.."

Sonraları Hacı Kâmil'e sorardım:

"Hacı Kâmil, Şıh Osman ne diyor?"

"*Mâ indenâ minşâr fil beyt*, bizde bıçkı yok, diyor. Testere yok. Bıçak kesmez. Bıçkı da olmayınca, nimet boşa gider, ziyan olur. Bunun için alamıyorum. Mâzur gör beni, diyor..."

"Şıh Kâmil, ya başkası olsa ne der?"

"Başkası der ki: *İttekıllâh, hıfillâh*.... Allah'tan kork yahu! Kaldır şunu, odun olmuş bu yahu! Bu satılır mı... der. Hoca ne diyor: Evde testere olmadığı için alamıyorum..."

İşte Saatçi Osman Efendi, böyle zarif, böyle tatlı konuşurdu. Gücendirmeden, kırmadan, ibret verici sözler söylerdi. Büyük ihtimal Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de dinlese kendisine tebessüm buyururlardı. Allah bilir, takdir ve tebessüm de buyurmuşlardır...

Bir Sohbet Meclisi

1947 senesi olmalı. Medine-i Münevvere'de kalabalık bir sohbetteyiz. Osman Efendi Hoca, Zekâi Hoca, Mustafa Runyun'un babası Kaşıkçı Ali Rıza Efendi, kayınpederi Kâzım Efendi, Hâfız Memduh Efendi ile babası Süleyman Efendi, Molla Efendi, Mesud Efendi... Bir otuz, otuz beş kadar muhacir, mücavir cemaati var.

Zekâi Efendi kasideler okudu. Kur'an-ı Kerim okundu. Osman Efendi Hoca, okunan ayet-i kerimelerden bazılarının tefsirlerini yaptı... Sonra bu gibi sohbetlerde daima bulunan, ehl-i hâl, derviş bir zat olan Harputlu Terzi Ahmed Efendi'ye "seherlerde, seherlerde" kasidesini okumasını söyledi.

Terzi Ahmed Efendi, Bursalı İsmail Hakkı hazretlerinin eseri olan bu kasideyi, Kürdî makamında okurdu:

Seherlerde eser bâd-ı tecellî
Uyan ey gözlerim vakt-i seherdir
Açılır gonca-i ihsân-ı küllî
Uyan ey gözlerim vakt-i seherdir

Bir Kelimenin Kaç Manası Varmış

Hac zamanı idi. Urfalı iki kardeş Faik ve Emin Efendiler geldiler. Sohbete katıldılar. Beraberlerinde, biri genç, biri ihtiyar, iki Urfalı daha vardı.

"Efendim, bu iki zat Urfa'dan geldi. Güzel kasideler, ilâhiler okurlar. Vakit de geç oldu ama, müsaade buyurursanız, okusunlar da dinleyelim..."

Onlar böyle deyince, başta Osman Efendi olmak üzere, cemaat hüsn-i kabul gösterdi:

"Ma'almemnûniye, buyursunlar, dinleriz, hoş geldiler, safa geldiler..."

Hal hatır sorulduktan sonra, yeni gelenler okumaya başladılar. Sonradan Medine-i Münevvere'de kalan bu ikiliden yaşlı olanı Hacı Hüseyin Efendi söylüyor, fakat genç olan Hacı Ali Efendi çekingenlik gösterip ona katılmıyordu.

Celâlli bir zat olan yaşlı Hüseyin Efendi, ötekine kızdı:

"Oku ulan soytarı!"

Osman Efendi ile yanyana oturuyorduk. Onun söylediğini duyunca, bana sordu:

"Ben Türkçeyi unuttum. Efendi demek miydi bu kelime..."

Onun bu sualine, yine aynı celâl ile Hüseyin Efendi cevap verdi:

"Yok hocam! Hırpo demek hırpo!.."

"Allah, Allah! Bir de Türkçeyi züğürt lisan derler. Bir kelimenin kaç manası varmış da bilmiyormuşuz yahu!.. İnsan cehaletten kurtulamıyor vesselâm. *Ve fevka külli zî-ilmin alîm.* Her âlimin fevkinde bir âlim vardır..."

Zekâi Efendi merhum, Osman Efendi Hoca'nın bu sözlerini senelerce tekrar etmiş ve gülmüştü. Allah rahmet eylesin.

Fütuhat-ı Mekkiyye'den Mühim Ne Var

Saatçi Osman Efendi Hoca'nın bitmez tükenmez meziyetlerinden biri de başkalarının meselelerini kendine mesele edinmesi, onların dertleriyle dertlenmesiydi...

Kendisiyle bir hususu istişare ettiğinizde, meselenize o kadar candan eğilirdi ki, sizin hatırınıza gelmeyen noktaları, endişeleri, tehlikeleri önünüze serer, sizi ikaz eder, size yol gösterirdi.

Hiç unutmam. Mısır'dan yeni geldiğim 1946 yılında kerpiçten yapılmış bir kira evinde oturuyorduk. Dul, yaşlı bir kadının

eviydi. Mühürcü Hasan Efendi'nin evi, derlerdi. Senelik kirası dört yüz gümüş riyaldi.

Birgün ev sahibesi beni çağırmış, gittim. Şöyle dedi:

"Oğlum, evime fazla veren var. Bin iki yüz riyal verebilirseniz, oturun. Veremezseniz evimi boşaltın. Size on gün müsaade..."

Ben de o günlerde mendil yapma kararındayım. Tezgâhları kurdum, fiilen mendile başladım. Bizim için o sırada evden taşınmak, hem büyük masraf, hem de vakit kaybetmek demek... Çok telâş ettim. Bu gibi hallerde baş vuracağımız yegâne merci olan Osman Efendi Hoca'ya koştum.

Bir ikindi sonrasıydı. Evine gittim. Baktım, sırtını duvara, yastıklara dayamış, dizine bir kitap almış, kıbleye doğru oturmuş, mütalaa ediyor. Yanında kimse yok...

Selâm verdim. Selâmımı aldı.

"Yahu büyük bir dilek dileseymişim, kabul olunacakmış... Seni Allah gönderdi. Şıh Muhyiddin-i Arabi'nin Fütuhat-ı Mekkiyye'sini okuyordum. Çok mühim mevzular, nükteler, derinlikler, incelikler, yükseklikler geçti. Keşke olsaydı da beraber okusaydık... Bu haz, bu saadet, bu neşe sade bende kalmasaydı da Ali Ulvi Efendi de olsaydı, demiştim. Bak Allah gönderdi." dedi.

"Hocam lütfen kitabı bırakın, beni dinleyin. Ben de bir Fütuhat-ı Mekkiyye oldum... Dinleyecek hâlde değilim..."

Hoca Efendi kitabı kibarca kapattı.

"Allah Allah! Yahu Fütuhat-ı Mekkiyye'den mühim mesele de var mıymış dünyada?.. Hayır inşaallah, neymiş bu?.."

Bir Dul Kadının, Bir Sözü

Vaziyeti anlattım. Benim bu heyecanla, yanarak dönerek anlattığım mevzuu kemal-i sükûnetle dinledikten sonra kabri cennet olsun, şu cevabı verdi:

"Eyvah! Biz sizlerden neler bekleriz; sizler bir dul kadının önünde mağlup oldunuz. Nedir bu telâş yahu! Dur bakalım. *Salli alen Nebî*, Peygamber'e salâvat getir..."

"*Elf salât aleyhi;* bir değil, bin salâvat olsun Peygamberime."

Merhum devam etti:

"Bu kadın, bunu söyledi. Şimdi ya bana gelecek, ya Seyyid Mahmud'a gidecek. Geldiğinde ben söyleyeceğimi bilirim. Seyyid Mahmud benden daha akıllı, daha tedbirli bir adamdır. Sizi sever, merak etme bunun için yahu!.. Bir dul kadının, bir sözü önünde sarsılan insan, hayatta ne iş görebilir yahu?.."

Ev Benim Değil, Sizin

Seyyid Mahmud Efendi, kadının merhum kocasının ahbabı akıllı bir insandı... Osman Efendi bunları söyledikten sonra ben ayrıldım... Benden az sonra kadın gelmiş.

"Osman Efendi, Ali Ulvi'ler evimde oturuyorlar, fakat işte daha fazla verenler oldu..." filân demiş.

"Emine Hanım, ben o evi bilirim. Kerpiç bir evdir. Ali Ulvi bir kendisi, bir annesi oturuyorlar. Sen şimdi fazla para almak için bir delile vereceksin. Delil orada hacıları oturtacak... Çok su kullanacaklar, kuyular dolacak, temellere su sızacak, aldığın paranın birkaç mislini tamire vereceksin... Sen dul bir kadınsın, tamircilerle uğraşabilir misin? Her gün delile veya hacılara gidip: Aman çok su kullanmayın, kanalizasyon yok, sular kuyuya gidiyor, temeller çökecek, bu ev kerpiçtir diye, uğraşacak halin mi var?... Emine Hanım, ne yapıyorsun sen? Bunlar evini tamir ederler, harap etmezler..."

Osman Efendi böyle deyince, kadının gözü korkmuş, bana haber gönderdi, gittim.

"Buyurun teyze" dedim.

"Oğlum, sen bizim annemizsin, diyordun. Bakalım sözünde samimi misin diye ben sana öyle söylemiştim. Ev benim değil, sizin..." dedi.

Yolda: Hah Hah Ha, Diye Gülsem

Osman Efendi'nin yanında, ona yardım eden Adnan Bey diye bir zat vardı. Sonra büyük zabit, albay olmuştu. O anlatmıştı:

Öğleden sonra bir saat kadar çalıştık. Herkes gibi biz de eve gidip, yemek yiyip, ikindiye kadar dinleneceğiz. Hava sıcak. Hocam kalktı.

"Ben gidiyorum Adnan Efendi, sen elindeki iş bittikten sonra kapıyı kilitler gidersin." dedi.

Ben âdet olduğu üzere:

"Güle güle" demişim. Hoca döndü:

"Adnan Efendi, bu dua benim lehime mi, aleyhime mi?"

"Efendim lehinize, güle güle dedim."

"Güzel evlâdım, ama, yolda ben hah hah ha diye gülsem, elâlem bana, bu hoca kaçırmış, demezler mi?"

Balkan Bey'in Karpuzları

Hattat Abdullah Runyun Bey'in mağazasında duran, levha satan Balkan Bey diye, eski Türk zabitlerinden yaşlı bir zat vardı. Medine-i Münevvere'ye 1935'te gelmişti. İzmitliydi. Bu Balkan Bey anlatıyor:

Birgün sebze pazarından, hâlden geçiyordum. O gün hava serinleyivermişti. Herkes palto, maşlah giymişti... Baktım, bir bedevî, iki büyük çuvala doldurduğu karpuzları, devesine yükleyip satmaya getirmiş.

Demek ki, bulunduğu köye yağmur yağmış, hava sıcak yapınca, karpuz yetişmiş. Havanın serinleyeceğini tahmin edemeyip karpuzları toplayıp satmaya getirmiş...

Geçerken sordum:

"*Bi kem ahi*, kardeş kaça vereceksin bunu?"

"Ne verirsen" dedi. Hava soğuk herkes kaçıyor...

"*Hamse riyal*, beş riyal..."

“Peki al! Evin nerede?”

Böylece Balkan Bey karpuzları almış. Babulmecîdî’de Hoca Efendi’nin evinin yakınında bulunan evine doğru önde kendisi, arkada deveci ve karpuz yüklü deve gidiyorlar...

Az sonra, soğuk havada paltosuna bürünmüş olan Osman Hoca Efendi’ye rastlamışlar. Selâm teatisinden sonra:

“Hayırdır inşaallah Balkan Bey, kimin bu karpuz?”

“Ben aldım hocam. Beş riyale aldım. Çay yerine, su yerine yeriz, içeriz...”

“Güzel ama, havalar serin Balkan Bey...”

“Hocam çay yerine içeriz...”

“Eh, âfiyet olsun.”

Kan Değil, Karpuz Hülâsası

Bir zaman sonra tekrar karşılaştıklarında, Hoca Efendi, Balkan Bey’in hatırını sormuş:

“Balkan Bey nasılsın?”

“Hocam bugünlerde biraz öksürüğüm var.”

“Başka bir şey var mı?”

“Öksürürken kan geliyor...”

“Kan değil o Balkan Bey, karpuz hülâsası...”

Balkan Bey diyor ki:

“Yahu ben karpuzları, karpuzdan öksürük olduğumu unutmuşum. Bir ay geçmiş... O unutmamış... Biz koskoca çuvalları bitirmişiz, şifayı kapmışız... Nasılsın diye sorunca, öksürük var Hocam, demiştim. Başka? dedi; kan geliyor, dedim. Kan değil o Balkan Bey, karpuz hülâsası, demez mi!..”

Siyah Zeytini Az Ye

Yine Balkan Bey’in o senelerde hanımı vefat etmişti. Nijeryalı siyahî bir hanım aldı.

Ayniye caddesinden geçerken, Osman Hocaefendi, Balkan Bey'e takılır, şaka etmeyi severdi. O günlerde yine birgün sormuş:

"Balkan Bey nasılsın?"

"Bugünlerde biraz ateşim var Hocam."

"Siyah zeytini az ye..."

Osman Hocaefendi bunu söylemiş, gitmiş. Balkan Bey anlamamış... Merak etmiş. Bizim dünür, Eskişehirli Süleyman Murad Bey'e gitmiş:

"Yahu Süleyman Efendi!.. Hoca Efendi..."

"Evet, geçti. Selâm verdi, görüştük, elini öptüm, gitti..."

"Evet, bana da hatır sordu. Ateşim var, dedim. Siyah zeytini az ye, dedi; anlamadım. Biz kahvaltıda çayla beyaz peynir yiyoruz..."

"Yahu, siyah, hanım!.."

"Allaah! Yahu nasıl bulur, nasıl eder, böyle nükteleri, lâtifeleri!.."

Sufeyye'de Sohbetler

Yine Balkan Bey, Saatçi Osman Efendi Hoca ile bir hatırasını şöyle anlatırdı:

Medine-i Münevvere'den bir saat mesafede, Kuba mescidi civarında Sufeyye denilen mevkide bahçesi olan, Hızır Efendi isminde bir Arap dostumuz vardı. Hicaz demiryolunun işlediği günlerde trende çalışmış, Türkçe öğrenmişti. Türkleri çok severdi. Bahçesi Kuba'nın kıble tarafındaydı.

Yaz günlerinde, ikindi namazından sonra yola çıkar, akşam namazını Kuba'da kılar, bahçeye giderdik. Yatsıyı bahçede kılıp, sohbetler eder, gece havuzun başında yatardık. Havuz büyüktü, isteyenler orada yüzerlerdi. Hurma zamanı, hurma ağaçlarının altında, havuz başında yapılan bu sohbetler çok güzel olurdu.

Birgün yine gittik. Hoca Efendi semaver çayını çok severdi. Semaver kuruldu. Kur'anlar okundu. Osman Efendi, okunan

ayetlerden doyulmaz sohbetler yaptı... Fakat birdenbire hatırına bir şey geldi:

"Arkadaşlar, benim şehre inmem lâzım..."

O zaman vasıta yok. Yayan gidiliyor. Meraklandık:

"Hayır inşaallah hocam, bu saatte?.."

"Yaşlı muhterem bir zatın bende tamirde saati vardı. Yatsıdan sonra gelir alırım; gelemezsem, evim filân yerdedir; lütfen oraya gönderiverirsiniz, demişti. Bu gece saatin eline geçmesi lâzım. Çünkü yarın sabah namazından sonra gideceklermiş..."

Geç vakit, Hoca Efendi karanlıkta gidecek. Balkan Bey, fedakâr insan, hemen atıldı:

"Hocam, ben sizi götürürüm." dedi. Birlikte yola koyuldular.

Kudüs'ün Bereketleri

Balkan Bey, gecenin sessizliği içinde Hoca'yı boş bulunca sualler sormaya başlamış:

"Hocam, sûre-i İsrâ'da: *Subhânellezî esrâ bi abdihi leylen mine'l-mescidi'l-harâmi ile'l-mescidi'l-aksa'llezî bâreknâ havlehu;* Allahu Rabbulâlemîn habîb-i edîbi Muhammed Mustafa'yı gecenin bir ânında Mescid-i Haram'dan etrafını mübarek kıldığı, bereketli kıldığı Mescid-i Aksa'ya, Kudüs-i Şerif'e yürüttü, seyr ü sefer ettirdi. Mekke-i Mükerreme'den Kudüs'e gecenin bir ânında gitti, Allah götürdü, Allah yürüttü... *Bâreknâ havlehu*, yani Kudüs'ün, Beyt-i Makdis'in etrafı bereketlidir, mübarektir... Hocam, ayet-i kerimede beyan olunan bereket, maddi bereket midir, manevi bereket midir?.."

Merhum Saatçi Osman Hocaefendi demiş ki:

"Balkan Bey, siz Kudüs-i Şerif'i görmediniz galiba..."

"Görmedim Hocam..."

"Ben altı ay kadar Kudüs'te askerlik yaptım. Binaenaleyh oraları çok iyi bilirim. Orada, sulanmayan arazide öyle sebze ye-

tişiyor ki, sulanan yerlerde yetişmiyor. Gözümle gördüm. Çünkü gece oraya bir rutubet, bir nem iniyor ve yağmur vazifesi görüyor. Her yer sulanmış gibi oluyor. Bu her gece iniyor. Allahu a'lem, bundan olsa gerek, sebzesinde, nebâtâtında çok bereket var. Bunu gözümle gördüm...

"Manen zenginliği, mübarek olduğu zaten malum. Peygamberler orada yetişmiş, Peygamber-i Zîşan'ın miraca çıkması oradan başlıyor. Bütün peygamberlerin ruhları toplanıyor; cemaatle namaz kılacaklar; kimin imam olacağı bekleniyor; Cibril-i Emin, Muhammed Mustafa'yı takdim ediyor. En son peygamber olmasına rağmen, İmamül Enbiya, Peygamberler İmamı oluyor. Manen bereketi de işte böyle..."

Karanlıkta Göremezsin... Yarın Rahat Rahat Bak

Osman Hocaefendi, Kudüs toprağının bereketini anlatırken şunları da söylemiş:

"Balkan Bey tuhafına gider belki, öyle siyah patlıcanlar oluyor ki, her biri benim başım gibi..."

Hoca Efendi'nin başı büyüktü. Zekâ dolu, bir dâhî başı... Balkan Bey şöyle anlatırdı:

Hoca Efendi, patlıcanların her biri benim başım gibiydi, deyince; gayri ihtiyari Hoca'nın başına bakmışım. Hoca'nın başı acaba nasıl diye...

Bunu farkeden Hocaefendi şöyle dedi:

"Karanlıkta göremezsin Balkan Bey, yarın inşaallah dükkândayım. Dükkâna gelince rahat rahat bir bak..."

Bari, Sözünü Şu Turpla Keseyim

Birgün öğle namazından çıktık, ber-mûtad Abdullah Runyun Bey'in levhacı dükkânına uğradık. Burası meclisül ahbâb, dostlar meclisi idi. Dârünnedve gibi dostların toplandığı yerdi.

Genişçe bir dükkândı. Herkes oraya gelirdi. Balkan Bey bize çay yapardı.

Oturduk. Çay oldu, içiyoruz. Balkan Bey, Yunan harbinden bahsetmeye başladı. Çete harbini anlatıyordu. Rumların köyleri basması, nöbet tutmaları… Hepsi yaşadığı vak'alar olduğu için heyecanla ve teferruatıyla çok candan anlatıyordu. Oraları adım adım görmüş gibi oluyorduk.

Bu esnada Osman Hocaefendi geldi. Bizim orada olduğumuzu görmüş, uğramıştı. Elinde kâğıda sarılı bir turp vardı. Yaprakları da üzerindeydi. Oturdu, Balkan Bey'i dinlemeye başladı.

Fakat Balkan Bey lâfı uzatıyordu. Ordu çeteyle savaşamaz. Çeteyle çete savaşır. Çete harbi ayrı bir iştir, bunu bilmek lâzım, diye konuşurken Hocaefendi söz aldı:

"Balkan Bey, dedi, Türkçede bir darbımesel var, bilirsiniz: Sözünü balla keseyim, derler. Bugün hâlis ballar da kalmadı. Sizin sözünüze lâyık bal da yok ki o balla keseyim... Bari sözünü şu turpla keseyim de müsaade isteyeyim. İnşaallah kaldığımız yerden devam edelim. Beni evden beklerler. Haydi Allaha ısmarladık..."

Hoca Efendi'nin Dersleri

Hoca Efendi'nin dersleri çok doyurucu olurdu. Çünkü bütün meslekleri, mezhepleri, meşrepleri, grupları toplar Kur'an-ı Kerim'e bağlardı. Kur'an-ı Kerim, insanlığın kitabı, Peygamber-i Zîşan'ın evradı, Sahabe-i Kiram'ın yetiştiği mektep, dergâh, medrese, dershane idi...

İslâm dünyasındaki hareketleri takip ederdi. Son günlerinde hem Bediüzzaman'ın, hem Seyyid Kutub'un tefsirlerini mütâlaa ediyordu.

Tefsir derslerinde, bilhassa kâinat kitabından çok bahsederdi. Günün seyrini takip ettiği için dersleri herkes için doyurucu olurdu.

Meselâ "Rabbu'l âlemîn" için:

"Âlemlerin Rabbi... Biz âlem deyince, yalnız içinde yaşadığımız dünyayı sanırız. Ne çeşit âlemler var! Kuşlar âlemi var. Onlar da kaç çeşit... Nebâtat âlemi var, kaç çeşit... Denizin acâyip âlemleri var. Dünyanın dörtte üçü olduğuna göre, kimbilir denizde de ne âlemler var?.."

Derken petrolden, elektrikten, göklerden, nâmütenâhî fezalardan bahseder; galaksiler, kehkeşanlar, samanyolları, mevzu içine girer...

"Kâinat milyarlarca yıldızla dolu, ama trafiği yolunda... Biz dünyada az bir vasıta, hem de içinde, direksiyonda insanlar varken, trafiğimiz karma karışık... Neden? Çünkü orada Allah'ın iradesi yürüyor. Beşeriyet de ne zaman Allah'ın iradesine, şeriatine, kanununa teslim olursa, onu tatbik ederse, semalar gibi intizama kavuşur..."

Akşam namazından sonra başlayan ders, yatsı ezanı ile sona ererdi. Yatsı olmasa, vaktin nasıl geçtiğini anlamaz, herhâlde sabaha kadar otururduk...

Kur'an, Bu Zata Perdeler Açmış

Birgün, hiç unutmam... Bilenler bilir. İzmir'de Hacı Salih Efendi diye bir hoca var idi. İddialı bir hocaydı. Hocalığının farkındaydı. Üzerinde ilmin gururu da vardı... Bu hoca hacca geldiğinde bana dedi ki:

"Ali Ulvi Bey, her gelen hacı, Saatçi Osman Efendi, Saatçi Osman Efendi diyor. Allah aşkına şu zata bir götür beni!.."

"Efendim, kendisi akşamla yatsı arası ders okutuyor..."

"Aman rica ederim, gidelim."

Gittik, vardık. Osman Efendi'ye Salih Efendi'yi takdim ettim.

"Efendim, İzmir'in âlimlerinden, hocaların hocası, ömrü kitapla, dersle, ilimle, okumakla, okutmakla geçmiş; öyle bir zat-

tır" filân deyince, Osman Efendi, önündeki rahleyi, tefsir kitabıyla birlikte kaldırdı, Salih Efendi'nin önüne koydu.

"Efendim, bu tahta, böyle evsâfı hâiz bir kimse bulunmadığı için benim önümdedir. Artık zât-ı arifaneleri geldikten sonra, dersi sizden dinleyeceğim." dedi.

Salih Efendi irkildi:

"Estağfirullah hocam, efendim! Hacdan her dönen İzmirliden, Saatçi Osman Efendi namınızı, isminizi, şöhretinizi işitiyorum. Görmeden âşık oldum. Allah aşkına aynen beni de talebelerinizden, cemaatinizden birisi farz edin de dersinize devam edin." dedi.

Ders başladı. Osman Efendi yarım saat kadar konuştu. Salih Efendi, Allah rahmet eylesin, kulağıma eğildi:

"Önündeki tefsir nedir?" diye sordu. Ben:

"Hatîb-i Şirbînî'nin tefsiridir" deyince,

"Azizim, Hatîb-i Şirbînî bende var. Şirbînî bu ayete yarım sayfa yazar. Hoca yarım saattir konuşuyor. Bu on sayfa eder yahu... Kur'an-ı Kerim, bu zata perdeler açmış... Kur'an-ı Kerim'e ömrünü, aklını, vicdanını, varlığını benliğini teslim eden kimselere böyle oluyor işte... Buna fütühat-ı Rabbaniye derler, kuvve-i kudsiyye derler, İlâhî bir tecelli derler. Bu nevi ilimler çalışmakla, kitapla olmaz. Dâhiler böyle olur işte..." diye hayretler, takdirler izhar etmişti.

Osman Efendi'nin Arapçası da Osmanlıcası da fevkalâde idi. Konuşması gibi, yazısı ve imlâsı da çok güzeldi. Kendisine,

"Efendim, bu kadar güzel yazıyı, bu kadar güzel imlâyı ve bu kadar güzel Arapçayı nerede öğrendiniz?" diye sormaktan kendimi alamamıştım.

"Konya'da Islâh-ı Medâris'te okudum; orada öğrendim." diye cevap vermişti.

Saatçi Osman Efendi'nin Mektubu

1945'te Ezher'de talebe iken, bana bir mektup yazarak, pederimin vefatını ilk bildiren zat da Osman Efendi olmuştu. O zamana kadar kendisinden mektup almamıştım. Peder mektuplarında, ondan da selâmlar, dualar yazar idi.

O gün Karamanlı Ahmed Efendi'nin odasındaydık. Bu zat Ezher'in eski talebelerindendi. Bitirmiş, âlim olmuş, orada kalmıştı. Âdeta merci idi. Her ilmi bilir, talebelerin sorduklarını müzakere eder, öyle bir zat idi...

Çay içiyorduk. Ahmed Efendi de Fahreddin Râzî Tefsiri'nden, Mefâtîhu'l-Gayb'dan Gaybın Anahtarları adlı eserden "hikmet" kelimesinin manalarını okuyordu. Bu esnada postacı geldi. Osman Efendi'nin güzel yazısıyla kaleme aldığı mektubunu getirdi. Pederin vefatını bildiriyordu...

Çok teselli verici, arifane, dervişane yazılmış bir mektup idi. Önce ayet-i kerimeleri yazıyor, sonra şunları söylüyordu:

"Allah yolunda muhacir olan, bir dava, bir gaye uğrunda ateşten gömlek olan muhacirlik gömleğini giyen kimseler, dünyada rahat ve huzur içinde yaşayacaklar; vefatlarından sonra da Allahu Tealanın kendilerine vereceği nimetler, hadde hesaba sığmayacaktır. *Ve le-ecrü'l-âhireti ekber...* Dünyada huzur-ı kalple yaşadıkları gibi, ahirette Cenab-ı Hakk'ın kendilerine vereceği nimet tarife sığmaz, ölçüye gelmez derecede ekberdir, herşeyden büyüktür.

"Binaenaleyh, pederiniz de hicretini tamamladı. Senelerden beri: Allah'ım, beni ehl-i Bakî'den eyle, demişti. Şimdi ehl-i Bakî'den oldu... Cemaatinin çoğu ulûm-i şer'iyye medresesinin talebeleri idi. Onların göz yaşları bizleri de ağlattı. Başınız sağ olsun. Allah sizleri hayırlı ömürlerle muammer eylesin. Babanızın, dedenizin, amcanızın yolunda yürüyün. Sizden bunu bekleriz..."

Babamın Son Günleri

Medine-i Münevvere'ye dönünce görüştüğümüzde de, pederimin vefatına dair şunları söylemişti:

Resul-i Kibriya sallallahu teala aleyhi ve sellem efendimiz, dualarından birisinde, ki bunu Hanbelîler ve Şâfiîler vitr duası olarak devamlı okurlar, şöyle buyururlar:

"Allâhümme'c'al-hayra a'mâlinâ âhirehâ ve hayra a'mâlinâ havâtimehâ ve hayra eyyâminâ yevmene'l-likà..."

Yani: Allahım, amellerimizin en hayırlısını, son amellerimiz kıl. Ömrümüz güzel amellerle başlayıp da, kötü amellerle nihayet bulmasın. Hüsn-i hâtime, güzel sonuç ihsan eyle. Gençliğimiz güzel ameller, sana ibadetlerle geçip de, ihtiyar hâlimizde âsi olmayalım. Senin huzuruna, günahkâr çıkmayalım. Günlerimizin en güzeli, huzuruna çıktığımız gün, cemalini müşahede ettiğimiz gün olsun...

Pederiniz, elhamdulillâh, bu devlete, bu nimete erdi. Son gün ziyaretine gittiğimde, elimi alnına koydum; ateşler içinde yanıyordu. Fakat yüzünde tebessümü vardı.

"Efendim, maşaallah, tebessümünüz var." dedim.

"Sizden evvel, Sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, ciharyâr-i güzîn ve bazı sahabe-i kiramla birlikte teşrif ettiler. Acılarımı unuttum, bahtiyarım." dedi.

O ateşler içinde, o tebessüm, o gülümseme nasıl oluyordu, bunu gözümle gördüm... İnşaallah baban, sizlerle birlikte bize de şefaat edecek...

O gün bunları bana söyleyen Osman Efendi, son cümleleriyle birlikte ağlamış; benim göz yaşlarıma iştirak etmişti.

Kızmayı Bilmeyen Adam

Saatçi Hacı Osman Efendi'nin asıl adı Osman Hilmi idi. Hilm sahibine, halim insan denir. Bilindiği gibi bunun lügatlar-

da, yumuşak, mütevazı, kızmayan, öfke bilmeyen, insanları affeden, kusura bakmayan şeklinde tarifi vardır. İşte bunun mücessem, tam bir misali, timsali Osman Efendi idi.

Medinelilerden bir zat kendisine sormuş:

"Osman Efendi, kızdığınızda, sinirlendiğinizde, ne olur sizde?.."

Osman Efendi, bir an duraklamış, düşünmüş ve:

"Tecrübe etmedim henüz, bilemiyorum." cevabını vermiş.

Bu hâl tarihte nadir görülen bir şeydir. Öyle bir zat ki, kendisine, kızdığı zaman ne hissettiği, nasıl davrandığı sorulduğunda, "Tecrübe etmedim, başımdan geçmedi; şöyle olur desem yalan söylerim diye korkuyorum. Rabbim beni bu gibi sıkıntılardan kurtardı." diyor...

Bizim dünür Süleyman Murad Efendi'nin pederi Murad Efendi amca, Osman Efendi'nin derslerinden ziyade ahlâkından örnek almalı canım, diyerek anlatırdı:

Bir tarihte, Topçu Kâmil Efendi isminde alaydan yetişme eski Osmanlı zâbitlerinden biri, yanlış işittiği veya yanlış anladığı bir haber üzerine kızmış; geldi, bizim dükkânın önünde Osman Efendi'ye çattı. Ağza alınmaz, ağır lâflar söyledi...

O anda Osman Efendi'nin, "Defol yalancı herif, Allah'tan kork..." diye onu azarlayıp kovmasını bekliyorduk... Osman Efendi, adamı dinledi dinledi, gittikten sonra şöyle dedi:

"Vah vah! Zavallı çok hasta... Bunun hastalığı bu derecede mi yahu? Allah şifalar versin. Hastalık çeşit çeşittir. Böylelerine dua etmek lâzım..."

Sen Yorulma, Ben Kendim İneyim

Medine-i Münevvere'nin eski belediye reislerinden Muhammed Abdülcevad'ın Babüttemmar yani Hurmacılar Kapısı mahallesinde ecdaddan kalma geniş bir arsası varmış; orayı parsellemiş satıyordu.

Osman Efendi, o sırada saatçiliği bırakmıştı. Kendisine bir yurdun müdürlüğü verilmişti. Oraya nezaret ediyor, hesaplarına bakıyordu. Bu Muhammed Abdülcevad da kendisiyle işleri hakkında istişare ederdi.

Bu Abdülcevad, Türkistanlılardan Hacı Durmuş Efendi'ye,

"Bu yer şimdi Harem-i Şerif'e uzak gibi geliyor. Ama zamanla Harem-i Şerif'in en yakın yerlerinden olacak. Buradan bir parsel al, kaçırma." demiş.

Adam da almış. Yalnız alırken parseli iki cepheli diye anlamış, haritayı açmışlar, tapuda tek cepheli gözüküyor... Osman Efendi'ye şikâyette bulunmuş:

"Abdülcevad bana iki cepheli demişti..."

"Canım Abdülcevad yalan söylemez. Belki sen öyle anlamışsındır. Hem yahu bak yine iki cephelidir. Baksana sema cephe değil mi? Cephelerden insan çekinir. Kızınıza, ailenize bakanlar olabilir. Semadan bakan olmaz. Sema en temiz cephedir. İnsana oradan zarar gelmez..."

Osman Hoca Efendi'nin arayı bulmak, havayı yumuşatmak için söylediği hoş manalı sözler, Hacı Durmuş'u kızdırmış:

"Osman Efendi, ilmine hürmetim var. Ama bu söz bana dokundu. Sen Abdülcevad'ı kayırıyorsun, beni müdafaa etmiyorsun... Nefsim diyor ki, seni şu çukura atıp gömeyim!.."

Yanlarında temel kazıyorlarmış. Osman Efendi demiş ki:

"Hacı Durmuş Efendi, beni atıncaya kadar yorulursun. Ben kendim ineyim..."

Osman Efendi bu…

Adam:

"Seni çukura atacağım" diyor.

O ise:

"Sana zahmet olur. Koskoca adamı çukura atıncaya kadar yorulursun. Sana zahmet vermek istemem, ben kendim ineyim." diye cevap veriyor.

Hacı Durmuş, bu vak'ayı sorunca, şöyle derdi:

"İnsanın yamanı da böyle mi olurmuş yahu! Allah Allah... Başa çıkılmaz bu adamla..."

Hac Kamyonu

Mekke-i Mükerreme ile Medine-i Münevvere arasındaki yolların yapılmadığı, henüz asfalt olmadığı senelerde, ulaşım kamyonlarla yapılırdı. Yollar, dağ, taş, dere, tepe, sahra, çöl olduğu için, başka vasıta çalışamazdı.

Yolculuk sırasında, kamyonun arkasına eşyamızı koyar, üzerine otururduk. Hacca giderken, altımıza yataklarımızı sererdik... Bir de yollarda benzin istasyonu olmadığı için, benzin dolu koskoca bir varil de yanımızda dururdu. Yolun üç gün dört gece sürdüğünü çok bilirim.

Yolda birkaç defa lastik patlar. Sökerler. Solüsyonla yapıştırırlar. El pompasıyla şişirirler... Yay kırılır vesaire.

O senelerden birisinde yine hacca gideceğiz. Herkes biletlerini aldı. Ama numarası yok. Koltuk yok ki, numarası olsun. Önce gelen, yerini alıyor.

Kamyon, Osman Hoca'nın evinin önünde duracaktı. Biz geldik, bindik, yerimizi aldık. Herkes geldi, bindi. Hoca Efendi yok!.. Yahu nerede?..

Evine sorarlar: İhrama girmiş, evinden çıkmış...

Bakın şimdi ne olacak!

Yaşlılar, Buyurun Öyleyse

Hoca Efendi, evinin karşısındaki çayhanede çay içiyor. Orada gizlenmiş... Herkes bindikten sonra geldi. En sona kaldığı için, o benzin varilinin üzerine çıkıp oturdu.

Hepsi ön tarafı tutmuş olan, Türk ve Medineli gençler, onun seccadesini serip de demir varilin üzerine oturduğunu görünce,

"Hocam olmadı bu!" dediler. Hoca:

"Allah adaletle emrediyor. Adaletin adaleti hakkına razı olmaktır. Kadere razı olmaktır. Kim evvel geldiyse yerini almış, en son gelen de ben oldum."

Gençler yine,

"Hocam olur mu, siz yaşlısınız, orada seyahate dayanamazsınız" gibi sözlerle itiraz edince, Hoca Efendi bu sefer:

"Ha, siz gençler: İhtiyarların vücudu, kamyonun arkasında gitmeye dayanamaz; kamyon sarsar, deyip de yaşlıları öne almak istiyorsanız, eh Cenab-ı Hak gönlünüze göre versin... Yaşlılar, buyurun öyleyse! Gençler bize önü takdim ediyorlar. Bizleri kendilerine tercih ediyorlar. Zaten Medinelileri, Kur'an-ı Kerim de böyle anlatmıyor mu? Muhacirleri sevdiler, onlara ev hazırladılar, gönüllerini açtılar, önce onların ihtiyaçlarını giderdiler... Bunlar Medinelilerin sıfatı değil mi? İşte bunlar da Medineli gençler... Dünün Müslümanı ne ise, bugünkü de öyledir..."

Diyerek, yaşlıların öne geçmelerini temin etti. Biz gençler hep arkaya geçtik. Eğer ilk hâliyle gidilseydi, hava serindi, bütün yaşlılar hasta olacaklardı.

Allah rahmet eylesin. İşte Osman Hocamız böyle düşünceli, tedbirli, ihatalı bir zat idi.

Hazır Ol! Hâlâ Var mı

Saatçi Osman Efendi'ye, cemaat hâlinde oturup konuşurlarken, bir Türk hacısı gelmiş.

"Hocam bugün Mescid-i Saadet'te akşam namazında mescidin içine girmeye muvaffak olamadım. Mescid dolu idi. Dışarıdaki meydanlıkta kıldım..."

"Evet, Allah kabul etsin."

"Yalnız hocam, baktım, ön saflarda bir kadın var gibiydi. Bu itibarla benim namazım ne olacak diye tereddüt ve telâş içindeyim..."

Hacı Efendi böyle deyince, Osman Efendi, namazın caiz olup olmadığı bahsine girmeden önce şunu sormuş:

"Siz askerlik yaptınız mı?"

"Tabiî hocam, askerlik yapmayan olur mu?"

"Vaktiyle bizim zamanımızda askerlikte, bir, hazır ol, vardı. Hâlâ durur mu?"

"Tabiî hocam, askerlik hazır ol'suz olur mu?"

"Ben unuttum hazır ol'un şartları nelerdi?"

"Kendine gel, dikkat et, kıpırdama, sağa sola bakma!... Bakınırsan onbaşı tokadı vurur, emre uymadığından dolayı. O vurmazsa, çavuş, başçavuş, subay vurur..."

"Allah Allah! Demek hazır ol bu kadar mühim öyle mi efendim?.. Hazır ol, demek ki askerliğin rûhu... Askerlik hazır ol'dan başlar. Ciddiyet, emanet, emniyet..."

Allahuekber Demek, Ne Demek

Hoca Efendi bu mukaddimeyi yapar ve neticeye girer:

"Nasıl ki, devletin, askerliğin hazır ol'u varsa, İslâm'ın namazının da hazır ol'u var. Namazın hazır ol'u iftitah tekbiridir. Namaza başlarken Allahuekber diye aldığın tekbir, Allah'ın huzurunda hazır ol demektir. Bu hazır ol'da da sağa sola bakılmaz. Baktınız mı, İslâm'ın edebine riayet etmemiş olursunuz.

"Türkiye'de hocalar söylemişlerdir. Ben hatırlayın diye tekrar ediyorum. Allahuekber ne demektir? Allahuekber demek, Allah her şeyden büyüktür, yücedir demektir. Onun huzuruna durulduktan sonra artık ne sağa sola bakılır, ne onun celâlinden başka bir şey görülür, ne onun cemalinden, kemalinden başka bir şeye hayran olunur...

"Namazda, ancak Allah'ın huzurunda olduğunuzu farz edeceksiniz, Allah'ı görür gibi ibadet edeceksiniz ki, namazınız namaz olsun... Siz namazın hazır ol'u olan iftitah tekbirini aldıktan sonra, böyle karşı saflara mı bakarsınız? Yahu şu kadına benziyor,

acaba kadın mı ki, diye, dikkatinizi namaz dışındaki şeylere mi verirsiniz?

"Hac mevsiminde, Harem-i Şeriflerde kılınan namazlar, tavaf gibidir. Zaruret hali vardır. Kadıncağız kocasıyla, babasıyla, oğluyla, herhangi bir mahremiyle namaza gelmiştir. Namaz başlamıştır. Sağını solunu, nereye gideceğini bilmez. Namazı bulunduğu yerde kılması zaruret olur. Tavaf gibi olur...

"Sair vakitlerde, tabiî erkeklerin kadınların yerleri ayrıdır. Hac zamanında da yine mümkün olduğu kadar dikkat olunur. Ama çaresiz kalınınca, zaruret sayılır... Size düşen ön saflarda kimler var diye bakınmak değil, benim kıldığım namaz nasıl oluyor? Allah'ın huzurunda mıyım, değil miyim? Mühim olan buna dikkat etmektir..."

İbrahim Eken Bey'e Mektubu

Merhum Saatçi Osman Efendi Hoca'nın, İbrahim Eken Bey'e bir mektubu da vardır ki, zikre şayandır.

İbrahim Eken Bey, 1956'da Bağdad'dan Medine-i Münevvere'ye gelmişlerdi. İki ay kadar Medine'de kaldılar, sonra Mekke'ye gittiler.

Medine-i Münevvere'de iken sık sık görüşürdük. Sakızlı medresesinde kalırlardı. Osman Efendi'ye de sık sık gelirdi.

Eken Bey birgün Sakızlı medresesindeki odasında bize bir ziyafet verdi. Bu toplantıda, Osman Efendi'nin kendisine yazdığı mektubu da bize okudu.

Osman Efendi, İbrahim Eken Bey'e bir mektup yazmış. Tavsiye, vasiyet, rica, irşâd, tevcih, yön verme... Ne derseniz deyin, bir hocadan talebeye, bir mürşidden müride, bir şeyhten dervişe olacak tavsiyeler...

O günlerde, Türkiye'den ilim adamı ve ilim talebesi olarak gelenler nadir idi. Hocaefendi, böyle ilim için Türkiye'den Mısır'a, Bağdad'a gitmiş, oradan hacca gelmiş kimseleri gördü

mü, kimya bulmuş gibi olur, cankurtaran simitleri gibi onlara sarılırdı.

Hatırımda kaldığına göre, mektubun meali şöyle idi:

"Gönül ister ki, İbrahim Bey Türkiye'ye dönsün; memlekette kabiliyetli, hakikaten vâris-i enbiya olacak genç talebeleri arasın, bulsun; gerek resmî, gerek hususi bir dershane açsın; bildiklerini onlara öğretsin; hem yetişsin, hem yetiştirsin; ilmi irfanı kendine münhasır kalmasın... Bugün İslâm âleminin ve bilhassa insanlığın, arzusu, derdi, ihtiyacı, ilim adamı, bilhassa ilim, iman, irfan, ahlâk, fazilet ve cihad ruhuyla mücehhez olan genç nesildir. İşte İbrahim Bey de o genç neslin yetişmesine gayret etse... Gönlüm böyle ister..."

Sultan Abdülhamid Geliyor

İbrahim Eken Bey'in de Saatçi Osman Efendi Hoca'ya dair bir hatırası var ki, kendisi anlatmıştı, şöyledir:

Hacca gitmiştim. Mekke-i Mükerreme'de bulunan âlimlerin hocası, hocaların hocası, Şıh Muhammed el-Arabî et-Tebbânî ismindeki büyük zatın ziyaretindeyim. Sohbet esnasında Şeyh Efendi,

"Sultan Abdülhamid geliyor." diye bir söz sarfetti.

Biz şaşırdık. Acaba Hoca Efendi'nin keşif hâli midir, rüyasını mı anlatıyor, kıssa mıdır, acaba ne anlatacak, diye düşünürken, o anda saatçi Osman Efendi geldi. Gelen o imiş...

Sohbetten sonra Osman Hocaefendi'ye sordum:

"Efendim, Şıh Arabî hazretleri, sizin geldiğiniz esnada, Sultan Abdülhamid teşrif ediyor, dediler. Anlayamadım. Kendisine sormak fırsatını da bulamadım. Bu işin sırrı nedir?"

Osman Hoca da bu hâle hayret ederek, şu cevabı verdi:

"Acayip! Bunu Allah'tan başka kimse bilmiyor. Ben bu seneki haccıma Sultan Abdülhamid niyetine, niyet etmiştim. Haccım Sultan Abdülhamid hazretlerine vekâleten, onun ruhu-

na ithaf etmek için Rabbim kabul etsin diye... Kimseye de bildirmemiştim. Kimin için hacca geldiğimden ailemin dahi haberi yok... Demek ki Şıh Arabî'ye mâlum olmuş."

Baba Duası

Saatçi Osman Efendi merhum,

"Sakın oğullarınıza kızdığınızda beddua etmeyin." der ve şu kıssayı anlatırdı:

Birgün sahabe-i kiramdan bir zat, Peygamber-i Zîşan Efendimiz'e gelmiş ve:

"Ya Resulallah, benim bir tek oğlum var. Fakat bu oğlan beni yordu." demiş.

Babanın, böyle ciğeri yanmış bir hâlde, evladından şikâyet ettiğini gören iki cihan güneşi efendimiz, derhal buyurmuşlar ki:

"Sakın beddua etme! Hayrına dua et. Allah'ım rahmetinle ıslâh et, de. Hidâyetini dile..."

Fakat baba, çaresiz kaldığını söylemiş:

"Ya Resulallah, dilim kurudu, dua ede ede yoruldum. Sizden dua ricasına geldim, ya Nebiyyallah!"

"Peki, ben de dua edeyim..."

Üç gün geçmemiş, o âsi oğlan, babayı bu kadar yormuş olan oğlan, kendiliğinden demiş ki:

"Baba, ben seni çok yordum, hakkını helâl et..."

"Oğlum, Peygamber-i Zîşan'ın duası girdi araya. Hadi gidelim de elini öpelim."

Harem-i Şerif'e gelmişler. Baba ile oğulun Mescid-i Saadet'e girdiğini gören Peygamber Efendimiz,

"Gördün mü baba duasını?" buyurmuşlar.

"Ya Resulallah, bu sizin duanız, sizin duanız..."

Peygamber Duası

Bu sebeple Hocaefendi, gelen hacılara daima şunu söylerdi:

Hacı kardeşler, bugüne kadar, bulunduğunuz yerlerden, vatanınızdan, memleketinizden, evinizden, bağınızdan, Peygamber-i Zîşan'a gönderdiğiniz salât u selâmlar, melekler tarafından getirilir,

"Ya Resulallah, senin ümmetinden falan oğlu filânın, size salât u selâmı var." diye haber verilirdi. Selâmlarınız hususi deftere kaydolunurdu.

Fakat bugün sizin böyle bizzat gelip de huzur-ı saadette boynunuzu büküp, gözyaşlarınızla,

"Essalâtu vesselâmu aleyke ya Resulallah" dediğinizde, Peygamber-i Zîşan duanızı alıyor, size cevap veriyor:

"Ve aleykesselâm" yahut *"Ve aleykumüsselâm"* diyor. Yani:

"Sen de ey ümmetim, saâdette ol, selâmetin dâim olsun. Dünyada ziyaretim sana nasip olduğu gibi, ahirette de şefaatim nasip olsun. Allah'a kul, resulüne ümmet olarak ömrün geçsin." diyor.

Onun size böyle cevap vermesi, tek tek ve cemaat olarak sizlere dua etmesidir.

Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

"*Estaîzubillâh: Lâ tec'alû duâe'r-resûli beynekum ke-duâi ba'dıkum ba'da*: Ey Peygamber-i Zîşan'ın bugünkü sahabileri ve yarınki ümmeti, sakın Peygamberinizin duasını kendi dualarınıza kıyas etmeyin. Peygamberinizin duası reddolunmaz..."

Onun için kardeşlerim dikkat edin:

Cenab-ı hak, kirlenen bedenimiz, elbisemiz, çamaşırlarımız, herhangi bir eşyamız için, bunları temizleyecek su halketmiş, sabun halketmiş, gününe göre keşf olunan temizleyici maddeler yaratmış...

Namaz ve Hac, Ömrü Temizler

Bir de kirlenen ömrümüz var. Gençlikle, cehâletle, gafletle kirletmişiz... Ey, bu kirlenen içimizi neyle temizleyeceğiz? İslâmla, imanla, tövbeyle, dinî vecibelere riayet etmekle...

Nasıl ki, hadis-i şerifte buyurulduğu gibi:

"Evinin önünden, billur berrak bir ırmak akan kimse, günde beş defa bu ırmakta yıkansa, vücudunda kir namına bir şey kalır mı?"

Resul-i Ekrem, bunu sahabe-i kiramına sorduğu zaman, sahabe hep bir ağızdan:

"Kalmaz ya Resulallah!" diyorlar.

"Kalmaz ya! Öyleyse, bu akan su ne ise, beş vakit namaz da odur. Beş vakit namaz kılan kimse, aynen o billur, berrak ırmakta yıkanan kimseye benzer..."

İşte bu müjde-i peygamberî, burada da var. Kirlenen ömrümüz, hacla temizleniyor... Nitekim Peygamber-i Zîşan Efendimiz, bir hadis-i şerifte buyuruyor ki:

"Arafat'tan dönen hacı, haccı kabul olan hacı, anasından yeni doğmuş gibidir."

Evet, Arafat'tan iniyorken, hacı bir kuş gibidir.

Ne kadar pâk, anasından yeni doğmuş gibidir...

Evet, evet, yeter ki, maksat, niyet, seyahat olmasın. Gezdim, gördüm. Mekke'ye de gittim; Medine'ye de gittim, olmasın.

Haccı, hac niyetiyle eda eden hacı, yıkanıp ütülenmiş, bohçaya konulmuş temiz çamaşıra benzer. Yeter ki, bu temizlenen ömrünü, memlekete dönünce, tekrar kirletmesin.

Hazret-i Ömer de:

"Hac farizasını eda ettikten sonra memleketine dönen hacının, işinin ilerlemediğine, ömründe, ibadetinde, kazancında bereket bulmadığına şaşarım, dermiş, zira Cenab-ı Hak bereket verir..."

Allah hepimizi, bereket bulanlardan eylesin, inşaallah...

Sakal Bırakacak Hacı

Birgün Osman Efendi'nin yanına bir hacı gelmiş.

"Hocam, sakal bırakmak istiyorum. Fakat bizim hanım, daha gençsin, benim hatırım için biraz daha sabret, bırakma, diyor;

rica ediyor. Ben de onun hatırını kıramıyorum... Bu vaziyet karşısında ne yapayım, ne dersiniz? Ne tavsiye buyurursunuz?"

Osman Hoca cevap vermiş:

"Madem ki hanım rica ediyor, siz de onun ricasını kabul ediyorsunuz; o zaman siz de hanımdan bir ricada bulunun. Eğer ricanızı kabul ederse, o zaman düşünelim, beraberce karar verelim..."

"Çok iyi olur hocam, hangi ricayı edeyim?"

Hoca Efendi gerekeni söylemiş... Adam, zevcesinin yanına gidince, bahsi açmış ve ricasını söylemiş:

"Bak hanım, ben senin için, ricanı kabul edip sakalımı tıraş ediyorum. Yalnız benim de senden bir ricam var. Sen de benim hatırım için saçını tıraş edecek, jiletle kazıyacaksın..."

Hanıma bu rica tuhaf gelir, ama rica ricadır... Bir düşünür, hacının her gün tıraş bıçağı ile yüzünü kazıdığı gibi, kendisinin de saçını kazıdığını tasavvur eder... İtiraz eder:

"Hacı Bey, iyi ama, saç kadının ziynetidir..."

Hanım böyle deyince, hacı bey de Osman Hoca'dan aldığı talimat üzere, taşı gediğine koyar:

"Hanım, sakal da erkeğin ziynetidir..."

Artık hanımın diyecek bir şeyi kalmaz. Hakkı teslim eder:

"Akıl danıştığın hoca, gerçekten zeki bir hocaymış. Benim söylenecek sözüm kalmadı. Nasıl istersen öyle yap" der... Rahmetli Osman Efendi, işte böyle bir hocaydı. Allah rahmet eylesin.

Saatin İçindeki Koç

Haccın kış mevsimine rastladığı günlerde Saatçi Osman Efendi'nin dükkânına Irak Kürtlerinden bir ağa gelmiş. Hava soğuk, üzerine kürk giymiş... Demiş ki:

"Ustam, benim babadan kalma bir saatim var. Ömrümde bu saatin durduğunu bilmem. Medine'de durdu. Ne oldu buna? Vaktimi bilemiyorum..." Osman Efendi gözlüğünü takmış,

“Hacı Efendi, çıkar da ver, bir bakalım.”

Ağa saatini vermiş. Osman Efendi lâtifeyi severdi. Saati açıp bakmış.

“Saatin içine bir koç girmiş. Onu çıkarmak lâzım. Pandilotu o tutuyor...”

“Ne koçu yahu! Koç girer mi?”

“E! Girmiş işte...”

“Allah Allah, nasıl girermiş koç?”

Eskiden Sergisof marka Rus saatleri vardı. Anahtarla kurulurdu.

“Evet, anahtar deliğinden bir koç girmiş, nasıl girdiyse! Saat onun için işlemiyor. Yoksa bozuk değil saatin, şimdi çalışır...”

“Ne koçuymuş bu ustam göster bakayım!”

“Aç avucunu...”

Osman Efendi, saatçilerin maşasıyla koçu alıp çıkarmış, ağanın avucuna koymuş... Koskoca bir bit Kürdün elinde devinmeye başlamış:

“Holo, holo, holo!”

Beşir Usta’nın Duvarı

Tosyalı Hacı Beşir Usta, Runyun Beylerin evinin önünde bir avlu duvarı yapıyormuş. İki metre yüksekliğinde, dört metre uzunluğunda bir duvar.

Tuğlalar gelmiş. Beşir Usta duvarı çamurla tutturacak. Sabahleyin yanında bir işçiyle çalışmaya başlamışlar. Çamuru karmışlar. Beşir usta, “basit bir duvardır, şakûl istemez” diyerek, şakûl kullanmadan tuğlaları dizmiş.

Akşama kadar duvar bitmiş. Usta ellerini yıkarken, Osman Efendi duvarı görmüş.

“Beşir Usta, bu duvarı siz mi yaptınız?”

“Evet hocam, ben yaptım.”

“Eline sağlık, fakat duvarın altında bir keçi filân ölmeden, elinle yık da öyle git...”

“Hocam, duvar kuruyunca tuğlalar birbirini tutar. Bir şey olmaz inşaallah. Siz kalbinizi serin tutun...”

“Evet, ustaların işine karışmayı sevmem, düsturumdur karışmam. Fakat duvarın niyeti iyi değil. Duvar sabırsız. Kurumayı beklemeyecek...”

“Hocam kalbinizi serin tutun. Arzettiğim gibi kuruyunca tuğlalar birbirini tutar...”

“Ben de arzettim Beşir Usta, altında bir keçi filân ölmeden elinle yık da öyle git. Duvarda bir sabırsızlık görüyorum...”

Dikkat edilirse, Hoca Efendi, “altında bir keçi ölmeden” diyor, “çoluk çocuk altında kalmadan, ölmeden” demiyor... Hoca zarif, tedbirli adam, Beşir Usta'yı kızdıracak söz söylemiyor. Keçinin diyeti yüz riyal. Komşunun keçisi ezilirse, parayı verir komşuyla barışırsınız. Ama çocuk öyle mi!.. Hoca Efendi daima tedbirli, temkinli konuşuyor. Ağzını daima hayra açıyor...

Osman Efendi ayrıldıktan sonra, Beşir Usta da gitmeye niyetlenmiş. Ama daha köşeyi dönmeden, duvar secdeye kapanmış...

Beş Yüz Odalı Bir Ev

Saatçi Osman Efendi Hoca'nın lâtif sözlerinden birisi de şu idi:

“Medine-i Münevvere'ye ilk geldiğimiz yıllarda, kalbimiz temiz, niyetimiz halis, dualarımız kabul olunuyor idi. O günlerde yapılacak bir dua varmış, kaçırmışız...”

Hoca Efendi böyle söyleyince, muhâtabı tabiî olarak sorardı:

“Hayırdır inşaallah efendim. Hangi dua?”

“Konya'dan, İstanbul'dan, memleketin her tarafından mektup alıyorum. Hep şöyle yazıyorlar: Hocam bu sene valideyle

beraber hacca geliyoruz; bu sene ablamla beraber hacca geliyoruz; bu sene hanımla beraber hacca geliyoruz... Lütfen bize hususi bir oda... Bizim ev, Allah rahmet eylesin, kayınpederden kalan medresedir. Zaten kızların dershanesidir. Üç tane odamız var. Üçü de büyük. Ancak on kişi, on beş kişi kalabilir. İşte biz geldiğimizde Cenab-ı Hak'tan şunu dileyecekmişiz: Ya Rabbi bana beş yüz odalı bir ev nasip eyle diyecekmişiz... Asıl dilenecek, istenecek dilek buymuş, fırsatı kaçırmışız!.. Her gelen müstakil oda istiyor. Çok Müslüman'ın gönlünü almak için beş yüz odalı bir eviniz olmalı ki, ona da, ona da veresiniz..."

Müslümanlar Ne Yapmalı

Mekke-i Mükerreme'de bulunan Muhammed el-Arabî et-Tebbânî ve Seyyid Alevî Mâlikî gibi büyük âlimler Medine-i Münevvere'ye geldiklerinde, Osman Efendi Hoca ve Mustafa Necutuddin Hoca'yla birlikte, ziyaretlerine giderdik.

Bu ziyaretlerde, herkes,

"Bakalım Şıh Osman'ın ne suâli var?" diye merak ederdi. Az sual sorardı. Fakat sorusunda muhakkak cihad ruhuna dair bir taraf bulunurdu.

"Müslümanlar ne yapmalıdırlar? Eksiklerimiz nelerdir? Bugünün meseleleri, dünkülerin aynı mıdır? Değişenler var mıdır? Varsa ne yapmalıdır? Âlem-i İslâm'da yeni dertlere, yeni ihtiyaçlara göre yeni ilaçlar, yeni tedaviler var mıdır?"

Hep bu minvâl üzere gayet derin ve zekice sualler sorardı.

Cihad Ruhu

Hiç unutmam. Mahmud Bayram Hoca merhum, hacca geldiği yıllardan birinde, Osman Efendi'ye, Ömer Nasuhi Bilmen Hoca'nın yazmış olduğu "Büyük İlmihal"i medhetmişti. Gerçekten büyük ve doyurucu bir ilmihal olduğunu söylemişti. Osman Efendi sordu:

"Cihad bahsi kaçıncı sayfada?"

"Efendim, kitabı okudum. Zaman zaman da sorulan meselelerin halli için, fetva vermek için müracaat ettim. Fakat cihad bahsini göremedim..."

"Bugün, cihaddan bahsetmeyen bir kitabın eksik tarafı var demektir... Herhangi bir kitapta cihadın ruhu olmalı... Müslüman ne yapman lâzım? İbadete girmeden önce ilmi, ilme de girmeden önce imanı kazanmalısın. İlim ve imanı kazandıktan sonra da irfanı elde etmelisin... Bunlarla mücehhez olduktan sonra yapacağın vazifeyi idrak etmelisin: Ne yapman lâzım? Müslümanların eksiği nedir, bilip tamamlamalısın!

"Cihad ruhunu kaybeden kimseler esir olur. Cihad ruhu, insanlara, evvelâ nefsiyle, sonra cemiyetteki İslâm dışı hâllerle, hurafelerle, şeriat dışı ve batıl gelenek, görenek ve vurdum duymazlıklarla mücadele şuuru verir.

"Cihad ruhuna sahip insan, etrafını aydınlatır. Bugünün eserlerinde muhakkak bir cihad bahsi bulunmalıdır: Ne yapmamız lâzım? Haddimizi nasıl biliriz? Kendimize nasıl geliriz? Etrafımıza nasıl faydalı oluruz? Bu bahisler Müslümanlara her fırsatta anlatılmalıdır.

"Müslüman bugün daima cihad ruhunu yaşayacak. Kendisi yetişirken, etrafını da yetiştirecek. Bunu kendisine bir din borcu bilecek. Daima bu hâlet-i ruhiye içinde bulunacak..."

Saatçi Osman Efendi işte böyle bir zat idi. Allah rahmet eylesin.

Medineli Osman Akfırat Efendi

Saatçi Osman Efendi ile Medineli Osman Efendi'yi karıştıranlar oluyor.

Saatçi Osman Efendi, 60 sene Medine-i Münevvere'de bulunmuş, orada vefat etmiştir. Ancak Medineli değil Konyalıdır. Buharalı bir baba ile Konyalı bir annenin oğludur.

Medineli ve diğer bir tâbirle "Beykozlu Osman Efendi" ise aslen Medine-i Münevvereli bir Türk ailesindendir. Medine'de doğmuştur. Ancak Fahreddin Paşa'nın Birinci Cihan Harbi'nde, Medine müdafaası sırasında, şehri boşaltıp halkını etrafa dağıtması sırasında, Osman Efendi de ailesi ile birlikte Medine'den ayrılmış... Daha sonra ailenin diğer ferdleri dönmekle beraber, Medineli Osman Efendi geri dönmeyerek İstanbul'a Beykoz'a yerleşmiş, orada kalmış ve "Akfırat" soyadını almıştır.

Bu zatın ailesine Medine'de "Beytülmüderris" derler. Medineli Osman Efendi'nin kardeşi Said Müderris'tir. Onun oğulları Ali Müderris ve Salih Müderris'tir. Bunlardan küçüğü yakın zamana kadar Suudi Arabistan Kızılay Cemiyeti'nin başkanıydı.

Medineli Osman Efendi, genç yaşta ayrıldığı Medine-i Münevvere'ye bir daha dönmemiştir. Kendisi halka verdiği vaazlarıyla tanınmıştı. "Şifalı bitkiler" hakkında bir de kitabı vardır. Altı kere hacca gelmiş; ancak kendisini görmek fakire nasip olmadı.

Ertuğrul Bey'le birlikte, bu hatıralarımızı kayda geçirirken, Osman Efendi'nin, "Basîretü's-Sâlikîn" (Erenlerin Kalb Gözü) adıyla, İstanbul merkez vaizlerinden Ali Arslan tarafından 1972'de tercüme ve neşrolunmuş, tasavvufi bir eserini gördük.

Mütercimin, kitabın baş tarafında, müellif hakkında verdiği bilgiler, İstanbul'a gidiş şekli ve zamanı farklı olarak, şöyledir:

Dedeleri memuriyet dolayısıyla Medine-i Münevvere'ye gelmiş ve Zerevan mahallesinde oturmuşlar. Osman Efendi, hicrî 1301'de (1884) burada doğmuş. Tahsiline devam etmek için 17 yaşında Fatih medreselerine gelmiş. Müderris olmuş; muallimlik etmiş. Vaizliklerde bulunmuş ve Beykoz Hacı Ali Camiinde kırk üç sene imamlık yapmış. Yetimler babası, hayrat sahibi, âlim ve arif bir zat olarak tanınmış ve sevilmiş. Eserler telif etmiş. 10 Ekim 1967'de vefat ederek, Eyüb Sultan'a defn olunmuş. Allah rahmet eylesin...

ŞABAN EFENDİ

Saatçi Osman Hoca Efendi'nin ustası Şaban Efendi idi. Bu zat için bilinmez, gizli evliyaullahtandır, derlerdi. Zevcesi Nuriye Hanım teyze ile birlikte tam yedi tane yetim kızı, sırayla alıp büyütmüş, terbiye edip yetiştirmiş ve yaşları gelince de evlendirmişlerdi.

Bu Peygamber'e Nasıl Can Verilmez

Validem merhum, Hanım Teyze için şöyle derdi:

"Herkes evliya arar. Kadından evliya olur mu, diye sorarlar. Zamanımızda Râbiatul Adeviyye'ler var. Bunların kadrini bilin, elini öpün, dualarını alın. Bu bilinmez, gizli evliyalardan, veli kadınlardan birisi de Nuriye Hanım'dır. Saatçi Şaban Efendi'nin hanımıdır. Bu hanım, herkesin evladından, kızından şikâyet ettiği, zaman bozuldu, âdetler değişti, insanların ahlâkı zaafa düştü diye yakındığı günlerde, Nuriye Hanım, evinde yedi tane yetim kız büyüttü. Kendi kızlarından çok onları sever, ihtimam ederdi..."

Şaban Efendi sohbetlerinde, bu bahis açılınca, malî fedakârlıkla beraber, şahsen, cismen de fedakârlık edilmesini tavsiye eder ve şunları söylerdi:

"Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem iki parmağını birleştirerek şöyle buyurmuştur: *Ben cennette, yetim bir çocuğu tekeffül eden, onu besleyip büyüten, evlendiren bir kimseyle, şu iki parmak gibi yakınım... Yani o kimse cennette bana, şu iki parmak birbirine ne kadar yakınsa, o kadar yakın olacak...*

Şaban Efendi böyle der ve heyecanla devam ederek:

"Yahu, bu Peygamber'e nasıl can verilmez; nasıl yolunda gidilmez; nasıl ruh-i pakine salâvat getirilmez!" der, gözlerinden boşanan yaşı, mendiliyle silerdi.

Hüsnüzan İnsanı İnsan Eder

Saatçi Şaban Efendi, Medine-i Münevvere'ye Üsküp'den gelmişti. Aslen Arnavuttu... Bu zat cidden, meleklerin defter-i a'mâline boş iş ve boş söz kaydetmediği kimselerden biriydi. Kendisinden bizzat işittiğim sözlerinden biri şudur:

"Yahu, insanoğlu, ne kadar kârını zararını bilmeyen bir mahlûktur! Semalar kadar geniş olan hüsnüzan kapısını kapatır da, iğne deliğinden daha dar olan suizan kapısından girmeye çalışır. Üstü başı yırtılır, elbisesi paramparça olur, yüzü gözü kan içinde kalır...

"Nedir derdin be Allah'ın kulu? Müslüman'a iyi gözle bak, Müslüman'ın iyi tarafını gör yahu! Semalar kadar geniş olan hüsnüzan insanı insan eder. Meleklerin secde ettiği insanı, aşağılara indiren suizandır. Derecesi öyle yüksek olan insan kötülük yaptı, hatalar yaptı, zaafa düştü, derecesini kaybetti.

"Hazret-i Âdem'in iki oğlu yok muydu? Kàbil, Hâbil'i öldürmedi mi? Öldürmeye ne lüzum, ne ihtiyaç var yahu! Dünya ikinizin. Bölüşün... Ağabey, yarısı senin, yarısı benim. Yarısını sen ek, yarısını ben ekeyim, diye dünyayı paylaşın... Yok olmaz! Nefis şeytan... İnsanoğluna melekler secde eder, insanoğlu öz kardeşini öldürür... Sonra cenazesini defnedemez, bir karga gelir, ona bakar öğrenir..."

Cimri Olmak Yakışmaz

Şaban Efendi'nin unutulmaz sözlerinden birisi de şudur:

"Cömertliği, sehaveti sevdiren bir peygamberin ümmetine cimri olmak, hasis olmak, bahil olmak yakışmıyor. Hazret-i

Fahr-i Kâinat'ın, sehavet hakkında başka hadisi olmasaydı, şu hadis-i şerifleri kâfi idi. Buyuruyor ki: *Ümmetim! Sakın zekât ve sadaka vermekten mal eksilir zannetmeyin. Sadaka malı artırır, zekât malı temizler... Su ve sabunun vücudunuzu, elbiselerinizi temizlediği gibi, zekât da malı temizler...*

"Yahu, bu yüce din, bedenimizin temizliğini, ruhumuzun temizliğini temin ettiği gibi, bu büyük Peygamber, komşusu olduğumuz bu Zât-ı Âlîşan, malımızı, paramızı temizlemek için de yollar gösteriyor. Bizi cömertliğe, sehavete teşvik ediyor..."

Saatçiler Şeyhi

Şaban Efendi, Medine-i Münevvere'deki saatçilerin şeyhi, yani büyüğü, başkanı idi. Kendisine "Şeyhü's-sâatiyye" denilirdi. Ondan sonra bu makama, Osman Efendi kabul etmediği için, Habîbürrahman Efendi geçmiştir.

Osmanlı idaresi zamanında, mahkemeleri rahat ettirmek, kadıları olur olmaz, küçük meselelerle meşgul etmemek için, her sanatın, her mesleğin erbabı, mensupları arasında bir teşkilât kurularak, bunlara birer şeyh tayin edilmişti. Kendi aralarındaki anlaşmazlıklar ve mesleğin iyi icra edilmesine dair olan meseleler bu vasıta ile halledilirdi.

Bir anlaşmazlık zuhurunda, şeyh yaşlı ustalardan bir meclis toplar, meseleyi kendi aralarında aldıkları kararla hall ü fasl eylerlerdi.

Bu şeyhin, yalnız eski bir usta olması kâfi gelmezdi. Son derece ahlâklı, mutemed ve sözü dinlenir bir zat olması gerekirdi. Esnaf, şeyh efendinin sözüne, bir müridin şeyhine, bir talebenin hocasına hürmet ve itaat etmesi gibi boyun eğerdi.

Usta Haksız Olursa

Bir keresinde, bir usta ile kalfası arasında bir anlaşmazlık çıkmış. Dava Şaban Efendi'ye gelmiş. Mesele müzakere edilmiş. Kalfa haklı

imiş. Fakat esnaf arasında o zamana kadar, ustalar, ne olursa olsun, usta ve büyük oldukları için haklı sayılıverdikleri için, Şaban Efendi, hükmünü beyan etmeden önce bir girizgâhta bulunmuş:

"Nefs-i emmâremiz, kendisini temize çıkarmak, haklı göstermek için bize adaletsizliği emreder. Evet, dinimizde, küçüğün büyüğe hürmet etmesi lâzım ve vaciptir. Nefs-i emmare de hemen ve daima bunu öne sürer, bunu teklif eder... Yahu senin Peygamber'in, hadisin devamında, büyüklerin de küçüklere şefkat ve merhamet göstermesini emrediyor. Ey Allah'ın kulu, küçükler de bizden kemâl bekler, af bekler, merhamet bekler. Sade sen mi hürmet göreceksin? Senin de yapacağın bir şey yok mu yahu!.."

Şaban Efendi bunları söyleyince, saatçi ustası ağlamaya başlayıp, ayaklarına kapanmış:

"Ben sizi sadece saatçilerin şeyhi bilirdim. Siz bir Abdülkâdir-i Geylânî imişsiniz, bir Şâh-ı Nakşibend imişsin... Ben kalbi taştan katı bir insanım. Bugüne kadar, benim gönlümdeki put, çırakların kalfalara, kalfaların ustalara hürmet etmesi lâzımdır, fikri idi. Meğer benim nefsime hâkim olan put buymuş. Usta bir firavundur, sultadır, baş belâsıdır... Bugüne kadar ben, büyüklerin de küçüklere şefkat ve merhamet göstereceklerini, kalfanın, çırağın da bizim küçüklerimiz olduğunu hiç düşünmemişim. Bu hadis-i şerif, benim gönlümde hiç yer etmemiş... Kendime baktım da, siz konuşurken kendimden utandım. Ben dersimi aldım. Ustam ben size bir ustabaşı diye değil de bir mürşid diye bağlanıyorum..."

Böylece tövbe istiğfar eden usta, kalfasına da:

"Oğlum, hakkını helâl et. Senelerce ben sana zulmettim." diyerek, helâllık dilemiş...

Bu Nasıl Dükkân

Şaban Efendi'nin saatçi dükkânı Şâri'-ül Ayniyye'de idi. Burası Fahri Paşa tarafından açılmış, Babusselâm'ın tam karşısında,

istasyona doğru, Menâha ve Anberiye'ye doğru, yani Babusselâm'dan batıya doğru giden dümdüz bir yoldu. İki tarafında dükkânlar vardı. Bu cadde, o zaman Medine-i Münevvere'nin en büyük çarşısı sayılırdı.

Şaban Efendi, saatçiliği öğrenip kendisine kalfa olunca Osman Efendi'yi ortak etmişti. Birlikte çalışıyorlardı. Saatçi dükkânı, bir irfan evi, bir dârülirfan idi.

Medine-i Münevvere'deki hakiki muhacirlerden, İpekli Hacı Süleyman Efendi, büyük oğlu Habîbürrahman'ı Şaban Efendi'nin, Osman Efendi'nin yanına saatçi çırağı olarak vermişti. Habîbürrahman Efendi, orada kalfa ve usta oldu. Şaban Efendi'den sonra da, Osman Efendi mazeret beyan ederek, kabul etmediği için, "Şeyhü's-sâatiyye" makamında bulundu.

Hacı Süleyman Efendi, bu saatçi dükkânının ahvâlini ve oğlunun orada nasıl yetiştiğini şöyle anlatırdı:

Oğlumu ilkokulu bitirdikten sonra saatçi dükkânı diye, çıraklığa verdiğim yer, meğer bir medrese, bir dershane, bir irfanhane imiş. Habîbürrahman akşam eve gelince, o gün Şaban Efendi'den, Osman Efendi'den gördüğü halleri, işittiği hikmetli sözleri bana söylerdi. Bunun üzerine ben de: "Oğlum, beni de dükkâna çırak yapacaksın. Oturmaya gelsem, olmaz. Esnaf dükkânında sivrisinek karaltıdır, derler. Yahu, bana da bari saat silmeyi öğretin de ben de geleyim. Bu nasıl dükkânmış yahu!" derdim.

Habîbürrahman, bu zatların yanında yetişti. Şaban Efendi mutasavvıf idi. Nakşî idi. Cidden zikrin feyzine ermiş, çok yüksek ahlâklı, salih bir insan idi. Hâliyle, sükûtuyle, kemaliyle bir mürşid idi.

Saatçi Osman Efendi, ömrü Kur'an-ı Kerim'in ayetleriyle geçmiş, âlim, arif, son derece zeki bir zat idi. Akşamla yatsı arasında tefsir okuturdu. Bu derse elli sene devam etti. Haftanın iki gününde İhyâ-yı Ulûm okuturdu. Hac mevsiminde, Harem-i

Şerif'de menasik-i hac hakkında vaaz verirdi. Hac nedir, haccın esrarı nedir, farzları, vacipleri, sünnetleri nelerdir, öğretirdi. İrşadıyle, sözüyle, nükteleriyle insanları yetiştirirdi...

İnsan Yolda Belli Olur

Ben bu zatların yani Şaban Efendi, Osman Efendi ve Habîbürrahman Efendi'nin üçünün de sohbetlerinde uzun müddet bulunduğum gibi, kendileriyle birçok defalar hacca da gittim.

Malum olduğu üzere, o yıllarda yollar asfalt değildi. Yolculuk deveyle yapılırdı. Medine-i Münevvere'den Mekke'ye gidiş on üç gün sürerdi. Eğer Bedir şehidlerini ziyaret etmek isterseniz on dört gün olurdu. Mekke-i Mükerreme'de de bir hafta, on gün kalınırdı. Gidiş dönüş otuz beş, kırk günü bulan zahmetli bir yolculuk yapılırdı.

Böyle güç seferler sırasında, insanın ahlâkı ve iç yüzü tamamen meydana çıkar. Yolculuk insanın mihengi olur. İnsan bahil, cimri midir; sahiv, cömert midir; nefsini mi seviyor, kardeşini mi seviyor; fedâkâr mı, bencil mi; masraf çıkınca, "Benden olsun yahu, rica ederim" mi diyor; yoksa "Yahu kim verdi parayı, ne verirsiniz" filân deyip de yan mı çiziyor?

Hazret-i Ömer'in İrşadı

Bilindiği üzere, Hazret-i Ömer'in bu hususta çok mühim bir irşadı ve ikâzı vardır:

Ebubekir Sıddık Efendimiz, Peygamber-i Zîşan sallallahu aleyhi ve sellemden sonra halife olunca, Hazret-i Ömer'i Medine-i Münevvere'ye mahkeme reisi, kadı tayin etmişlerdi. Allah şefaatlerine nail etsin, o titiz, hassas, kılı kırk yaran Ömer, Medine kadısı olmuştu.

Tarih-i hayatında geçer:

Mahkemeye bir zat gelmiş. Bir sahabi, davası var... Hazret-i Ömer, bu zattan, onu tanıyan iki şahid istiyor. Sahabi iki kişi getiriyor... Hazret-i Ömer, gelenlere soruyor:

"Bu kardeşimizi nasıl bilirsiniz?"

"İyi biliriz efendim."

"Tezkiye eder misiniz?"

"Ederiz."

"Peki, kendisiyle yolculuk yaptınız mı?"

"Hayır."

"Komşuluk ettiniz mi?"

"Hayır."

"Para işi, ticaret yaptınız mı?"

"Hayır..."

"Ayol, insan bunlarla bilinir. Yolculuk, komşuluk, para ve menfaat işleri insanoğlunun ayar taşıdır, mihengidir. Ahlâkını, iç yüzünü, asıl değerini ortaya çıkarır... Peki, nasıl, onun için, iyidir deyiverdiniz?"

"Efendim, kendisini her zaman mescidde görüyoruz da ondan..."

"Evet, ama, mescide gelmek, insanın bin tane vazifesinden bir tanesidir. Çok güzel bir âdettir. Sünnet-i seniyyeye ittibadır... İyidir, hoştur. Ama şu var ki, mescide girmek parayla değildir. Girip çıkmak hem masrafsız, hem zahmetsizdir... Namazları mescidde Cemaatle kılmayı tervic ve tesnin buyuran Peygamber-i Zîşan: *Ed-dînü el-muâmele*: Din tatbikattır; onun bütün emir ve nehiylerinin bizzat hayata tatbik olunmasıdır, buyuruyor... Asıl olan hayattaki davranışların doğru, âdil ve ahlâkî olmasıdır. Bunun için yolculuk, komşuluk ve para işleri, Müslüman'ın doğruluğunun ölçüsüdür..."

Şahidlere bunu söyleyen Hazret-i Faruk, dava için gelen sahabiye dönerek,

“Seni hakikaten tanıyan iki şahid isterim” diyor. Yeniden getirilen iki zata da aynı soruları sorduktan ve müsbet cevap aldıktan sonra,

“Eh, şimdi gönlüm rahat etti.” diyerek, davaya bakıyor.

İyilik Yarışı

Söylediğim gibi, Şaban Efendi, Osman Efendi ve Habîbürrahman Efendi ile senelerce hacca gittim. Bu seferler sırasında, insan-ı kâmil nasıl olurmuş gördüm. Kur’an-ı Kerim’de beyan olunan: *“Ve yusâri’ûne fi’l-hayrât...”* hakikatini bu zatlarda müşahede ettim.

“Gerçek mü’minler, hak dostları, hayatları boyunca iyilik yapma yarışına çıkarlar. Onların hayatı bir koşudur... Ne koşusu? Hayat, iyilik yapmak için yarış edilen bir koşu meydanıdır... İyilik yapma yolunda: Sen beni geçeceksin, ben seni geçeceğim... müsabakaya çıkarlar...”

Mektubat’ın Ruhu

Amcam merhum, hacca geldiğinde Saatçi Şaban Efendi ile görüşmüştü. Şaban Efendi’nin gerek İmam-ı Rabbani’nin gerekse onun mahdumu İmam Muhammed Ma’sûm’un Mektubat’larından bahsolunurken serdettiği fikirler ve bu husustaki derin ve isabetli görüşleri üzerine amcam çok mahzûz ve mütehassis olmuş idi.

Bana şöyle demişti:

“Şaban Efendi tevazu libasına bürünmüş, saatçilik kisvesi altında büyük bir velidir. Mektubat’ı herkes okur, ancak ruhunu anlamak herkese nasip olmaz... Mektubat’ın ruhunda şu hakikat gizlidir:

“Tarikat ve hakikat, Şeriat-i Garra-yı Ahmediyye’ye hizmetkardırlar. Gerek tarikat ve gerek hakikat yolu, aslında şeriatin tahkik ve tatbikini temin eden usuller, metotlardır. Maksat ve

matlup, Şeriat-i Garra-yı Ahmediyye ile amel edip ahlâk-ı Muhammediyye ile ahlâklanmak, tehallûk etmektir...

"Ben Şaban Efendi'de bu idrak ve anlayışı gördüm. Tabiî sizler senelerdir berabersiniz. Onun hâllerini muhakkak daha iyi bilirsiniz..."

Büyüklerin Hâlleri

Amcam böyle deyince, ben de, Şaban Efendi'nin uzun zamandır yanında bulunan Habîbürrahman Efendi'nin şu sözlerini hatırlayıp, ona nakletmiştim:

"Habîbürrahman Efendi: Ben şehadet ederim ki, huzur-i İlâhi'de Cenab-ı Hak, ustama, mâlâyâniden, boş sözden, lüzumsuz lâkırdı etmekten, vaktini boşa harcamaktan sual sormayacaktır... Ustam, zikrin ne olduğunu bilen, Allah'ı unutmayan, daima hatırında tutan, Allah'ın huzurundan gafil olmayan bir zattır, diyor..."

Amcamın o zamanki cevabı şu olmuştu:

"Yavrum bütün ilim ve irfan mesleklerinin, yollarının temine çalıştığı hâl de bu değil midir? Nefsi bu hâle getirmek, ruhu bu derecelere yükseltmek değil midir?.."

Tanıdığım büyük insanlarda, hep bu hâli gördüm. Allah cümlesine rahmet eylesin.

İPEKLİ HACI SÜLEYMAN EFENDİ

Medine-i Münevvere'ye ilk geldiğimiz senelerde, buraya İslâm âleminin her tarafından hicret etmiş, büyük zatlar vardı. Bu zevat, hicretin her türlü çilesine, hicranına, sıkıntılarına katlanarak gelmişlerdi.

Hakkıyla Muhacir Bir Veli

Bu kıymetli insanların içinde İpekli Arnavut Hacı Süleyman Efendi'nin ayrı bir yeri vardır. Öyle ki daha Kahire'de bulunduğum ve Süleyman Efendi'yi görmediğim sırada, Medine'deki muhacir ve mücavirlerden bahis açıldığı zaman, Mustafa Sabri Efendi'nin Zâhidül Kevseri ve Albay Sadık Sabri Bey'in de bulunduğu meclislerde, Mustafa Runyun şöyle derdi:

"Medine-i Münevvere'de bilinmeyen öyle veliler var ki, bunlardan birisi de, benim gördüğüm, anladığım kadarıyla İpekli Süleyman Efendi'dir. Yine eğer hakkıyla muhacir ve Peygamber-i Zîşan'a mücavir iki kimse varsa, birisi mutlaka bu İpekli Süleyman Efendi'dir…"

Süleyman Efendi, Cihan Harbi facialar sırasında İpek'ten ailesiyle yani zevcesi ve iki küçük oğluyla birlikte, önce İstanbul'a, oradan da trenle Medine-i Münevvere'ye gelmişler.

Buraya gelince hanımı vefat etmiş. Süleyman Efendi iki yaşındaki Veli ve dört yaşındaki Habîbürrahman ile yalnız kalmış. Arkasından Medine müdâfii Fahreddin Paşa'nın harp dolayısıyla, Medine halkını tesfiri yani sefere yollaması gelmiş. Tek-

rar yollara düşmüşler. Trenle Amman, Maan, Şam ve Halep'ten sonra Konya'ya gelmişler.

Açlıktan Ağlayan Çocuklar

İki küçük yetim yavrusuyla Hacı Süleyman Efendi, Konya'da parasız kalmış… Mehmed Akif merhumun hemşehrisi olan Süleyman Efendi'nin Türkçesi çok güzeldi… Bundan sonra başından geçenleri şöyle anlatırdı:

Konya'da Kapı Camiine namaz kılmak için girdim. Namaz sırasında küçük Veli ağlamaya başladı. Onu gören Habîbürrahman da ağladı… Çocukların ağlaması camideki cemaati rahatsız edecek diye, ben namazı bozdum. Çocukları aldım, dışarı çıkardım. Herkes çıkınca, girip namazı kılacağım. Bekliyorum. Çocuklar hâlâ ağlıyorlar.

"Niçin ağlıyorsunuz?" diye sordum.

"Acıktık" dediler. Açlıktan ağlıyorlarmış.

Caminin önünde bekliyorum. Halk çıkıyor, merdivenlerden inip dağılıyor… Kalabalığın arasında, elinde baston, beyaz yüzlü, bizim tarafın insanlarına, Balkan Müslümanlarına benzer bir sima indi. Beni gördü.

"Ağlayan çocuklar bunlar mıydı?" dedi.

"Kimsin, nerelisin?" diye sordu, söyledim.

"Buyur gidelim." dedi.

"Ben namazı kılmadım daha…"

"Peki. Ben sizi şu mağazada beklerim. Kılın da gelin…"

Bir mağazaya girdi. Un çuvalları var, uncu dükkânı… Camiye girdim. Namazı kıldım. Çocuklar sustular. Mağazaya gittik.

Hâlimizi sordu. Başımızdan geçenleri kısaca anlattım.

"Çocuklar niye ağladılar?"

"Acıktık diyorlar. Ondan ağlamışlar…"

Bunu söylerken, gayri ihtiyari, gözümden yaş damladı.

Fırın Sizin, Kasaya Otur

Meğer bu zat, İpekli Hacıbey imiş. Babası İpek'in zenginlerindenmiş. Konya'ya gelmişler. İstasyon civarında fırın açmışlar.

Fayton geldi. Hacıbey bizi aldı, faytonla fırına götürdü. Fırının üstünde, iki odalı, mutfaklı, hamamlı, dayalı döşeli bir daireye çıkardı. Burası misafirhane imiş. Hacıbey bana:

"Burası sizin. Fırın da sizin. Kasaya geç otur. Fırını idare et… Ne zaman Kapı Camii'ne veya bir camiye gitmek istersen, fayton seni götürür." dedi.

Allah'ım, cebinde bir kuruşu olmayan insanı kasanın başına oturttu. Koskoca fırının paraları bana teslim edildi. Çocuklarla fırında kaldık.

İki sene böyle Konya'da kaldım. Ondan sonra yollar açıldı. Medine-i Münevvere'ye dönmek istedim. Hacıbey üzüldü:

"Hacı Süleyman Efendi, Konya'da ömrün olduğu müddetçe kal derim ama gideceğin yer Konya'dan efdal olduğu için, gitme diyemiyorum… Ben senin gibi emin bir insan bulamam. Sen fırına geldiğin günden beri, acaba fırın ne haldedir diye hatırımdan geçmiyor. Allah'ım şahiddir ki, sen geldikten sonra fırının kazancı da arttı, bereketi de arttı… Evimizde, bizim bir aile sıkıntımız, bir geçimsizliğimiz vardı. O da zâil oldu. Senin bu iki yetimi görünce, bizim hanıma da bir hâl oldu…" dedi.

Hakikaten hiç unutmam, ilk bayramdı. Teyze Hanım, Habîbürrahman'la Veli'ye elbiseler almış. Haberim yoktu. Ramazan içinde ölçülerini aldırmış. Hele birer de palto yaptırmış ki, çocuklar kanarya gibi oldular. Bayramda baktım, Allah Allah, çocuklar benim değil, ecdadımın görmediği bir kumaştan elbiseler giymişler. O zaman dört beş yaşlarındalar.

Medine'ye Dönüş

Şam yoluyla Medine-i Münevvere'ye gideceğiz. Hacıbey bizi faytonuyla tren istasyonuna getirdi. Vedalaştık. Bizi teşyi etti. Cebime elli altın koydu. Bu büyük paraydı. Dedi ki:

"Hacı Süleyman Efendi, Allah'ın izniyle, ben sağ olduğum müddetçe, ne kadar paraya ihtiyacın olursa haber ver, ben gönderirim..."

Şam'a geldik. Şam'dan Amman, Ma'an, Tebük tarikiyle Medine-i Münevvere'ye vasıl olduk. Ayrılalı iki buçuk sene olmuştu.

Fahri Paşa, Medine muhasara altına düşmeden önce halkı tesfir ettirmişti. Yani sefere yollamıştı. Harp içinde yiyeceksiz kalıp açlıktan kırılırlar diye bu tedbiri almıştı. Biz de bu meyanda Konya'ya kadar gitmiştik. Şehirde kalan sivil halk, beş yüz kişiyi geçmezdi. Sucular, fırıncılar, bazı belediye erkânı... Giden 85 bin kişiden, bir rivayette 14 bin, bir rivayette 18 bin kişi dönmüştü.

Geçen iki buçuk sene zarfında Medine-i Münevvere binaları büyük hasar görmüştü. İki sene üst üste kış olmuş. Asker, evlerin ağaç aksamını, tavanları, kapıları, çerçeveleri, ısınmak için söküp yakmıştı. Şehir harabeye dönmüştü.

Medine-i Münevvere'ye gelince, Hacıbey'in verdiği para ile ev aldık, tamir ettirdik, hacca gittik.

İkinci senenin Ramazan'ında Konya'dan, Hacıbey'in biraderinden mektup geldi:

"Hacıbey'i kaybettik. Vasiyeti var. Size hacc-ı bedel olarak elli altın vasiyet etti. Size göndereceğiz. Bu sene kimseye niyet etmeyin..."

Bu gelen parayla da evlendim. Çocukları medreseye verdim. Böylece Allah'ım bizi zengin etti.

Hacı Süleyman Efendi hayat hikâyesini böyle anlatır, hâline hamd ü sena ederdi... Hakikaten Mustafa Runyun'un daha Kahire'de bulunduğum sırada, bahis açıldıkça söylediği gibi, bu zat, zâlimlerin elinden kurtulmak için, hiçbir şeyi olmadan hicret etmiş, hakiki bir muhacir ve mücavir idi.

Hacı Süleyman Efendi'nin Şükrü

Dükkânı yok, sanatı yok. İpek'te zaten imam imiş. Medine-i Münevvere'de İpekli birini kim imam yapar! Fakat zulümden kaçtığı için vaad-i İlâhîye dâhil olarak nimete ermişti. Kendisi de meşhur ayeti okuyarak, sık sık şöyle derdi:

"Yavrularım, beni can kulağı ile dinleyin. Bu ayet-i kerimenin sırrına hayatında mazhar olmuş bir kimseyim. İmanınız kuvvet bulsun diye söylüyorum. Sakın bana keramet filân izafe etmeyin. Allah'ın vaadi tahakkuk ediyor diye, İlâhî vaadin tahakkukuna imanınız güç kazansın diye, yakîniniz artsın diye söylüyorum.

"Mâlûmunuz üzere âyât-ı kerimelerde buyurulmuş ki: Zulme uğradıktan sonra, zulme tahammül edemeyip de, zâlimlerin pençesinden yakasını, dinini, imanını, evlâdını iyâlini kurtarmak için garîb-i dâr ü evtân olan, gurbetlere çıkan, hicret eden kimseleri, izzim celâlim hakkı için, yeryüzünde ben müreffeh olarak, refah içinde, saadet içinde yaşatacağım; nimetlerime gark edeceğim... *Ve le-ecrü'l-âhireti ekber lev kânû ya'lemûn*: Bilmiş olsalar ki, âhiretin ecri bundan çok büyüktür. Çünkü âhirette *mülken kebîrâ* var. Ehl-i imana, cennet ehline büyük mülk verilecek, büyük emlâk sahibi olacak, bahçelerin bağların sahibi olacaklar...

"Konya'da aç kalmışız. Çocuklar beni Kapı Camiinde perişan ediyorlar. Herkes bize bakıyor. O ağlar, o ağlar. Niçin ağlarsınız? Baba acıktık! Cebimde bir kuruş para kalmadı... Allah'ım beni bir saat sonra faytonla fırına götürüyor. Ekmek fırınına... Alın bakalım! Cebinde bir kuruşu bulunmayan bu

günâhkâr Süleyman'ı, Hacıbey'in kasasının başına götürüyor: Süleyman Efendi, bu kasa benim değil, senin, diyor. İki, iki buçuk sene Konya'da kalan, bir bayram günü sevincinden ağlayan insan varsa, o da bendim. Habîbürrahman'la Veli, baktım ki, padişah çocuğu gibi geliyorlar. Teyzeleri bir de palto giydirmiş onlara, sevincimden ağladım.

"Konya'da kaldığım sırada en çok nimete gark olanlardan birisi bendim. Buraya gelirken cebime elli altın koydular. Geldim. Arkasından elli altın daha gönderdiler... Hacı Süleyman zengin oldu... Medine-i Münevvere'den bizim gibi tesfir olunup da dönen komşularımız, baktılar ki evlerinin ne kapısı ne döşemesi kalmış... Allah'ım, bana, bunlara yardım etmek faziletini de verdi. Yemin etsem, yeminime zarar gelmez. Hânis olmam. Bu elli altın beni senelerce besledi. Beni beslediği gibi komşularıma da yardım ettirdi. Hacıbey rahmetlinin ne helâl parası varmış..."

Bir Gelin Hanımın Şikâyeti

Hacı Süleyman Efendi merhum, çok özlü, tecrübeler mahsûlü, nasihat ve vasiyetlerde bulunurdu. O tavsiyelerinden birisi de şu idi:

Çocuklar, sofu, temiz, âbid, zâhid bir genç gördüğünüzde, ona hayran olun, onu sevin, okşayın… Fakat kendisi için şu duayı da yapın:

"Allah sebat versin. Sâbit ve devamlı kılsın…"

Zira daha gençtir. Önünde çok engeller, geçitler var. Hayat, müşkillerle, geçitlerle, engellerle, imtihanlarla doludur.

Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemin birçok genç sahabilere ve bilhassa Hazret-i Amr ibnül As'ın oğlu Abdullah'a olan tavsiyeleri mâlumdur.

Bilindiği gibi Amr ibnül As, oğlu Abdullah hazretlerini evlendirmiş idi. Düğünden birkaç gün sonra gelin hanıma soruyor:

"Kızım nasılsın? Abdullah sana karşı nasıldır? Öğrenmek isterim..." Gelin Hanım diyor ki:

"Kayınbabam, siz Abdullah'a zulmettiniz. Abdullah'ın evlenmeye ihtiyacı yokmuş. Abdullah, geceleri kâim, gündüzleri sâim bir insan. Böyle bir insanın evlenmeye ne ihtiyacı var? Siz evlendirmekle Abdullah'a iyilik yapmamış, zulm etmişsiniz..."

Gelininden bu cevabı alan zeki kayınpeder, derhal Resulullah Efendimiz'e gelir, der ki:

"Ya Resulallah, gelin kızıma, Abdullah hakkında sual sormuştum, o da şu cevapları verdi. Bu işin hallini size bırakıyorum..."

Resulullah'ın Bir Damada Nasihati

Efendimiz, ona "Merak etme?" der ve Abdullah'ı çağırırlar.

"Abdullah nasılsın?"

"Elhamdulillah ya Resulallah."

"Gününü nasıl geçiriyorsun? Ne ibâdetler yapıyorsun?"

"Ya Resulallah, gündüzleri oruç tutarım."

"Her gün mü?"

"Evet."

"Ya geceleri?"

"Ya Resulallâh, ben bir günde, elhamdulillâh Kur'an-ı Kerim'i hatmediyorum. Geceleri de namaz kılar, Kur'an okurum..."

"Ya Abdallah, her ayın üç gününde, eyyâmel bîyd'da, yahud pazartesi ve perşembe günleri oruç tut. Yahud da Davud aleyhisselâmın yaptığı gibi bir gün tut, bir gün tutma ye... Bir de ayda bir defa hatim yap, ya Abdallah..."

"Ya Resulallah, ben hâfızım, okuyabiliyorum elhamdülillah..."

Bu konuşmanın üzerine nihayet haftada bir hatim indirmeye razı olan Abdullah'a Resulullah Efendimiz'in son tavsiyeleri şunlardır. İbret alınacak kıssa da budur:

"Ya Abdallah! Senin bedeninin de, ailenin de senin üzerinde hakları vardır. Bedenin, cismin, senin ömür boyu üzerine binecek olduğun bir attır. Ömrünün uzun olacağını düşün. İnsanın binitine acıması lâzımdır. Daima dört nala giden bir süvari, ne menziline varabilir, ne de altında at kalır. Koşan at sonunda çatlar. Ama rahvan, mutedil giden bir at, daima koşabilir; ömür boyu dayanır ve binicisini varacağı yere kadar sağlıkla götürür..."

Daima Orta Yol, Denge, İtidal

Nitekim Resulullah Efendimiz'in buyurduğu gibi, Abdullah hazretlerinin ömrü uzar, yaşlandığında bedeni zayıf düşer, namazlarını oturduğu yerde kıldığı gibi, haftada bir hatim indirmekte de zorlanır...

O günlerde şöyle söylenirmiş:

"Peygamberinin tavsiyesini dinlemeyenin sonu böyle olur işte!.."

Hacı Süleyman Efendi, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin hadisine dayanan nasihatini şu sözlerle bitirmişti:

"Binaenaleyh, vasat olan, orta yol, muvazene, itidal ve denge dini olan İslâm, her şeyde itidali tavsiye buyurur. Çünkü ifrat, aşırılık, taşkınlıktır. Cesaret ve kahramanlık bile, ölçüye bağlıdır. Nereye bastığını bilmeyen kimseye, taşkın denir, çılgın denir de, cesur denmez..."

İpekli Hacı Süleyman Efendi, böyle mübarek, muhterem bir zat idi. 1952 yılında vefat etti. Allah rahmet eylesin.

HABİBÜRRAHMAN EFENDİ

Hacı Süleyman Efendi'nin küçük oğlu Veli Efendi, Ulûm-i Şer'iyye medresesinde sarf, nahiv ve belâgat hocası oldu. Sonra Maarife geçti. Necah medresesine müdür oldu. Kalp hastalığından vefat etti. Büyük oğlu Habibürrahman Efendi'yi, merhum, medresedeki ilk tahsilini bitirdikten sonra Saatçiler Şeyhi Şaban Efendi'nin yanına vermişti. Habibürrahman Efendi, bu dükkânda Şaban Efendi ile Osman Efendi'nin yanında yetişti.

Şaban Efendi vefat edince, "Şeyhü's-sâatiyye"lik Osman Hoca Efendi'ye teklif olundu ise de o:

"Ben unutkan bir insanım. İsimleri unuturum. Habibürrahman Efendi, bu işi benden daha iyi yapar." diye tevazu gösterdi. Habibürrahman Efendi, Saatçiler Şeyhi tayin olundu. Daha sonra bu şeyhlere, davalara baktıkları için, devlet tarafından maaş da bağlandı.

1980'li yılların başlarında idi. Habibürrahman Efendi birgün ağlayarak kütüphaneye geldi. Elinde mendil, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

"Hayırdır inşaallah Habibürrahman Efendi?"

"Yahu sormayın, Kuba Mescidi'ni yıkacaklarmış!"

Ben âdetim ve tabiatım olduğu üzere, yine, "Hayırdır inşaallah" deyince, o halim selim, kızdığını hiç görmediğim Habibürrahman Efendi, bir kızdı:

"Yahu bu şerrin hayır neresinde de sen böyle diyorsun? Sen Osmanlı düşmanı mısın yahu!"

Diye, halkın içinde, kütüphanede bana parlayıverdi.

"Otur da bir çay yapsınlar." dedim. Arkadaşlara da:

"Şıh Habib'e bir çay yapın, Şıh Habib yorgun gelmiş." diye söyledim. Kendisini odama aldım. Saatçiler Şeyhi olduktan sonra kendisine Şıh Habib diye hitap ederdim. İçeriye girince bana,

"Yahu sen beni niye böyle soğuk karşıladın? Ben yanıp yakılıyorum, sen, hayır olur inşaallah diyorsun. Bu şerrin, hayır neresinde?" diye sordu: Dedim ki:

"Şıh Habib, salli ale'n-Nebî!.."

Salli ale'n-Nebi

Arabistan'da, "Sabr et, sabr et!" yerine, *"Salli ale'n-Nebî!"* Peygamber-i Zîşan'a salâvat getir, derler.

Peygamber'e salâvat getirince, melekler iniyor; Cenab-ı Hak da bize salâvat getiriyor, rahmet kapılarını açıyor; rahmet rüzgârları esiyor, bereket ve füyûzât, nur âlemlerinden iniyor… Arabistan'daki güzel âdetlerden birisi de, selâmla birlikte, "Sabr et" yerine *"Salli ale'n-Nebî"* sözüdür.

Şıh Habib, bana cevap olarak,

"Elf salât aleyh" dedi. Ona bin salât olsun…

Oturduk, çay içmeye başlıyoruz. Dedim ki:

"Şıh Habib, sen buraya Kuba Mescidi yıkılacakmış, diyerek, perişan bir hâlde geldiğinde, gönlüme ne doğdu biliyor musun?"

Fil Vak'ası

Şıh Habib'in hâlâ kaşları çatık. Bu sözlerim onun tuhafına gidiyor. Hâlâ, Osmanlı düşmanı mısın sen, der gibi bakıyor… Aklıma geleni anlattım:

Hatırıma şu geldi: Mâlum Fil Vak'ası… Habeşistan kralı Ebrehe denen adam. Halkın akın akın Kâbe-i Muazzama'yı hac için ziyarete gelmesini kıskanır. San'a'ya Kâbe'ye benzer, altından bir bina yaptırır. Fakat yine herkes Kâbe'ye gidince, onu yıkmaya karar verir. Fillerle beraber ordusuyla gelir Müzdelife'de ko-

naklar. Bu yüzden Ebrehe'nin ordusuna "ceyşül fil" fil ordusu ve o seneye "âmül fil" fil senesi demişler. Peygamber-i Zîşan Efendimiz de o yılda dünyayı teşrif buyurmuşlardır.

Ebrehe ordusu geldiği sırada Müzdelife'de otlayan develer varmış. Deveciyi çağırıp sormuşlar:

"Kimin bu develer?"

"Kâbe-i Muazzama'nın mütevellisi Abdülmuttalib'in…"

"Alın şunun develerini!.. Efendini çağır da gelsin develerini kurtarsın!.."

Deveci koşarak Mekke-i Mükerreme'ye gelir. Abdülmuttalib'i bulur, meseleyi anlatır… Abdülmuttalib gusl eder, Kâbe'yi tavaf eder; sonra resmî elbiseleri ile gelen zorbayı karşılamaya gider.

Ebrehe sorar:

"Niye geldin?"

"Develerimi almışsın, deveciye, sahibi gelsin de develerini kurtarsın, demişsin. Develerimi kurtarmaya geldim."

"Ben bu Kâbe'den bıktım, usandım. San'a'ya altından bir Kâbe yaptırdım. Gelenlere hediyeler vereceğimi de ilân ettim. Buna rağmen kimse gelmiyor… Kâbe'yi yıkmaya karar verdim. Haberin olsun, yarın Kâbe'yi yıkacağız!.."

Ebrehe'nin bu türrehâtı karşısında, Abdülmuttalib'in şâhâne cevabı, altınla değil nurla yazılacak şu sözler olmuştur:

"*Emme'l-ibilu fe huve lî ve emme'l-beytu fe lehu Rabbun yahmîhi*: Develer benim olduğu için, onları kurtarmaya geldim. Develerin sahibi benim. Malımı verirsen, alıp götüreceğim. Fakat Beytullah'a gelince, onun Allah'ı var. Korunması, himayesi ona aittir. Bana düşmez…"

Böyle der, ayrılır… Sabah olanlar olur. Kâbe-i Muazzama yerinde kalır, ama Ebrehe ordusuyla beraber perişan olur, gider.

Petrol, Harem-i Şerif İçin

Hikâyemi bitirince ekledim:

"Ya Şıh Habib! Sen az önce ağlarken, bu kıssa ve o manzara gözümün önünde canlandı. Binaenaleyh Kuba Mescidi, ayet-i kerimede beyan buyurulmuş: *Le mescidun ussise ale't-takvâ min evveli yevmin*: Tarihte ilk mescid olarak, Peygamber-i Zîşan'ın mübarek eliyle temeli takva üzerine atılan bir mesciddir. Şimdi bu mescid yıkılacak da Cenab-ı Hak buna müsaade mi edecek? Fakat acaba şimdi yıkılacak dediğin bina, acaba Resulullah'ın mübarek eliyle başlatılan, içinde sahabe-i kiramın namaz kıldığı bina mıdır?

"Gidelim bakalım. Mescid'in kapısında ne yazar? Sultan Mahmûd-i Sânî'nin yaptırdığı mescid, demez mi? Yani yüz yetmiş senelik bir bina… O zamana kadar da kimbilir kaç kere yıkılıp yapılmış. Demek orasının mübarekliği duvarında, kubbesinde değil, makamında ve manasında…

"Şıh Habib Efendi, sana şunu da hatırlatmak isterim: Bugün o mescidde beş yüz kişi namaz kılabilir. İnşaallah yirmi bin kişinin namaz kılacağı bir mescid yapılacak… Devir araba asrı. Eskiden deveni nereye olsa bağlardın. Şimdi otoparklar lâzım. Çünkü artık uzak yakın kalmıyor. Arabasına binen gelecek. Ona göre mescid lâzım, etrafına otoparklar lâzım, bunun için de istimlâk lâzım.

"Şıh Habibürrahman Efendi, ben o kanaatteyim ki, sanki Cenab-ı Hak, petrolü yaratıp, Harem-i Şerif'e sarf edilsin diye, çölün altında asırlarca saklamış. Bu işler az buz parayla olmaz. Bu yapılan işlerde kulların dahli yok, Allah'ın kudreti ve takdiri var…"

Ben bunları Şıh Habib Efendi'ye söyledikten altı yedi sene sonra, bizzat şahidi olarak gördüm. Bir iş dolayısıyla Ramazan içinde o tarafa gitmem icap etti. Öğleyi Kuba'da kılayım dedim. Sıcak bir gündü, dışarısı yanıyordu… Mescide bir girdim: Sanki bir bahar havası esiyordu. Soğutma tesisatı içeriye tatlı bir serinlik vermişti… Öğleye kadar güneş altında çalışmış garipler, gelmişler serinliyorlardı… Habibürrahman Efendi'yi de o günlerde kaybetmiş idik. Ruhunu şâd ettim, Fatihalar okudum. Kabri cennet olsun.

ERZURUMLU MUSTAFA NECATİ EFENDİ

Medine-i Münevvere'ye Türkiye'den gelmiş olan mücavirlerin içinde, ilmiyle, ahlâkıyla, her bakımdan dikkati çeken kâmil dostlarımızdan birisi de Erzurumlu Mustafa Necatüddin Efendi idi.

Erzurum'da Müftü Kâtibi

Kendisiyle ilk defa 1946 yılının haccında Medine-i Münevvere'de görüşmüştük. Türkiye'de o zaman hac için kimseye izin verilmediğinden dolayı, yirmi beş yıldır resmen hacı gelemiyordu. Mustafa Efendi de Türkiye'den gelebilen diğer hacılar gibi başka yollardan gelmişti. Antep, Kilis, Halep tarîkıyle, Suriyeli hacıların arasına karışarak gelebilmişti.

Erzurum'da müftü kâtibi idi. Türkiye'de manevi hayat üzerine yapılan baskılar yüzünden çok sıkılmış hâldeydi. Çok samimi, çok candan, gönlü çok zengin bir insandı.

Mustafa Efendi Erzurum'da müteaddit hocalardan okumuştu. En çok da maksudu bizzat olan ilimleri Erzurum müftüsü Solakzade Sadık Efendi'den tahsil etmişti. Müftü Efendi'yi çok severdi. Onun yetiştirdiği talebesi sayılırdı. Farsçayı da Maksud Hoca Efendi'den okumuştu. Ayrıca hat dersi de almış, yazı öğrenmişti. Yazısı güzeldi. Bu sebeple, hattat olarak da tanınmıştı.

Mustafa Efendi, 1948 veya 49'da bu sefer temelli olarak geldi. Önce bir müddet Medine-i Münevvere'de kaldıktan sonra Mekke-i Mükerreme'ye gitti. Yalnız başınaydı. Evli de değildi. Mekke'de evlendi.

Mekke'de

Mustafa Efendi Mekke'ye gidince, oradaki meşhur büyük âlimlerle ahbap oldu. Aslen Cezayirli, Muhammedül Arabî et-Tebbânî diye, eser sahibi büyük bir âlim vardı. O günkü Harem-i Şerif müderrislerinden, vâizlerden Seyyid Alevî Mâlikî, Seyyid Emin Kutbî, Şeyh Muhammed Nur Seyf, Seyyid İshak Azuz vardı. Bunlar Medresetü'l-Felâh ismindeki medresede hoca idiler.

Mustafa Efendi de bu medresenin ibtidâî kısmında yazı dersi verir, lise kısmında da fıkh-ı Hanefî okuturdu. Burada senelerce Hanefî fıkhı okuttu.

Erzurum'da müftü kâtibi ve müsevvid vazifesi gördüğü için fıkhı, bilhassa ibadet kısmını çok iyi bilirdi. Hatta menâsik-i haccı o kadar iyi bilirdi ki, Medine'de bana hac mesailini soran hacı efendilere, hemen,

"Yahu Mustafa Necati Efendi'nin bulunduğu yerde bana fetva sorulur mu?" der, soranları kendisine gönderirdim... Sanki kitaptan okur gibi anlatır, cevap verirdi.

Pakistanlı Hanım, On Bir Çocuk

Mustafa Efendi'yi Mekke'deki meşhur Erzurum hacıları delili evlendirmişti. Mekke'de yerleşip on yıl kalmış olması da bu sebeptendir.

Erzurum delili, birgün Mustafa Efendi'ye:

"Şıh Mustafa, bekârlık zor yahu! Yemektir, çamaşırdır... Bunları sen yapıyorsun. Bizim bir komşumuz var, aslen Pakistanlıdırlar. Temiz bir ailedir. Pederleri ölmüş, anneleri var, oğlan kardeşleri var. Kimi talebe, kimi de mücellid..." diyerek, bir hanımı tavsiye eder. Mustafa Efendi, pekiyi der, Pakistanlı hanımla evlenir. Bu vesile ile Mekke'de kalır... Bu evlilikten sekizi oğlan, on bir çocukları oldu.

Mustafa Efendi, Mekke'de on yıl kaldıktan sonra Medine'ye yerleşti. Hattat olarak dükkân açtı. Çocuklarına da yazı öğretti.

Koku da satardı. Böyle geçindi. Hep birlikte levha yazarlardı. Yalnız bizim hattat birader Ahmed Ziya, onlara çok yardım etti. Sipariş aldıkları veya satmak için hazırlamak istedikleri levhaları, birader tebeşirle yazıverir, onlar da üzerinden geçer, içini doldururlardı. Mustafa Efendi'nin ihlâsı, bizim birader gibi zamanın en iyi hattatlarından birini, Cenab-ı Hakk'ın ona yardıma göndermesini temin etmişti...

Mustafa Necati Efendi, gelen hüccaca ve burada okuyan talebelere, hepimizden fazla yardım eden bir hocaydı. Durmadan ders okuturdu. Medine'de bulunan Câmi-i İslâmiyye talebelerine yirmi sene devamlı ders okuttu... Dükkânı sade koku satan, yazı yazılan bir yer değildi. Adeta bir fetva dairesiydi. Müşkili olan gelip Mustafa Efendi'ye sorardı.

Müşteriler Bekliyor

Bir hac zamanı günü idi. Dükkâna gittim. Baktım hoca kitaplara dalmış, müşteriler bekliyor. Hacılar, koku almışlar, parasını verecekler, Mustafa Efendi kitaba dalmış araştırıyor. Hacılar sabırsızlanıyorlar:

"Hocam şu parayı al." diyorlar. Mustafa Efendi'nin canı sıkılıyor:

"Yahu bu para ne belâlı şeymiş be! İnsanı bir kitaba bile baktırmıyorlar!.."

Bir mübarek adam gelmiş, o hayhuy içinde bir mesele sormuş, fetva istiyor. Hoca kestirememiş, içinden çıkamamış. "Kitaba bakayım da öyle söyleyeyim." demiş, kitabı açmış bakıyor.

Halbuki Hoca Efendi'nin on bir çocuğu var, dükkân kirası var, ev kirası var, depo kirası var. Bu kiralar verilecek. Hac mevsimi geçiyor, kokular satılırsa şimdi satılacak... Ama o, para veren adama kızıyor:

"Yahu bu dünya ne belâlı, ne fitne bir dünya imiş! Yahu bu dünya, adama kitaba baktırmıyor!" diye söyleniyor... Kendisine:

"Hocam, ver şu kitabı da, o bahsi ben arayayım. Allah aşkına şu parayı al yahu!" dedim. Kitabı elinden aldım. O hâlâ:

"Bu dünya beni aldattı yahu!" filân diye söyleniyordu.

Türkiye'den gelen bazı arkadaşlar sormuşlardı:

"Hoca Efendi'nin çoluğu çocuğu var mı?"

"On tane var. On birincisi de yolda" cevabını alınca, güle güle katılmışlar,

"Yahu bu ne tevekkül!" diye hayret izhar etmişlerdi.

Tenzilat Yapayım, Hediye Vereyim

Sekiz tane oğlan, kendi kendilerine büyüdüler. Hoca Efendi'nin haberi olmadan, birçoğu hâfız oldu. Gelenden gidenden, Hoca Efendi'nin çocuğa bakmaya vakti yok. Çocuğun adedini saymaya da vakti yok. Talebe okutan, gelenle gidenle sohbet eden, ihvanla, dostla âlem yapan bir insan... Çoluk çocuğa ayıracak fazla vakti kalmıyor. Öyle bir teslimiyet.

Birgün İstanbullu bazı tüccarlar dediler ki:

"Bu Hoca Efendi'ye zekât veririz almaz, sadaka veririz almaz. Yardım da etmek istiyoruz. Bari fazla miktarda koku alalım da oraya buraya verelim, hediye edelim..."

Büyük büyük şişelerden birkaç tane aldılar. Bu sefer de Mustafa Efendi:

"Siz bunu satmak için alıyorsunuz galiba. Bu kadar koku hediye edilmez. Size yüzde şu kadar tenzilat yapayım." diye tutturdu.

"Hoca Efendi, gözünü seveyim, koku yüzdeyle satılmaz… Bir şişe düşer, o da bugünkü kazancını alır götürür. Allah aşkına hacıya kaça satıyorsan, o fiyattan al…"

"Vicdanım razı olmaz yahu! Toptan satmakla perakende satmak bir olmaz…"

Alıcılar bu sefer yemin ettiler,

"Eğer hacıya sattığın fiyata vermezsen, almayız." dediler.

Bunun üzerine Mustafa Efendi de kalktı, onlara hediyeler vermeye,

"Öyleyse şunu da alın, benden." demeye başladı.

Yesek Olur, Yemesek Olmaz

Mustafa Efendi yokluklar, çileler çekti. Fakat birgün bile yokluktan bahsetmezdi. En çok davet yapan o olurdu. Dükkânına yemek gelir, kim varsa hep birlikte yenirdi.

Hoca Efendi'ye hemen her gün uğrayıp onun için levha yazıveren birader Ahmed Ziya anlatıyor:

Hac zamanı, iş vaktidir. Levha yazıyorum. Hoca Efendi de gelen hacılara bakıyor. Evinden yemek geldi. Sefertası içinde bir kişilik bir yemek. Ben zaten levhayı bitirip gideceğim… O sırada Karadenizli bir hoca geldi. Selâm verdi. Mustafa Efendi de onu davet etti:

"Hocam buyrun, yemek geldi."

Hoca bir durdu. Şöyle dedi:

"Yesek olur, yemesek olmaz."

Buraya dikkat edilecek: Yesek olur, yemesek olmaz!

Hoca aç. Oturdu… Mustafa Efendi bana Arapça usulcacık:

"Aman bize ekmek getir, yetmeyecek" dedi. Gittim, ekmek getirdim. Baktım Mustafa Efendi hep suyuna banıyor, ekmek yiyor. Hoca yemeği temizledi.

Mustafa Efendi, çayı yaptı, sohbetini yaptı, hocanın gönlünü aldı, gönderdi. Ağzını açıp da lâf olsun diye bile,

"Hoca açmış, benim karnım doymadı, suyuna bandım." filân gibi tek söz etmedi.

Bana da dua etti:

"Eh Ziya Efendi, ellerin dert görmesin. Beni bu işten kurtarıyorsun. Ben şimdi yazacaktım, bozacaktım; yazacaktım, bozacaktım, olmadı diyecektim. Bir an içinde yazdın, beni kurtardın." dedi.

Birader Ziya'nın Hizmeti

Biraderim Hattat Ahmed Ziya Bey'in, Mustafa Necati Hoca Efendi'ye olan hizmetini kimseler bilmez. Hoca Efendi'ye her gün uğrar, "Hocam levha var mı?" der, varsa yazar; yoksa "Sen al, ben gelir yazarım." derdi.

Hoca Efendi'ye sipariş levhalar gelir; birader Ziya tebeşirle, en güzel bir hatla hemen yazar; çocuklar da içini fırçayla doldururlar. Hoca Efendi senelerce böyle yaşadı, geçimini temin etti. Allahu Teâlâ, birader Ziya'yı, Mustafa Efendi'ye hizmetle tavzif etmişti.

Hoca'nın tevekkülünün kuvvetine bakın ki Cenab-ı Hak, birinci sınıf bir hattatı onun hizmetine vermişti. Mustafa Efendi kendisi de yazsa yazardı. Ama onun hattatlığı dördüncü sınıf sayılırdı. Yalnız rık'ası güzeldi. Halbuki levhada rık'a değil, sülüs, nesih, dîvânî ve ta'lîk hatlar makbuldür.

Birader bu hizmeti seve seve, Allah için yapar; yaptığı hizmetten de şeref duyardı. Hoca'nın gönül güzelliğine âşıktı.

Ömer Nasuhi Bilmen Efendi'nin Haccı

Ömer Nasuhi Bilmen Efendi hazretleri hacca geldiğinde, çeşitli sohbetlerde beraber bulunduk…

Kendisi insaflı âlîcenap, âlim, ilmini konuşmakla değil, kalemiyle dile getiren bir âlimdi. O kadar velud idi ki, hiçbir âlim onun verdiği eseri, onun yazdığı kitabı kolay kolay yazamazdı. Okuduğunu çabuk anlar, yazmak istediğini çabuk yazardı.

Fazilet timsali bu büyük âlim hacca gelmişti. Erzurumlu Mustafa Necati Efendi ile beraber ziyaretlerine gittik. Mustafa Efendi'ye hacca dair bazı sualler sordu. Mustafa Efendi:

"Efendim bu mesele Hanefilerde böyledir, Şafiilerde şöyledir, Hanbelilerde böyledir, Malikilerde şöyledir." diye dört mezhebe göre hükümleri söyledi. Sözünü bitirince, Ömer Nasuhi Hoca Efendi dedi ki:

"Hazret, ben yarın ihrama gireceğim, hacca gideceğim, sen benim gözümü korkuttun. Yahu Büyük İlmihâl'i yazan benim, fakat seninle konuştuktan sonra bu hacdan gözüm korktu… Yahu samimi olarak soruyorum. Hacc-i ifrata mı niyet edeyim, temettüe mi niyet edeyim, kırana mı niyet edeyim?"

Ömer Nasuhi Efendi devam etti:

"Efendi bu işin insanın başından geçmesi lâzımmış. Benim Büyük İlmihal'in hac bahsini, haccettikten sonra yazmam icap ediyormuş. Nazariyat başka, tatbikat başka oluyor. Yahu kemal-i teslimiyetle soruyorum, Mustafa Necati Efendi, hangisine niyet edeyim…"

Bu suali üzerine kendisi de Mustafa Efendi de güldüler. Mecliste bulunan bizler de hep gülüştük. Hazretin kendisine bir tavsiyede bulunmadan önce, gönlünden ne geçtiğini sorduk. "Kıran" haccı yapmayı düşünüyormuş. O takdirde, Mekke-i Mükerreme'ye gidip Umre ziyaretini yaptıktan sonra Hacc'a kadar ihramlı kalması gerekiyordu.

Mustafa Necati Efendi şu tavsiyede bulundu:

"Efendim, hacca daha on iki gün var. Bu epeyce bir vakit. İhramdan sıkılırsınız diye korkuyorum. Temettüe niyet edin. Mekke'ye varınca, tavaf ve sa'y edin, tıraş olup ihramdan çıkın. Mekke-i Mükerreme sıcaktır, rahat olun..."

Bunun üzerine Ömer Nasuhi Efendi:

"Bak ne rahat söyleyiverdin. On iki günü fazla gördün. Halbuki bana Mekke'de on iki gün ihramlı kalmak kolay gibi geldi. Kolay değil demek ki? O hâlde temettüe niyet edeyim, öyle mi..." dedi.

Bir Yemek Daveti

Mustafa Necati Efendi merhumun ihlâsı, samimiyeti, tevazuu ve tabiîliği, anlatılamaz derecelerdeydi.

1950 yılı idi. Arvasi ailesinden, Van müftüsü Seyyid Hasan Fehim Efendi hicret ederek gelmiş, Medine-i Münevvere'de,

İrfaniye medresesinde oturuyordu. Hatıratımızda kendisine dair ayrı bir fasıl bulunan bu muhterem zatın, Mustafa Necati Efendi ile yaşadığı bir hadise vardır ki, kendisi bunu hayret ve hayranlıkla, defalarca yâd etmişti.

O yılın Ramazan bayramı arifesinde, Mustafa Necati Efendi, Hasan Fehim Efendi'ye şöyle demiş:

"Müftü Efendi, bayram sabahı yemek yapmayın, valide bir Erzurum yemeği yapsın da beraber yiyelim..."

Bu sırada Mustafa Efendi'nin annesi ile kardeşi Hüsnü Efendi, Erzurum'dan gelmiş, onlar da Medine'ye yerleşmişlerdi. Henüz evli de değildi.

Bu daveti memnuniyetle kabul etmiş olan Müftü Efendi, bundan sonra olanları, bize şöyle anlatırdı:

Bayram namazından sonra, Erzurum yemeği yiyeceğim, diye sevine sevine Mustafa Necati Efendi'nin evine geldim. Aylardır çorba ekmek yiyorum, kimsem yok. Ya kebap, ya yahni, bir et yemeği yiyeceğim diyorum.

Meğer Mustafa Efendi namazdan iki saat önce Harem-i Şerif'e gitmiş. Validesinin hâlinden haberi yok. Kadıncağız hastalanmış, yemeği yapamamış. Mustafa Efendi namazdan sonra, Türkistanlıların tandıra yapıştırarak yaptıkları, "temiz" denen, geniş pide gibi ekmeklerden üç tane alıp eve gelmiş.

Validesiyle bayramlaşmak için yukarı çıkmış. Annesi hasta yatıyor. Yemek yapamamış. Annesi demiş ki:

"Oğlum, sen sabahleyin giderken, sana Molla Mustafa, Molla Mustafa diye seslendim, duyuramadım. Yemek yapamadım. Müftü Efendi için gelirken bir şeyler al diyecektim."

Tuz, Ekmek, Çay

Bu konuşmalardan hemen sonra ben gelmişim. Mustafa Efendi sofra bezini serdi. Oturduk. Temizleri bölmüş, çayı yapmış getirdi. Sofraya bir de tuz koymuş... Başka bir şey yok... Dedi ki:

"Müftü Efendi, bugün mübarek bayramdır diye Harem-i Şerif'e erken çıkmıştım. Valideyi uyandırmadım. Halbuki o hastalanmış. Arkamdan seslenmiş ama duyuramamış. Müftü Efendi için yemek getir, ben yapamadım diyecekmiş. Binaenaleyh temiz almıştım, çay da yaptım, tuz da var. Resulullah Efendimiz'in evinde bunların da bulunmadığı günler olurdu..."

Bu hadiseyi o kadar basit, tabiî, kolay bir lisanla ifade etti ki, bir büyük evliyaullah gibi... Sanki hiç bir şey olmamış.

Ben ki, yemeği severim, yemeğin iyisini bilirim. Aylardan beri yalnızım ve öğünleri çorbayla geçiştiriyorum. İrfaniye medresesinden, Erzurum et yemeği yiyeceğim diye geldim. Mustafa Efendi, davet sahibi, ev sahibi olarak önüme tuz, ekmek, çay çıkarıyor. Bu hâli de çok samimi olarak pek tabiî, pek olağan bir hadise sayıyor.

Kendisine dedim ki:

"Mustafa Necatüddin Efendi, ben senin evliyaullahtan olduğuna kâni idim. Fakat mertebenin bu derece yüksek olduğunu bilmezdim. Yahu bu ne teslimiyet Allah aşkına!.. Ben şimdi senin, Müftü Efendi'yi çağırdım, bir şey ikram edemedim, diye üzüleceğini düşünerek, üzülüyordum... Yahu sende üzüntü diye bir şey yok. Be birader sen dünyada iken cennete girmişsin! Yahu bu yakini, bu teslimiyeti, bu imanı kazandıktan sonra, baba sen daha ne istersin!.."

İşte Mustafa Necati Efendi, hakikaten Müftü Efendi'nin anlattığı gibi bir zat idi. Kendisiyle kırk seneden fazla arkadaşlığımız oldu. Bu uzun müddet zarfında, kendisinden daima vefa, ihlâs, samimiyet, kibarlık gördüm.

Alvar İmamı'nın Sözleri

Mustafa Necati Efendi hicret edip Medine-i Münevvere'ye yerleştikten sonra, Erzurum'da bulunan annesi ile küçük kardeşi Hüsnü Efendi de,

"Madem ki oğlum, ağabeyim Hicaz'da kaldı; biz de gidelim" diye hicrete niyet etmişler.

O günlerde "Efe" ismiyle anılan Nakşî Şeyhi Alvar İmamı Muhammed Lûtfi Efendi hayatta imiş. Hüsnü Efendi, ona giderek, hicret hususunda istişarede bulunmuş:

"Efendim, valideyle beraber biz de hicret etmeye karar verdik."

Basiretli bir zat olan ve Mustafa Necati Efendi'yi de iyi tanıdığı anlaşılan Şeyh Efendi sormuş:

"Hüsnü Efendi, sizi Molla Mustafa mı davet ediyor; yoksa siz valideyle beraber karar verdiniz de, gönlünüzle mi gidiyorsunuz?"

"Efendim, biz karar verdik."

"Eğer siz kendiniz karar verdinizse gidin. Molla Mustafa davet etti diye gidiyorsanız, gitmeyin."

"Niçin efendim?"

"Molla Mustafa meczubdur. Yahud müncezib ilâllahtır. Allahu Teala tarafından cezb olunmuş, çekilmiş bir insandır. Siz onun meşrebine, tavrına, sabrına, tahammül edemezsiniz. Sizi dağın başında bırakır, sohbete gider. Âşık insandır. Onun ruhu, aklına nefsine hâkimdir. O ruhuna tâbidir. Tecelliye tâbidir. Molla Mustafa tab'an, anadan doğma derviştir. Sözle, lâfla, kâliyle değil, hâliyle, gönlüyle, ruhuyla, bütün varlığıyla derviştir... Tasavvuftan, seyr ü sülûkten, dervişlikten maksud, matlub nedir? Kardeşin Mustafa Efendi gibi bir insan yetiştirmektir... Uzun seyr ü sülûklerden sonra kazanılacak mertebeleri, Molla Mustafa kazanmıştır..."

Bunları Şeyh Efendi söylüyor:

"Eğer valideyle birlikte hicrete karar verdiyseniz, tevekkeltü alâllah, gidin. Molla Mustafa çağırdığı için gidiyorsanız, gitmeyin, dayanamazsınız. Molla Mustafa'nın sabrına insan dayanamaz... Sizi ana oğul bir dağ başında bırakır, sohbete gider. Altı ay gelmez. Şikâyet edersiniz..."

Bunları bize nakleden Hüsnü Efendi,

"Kendimiz karar verdik, geldik." derdi.

Ev Parasıyla Alınan Levhalar

Mustafa Necati Efendi, bir ara Türkiye'ye gitmişti. Ne için gittiğini, kardeşi Hüsnü Efendi'ye sorduğumda, şu cevabı vermişti:

"Validem: Harem-i Şerif'in yakınındaki arsalar pahalanmaya başladı. Gün gelecek daha da pahalanacak. Harem-i Şerif'in civarında bir ev yapmak, bu gidişle, bize nasip olmayacak galiba, dedi... Hep birlikte karar verdik. Erzurum'da köyümüzde bir tarlamız vardı. Ağabeyim onu satmaya gitti. Parasıyla buradan bir arsa alacağız. Elimize para geçtikçe de, kerpiçten de olsa, bir ev yaparız, kendi evimiz olur, orada otururuz, dedik..."

Mustafa Necati Efendi, Erzurum'daki yeri satmış. Parasını almış. İstanbul'dan tayyareye binip gelecek. İstanbul'a gelmişken, bir de sahaflara uğramış. Eskiden beri kitap aldığı, kitapçı dostu sahaf Muzaffer Ozak Hoca'ya gitmiş. Ozak, Mustafa Hoca'yı görünce:

"Aman, demiş, seni Allah gönderdi. Öyle kıymetli levhalar geldi ki, şunlara bir bakın..."

Hakikaten Hoca bakar ki Şevki Efendi'den tutun, filân, filân, filândan levhalar... Kıyılacak gibi değil.

Cebindeki bütün parayla o levhaları alır. Sandıklara koyar, getirir.

Ana oğul, Mustafa Efendi'yi beklerler ki, para getirecek, arsa alacağız, ev yapacağız... Bakarlar ki, para yerine levha gelmiş.

Valideleri sorar:

"Oğul ne yaptın?"

"Anne, levhaları görünce, aklım başımdan gitmiş. Kendi kendime dedim ki: Ev, arsa daima bulunur. Burada olmazsa, şurada olur. Fakat bu levhalar, bir daha bulunmaz. Şu olmazsa, bu olsun denmez..."

Sonra başlamış, levhaları annesine gösterip, ballandıra ballandıra medhedip anlatmaya:

"Anne bak, şu filânın hattı, bu filânın hilyesi, şu filânın levhası..."

Bu hikâyeyi anlatan Hüsnü Efendi şöyle derdi:

"Ağabeyim, levhaları böyle valideye gösterip gösterip anlatmaya başlayınca, ben dayanamadım gülmeye başladım. Birader gücenir diye yavaşça kalkıp dışarı çıktım... Annem bakar, o levhaları arz eder, anlatır... Ev yerine, arsa yerine, o levhaları duvarlara astı..."

Mustafa Necati Efendi'nin, bu levhalarını, yanına her gittiğimizde hayranlıkla temaşa eder idik...

Şevki Efendi'nin Hilyesi

Son günlerinde oğullarını evlendirecek oldu. Tabiî düğün masrafları var. Alınacak kızların mehri var. Birgün baktım düşünüyor:

"Hocam hayırdır inşaallah?" diye sordum.

"Yahu ben şimdiye kadar hep kendimi düşündüm. Bu çocuklar için para kazanamadım. Gerçi büyüdüler, kendileri kazansınlar... Ama anneleri diyor ki, alacağımız kızın evi birşeyler ister. Şer'an da bunların hakkı var... Kadının sözü doğrudur..."

Hoca'nın levhaları arasında şahane bir hilye vardı. Şahane yazı, şahane tezhip, tezyin... Hoca onu sattı. İki oğlunu o parayla evlendirdi. Kızını da gelin etti. Levhayı otuz bin riyale satmıştı.

"Hocam, paranız boşa gitmemiş." demiştim;

"Evet, cebimize para geldi. Ama Şevki Efendi'nin hilyesi gözümün önünden gitti...

"Hocam verdiğiniz parayı, bir levhadan çıkardınız." deyince de;

"Ben bu levhaları aldım. Gönlüm, kendimce rahattır. Ama annemle birader, para getirecek de arsa alacağız diye çok beklemişler... Fakat annem çok muhterem bir kadındı. Bir kere bile:

"Oğlum, neden böyle yaptın?" demedi. Ben ona günlerce levhaların kıymetini anlattım. Hep:

"Yâ öyle mi oğlum, öyle mi oğlum? Hayırlısı Allah'tan, açıkta kalmadık, Medine-i Münevvere'deyiz ya... Artık bize evi Rabbim, esma-yı hüsnası hürmetine, Habîb-i Zîşan'ı hürmetine, evi, bağı bahçeyi cennette versin, inşaallah... derdi."

Yakın Tarih Bilgisi

Mustafa Necati Efendi'nin salâbet-i dîniyye ve nezâhet-i ahlâkiyyesinin yanında her hocada bulunmayan meziyetlerinden birisi de tarihî malumatı idi. İslâm tarihiyle birlikte Osmanlı tarihini, bütün şerefli safhalarıyla çok iyi bilirdi. Yakın tarihimiz de bütün teferruatıyla birlikte hâfızasında idi.

Gerek maziden, gerek yakın tarihimizden bahsederken, sanki önünde bir kitap var da, oradan okuyormuş gibi konuşurdu. Bilhassa Cihan Harbi'nde Erzurum'un başından geçen facia ve felâketleri, Ermeni isyan ve cinayetlerini çok iyi bilirdi. O günleri yaşıyan kimseleri görmüş, onlarla ve savaşın gazileri ile konuşmuştu.

Doğudaki hadiseleri yakından ve delilleriyle bilirdi. Hoca eğer hatıratını yazsaydı, canlı bir tarih olurdu. Çünkü garazkâr bir insan değildi. Şahsi veya maddi bir meselesi yoktu. Yalnız doğruları yazardı. Hak ve hakikat için sever veya tenkit ederdi.

Bilgileri birinci elden, güvenilir kimselerden elde edildiği için çok kıymetliydi. Hoca'nın bildiklerini yazmadan gitmiş olması da yandığım taraflarından birisidir. Sohbetlerini kasetlere kaydedenler olduğu söyleniyordu. İnşaallah yazıya geçirip neşrederler de kaybolmaz.

Necati Efendi Konya'da

Mustafa Necati Efendi, üç kere Konya'ya gittiğini söyler ve "Üçünde de hasta oldum." derdi.

"Neden hocam, havalar serin miydi?" diye sordum. Şöyle cevap vermişti:

"Yok efendim. Mesele hava meselesi değil, yemek meselesi… Konya'nın o zengin sofrası, çeşitli, birbirinden güzel, leziz ve nefis yemekleri beni perişan ediyordu.

"Evvela bir çorba getiriyorlar, üzerinde tereyağı dökülmüş. Ben garip yolcu insanım. Çorbadan başlarım Hoca çorbayı sevdi, diye kaldırmazlar. Ondan sonra patlıcan üzerine konulmuş kocaman bir et. Sonra su böreği derler, ömrümde yemediğim cinsten bir börek. Sanki insan eliyle olmamış da cennetlerden inmiş gibi bir nefaset. Sonra baklava…

"Ben, artık baklavayla bu işin sonu geldi, diyorum; yiyeceğim kadar yiyorum. Derken bamya getiriyorlar. Bu bamya ne olacak yahu, diyorum. Efendim, iştahınız kesilmiştir, bu bamya iştah açmak için, diyorlar. Bismillah, bamyaya da başlıyoruz. Arkasından sarma dolma faslı başlıyor. En sonunda tereyağıyla pişmiş, üzerine karabiber ekilmiş bir beyaz pilâv geliyor ki kıyılmaz…

"Herkes doymuş. Birer kaşık bari alın yahu, diyorlar. Nereye alalım, alacak yer kalmamış. Hane sahibi rica ediyor: Efendim, teberrüken birer kaşık bari alın, diyor. Alıyoruz… Dedim ki: Yahu bu canım pilav, ne talihsiz pilavmış ki, bu kadar nefasetine rağmen, birer kaşık bari alın, deniyor…"

Mustafa Necati Efendi bu yemek bahsinde, sözüne şöyle devam ederdi:

"İmparatorluğun çeşitli devirlerinde başşehir olmuş şehirlerde bu gibi âdetler bulunuyor olmalı. Selçuklu'nun payitahtı olmuş olan Konya'yı da öyle gördüm. Konya'da misafir davet etmek bir mesele… Çünkü evin hanımının o kadar yemeği yapmaya, böreği, baklavayı açmaya, ne gücü, ne de vakti yeter. Mutlaka komşu kadınları yardıma çağırmak icap edecek… Konya'da bu yemek meselesini çok külfetli buldum…"

HÜSNÜ EFENDİ

Mustafa Necati Efendi'nin kardeşi Hüsnü Efendi, Medine-i Münevvere'de marangozluk yapıyordu. O günlerde bizim valide, Babulmecidî'de yaptırdığımız eve, trabzanı tahtadan bir merdiven istedi. Buralarda tahta merdiven âdet değildi. Sağlam bir merdiveni ancak Hüsnü Efendi yapar diye, kendisiyle görüştüm.

Hüsnü Efendi merdiven için lüzumlu tahtayı aldı. Şöyle dedi:

"Üstadım, bunu götürü yapmayalım da, yevmiye yapalım. İşin içine nefis girmesin. Götürü yaparsak, aceleye gelebilir. Acele olan iş sağlam ve güzel olmaz. Çabuk olsun, denir, ama hem çabuk hem güzel, hem çabuk hem sağlam bir kazanda kaynamaz. Yevmiyeli yapalım, on beş riyal günlük alayım…"

Valide Çok Hassas

Peki, dedik; işe başladı. Birgün yatsıdan sonra Mescid-i Saadet'ten eve dönüyorum. Bir de baktım, evde usta takırtısı var.

"Yahu hanım da mı marangozluk öğrendi?" dedim. Evdekiler birşey çakıyorlar zannettim.

Girdim ki, Hüsnü Efendi aşağıda çalışıyor.

"Hüsnü Efendi, hayırdır inşaallah!" deyince,

"Sabahleyin valide rahatsızdı, onu doktora götürdüm. Ben geldiğimde, siz kütüphaneye gitmiştiniz. Ben iki saat geç geldim. Şimdi o iki saati dolduruyorum. Şimdi deftere on beş riyal olarak kaydettik. Ama on beş riyalin işini yapmadık. Valide bugünlerde benim yanımda kalıyor. Valideye yedirdiğim lokma

helâl olmazsa ibadetten feyz alamaz. Validenin kalbi çok hassas. Yediği lokmaya çok dikkat eder. Yediği lokma şüpheli oldu mu, sezer… Validenin rahatsız ve huzursuz olmasına razı olamam." diye cevap verdi.

Usta, Hayırla Anılmalıdır

Yine Hüsnü Efendi'nin bizde çalıştığı günlerin birinde, İstanbul'dan, mesleği marangozluk olan birisi gelmişti. Görülecek bir işi varmış, beni aramış. Eğinli marangoz Celâl Usta ile birlikte geldiler. Kahvaltı edilirken, marangozluktan bahsediyorlardı. Şurada öğrendim, burada öğrendim; şurada çalıştık, burada çalıştık, derken Celâl Usta dedi ki:

"Biz kalfayken bir ustamız vardı. Derdi ki: Çocuklar usta kimdir bilir misiniz? Para kazanmasını bilen kimsedir..."

Bunun üzerine Hüsnü Efendi, söze karıştı:

"Celâl Usta, ben bu işde yokum, öyleyse! Bana da sorarlarsa, usta kimdir derlerse, derim ki: Usta, yaptığı işten dolayı hayırla anılan kimsedir. Öldükten sonra: Ey Hüsnü Amca, Allah razı olsun senden. Kabrin cennet olsun. Baban, atan, ecdadın nurda yatsın!.. denilmesidir. Bence usta budur." dedi.

Bir insanın kıymet ve değerini takdir etmek, ölçmek için, onun hayatında, kendi menfaat-i şahsiyyesini mi, yoksa başkalarının menfaatini mi, evvel düşünür bir kimse olduğunu dikkate almak; bu hususu mülâhaza etmek çok faydalı ve isabetli olur. Bu ölçü, dünyevî münasebetlerden başlamakla beraber, uhrevî gaye ve mefaatler karşısında takınılan tavrı da içine alır.

Beş Katlı Misafirhane

Mustafa Necati Efendi, kabri cennet olsun, kırk senelik mücavirlik hayatında, kendisi için, bir ev değil, hatta tavuk kümesi kadar bir kulübe bile bina edememiş idi.

Bu böyle iken, hayır sahiplerinden, hacılardan, Medine-i Münevvere'ye gelenlerden ve burada bulunanlardan topladığı yardımlarla, Kuba tarafında Harem-i Şerif'e yakınca bir yerde, beş yüz metrekarelik bir arsa üzerine, beş katlı koskoca bir rubat, bir misafirhane yaptırdı.

Bu binanın bitirilmesine Şeyh Mehmed Zahid Kotku Efendi hazretlerinin de büyük yardımı olmuştu. Ayrıca kendisine dair hatıralarımı arz ederken, onu da anlatacağım.

Bu misafirhanenin inşaatında, gerek kendisi ve gerek biraderi Hüsnü Efendi, sanki birer ırgat, birer amele gibi çalıştılar.

Sıcak memleket, dökülen betonların sulanması icap ediyor... Hüsnü Efendi, Allah selâmet versin, dökülen beton sütunlara, kolonlara, kirişlere çabuk kurumasın diye çuvallar sarar, günlerce onları sabah akşam sulardı.

Komşulardan Ahmed Nedim Bey diye bir eczacı kardeş öyle demişti:

"Yahu ben kendi evimi yaptırdım. Dökülen sütun, kolon ve kirişlere ancak sabahları bir kere su verebildim. Akşamları bazan verebildim. Böyle bunlara çuval sarmak hiç aklıma da gelmedi. Zaten becerip yapamam da. Hem elimden gelmez, hem sıkılırım. Bu Hüsnü Efendi, koskoca bir misafirhânenin beş katlı binasını böyle suladı. Bu iki kardeşin, takvalarına hayranım..."

Hüsnü Efendi'nin İrfanı

Bir ara kütüphanede bir huzursuzluk vardı. Sıkıntılı bir günümdü. Kütüphanenin civarında Hüsnü Efendi karşıma çıkıverdi:

"Üstadım nasılsınız? Hayırdır inşaallah, sizi üzüntülü görüyorum..." diye sordu.

"Hüsnü Efendi, üzüntüsüz günü mü var dünyanın yahu?" dedim. Hemen şöyle cevap verdi:

"Üstadım, bir başvekil olduğunuzu tasavvur edin. Siz bir memleketin başvekilisiniz. Bütün vekillerin hataları, suçları, cinayetleri de sizden sorulur. Siz onlardan da mes'ulsünüz... Başvekil de sizin gibi bir insandır."

Hüsnü Efendi bunları söyleyince öyle bir rahatladım ki, düşündüm:

"Yahu ben sadece kütüphanelerden mes'ulüm. Üzerimde nihayet bir kütüphane yükü var. Ya bir de bir devletin derdini yüklenmiş olan bir başvekil olsaydım!.." dedim, rahatladım.

Mina'daki Karşılaşma

Yine bu Hüsnü Efendi ile Mina'da da manalı bir karşılaşmamız olmuştu.

Mina'dan Mekke'ye yalnız başıma dönme zarureti hâsıl olmuştu. Eşyamı aldım, çadırdan ayrılıp yola çıktım. Küçük şeytana geldim. Orta ve büyük şeytanı da atıp Mekke'ye ineceğim. Son derecede kalabalık var. Girilecek gibi değil. Eşyayı bir yere koyup taşı atmam icap edecek. Eşya arasında mühim şeyler de var, kaybolmaları da ihtimal dahilinde.

Şaşırıp kalmıştım. Eşya ile kalabalığa girip taş atamıyorum; bıraksam eşyalar kaybolacak...

"Allah'ım, ne yapsam acaba?" diye düşünürken, Hüsnü Efendi, yanında bir gençle peyda oluverdi.

"Selâmünaleyküm! Hayırdır inşaallah üstat?"

Vaziyeti anlattım.

"Merak etmeyin. Eşyayı bize bırakın, siz gidip taşı atın; siz gelince de biz gidip atarız..."

Adı Hızır, Kendi Hızır

Öyle yaptık. Üç şeytanı da taşladık. Birlikte caddeye çıktık. Araba bulup Mekke'ye ineceğiz. O genç, hemen bir merkep arabası buldu. Bindik. Tekerlekleri de lâstik, aynen otomobil gibi.

Üstelik bir yere çarpıp kaza yapma tehlikesi de yok... Rahat rahat Mekke-i Mükerreme'ye girdik. Oradan Medine-i Münevvere'ye gidecek otobüslerin garajına beni götürdüler... Sordum:

"Hüsnü Efendi, Allah razı olsun, bu gencin adı ne?"

"Hızır..." deyinde gözlerimden yaşlar aktı.

"Vazifesiyle, yaptığı hizmetiyle, cismiyle ismiyle Hızır!.. Adı da Hızır..."

Dedim:

"Allah'ım senin lütfun, keremin insana bu kadar mı yakın! Kul daralmayınca Hızır yetişmezmiş demek ki!.."

Validemiz Dua Etsin

Allah rahmet eylesin, Said Şâmil Bey, gerek Mustafa Necati Efendi merhum ve gerek Hüsnü Efendi'nin ahlâklarını çok beğenirdi. Dürüstlüklerine, vefakârlıklarına, edeplerine, terbiyelerine hayran olurdu. Derdi ki:

"Bu iki kardeş de helâl süt emmişler. Bunların valideleri sâlihattan, evliyaullahtan bir hanımdır..."

Said Şamil Bey her ikisine de şöyle tenbih eder ve validelerinin duasını isterdi:

"Sizin gibi iki arslan yetiştirmiş olan validemize selâm söyleyin de bizi dualarında unutmasınlar..." derdi.

ERZURUM MÜFTÜSÜ SADIK EFENDİ

Mustafa Necati Efendi merhum, Erzurum'da Müftü Solakzade Sadık Efendi'den çok güzel okumuştu. Onun talebesi, hatta tek talebesi idi. Onun yanında müftü müsevvidi, kâtibi idi. Müftü Efendi'yi çok severdi.

Şiddetli Yasak

Müftü Sadık Efendi'yi Erzurum'da herkes severmiş. Daha fazla adam yetiştirmesine önce Harb-i Umumi'deki hicret, sonra da dinî tedrisata getirilen yasaklar, mani olmuş.

Birinci Cihan Harbi'nde Rus ve Ermeni tehdidi üzerine göç ederek Kayseri'ye gelmişler. Sonra dönmüşler... Gurbet, hicret neyse, yine bunlar atlatılır. Fakat şiddetli yasak, her işe engel olmuş.

Mustafa Necati Efendi şöyle söylerdi:

"Hoca Efendi bana müftülükte ders okuturdu. Ders esnasında odanın kapısını kilitlerdik. Sanki fetva üzerine çalışıyormuş gibi, yanımıza fetva kitapları alırdık. Kapıcıya da gelen olursa haber ver diye tenbih ederdik... Bazıları, Hoca neden fazla talebe yetiştirmedi, diye sorar. Yahu, ben kâtibiyken, bana ders okuturken bile böyle tedbirler alırdık. Nerde kaldı, dışardan talebe gelecek!"

Müftü Efendi bu hâle üzülür ve şöyle dermiş:

"Düşmanı gördük, göçler yaşadık. İşgalden sanki kurtulduk. Ama şimdi de dinî işgal var. Gençlere dinimizi öğretmekten korkuyoruz... Adamı işten atmakla kalmaz, bir de sürgüne gönderip, perişan ederler..."

Şeriatsiz, Cahil Şeyhler

Müftü Efendi gayet akıllı, basiretli ve dünya ahvalini de iyi bilir bir zat imiş. Mustafa Necati Efendi anlatırdı:

Erzurum'da, o civarda yetişmiş veya başka yerlerden gelmiş, şeyhlik iddiasında bulunan bazı kimseler vardı. Bunlar konuşmayı iyi beceriyorlar, sadedil kimselerin gönlünü fethetmeyi biliyorlar, sohbetleriyle hayli dervişan topluyorlardı. Bunlar hakkında Müftü Efendi'ye sorardım. Şöyle derdi:

"Oğlum beni günaha sokma. Bunlar şeyhül evraddır. Şeyhül evrad ayrı, şeyhül irşad ayrıdır. Bunlar evrad verirler, zikir verirler. Şu kadar salâvat oku, şu kadar Allah de, derler.

"Şeyhin müridini irşad etmesi lâzımdır. Şeyh, müritlerinin meselelerini halledecektir. En girdaplı, en tehlikeli, en mahrem, en ciddî suallerine cevap verecektir. Müridini oraya buraya gitmeye muhtaç bırakmayacaktır. Şeyh, müridinin hem müftüsü, hem mürşidi, hem de ihtiyacı hâlinde sığınacağı penahı olmalıdır.

"Oğlum, bunlar her namazda, günde kırk defa okuduğu Fatiha'yı tefsir edemez. Acz içindeler. Fatiha hakkında sohbet yapmaktan âciz olan kimse ömür boyu konuşsa ne çıkar?

"Milletimiz maalesef menakıb aşığı oldu. Ayet-i kerime, hadis-i şerif okusan, manalarını versen, uyurlar... Fakat bir menkıbe, uçmuş kaçmış hâdiseden anlat, herkesin gözü açılır; menakıbcı şeyhi nereye oturtacağını bilemez... Müslümanlar için en tehlikeli hâl, bir ferdin câhil, şeriatsiz bir kimseye teslim olmasıdır. Zira derviş şeyhe ruhunu teslim eder. Onun haram dediğine haram, helâl dediğine helâl der. Dediğini yapar. Çünkü ruhunu veriyor. Binaenaleyh, hayırsa hayra götürüyor; şerse şerre götürüyor, Allah muhafaza etsin..."

Mustafa Necati Efendi, Müftü merhum için,

"Mütfü Efendi, bana Erzurum'a gelmiş geçmiş olan kimseleri tanıtmış, hadiseleri anlatmış, şahıslar ve vak'alar hakkında bir kanaat edinmemi temin etmişti. Bana hiç kitap okutmasaydı bile, bu iyiliğini unutamam" derdi.

Banka Müdüründen Şeyh

Yine Mustafa Necati Efendi, Müftü Sadık Efendi'yle alâkalı olarak şöyle bir hâdise anlatmıştı:

Erzurum'a banka müdürü bir zat geldi. Az zaman içinde büyük şöhret yaptı. Hocalardan bile, onun sohbetine gidenler, cazibesine kapılanlar oldu.

Birgün Müftü Efendi'ye bir hoca geldi. Bankacıyı çok medhetti. Müftü Efendi ona:

"Bu adamın foyası meydana çıktığında, bu memlekette yine kalacak mısın, yoksa sen de onunla birlikte başka yere gidecek misin?" diye sordu. Sonra devam etti:

"Yahu adamı kutbul ârifîn yaptın... Bir kere adam banka müdürü. Faizin içinde oturuyor, faiz yiyip içiyor... Ey baba! Bu İslâm bize mi tâbidir, yoksa biz mi ona tâbi olacağız? İslâm tâbi mi metbu mu? Yahu siz İslâm'ı nasıl kabul ediyorsunuz? Hoca Efendi bir kere bunu anlat... Yahu adam banka müdürü olmuş. Hadi ihtiyacı vardır, zarureti vardır, diyelim... Fakat hazret, müminin bir basireti var. Öyle kutbul ârifîn, gavsul vâsılîn filân gibi payeler; bırakın böyle şeyleri..."

Gelen hoca:

"Efendim sohbetine bir gelseniz de görseniz." demez mi? Müftü Efendi şöyle cevap verdi:

"Yahu bilgiler kitaplarda dolu, kütüphaneye gider okurum. O zat da okumuş, okuduklarını güzel güzel anlatıyor. İyi, tamam. Ama kitaplar, adam ol diyor, olduk mu? İnsan-ı kâmil ol diyor, olduk mu? Mesele bilmek değil, yaşamaktır..."

Ölçüyü Sağlam Tutmak

Derken bu "kutbül ârifîn"i bizim Erzurumlular everdiler. Bir hanım bulup aldılar. Bir zaman sonra hanım vasıta olanlara der ki:

"Yahu beni bir deccala, bir şeytana teslim ettiniz. Bu benden olmayacak şeyler istiyor. Ben cahillerden görmedim böyle teklifi... Ben dul bir kadınım. Cahil bir adamın karısıydım... Benim evime lânet yağacak..."

Bundan sonra o banka müdürü, vazifesini başka bir memlekete tayin ettirdi, gitti. Sonra o hoca yine geldi.

"Müftü Efendi haklıymışsın." dedi.

"Ben sana bir şey demiştim. Şimdi sen yine Erzurum'da oturacak mısın, yoksa onunla birlikte gidecek misin?"

Böyle kimseleri çok gördüğü için şöyle derdi:

"Oğlum, herşeyden önce İslâm'ı bilmek, bildiğiyle amel etmek, yaptığı ameli de Allah rızası için yapmak lâzımdır... Peygamber-i Zîşan'ın yirmi üç senelik cihadı, bütün hayatıdır. Aile hayatını, ev hayatını, cemiyet hayatını yaşayarak sahabilerine ve bize göstermiştir... Bunları iyi bilmek, ölçüyü sağlam tutmak lâzımdır..."

Muhalefet Partileri

Müftü Efendi'nin dünya ahvalinde, siyasi hayatta da çok bilgisi vardı ve basireti açıktı. Siyasi kimseleri de çok iyi tanırdı. Erzurum Kongresi'nin yapıldığı günlerde, kuva-yı milliye başlayacak heyecanı içinde bulunan pek çok kimselere,

"Herkese kapılmayın. Bu kimselerden sakının. Sizin umduğunuz şahıslar değildir. Mehdi diye sarıldığınız kimselerde Mehdi sureti yoktur. Mehdi gözü böyle olmaz. Mehdi'nin yüzünde nur vardır, dikkat edin. Ben nur değil, ateş görüyorum. Ateş aydınlatmaz, yakar, kül eder." diye ikâzlarda bulunmuştur. Sonra söyledikleri aynen çıkmıştır.

Demokrat Parti kurulduğu zaman da şöyle demişti:

"Muhalif bir partinin kurulması şarttır. Ama bu partiyi kuranlar bizim emel ve gayelerimizi tahakkuk ettirecek, tatbik edecekler demek değildir. Korktuğum odur ki, hükümetler değişir, ama hüküm yine aynı olur. Ona göre bu Celâl Bayar ve arkadaşlarına da pek öyle ümid bağlamayın..."

Müftü Solakzade Sadık Efendi, uzun zaman müftülük etmiş. Vaazları da çok kıymetli imiş. Havas da avam da doyarmış. Vaazları edebî olurmuş, söz arasında beyitler okurmuş.

Allah rahmet eylesin.

BOZKIRLI MOLLA MEHMED EFENDİ

Geçmiş hayatlarında binbir sıkıntı, keder, dert çekmiş olan mü'minler, Ravza-i Mutahhara'ya girdiler mi, hepsini unutuverirler...

Bu Müslümanlardan birisi de Konya vak'asında idama mahkûm edilip de yirmi dört ay bir kümeste saklanan Bozkırlı Molla Mehmed Efendi idi.

Başından geçenleri şöyle anlatırdı:

Konya'nın güneyinde Karaman yolunda, Aymanas derler, bağlık bahçelik bir yerdir. Burada akrabalarım vardı. Gece oraya gittim. Kapılarını çaldım, çaldım; ya duymadılar, ya korktular açmadılar. Bahçe duvarı yüksekti atlayamadım. Duvarda, bir kanaldan gelen suyun bahçeye gireceği bir delik vardı. Fakat benim geçebileceğim kadar geniş değildi. O zaman şimdikinden daha cüsseliydim... Bir demir parçası buldum. Deliği genişlettim, içeri girdim. Akrabam gündüz beni görünce korktular.

Neyse bir gece daha orada saklandım. Bozkır köylerindeki akrabalarıma haber gönderdim. Köyde dul kalmış bir ablam vardı. Haber gelince, yola çıktım. Gece gidip, gündüz saklanarak, ablamın köyüne vardım.

Ablamın Kümesinde

Ablamın evinin bahçesinde geniş bir kümesi vardı. Tavukları başka bir kümese aldı. Orayı temizledi, sildi, süpürdü, benim için hazırladı. Af çıkıncaya kadar iki sene o kümeste saklandım.

Jandarmalar her yerde beni arıyorlar, bulamayınca, dönüp dolaşıp ablamın evine geliyorlardı. Ablam muhtarla ve köylülerle anlaşmıştı. "Dikkat edin ağabeyime kıymayın!" demiş; onlar da "Ağabeyin suçsuz, yahu, yazık hocaya, iftiraya uğradı." derlermiş...

Jandarmalar gelirken, nasıl nasıl, ablam onların gelişini öğrenir, beni saklar, daha onlar bahçeye girmeden karşı çıkardı.

"Zalimler! Kardeşimin başını yaktınız da şimdi bir de burada arıyorsunuz! Sizi Allah'a havale ettim. Siz benim canımı yaktınız, Allah da sizin evinizi yaksın..."

Ablam sanki birinci derecede bir piyesçi; rolünü öyle oynar ki, jandarmalar:

"Teyze yahu, yapma Allahaşkına yahu, biz emir kuluyuz..." filân deseler de, o cayırtıyı artırırdı.

Ablam her gün sağa sola bakar, kimse yoksa beni bahçeye çıkarırdı. Ama yine de kapalı kalmaktan dolayı gözlerime za'af gelmişti.

Bu, Molla Mehmed Efendi amcanın Kapı Camii civarında bir kumaşçı dükkânı vardı. Ben çocukluğumdan hatırlarım. Ancak kendisi "Islâh-ı Medâris"ten yetişmiş, Ziya Efendi'nin talebelerinden imiş... Bunun için kara listeye yazıldığında şüphe yoktur.

Beni de Oralara Çek

Benim Mısır'dan Medine-i Münevvere'ye döndüğüm sıralarda, 1946 yılında Molla Amca da oraya gelmiş, yerleşmişti. Senelerin baba dostu idi. Fakire "İmam Ali" derdi.

Birgün kendisine bir mektup gelmişti. "İmam Ali" dedi, "Evlâdım, Konya'dan aziz bir dostumdan mektup var. Biliyorsun gözlerim özürlü. Şunu bana okuyuver, sonra da bir cevap yazalım..."

Mektubu gönderen Konya'daki eski ahbabının bağı bahçesi varmış. Anlaşıldığına göre, o da Hasan Beşer amcanın geldiği gi-

bi Medine'ye gelmek istiyor; ama bağına bahçesine kıyamıyordu. Bunun yerine bahane olarak vakıf sözler yazmaktaydı:

"Ey benim mollam, can ve gönül dostum... Civar-ı Peygamberî'ye çekildin; beni buralarda bıraktın gittin. Ne olur beni de oralara al, beni de o topraklara çek!.."

Benim Halatlarım O Kadar Şeyi Çekemez

Molla Amca mektubu dinledikten sonra, "Tamam" dedi, "Şimdi sen selâmı kelâmı yaz. Ondan sonra benim de bir çitlem sözüm var. O sözümü de ilâve ediverirsin, kâfi..."

Fakir, Medine'deki dostlardan haberleri, selâmı kelâmı yazdıktan sonra, "Amca, sizin bir çitlem kelimeniz kaldı." dedim. Konya'da "bir çift" yerine "bir çitlem" derler.

Molla Amca, "Aynen ağzımdan çıktığı gibi yaz!" dedikten sonra şunları söyledi:

"Ey benim can ve gönülden dostum. Mektubunuzu aldım. Sıhhat ve afiyet haberinizden memnun oldum... Beni oraya çek, diyorsun. Kendin civar-ı Peygamberî'ye gittin; bizleri buralarda bıraktın; beni de oralara çek, diyorsun... Azizim kardeşim, şunu ifade edeyim ki, benim halatlarım öyle 500 kayısı ağacını, 600 elma ağacını, bu kadar, şu kadar ağaçları, bağları, bahçeleri çekecek kadar kuvvetli değil... Sen de harekete geliver...

"Hasan Beşer kardeşimiz, bak nasıl her şeyi duman etti, yele verdi geldi. Ateşten gömleği giymek için, irade lâzım, aşk lâzım... Allah kalbine o ateşi düşürdü mü, lûtfuyla çekip, seni buraya alıverir. Hemen kalbine Allah aşk versin, o aşkın ateşini düşürsün..."

TOSYALI DERVİŞ BEŞİR EFENDİ

Medine-i Münevvere'de mücavir bulunanlardan, Bozkırlı Molla Mehmed Efendi gibi dertli dervişlerden birisi de, çeşmeci Tosyalı Derviş Beşir Efendi'dir.

Derviş Beşir, Türkiye'de, Kemal Pilavoğlu'nun dervişlerinden imiş. 1950'lerde bir "Ticânî" fırtınası kopmuştu. Derviş Beşir de o fırtınanın Medine'ye kadar gönderdiklerindendir. Hanımı kendisiyle gelmek istememiş, ayrılmış.

Hacı Beşir, oğlu Nezir ile birlikte gelmiş.

Müslümanın Kötüsü Olur mu

Çok saf, çok samimi bir insandır. Konuşmaları sanki bir ahlâk kitabından okunmuş gibi, ibretlidir. Onun sözlerini çok severim ve bir ders gibi telâkki ederim. Riyadır, gösteriştir, alkıştır; öyle şeylerle alâkası yoktur. Tertemiz bir insandır. Saf insanların sözleri, gönülden çıkıyor.

Derviş Beşir çeşmecilik yapar. Başka ustalık işleri de elinden gelir. Herkes kendisini çağırır. Güzel taraflarından birisi de şudur: Ne verilirse alır. On riyal veya yüz riyal, fark etmez. Verdiğiniz parayı saymadan alır. Öyle bir gönül zenginliğine sahiptir.

"Hacı Beşir, filân iyi insandır." derseniz,

"Müslümanın kötüsü olur mu yahu!" der.

Bu meselede düşüncesini şöyle anlatır:

"Hocam, benim prensibim şudur: Müslüman Müslüman'a zulmetmez, kötülük yapmaz. Ancak hata yapar. Sizi rencide

eden, hoşunuza gitmeyen bir şey yaptıysa, o hatadır... Peygamber Efendimiz: Allahu Teala'nın ahlâkı ile ahlâklanın, buyuruyor... Allahu Teala, her günde kaç hatamızı affediyor. Yüzümüze vurmuyor. Allah muhafaza, hatalarımızdan dolayı sabah kalktığımızda simamız değişse, şeklimiz bir köpek şekline dönse, yahut herhangi bir nahoş hayvan şekline dönse, ne oluruz? Bunları Allah yapmıyor da, biz niye yapacağız? Hocam benim prensibim budur: Müslüman Müslüman'a karşı ancak hata yapar... Birbirimizin hatasını da artık affedeceğiz..."

İğneci Ayşe Teyze

Sultan Abdülhamid'in halası, Sultan Mahmud'un kızı Âdile Sultan da, Mihrimah Sultan gibi hayratı çok bir hanımdır. Birçok yerlerde hayratı vardır. Medine-i Münevvere'de de bir rubat yaptırmış. Yanında bulunan halayıklarından, azadlılarından, Medine-i Münevvere'ye gitmek isteyenleri, gönderir, burada oturturmuş. Onlardan yer kalırsa, fakir dul kadınları alırlarmış.

Bu rubat, Sakîfeti Benî Sâide'nin civarında bulunuyordu. Şimdi yıkılarak, yeri Harem-i Şerif'in meydanına katıldı.

Bu rubatta oturan, İğneci Ayşe Hanım Teyze diye bir hanım teyzemiz vardı. Çok temiz, çok titiz bir hanımdı. Birgün bizim hanıma demiş ki:

"Rubattaki odamın tavanından toz dökülüyor, rahatsız oluyorum. Hacı Bey bir usta göndersin de tavana kontrplâk çaktırsın..."

Rubattaki odalara büyük ustalar gitmezler, küçük iştir... Bu işlere ancak Hacı Beşir gider... Kendisine söyledim:

"Hacı Beşir, Sultaniye Kadınlar Rubatı'nda ikinci katta Ayşe Hanım Teyze var. İğneci Ayşe Hanım derler. Tavanından toz iniyormuş. Git bak. Tozu men edecek bir kontrplâk mı çakacaksın, kumaş mı çakacaksın. Bir git gör..."

Medine'nin Tozu

Hacı Beşir gitmiş. Rubatın kapısını çalmış. Benim gönderdiğimi, neden geldiğini söylemiş. Yukarı çıkmış, Ayşe Teyze'ye:

"Bacım odadan çık da bir bakayım." demiş.

Girmiş, bakmış, keşfetmiş. Odadan çıkmış, Ayşe Teyze'ye raporunu vermiş:

"Bacım, ağaçlar sağlam, duvarlar da sağlam. Tehlike diye bir şey yok. Rahat rahat oturun... Yalnız burası yüz elli sene önce yapılmış bir rubat. Bunun bazı tozu mozu olur, ama korkma tehlike yok..."

"Tehlike olmadığını ben de biliyorum. Toz dökülüyor da onun için usta istedim..."

Teyze böyle deyince, Beşir Usta şunları söylemiş:

"Anam, bu Paris'ten gelen bir toz değil ki, acaba necis midir diye şüphe edesin. Medine-i Münevvere'nin tozu. Sabaha kadar dökülsün, akşama kadar süpür. Ne için geldin sen Medine-i Münevvere'ye! Bir gazveden dönerlerken, atların ayaklarından çıkan toza karşı, sahabe ağızlarını burunlarını kapatmışlardı da, Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem: *Gubâru'l-Medineti şifâun*, Medine'nin tozu şifadır, buyurmuşlardı. Sen neden korkuyorsun? Medine'nin tozundan kaçacaktın da, buraya niye geldin?"

Ayşe Hanım Teyze, Allah rahmet eylesin, suyu sert verilmişti, sert bir teyzeydi. Hacı Beşir'in bu sözlerine kızıp onu azarlamış:

"Bana bak, ben seni buraya, bana vaaz et diye çağırmadım. İşini adam gibi yapacaksan yap. Yapmayacaksan defol!.."

"Doğrudan" Lâf Söylenmeyenler

Derviş Beşir, Kütüphane'ye çıkıp geldi:

"Ağabey, Ayşe Hanım beni kovdu." dedi.

Kovdu, deyince, ben korktum. Kovulmanın çeşidi var. Beşir olanı anlattı ve sözünü şöyle bitirdi:

“Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar. Fakat ben idaresizliğimden dolayı bu zılgıtı yedim. Derler ki: Üç mahlûka doğrudan doğruya lâf söylenmez. Bunlardan biri de kadındır... Bunu bildiğim hâlde kaza ve kaderin önüne geçemedim, dilimi tutamadım...”

Üç mahlûku merak ettim. Bir hikmet çıkaracağını anladım. Sordum:

“Hacı Beşir, kimlerdir o üç mahlûk?”

“Biri deli, biri çocuk, biri kadındır. Deliye söz söylenmez. Çocukla kadın da lâf anlamaz...”

Mesele anlaşılınca ferahladım:

“Yahu bundan dolayı mı kovuldun? Ben de korktum ki, kadına: Yahu bacım, neden dul oturup duruyorsun? Hiç olmazsa bir nikâh altında bulunun, öyle ölün! Nedir bu dul haliniz? dedin diye korkmuştum... Suçun buysa kolay. Şimdi gidersin: Bacım, hocam beni yine gönderdi. Hele bir çık da ölçü alayım, dersin...” diyerek geri gönderdim.

Beşir Usta gitti, ölçü aldı, hesap çıkardı. Sormuş:

“İki yüz otuz riyale çıkar. Paran var mı?”

“Var.”

“Öyleyse yarın topla burayı. Çünkü ortalık batar... Yarın bir adamla kontrplâk getiririm, yaparız...”

Hacı Beşir, işi yaptı. Duayı aldı.

Samsunlu Şerif Bey

Hacı Beşir, fevkalâde fedakâr, çilekeş bir insandır... 1950’li yıllarda Kemal Pilavoğlu Bey hacca gelmişti. Beraberinde, Ereğli Demir Çelik Fabrikası’nın muhasebat umum müdürü Şerif Bey diye aslen Samsunlu bir dostu da vardı. Çok muhterem,

kültürlü bir insandı. Medine-i Münevvere'ye geldiklerinde görüşüp tanışmış ahbap olmuştuk.

Şerif Bey 1960'dan sonra emekli olmuş, Ankara'da oturan oğlunun yanında iken, âniden iki gözüne de bir rahatsızlık ârız olmuş. Doktorlar "dekolman" demişler. Gözünün ağ tabakası yırtılmış. Ameliyat fayda vermemiş. Gözleri görmez olmuş.

Şerif Bey, "Kalan günlerimi Medine-i Münevvere'de geçireyim. Dostum Ali Ulvi Bey, bana rubatlardan, yurtlardan birinde bir oda bulur." diye düşünmüş. Çıktı, geldi... Kütüphane'de görüştük. Sakal bırakmış. İlk geldiğinde sordu:

"Beni tanıyabildiniz mi, kardeşlik?" dedi.

"Sizi sesinizden tanıdım Şerif Bey, dedim. Zekâi Hoca insanın üç şeyi değişmez derdi: Yürüyüşü, sesi, gözü... Sizin gözünüz arızalanmış, sesinizden tanıdım Şerif Bey, geçmiş olsun..."

"Başımdan böyle şeyler geçti. Ailemi de kaybettim. Oğlum modern kız aldı. Ben artık kalan ömrümü, Allah'a yakın olarak, ibadet ve taatle geçireyim diyorum. Evlerinde kalsaydım, kızcağıza ağırlık olacak, oğlumun da rahatı kaçacaktı. Ben de işte Medine-i Münevvere'ye iltica ediyorum..."

Şerif Bey'in Haccı

Şerif Bey'i, Harem-i Şerif'in civarında Karabaş Medresesi vardı, orada bir odaya oturttuk. Hali vakti yerindeydi. Maaşı da vardı. Kimseye muhtaç değildi.

O senenin hac mevsimi gelmişti. Hacca gideceğiz. Şerif Bey baktım, son bir hac yapmak istiyor.

"Bir veda haccı yapmak istiyorum. Âmâ oldum. Artık beni kimse götüremez. Madem ki sen gidiyorsun, beni de götür." şeklinde bir talepte bulundu.

Biz mâ-âile gidiyorduk. Âmâ bir insanı aile içinde götürmemiz kolay değil. Muhterem de bir insan, kıramadım. "Bu işi ancak Hacı Beşir yapar." diye düşündüm. Şerif Bey'e:

"Şerif Bey, Hacı Beşir'i size terfik ediyorum. Beraber götürüp, getirecek..."

"Minnettar olurum" dedi. Gittiler.

Şerif Bey sofu bir insandı. Nafilelere de çok dikkat ederdi. İnsan âmâ olunca nafileleri yapmak pek kolay değildir. Gözünüz görürken her şeyi yapabilirsiniz. Fakat görmeyince, hele hac gibi zahmetli bir ibadet sırasında, bu, çok zor olur. Tâbi olduğunuz insana her şeyi danışmanız icap eder.

Şerif Bey'le Hacı Beşir, Mekke'ye varırlar, tavaflarıyla sa'ylerini yaparlar. Arafat'a çıkarlar. Müzdelife'ye ve oradan Mina'ya inerler. Şerif Bey:

"Hacı Beşir, Mina mescidinde kalalım." der.

Hangi Nur

Mina mescidine girerler. Hacı Beşir anlatıyor:

"Mescide ilk vardığımız zamanda, mescid tenha idi. Biz ilk gelenlerden olduk. Rahat bir yer bulduk. Çadırı olmayanlar mescitte kalıyor. Etrafında hamamlar, yüz numaralar var, abdest alacak yerler var. Rahatlık. Fakat tabiî izdihamlı... Akşam namazına yarım saat kadar vardı. Şerif Bey: Ben bir abdest tazeleyeyim, dedi. Peki amca buyurun çıkalım, dedim. Fakat âmâ olduğu için göremiyor, insanlara basa basa çıktık. İbrik bulduk, abdest aldırdım. Kalabalık iyice bastırdı. Namaz da oldu olacak. Şerif Amca ne dese beğenirsiniz:

"Abdestim vardı ama nûrun alâ nûr olsun diye tekrar aldım." Dayanamadım:

"Amca ayağının altını öpeyim. Ne yaptın yahu? Şu yaptığımız nur üstüne nur değil, zulmet üstüne zulmet, karanlık üstüne karanlık oldu. Kaç bin insanı çiğneyerek çıktık, biliyor

musun? Şimdi namazı nerede kılacağız? Cami dolmuş. Oturduğumuz yere girmemize imkân ve ihtimal yok. Artık bir karton bulacağım, sokaklarda kılacağız...” dedim.

“Yapma yahu Hacı Beşir...” filân dedi. Neyse veda tavafına girdik. Ancak iki saat de vaktimiz var. Otobüsten o kadar mühlet verdiler. Medine'ye döneceğiz, yerimiz hazır. Ama mahşer gibi kalabalıkta nasıl tavaf edip de otobüse yetişeceğiz!..”

Bin Sırtıma

Şerif Bey'le Hacı Beşir tavafa girmişler. Ama kalabalık fırtınaya tutulmuş deniz gibi... Hacı Beşir bakmış ki, Şerif Bey'i elinden tutarak, koluna girerek, bu mahşerde yürütmek mümkün olmayacak, sırtına almış.

“Bin amca sırtıma!” demiş. Tavaf duasını okuyarak yürümeye başlamış:

“Allâhümme inne hâze'l-beyte beytük...”

Onları böyle gören halk, babasını tavaf ettiriyor, ne iyi evlât, diye, Araplar:

“Yutavvif vâlidehu, mâşâallah hâzâ veledun tayyib...!” Türkler:

“Allah, Allah! Yol açın yahu yol açın!” diyerek yol vermişler. Hacı Beşir:

“Ter tırnağımdan aktı. Ama yedi şavtı nasıl bitirdiğimize ben de şaştım!..” derdi.

Döndükleri zaman Şerif Bey şöyle demişti:

“Ya Ali Ulvi Bey kardeşlik, bu Hacı Beşir evliya... Benim gibi müşkilpesent, işi zor bir adamı tavaf ettirdi, götürdü, getirdi. Mina'daki çileme de sabretti. Yalnız bana bir söz söyledi, ben yazamasam, sen yaz bunu tarihe geçsin. Dedi ki:

“Amca bu nûrun alâ nûr olmadı, zulmet alâ zulmet oldu. Sen ne yaptın biliyor musun? Belki on bin kişinin ayağına bastın.

Âmâ diye bir şey söylemediler. Yoksa bizi orada döverlerdi. Yahu bu dinin kolaylık tarafını neden akıl edemiyoruz?"

Cezayirli Osmanlı Hanımı

Hacı Beşir Efendi, hanımı kendisiyle birlikte gelmediği için Medine-i Münevvere'ye oğlu Nezir'le birlikte gelmişti. Uzun zaman bekâr yaşadı. Sonradan yine Türkiye'den gelen, ancak aslen Cezayir'li olan bir hanımla evlendi.

Bu hanım, harp dolayısıyla ailesinin gitmiş olduğu Şam'da doğmuş. Oradan da küçük yaşta iken Türkiye'ye göçmüşler. Türkçe öğrenmiş... Ailesi vefat etmiş, kendisi yaşlanmış. Burada temelli kalmak niyetiyle hacca gelmiş.

Fakir büyümüş, fakir yaşamış, mütevazı bir Osmanlı hanımı idi. Beşir kendisine:

"Hanım, ben çeşmeciyim. İş bulursam giderim. Ne verirlerse alırım. Dükkânım, tezgâhım bu kadar." demiş. Hanım da:

"Anam babam buralarda büyümüşler. Medine-i Münevvere'yi severim. Ben buralarda öleceğim." diye cevap vermiş, razı olmuş.

Pakistan Sefiri

Beşir Efendi komşularını çağırmış. Komşuları da hep Pakistanlı. Düğünü olduğu gün, işim vardı, haberim olmadı. Gece yatsıda Harem-i Şerif'te beni buldu. Üzerinde Pakistanlıların giydiği pardesü, başında kalpak, elinde de gümüş saplı bir baston vardı. Beni nikâhına çağırdı.

"Ağabey bu gece benim nikâhım var."

"Hayırdır inşaallah?"

"Böyle bir hanım varmış. Hacca gelmiş, kalacakmış. Aldım. Can yoldaşıdır. Yaşlı, fakat evimize berekettir..."

Kıyafetine baktım.

"Yahu Hacı Beşir, ben seni Pakistan sefiri filân sandım yahu" dedim.

"Komşumuz var. Benim üstümü başımı biraz mütevazı buldu. Yahu güveyler böyle olmaz, benim yeni bir pardesüm var onu vereyim, dedi. Bir de kalpakla baston verdi... Bu akşam yine size zahmetimiz var. Kalender nikâhı, fakir nikâhı, komşuları çağırdım." dedi. Allah selâmet versin.

Medine-i Münevvere acayiptir. Gelenler aşkla gelirler. Cenab-ı Hak, böyle nice kimseleri burada barındırıyor. Hacı Beşir'in en büyük gayesi Bakî' ehlinden olmak, Cennetül Bakî'ye gömülmek... Cezayirli hanım ondan önce vefat edip, meramına erdi. Allah rahmet eylesin.

Yahu, Memleketiniz Cennet mi Oldu

Birgün evde tamirat vardı. Beşir Usta'yı çağırmıştım. Yanında iki hacı varmış. Onlara,

"Hadi birlikte gidelim. Hem bana yardım edersiniz, hem de Hoca'yı ziyaret ederiz." demiş; birlikte gelmişler. Ben evde yoktum. Hacı Beşir çalışmaya başlamış. Ötekiler de aralarında konuşuyorlarmış. Bizim hanım duymuş.

Hacılar Medine-i Münevvere'de ve Mekke-i Mükerreme'de, hac esnasında olanları tenkit etmeye başlamışlar.

Bunun üzerine Hacı Beşir onlara demiş ki:

"Yahu memleketinizde o kadar fısk ü fücur, o kadar felâket ve faciayı bırakıp da burayı mı ıslaha geldiniz? Yahu memleketinizde tenkit edilecek yer kalmadı mı? Yahu tavafta neden kadınla erkek ayrılmıyor, diye tenkit ediyorsunuz. Yahu tavaf, fırtına gibi birşeydir. Tavafta insan ayırmaya imkân ve ihtimal yoktur.

"Yahu kızlarınız ilkokuldan itibaren oğlanlarla birlikte oturuyorlar. Süslenmiş, taranmış gelinlik kızların oğlanlarla birlikte senelerce oturduğunu görmeyip de, tavafı ıslah size mi kaldı? Yahu sizin memleketiniz cennet mi oldu? Türkiye sekizinci sema

mı oldu, ben ayrıldıktan sonra? Tövbe edin yahu, tövbe edin! Koyun hendekten atlarken, keçi demiş ki: Arkan açıldı... Koyun gülmüş: Ayol seninki her gün açık!.. Siz de o keçiye benziyorsunuz yahu!.."

Sen Mehdisin Diyorlar

Mekke'de 1980'de "Kâbe baskını" hadisesi olmuştu. Bu vak'adan bir ay kadar evvel Hacı Beşir, Kütüphane'ye geldi.

"Ağabey sizinle hususi görüşmek istiyorum." dedi. Bir kenara çekildik, anlattı:

"Üç gecedir, bana rüyamda: Sen Mehdisin diyorlar. Nedir bu ağabey? Bunu kimseye söyleyemem. Siz benim sırdaşımsınız. Acaba bu nedir?" diye sordu.

"Hacı Beşir, bahtiyarsın. Mehdi demek, Allah yolunu bulmuş, hidayete ermiş demek. Allah'a şükret. Yani tuttuğun yol iyidir, ehli sünnet vel cemaat yoludur, hidayete ermişsin demektir... Her gün, her namazın, her rekâtında ihdinassırâtel müstakîm; Allah'ım, bizi sırat-ı müstakime hidayet et, bizi hidayete erdir; sapmayalım, senden ayrılan yollara düşmeyelim, sana giden yoldan, ana caddeden bizi ayırma, diyoruz..." diye Hacı Beşir'e cevap verdim. Onu teskin edip, teselli edip gönderdim.

Bu rüya faslından bir ay sonra kanlı Kâbe baskını hadisesi zuhur etti. Bu işi yapanlar yakalanınca, idam edildiler. Bunların sekiz tanesi de Medine-i Münevvere'de öldürüldü. Harem-i Şerif'in önündeki meydanda sekizinin de boynu kılıçla vuruldu.

Hacı Beşir de onları görmüş. Kütüphane'ye geldi:

"Hocam size minnettarım. Allah seni bizim başımızdan eksik etmesin..."

"Hayırdır inşaallah, Hacı Beşir?"

"Şimdi boynu vurulanları gördüm. Eğer o rüyayı senden başka birisine açsaydım, benim boynum da gitmişti. Mehdiyim,

bilmem ne deseydim; ne Mehdisi, fitne mi çıkaracaksın, diyecek-lerdi. Bu da isyancıların içinde, milleti kana boyadı deyip mah-kemeye süreceklerdi. Benim kelle de uçacaktı. Kelleyi senin sayende kurtardık... Ben câhil bir insanım. Sen benim heyecanlı rüyamı sükûnetle tabir ettin. O tâbirden sonra benim yelkenle-rim suya inmişti. Nefs-i emmareye gidecek bir yol bırakmadın. Hocam Allah senden razı olsun..."

NEZİR EFENDİ

Hacı Beşir Efendi'nin oğlu Nezir, annesiz büyüdü. İlk mektepten sonra okuyamadı. Marangoz oldu. Büyüdü. Türkiye'ye askerliğini yapmaya gitti. Sonra Ankara'daki annesinin yanında bir müddet kaldı. Tekrar Medine-i Münevvere'ye geldi.

Medine'de, Şıh Belûl derler Cezayirli bir zat vardı. Hasta okurdu. Riyad'da bile bazı zenginlere, cin musallat olmuş, tabibler âciz kalmış, ruhî sıkıntıya düşmüş kimselere okur, Allah'ın izniyle şifa bulur imiş. Onlar hediye yahut para verirlerdi. Zengin oldu. Kendisine arsalar aldı.

Şıh Belûl'ün oğulları, Nezir'le ilkokulda arkadaş imişler. Nezir'i temiz çocuk, nezih çocuk, efendi çocuk diye tanıyorlar. Kardeş gibi seviyorlar. Nezir'e şöyle demişler:

"Nezir, bizim hepimizin işleri var. Oraya buraya gidiyoruz. Halbuki babamıza devamlı hizmet edecek bir şöför lâzım. Sen bizim kardeşimizsin, şu işi kabul et, babamızı istediği yere götür..."

Ayşe

Nezir onların yanında işe girdi. Şıh Belûl'ü, gezmelere, umreye, hacca götürür getirirdi. O evin çocuğu gibi oldu. Evin kızı Ayşe o arada Nezir'e gönül vermiş. Nezir'e der ki:

"Nezir, babanı gönder, Allah'ın emriyle babamdan beni istesinler..."

Beşir'in gideceği kimsesi yok, fakire geldi.

"Ağabey böyle böyle bir iş var." dedi, anlattı. Fakat talebin kız tarafından geldiğini, nezaketen sakladı, söylemedi.

Nezir'e dünür gideceğiz; kime, Şıh Belûl'e!..

Hacı Beşir de bu işe şaşmıştı. Saatçiler Şeyhi Habîburrahman Efendi'ye de rica ettik. Bizimle gelmeyi kabul etti. Bir gidelim, dedik. Şıh Belûl'e gittik, söyledik... Şıh:

"Ben oğlum Muhtar'ı vekil tayin ettim. Hususi aile işlerine o bakıyor." dedi. Muhtar, Şıh'ın büyük oğlu. Amerika'da doktora yapıyor. İzinli gelmiş...

Neticede anlaşıldı ki, Şıh da oğulları da bu işe razı değiller. Muhtar Bey bize:

"Bu işin sonu zor, dedi. Bir kere arada kefâlet yok. Ayrıca Nezir'in bir mesleği yok. Bir şehadetnamesi de yok. İkinci bir zorluk da şu ki, bir kız, Suudi olmayan birisine varacaksa, dahiliye vekaletinden izin alması lâzım. Nezir, Türk. İzin çıkarmak lâzım, kardeşlerim okuyor, ben Amerika'dayım..." filân dedi. Vaziyeti efendice anlattı. Geri döndük...

Kale İçeriden Fethediliyor

Şıh Habibürrahman Efendi'nin dükkânına gittik, oturduk... Hacı Beşir bizden özür diledi. Çok üzülmüştü... Temkinli insan, artık söylemek zaruretini hissetti ve işin iç yüzünü bize açıkladı:

"Ağabey, bu talep aslında Nezir'den değil, bu talep kızdan... Ayrıca kızın annesi de istiyormuş."

Fakir bunu duyunca ferahladım.

"Beşir şunu söylesene. Biz kaleyi dışarıdan fethe çalışıyoruz, ama asıl içeriden fethediliyor demek, öyle mi?"

"Evet içinden fethediliyor."

"O zaman bu iş kolay. Zamanla iş yola girer. Yalnız biraz sabredelim. Biz inşaallah yine gideriz..."

Nezir, sabırla beklemeye başladı. Daha önce Beşir iki odalı bir ev yapmış, oğluyla orada oturuyorlardı. Kız sabah namazı

vakti, telefon edip Nezir'i, namaza kaldırıyordu. Aralarında böyle bir sevgi vardı... Ben bunu işittim, çok hoşuma gitti.

Aile Meclisi

Birkaç ay geçti. Kardeşler, anne babalarıyla bir araya gelmişler. Kız sormuş:

"Nezir'in, benim bilmediğim, sizin bildiğiniz bir kusuru varsa söyleyin ki ben de vaz geçeyim?" Onun bu sualine hepsi:

"Hayır, biz Allah'tan korkarız. Nezir'in bir kusuru yok. Yalnız sanatı yok, mesleği yok da onun için, sana acıdığımızdan dolayı muhalefet ediyoruz. Başka bir kusuru yok." demişler. Bunun üzerine kız şöyle cevap vermiş ve ağabeylerine çıkışmış:

"Nezir o günden beri başını kaldırıp da bir kere bana bakmadı. Sizin gibi işi gücü olup da facir mi olaydı, kopuk hovarda mı olaydı? Öylesi daha mı iyi olacaktı?"

Kız böyle deyince, babası hakkı teslim etmiş:

"Kızım haklısın. Resulullah Efendimiz: Dinine, imanına güvendiğiniz, ahlâkından, dürüstlüğünden emin olduğunuz bir kimse, kızınıza talip olursa, verin; sonra büyük fitne çıkar, buyuruyor. Ben, bu fitne çıkmadan kızımı veriyorum..."

Nezir'e de, şöyle demiş:

"Oğlum, ben hayatta olduğum müddetçe, Allah'ın izniyle, sen korkma, endişe etme..."

Hacı Beşir, Kütüphane'ye geldi haber verdi:

"Ağabey senin dediğin çıktı. Sabrettik, hepsi birden razı oldular. Mahkemeye de İçişleri Bakanlığı'ndan yazı getirtmişler. Ahlâken temizdir, hiçbir mânii yoktur. Fakirliğinden başka bir özrü yoktur, diye..."

Her Şeyine Razıyım

Fakirlik de nikâha mâni değil... Mahkemeye nikâh için kadı'nın huzuruna çıktık. Biz Şıh Habiburrahman Efendi ile ikimiz şâhidiz. Kadı kıza sordu:

"Kızım, evleneceğin genç Türk'tür. Yarın seni Suudi Arabistan'dan Medine-i Münevvere'den alıp memleketine götürebilir. Bunları, yarın, niçin hâkim bana hatırlatmadı, demeyesin diye söylüyorum. Hâkim şer'an baba hükmündedir... Sen rüşdüne erdin, evlenecek yaşa geldin. Bundan sonra sana kimse karışamaz. Ancak sana hatırlatayım ki, şu nikâhı kıydığım andan itibaren, babanın, annenin, ağabeylerinin emrinde değilsin, kocanın emrindesin. İslâm böyle emreder. Artık sana hiç kimsenin hükmü geçmez, Nezir'in sözü geçer. Ne diyorsun?"

Ayşe herkesin önünde cevabını verdi:

"Şeriatin kestiği parmak acımaz. Madem ki şeriat böyle diyor, kocam olduktan sonra her şeyine razıyım..."

Aşkın, Dünyaya Galebesi

Mahkemeden çıkıyoruz, baktık ki, Ayşe hızla Nezir'in yanına gitti; bizi bıraktı. Fakir:

"Daha mahkemenin önündeyiz yahu!" dedim.

Şıh Habiburrahman Efendi de vardı. Hacı Beşir gülüyordu:

"Nedir bu tecelli hocam?" diye sordu.

"Ne olsun, Beşir Efendi, dedim; Medine-i Münevvere'nin cilveleri... Ey Hacı Beşir! Sen kime güvendin de buraya geldin? Hangi sanatın vardı? Çeşmeciliği, marangozluğu burada öğrendin. Allah bırakacak mı seni yahu! Bu çocuk çok temiz büyüdü, yetim büyüdü. Sen hem babası, hem anasıydın. Mektebi bırakıp: Baba, ben marangoz olacağım, okuyamayacağım, dediği zaman, üzülmedin, kızmadın: Oğlum ben senin adam olmanı istiyorum,

adamlık da şehadetname ile değil, dedin... İşte Cenab-ı Hak da sana bunları verdi."

Mahkemenin önünde konuşuyoruz. Şıh Habiburrahman Efendi de dinliyor. Devam ettim:

"İslâm'da heykel yapmak caiz değil. Caiz olsaydı, Medine'nin girişine bu Ayşe'nin bir heykelini dikerdim... Tarihte böyle sevgi için, aşk için yapılmış böyle büyük fedâkârlıklar vardır, ama çok fazla değildir...

"Yakın tarihte, İngiltere kralı Edvard da sevdiği kadınla evlenebilmek için tacını tahtını bırakmıştı. Evlenmesine, kilise, lordlar kamarası, saray razı olmuyordu. Kadını, kraliçe olmaya uygun bulmuyorlardı... Kral: Öyle mi, diyor; benim sevdiğim insana kavuşmama krallık mı mani? Öyleyse ben aşkımın, sevgimin krallığını, İngiltere krallığına tercih ediyorum... Tahtı kardeşine bırakıp, geçip gidiyor... İşte Ayşe'nin macerası da böyledir. Aşkın, dünya saltanatına bir galebesidir... Bu sebeple, onun da, Jan Dark gibi heykelini dikerdim..."

Hepimiz memnuniyetimizden, gülerek ayrıldık...

Nezir ondan sonraki yıllarda kayınpederinin mallarını idare etti, kiraya verdi... Üç tane oğulları oldu. Hepsi okuyorlar.

Nezir şimdi, Ertuğrul Bey'le şu sohbeti yaptığımız 1413 (1992) senesinde, kırk beş yaşlarında. Hacı Beşir ise yetmişinde. Yaşlandı ama sıhhati yerinde. Cenab-ı Hak hepsine sıhhat, afiyet, selâmet ve saadetler versin.

HACI AHMED AKOSMAN BEY

Medine-i Münevvereli olmak şerefi, Fahr-i Kâinat'ın civar-ı akdesinde bulunmak bahtiyarlığı insana çok dost kazandırıyor.

Buraya hep Allah'ın, Resulullah'ın sevdiği kimseler geliyor. Şair İkbal'in söylediği gibi, "Kişi hanesine, sevdiğini davet eder." derler.

Bu gelenleri, bu bahtiyar kulları, Allah sevmiş ki Kâbe-i Muazzama'ya çağırmış; Resulullah sevmiş ki, Ravza-i Mutahhara'ya çağırmış...

Gelen Ağlar, Giden Ağlar

Elli beş seneden beri kimler geldi, kimler gitti... Neler gördük, neler, neler... Bir âşık der ki:

"Bu nasıl belde ki, nasıl türbe ki, nasıl dergâh ki, gelen ağlar, giden ağlar!.. Gelen: Peygamber'ime kavuştum; Kâbe-i Muazzama'ya kavuştum, nur inen beldelere kavuştum; Kur'an'ın indiği mukaddes zeminlere kavuştum, diye ağlar...

"Giden: Acaba bir daha gelebilecek miyim? Bu topraklara bir daha yüz sürebilecek miyim? diye ağlar..."

Bu âşıklardan birisi de 1946 senesinden itibaren tanıştığım, Hacı Ahmed Akosman Bey'dir.

Birgün Cidde'de deniz kenarında idim. Denizden abdest alıyordum. Güneş gurûb etmek üzere idi. Bir Türk hacısı geldi. O da abdest alacaktı. Selâm verdi. Görüştük, tanıştık, seviştik.

Haremeyn Güvercini

Sonra baktım, maşaallah Ahmed Bey artık Mekkeli, Medineli gibi oldu. Her sene ya Arafat'ta, ya Mina'da, ya Mekke'de, ya Medine'de görürüm...

Kendisine şöyle derdim:

"Ahmed Bey, camide cemaate aksatmadan devamlı gelenlere hamamü'l-mescid derler, mescidin kuşu, güvercini demek; ben de size hamamü'l-Haremeyn diyeceğim; Haremeyn'in, Mekke'nin Medine'nin güvercini diyeceğim. Yahu sanki Mekkelisin, Mekkeli gibi, Medineli gibisin..."

"Dua edin, inşaallah öyle olalım." derdi.

Kendisi ibadetten feyz alan bir zattı.

Ahmed Akosman Bey'in, hiç unutmadığım, pek az kimsede bulunur bir hâli vardı. Harem-i Şerif'te bulunduğu saatlerde kimseyle konuşmamak, vakitlerini boşa geçirmemek için, Kur'an-ı Kerim okurdu.

Tabiî Kur'an-ı Kerim okuyan bir kimseyle konuşulmaz, görüşülmez. Yanına gelenin de açıp Kur'an-ı Kerim okuması icap eder.

Ehl-i Zikrin Sabrı

Hacı Ahmed Bey, bir araba kazası geçirmişti. Uzun müddet sırtüstü yatması icap etmiş. Operatör Asaf Ataseven Bey şöyle demişti:

Hocam, ehl-i zikir olmak, Allah'ın zikrini diline vird edinmek ne bahtiyarlıkmış. Ahmed Bey ameliyat oldu. Uzun zaman sırtüstü yattı. Kendisini ziyaret eder, hâlini sorar, nasılsınız derdim.

"Allah'a şükürler olsun. Allah'ımdan geldi, dosttan geldi..." cevabını verir, okurdu:

Hoştur bana senden gelen
Ya gonca gül yahud diken
Ya hil'at ü yahud kefen
Nârın da hoş nûrun da hoş

Deme, şu niçin şöyle
Yerincedir ol öyle
Bak sonuna sabreyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Uzun zaman sırtüstü yatan bir kimsenin, hiç şikâyet etmeden buna sabretmesi, çok güç bir iştir. Demek ki, ayet-i kerimelerde işaret buyurulan kimseler bunlardır:

"Sabreden kimselere müjdele Habîbim. Başlarına bir felâket geldiği zaman, onlar, sabrederler. Bir felâkete uğradıkları zamanlarda: Allah'tan geldik, Allah'a gidiyoruz. O verdi. Güzelden geldi güzelden, çirkin şey gelmez güzelden... Allah'ımızdan daima güzel şeyler gelir..."

Hacı Ahmed Bey, Asaf Bey'in dediği gibi işte o zatlardan birisidir.

Onun için bu gibi zevatın hâllerini görmek, sohbetlerinde bulunmak insana kazanç oluyor.

Hacı Ahmed Bey, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın "Tefvizname"sini, otuz kıt'a, aslını ve Latin hurufatı ile okunuşunu, büyükçe bir levha hâlinde bastırmış dağıtırdı.

Güzel Sanatlara Muhabbeti

Küçük Hüseyin Efendi gibi ehl-i dil bir zattan feyz almış olan Hacı Ahmed Akosman Bey'in bütün ömrü daima ibadet ve zikirle geçmiştir. Ahmed Bey'in görüştüğü kimseler, sohbet dost-

ları, hep kendisi gibi, Allah'ı ve Resulullâh'ı seven kimselerdi. Allah'ı ve Resulünü sevmek, bu dünyada erişilecek bahtiyarlıkların en büyüğüdür.

Hacı Ahmed Bey'in, fakire yakın olan taraflarından birisi de güzel, bediî, estetik sanatlara olan muhabbeti idi. Şiiri sever, ilâhî ve kasideleri sever, bestelerin güftelerin ulvîlerini, zariflerini, lâtiflerini severdi.

Hüsn-i hatta, güzel yazılara olan muhabbeti ve merakı da fevkalâde idi. Evi, takdir olunamaz, paha biçilmez levhalarla doluydu. Gönlümden öyle geçerdi ki, Ahmed Bey bu levhaları evinin salonuna assa da, muayyen birgün ve saatte, isteyenler gelip, gözlerini, gönüllerini bu yazıların cemaliyle mest eyleseler...

Ahmed Akosman Bey 1947'de hacca geldiği zaman, yanında Eskişehirli Süleyman Çakır Bey vardı. Hacı Ahmed Bey, Süleyman Bey'in hacca, ibadete düşkün bir zat olmasına sebep olduğu gibi, ona büyük hattatların güzel levhalarını alıp biriktirmek gibi bir aşk da kazandırmıştı. Ahmed Akosman Bey, Süleyman Bey'de çok mühim eserlerin bulunduğunu, hatta belki ondaki levhaların kendisindekilerden çok olduğunu söylemişti. Acaba merhum Süleyman Bey'in vefatından sonra levhaları ne oldu, kimlere gitti, kimler aldı?

Beraber Müşahede Ederdik

Ahmed Akosman Bey'in hayran olduğum taraflarından birisi de, Medine-i Münevvere'de, Harem-i Şerif'te devamlı olarak, Kubbe-i Hadrâ nereden görünürse orada oturmasıdır. Oturduğu yerde, devamlı surette Kur'an-ı Kerim okur; okumadığı zamanlarda ise göz yaşları ile Yeşil Kubbe'yi temaşa ederdi.

Birçok zamanlar kendisiyle selâmlaşıp konuşmak isterim. Fakat Ahmed Bey'i manevi bir tabloya, lâhûtî bir sahneye, Yeşil Kubbe'ye dalmış ağlıyorken görürüm, yaklaşamam.

Sonunda ya gözlerini sildikten sonra selâmlaşırız veya namaz için ayağa kalktığında beni görür,

"O! Efendim, merhabalar!" der. Kendisine,

"Ahmed Bey, ben buraya geleli epeyi oldu; ama huzurunuzu bozmayayım diye sesimi çıkaramadım." derim.

"Efendim, beraber müşahede ederdik" der.

Uyanıklığı bu derecededir.

Kur'an'a Aşinalığı

Kur'an-ı Kerim'e fevkalâde bir aşinalığı vardır. Son zamanlarında,

"Efendim, artık eskisi gibi olmuyor. Ancak haftada bir hatm-i şerif mümkün oluyor." diye Ertuğrul Bey'e hâlinden şikâyette bulunmuş.

Namazdan sonra imamların okudukları ayetlerden bahseder,

"Efendim bugün imam efendinin okuduğu şu ayet-i kerimenin derinliği, manası, ruhu beni ağlattı." derdi, konuşurduk.

Ahmed Bey gibi ehl-i dil zevatın gözleri hem ağlayan hem ağlatan gözlerdir, demek daha hoş olur. Herhangi bir mecliste, derinden derine en çok duygulanan, ağlayan gözler, Ahmed Bey'inkiler olurdu.

Fahr-i Kâinât sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, çeşitli hadis-i şeriflerinde,

"Cenâb-ı Hakk'ın, arş-ı a'zamın gölgesinde gölgeleyeceği yedi kimseden birisinin de, Allah anıldıkça; Allah'ın haşmeti, celâli, cemâli, kemâli anılırken gözyaşı döken kimse olduğunu" beyan buyurmuşlardır.

Bir de Cehennem azabı için yine,

"Allah için gözyaşı döken gözleri Cehennem yakmaz. Cenâb-ı Hak, Cehennem'in ateşine bunları yakma izni vermez. Allah'ın havf u haşyeti ile dökülen gözyaşı Cehennem'in ateşini söndürür." buyurulmuştur.

Hacı Ahmed Akosman Bey kardeşimiz 1998 yılında vefat etti. Cenab-ı Hak garîk-i rahmet ve makamını Cennet eylesin.

Son Görüşmemiz

Yeşilköy'de oturuyordu. Vefatından iki yıl kadar önce, kendisine birkaç dakika mesafede, aynı semtte oturan Ertuğrul Düzdağ Bey'le birlikte son defa ziyaretine gitmiş, konuşmuş, eski günleri yâd etmiştik.

Bu ziyaret sırasında zayi olmamaları için gerek çok kıymetli olan levhaları, yazma eserleri ve yine epeyce olan eski harfli matbu eserleri üzerine de konuşmuştuk.

Levhaların Hattat Uğur Derman'ın başında bulunduğu hat müzesine veya Süleymaniye Kütüphanesi'ne, yazma eserlerin yine aynı kütüphaneye, matbu kitapların da İlâhiyat Fakültesi kütüphanesine emanet olunmasının münasip olacağını söylemiştik. Bilmem ne oldu?

BEKİR HÂKİ HOCA EFENDİ

1955'de Türkiye'ye gittiğimde, Ahmed Akosman Bey dostumuzun evinde yaptığı gece toplantılarına katılırdım. Bu toplantılara Sebilci de katılır, ilâhiler okurdu.

Sebilci diye anılan zat, senelerce dergâhlarda ilâhi ve naat okuyan, bir ilâhî-hân idi. Kendine has bir tarzı vardı. Dergâh ilâhileri, zikir ilâhileri okurdu.

Fakirin: Bülbüller sazda, güller niyazda, herkes namazda, Hakk'ı zikreyler... diye başlayan ilâhimi de bestelemişti.

Kürsüde Derya Gibi

Ahmed Akosman Bey'in toplantılarına Bekir Hâki Efendi de katılırdı. Ancak pek konuşmadığı için ilmi belli olmazdı.

Bekir Hâki Hoca Efendi, ikindi namazlarından sonra Lâleli Camiinde tefsir okuturdu. Ahmed Akosman Bey'le birlikte, onun tefsir derslerine birkaç kere gittik. Hususi sohbette ilmini izhar etmeyen Hoca Efendi, maşaallah bu derslerinde, kürsünün başına geçince, dalgalı bir derya oluyordu.

Hoca, derse gelmeden, en aşağı beş altı Arapça tefsire bakıp çalışmış olarak hazırlıklı geliyordu.

"Bu ayeti-i kerimdeki şu manaya, filân müfessir şöyle söyler, filân tefsirde şöyle vârid olur, falan tefsirde böyle vârid olur." diye ezberinden nakiller yapıyordu.

Kitap Siparişleri

Bekir Hâki Efendi ile olan aşinalığımızın bir de kitap merakı vechesi vardır. Her sene hacca gelenlerle, Ahmed Akosman Bey'le olsun, cemaatinden hacca veya umreye gelenlerle olsun, onların vasıtası ile fakirden kitap ister idi. Eğer istediği kitap Medine-i Münevvere'de yoksa, Mekke'den, Cidde'den, Riyad'dan temin ederdik.

Hatta Hindistan ve Pakistan'da basılmış da Hicaz'da nüshası kalmamış kitaplar varsa, oralardan da getirtirdik. Hiç unutmam, Hoca,

"Bazı kitapları istediler, verdim. Fakat maalesef bazı arkadaşlar, aldıkları kitabı geri getirmeyi unutuyorlar. Onun için bana şunları temin etmelisin." diyerek, İmam Muhammed'in "Kitâbu'l-Âsâr", sonra Tahâvî'nin "Meâni'l-Âsâr" ve "Şerhu Meâni'l-Âsâr" kitaplarını talep etmişti. Bunları temin etmiştik.

Sonraki görüşmemizde:

"Sen kitap meraklılarına kitap temin etmekle, büyük bir sevap kazanıyorsun hazret." demişti... Bunun üzerine bir sohbet açılmış ve ben de şunları söylemiştim:

"Efendim, kütüphaneci âlim olamıyor. Gelenlere kitap vermekle, isteyenlere kitap temin etmekle ömrü geçiyor... Yalnız fakirin şu kazancım oluyor: Türkiye'de kitap meraklısı Hoca Efendilere yardım imkânı buluyorum."

Kitabın Adını Ver, O Bulur

Hacca gelenler, Türkiye'den ayrılmadan, müftü, vaiz, hoca olan tanıdıklarını ziyaret edip, "Hocam ben hacca gidiyorum, bir emrin var mı?" diye sorduklarında, onlar, "Bana şu kitabı getirirsen çok memnun olurum." deyince, hacılar,

"Hocam ben kitaptan anlamam; başka bir dileğin varsa getireyim." diye özür beyan ettiklerinde, hoca efendiler,

"Hacım sen merak etme, Harem-i Şerif'de Mahmudiye yahud Arif Hikmet kütüphanesinde falan kimse var, ona kitabın adını ver, o bulur." diyerek, hacıyı bana gönderiyorlar.

Hacılar bana geldiklerinde şöyle söylenirler:

"Bizim hocanın evine vedâa gittiydim. Şu kitabı istedi. Mübareğin bir dolap dolusu kitabı var. Sanki onların hepsini ezberledi de başkasını istiyor. Ne kitaba doymaz adammış bu hocalar yahu! Kendisine: Ben kitap almayı bilmem, nerede satılır onu da bilmem, ben ümmî, câhil bir adamım, dediğimde, sizi tarif etti: Filân yerde falan kimse vardır, ona gidersen, o sana alıverir, dedi. Onun için size geldim... Koskoca bir dolap kitabı var, sanki onları ezberlemiş de, bunu da alıp ezberleyecek..."

İki Obur

Onlar böyle söylenince, kendilerine şunları söylerim:

"Hacı Bey, Peygamber Efendimiz'in bu hususta da görüşleri vardır. Efendimiz'in o hadis-i şeriflerini size söyleyeyim. Ondan sonra da kitabı alalım."

Hacı Bey,

"Buyurun, söyleyin" deyince, devam ederim.

"Sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz buyururlar ki: *Menhumâni lâ yeşbe'âni;* iki obur vardır, bunlar doyma bilmezler...

"*Men humâ;* kimlerdir bu iki obur, ya Resulallah?" diye sorulunca, Nebiyy-i Zîşan Efendimiz şu cevabı veriyorlar:

"*Tâlibu ilmin ve tâlibu mâlin...* Hoca kitaba doymaz, zengin mala doymaz..."

"İşte Hacı Bey, nasıl ki siz Allah'tan tarlanızın, malınızın, servetinizin artmasını dilersiniz; hoca da ilminin, kitabının artmasını diler. Efendimiz de işte bunu haber veriyorlar." deyince, hacı bey coşar,

"Öyleyse, madem ki Peygamber Efendimiz öyle diyor, hocaya bu kitabı alalım." der.

Keşke Daha Alaydın

Hocanın istediği kitaptan, mizacının, meşrebinin ve merakının hangi vadide olduğu anlaşılır. Aynı mevzuda bir kitap yerine beş altı, daha fazla kitap alırız; paket ederiz. Hacı Bey kitap almaya gelir, bakar ki bir kitap yerine koskoca bir paket...

"Hocam, onun istediği bir kitaptı..."

"Hacım, Allah'tan dilerim ki, yarın inşaallah Cenab-ı Hakk'ın huzuruna varınca, amellerin teraziye konulduğu zaman, Cenab-ı Hak tarafından bir nida gelsin: Meleklerim, bu hacı kulumun bir dosyası olacaktı. Bir kitap aşığı hocaya kitap almıştı, o dosyayı getirin... O dosyayı getirecekler, mizanınıza koyacaklar. O zaman inşaallah mizanınız dağlar konmuş gibi üzerine ağacak. Bu dosyanız, Allah'ın rızasına, Peygamber-i Zîşan'ın şefaatine sebep olacak..."

Ben böyle deyince hacı beyler sevinir:

"Hocam varol, Allah razı olsun, çok iyi ettin, keşke biraz daha alsaydın, onu da götürebilirdik." derlerdi.

LÂDİKLİ AHMED AĞA

Lâdikli Ahmed Ağa, Konya'da meşhurdur. Gayb erenlerinden bir zattır. Cenab-ı Hak kendisine Hızır aleyhisselâmla görüşüp konuşabilme nimetini ihsan etmiştir.

Gıyaben Selâmlaşırdık

Ben kendisini ancak 1955'de Türkiye'ye yeniden ilk defa gelebildiğim zaman şahsen görüp tanıyabildim. Fakat daha önceki yıllarda da, Ahmed Ağa, Konya'dan Medine-i Münevvere'ye gelip gidenlerle, fakire selâmlar gönderirdi. Karşılıklı gıyaben selâmlaşırdık.

Selâmını emanet ettiği kimselere şöyle dermiş:

"Ali Ulvi Efendi'ye, Hâfız Makinacı Tahir Efendi'ye selâm söyleyin. Onlar oraya çok lâzım kimseler. Müslümanların işine hizmetine koşuyorlar. Bunlar cemiyet adamlarıdır. Cemiyetin hizmetine koşarlar. Vazifeleri kendilerine hastır..."

Böyle kendisiyle selâm gönderdiği kimseler, merak edip bana,

"Yahu sen Ahmed Ağa'yı gördün mü?" diye sorarlardı. Halbuki hiç görüşmemiştik.

Ahmed Ağa'yı 1955'de ziyaret ettim. Hanımın bir mide rahatsızlığı vardı. 1950'de başlamıştı. Devam ediyordu. Çaresi bulunamamıştı. İstanbul'a vardığımızda kayınbiraderim Hasan Sandıkçı Bey ile birlikte, Şişli civarında muayenehanesi bulunan meşhur mide mütehassısı Ahmed Rasim'e gitmiştik. O günün parasıyla elli lira muayene ücreti aldı ki, büyük paraydı. Muaye-

neden sonra, kendisinin perhiz için matbu kâğıtları varmış, onları verdi. İşte patates haşlaması, yumurta haşlaması filân diye...

Konya'ya geldik, bir ay geçti, kadıncağız perhiz ediyor, ilaçları alıyor ama, rahatsızlık devam ediyordu. Doktor Ali Kemal Belviranlı Bey de bakıyordu, fakat hastalık geçmiyordu. Ali Kemal Bey:

"Doktor Ahmed Rasim, bizim hocamız sayılır. Onun tavsiyeleri de fayda etmedi. Acaba işin aslı nedir? Ağabey gel seninle bir de Lâdikli Ahmed Ağa'ya gidelim. Hem kendisini görürsün. Dua isteriz. Hem de Hızır aleyhisselâma sorsun bakalım, bu hakikaten mide midir, başka şey midir? Geçmeyen bir hastalık mıdır? Allah muhafaza etsin, kanser manser bir şey midir?"

Hızır'la İlk Tanışma

Ben Lâdikli'nin Hızır'la konuştuğunu, öyle bir tecelliye mazhar olduğunu işitmiştim.

Kendisi, o işin nasıl başladığını şöyle anlatırdı:

"Ben arkadaş câhilim. Azizim kardeşim ben câhilim, ümmî bir insanım. Askerde, Çanakkale savaşında bulundum. Bir sırtta yaralandım. Tedavi ettiler. Çok zayıf düşmüştüm. Memleketime gideyim diye tebdîl-i hava için izin verdiler. Fakat ben Çanakkale'den Lâdik'e nasıl giderim? diye düşünüp, dertli dertli oturuyordum.

Bir zat geldi. Bana sordu:

"Nereye gitmek istiyorsun?"

"Tebdil-i hava verdiler. Fakat çok kan kaybetmişim. Hiç hâlim yok. Nasıl gideceğime şaşıyorum. Annem var. Annemi çok özledim. O da beni bekler..." diye hâlimi anlattım.

Vakit gece vaktiydi. O zatın yanında bir at vardı. Bana "Bin ata!" dedi. Bindirdi... Köye geldik.

"Bildin mi köyünü?" diye sordu.

"Evet bildim, burası bizim Lâdik." dedim.

"İşte evin orda, evini bul." diye beni bıraktı.

İşte o zamandan beri, öyle bir hâli Allah'ım bana verdi. Yoksa ben câhilim, ümmîyim, ilmim yok.

Ahmed Ağa'nın böyle çok mütevazı bir hâli vardı. Başı sıkıldığı, bir müşkili olduğu zaman Hızır'a müracaat edebiliyormuş. Bu kendisine, Cenab-ı Hakk'ın ilm-i ledünden verdiği bir hâl olacak... Konya'da çok meşhurdur. Konyalılar çok hâllerini bilirler...

Bir Köylü Amca

O günlerde Konya'da fazla otomobil yok. Doktor Ali Kemal ve Nuri Beylerde filân motosiklet var da araba yok... İsmail Topatan isminde, atölyesi olan, makine mühendisi bir kardeşimizin seyyaresi, otomobili var. Ali Kemal Bey dedi ki:

"Yenge, sen, ben, İsmail Bey, Lâdik'e Ahmed Ağa'ya bir gidelim, şu hastalığı bir soralım..."

Lâdik, Konya'ya elli kilometre kadar. Kadınhanı'na yakın. İsmail Bey, Allah razı olsun, arabasını tahsis etti, beraber gittik.

Vardık, Ahmed Ağa'yı bulduk, oturuyor. Bir köylü amca. Ziyaretçileri varmış. Ali Kemal Bey:

"Ahmed Ağa, size Hacı Veyiszade Hocamın yeğeni Ali Ulvi ağabeyi getirdim." deyince, Ahmed Ağa:

"Yahu Ali Ulvi Efendi'yi bilirim, Medine'nin güllerindendir." diye bizi karşıladı, iltifat etti. Kahve getirdiler, içtik. Akşam yemeğine alıkoymak isteyince, Ali Kemal Bey:

"Bu akşam davetliyiz, yemek yaptılar, beklerler. Biz bir ricaya geldik." dedi.

"Hayırdır inşaallah?"

"Yengemiz rahatsız, hastalık epeydir devam ediyor. Endişeyi mucip midir, korkulacak bir hastalık mıdır? Yoksa bildiğimiz gastrit filân mıdır? Ağabeyimiz bu hususta çok rahatsız. Bir istiharede bulunsanız... Amcalarının da selâmı var."

Yarın Sabah Dokuzda

Ahmed Ağa, amcamı çok sever ve sayarmış. Onun adını, selâmını duyunca, heyecanlandı:

"Hocamın da selâmı var mı? Hocamın selâmına selâmlar. Hocamın ellerinden öpeceksin. Vay hocam, vay benim aslan hocam vay!" dedi.

Hâlimizi böylece arz ettikten sonra, Konya'ya döneceğimiz sırada, Ahmed Ağa, kemal-i sükûnetle en tabiî bir şeyi söyler gibi:

"Kardeşim, inşaallah ben görüşürüm. Yarın sabah saat dokuzda, Ali Kemal Bey'in muayenehanesine haberi bırakırım." dedi.

Konya elli kilometrelik yol, sabah dokuzda Ahmed Ağa nasıl, neyle gelecek?

O sırada Köprübaşı'nda dayımın evinde kalıyorduk. Ben sabah saat on sularında Ali Kemal Bey'e geldim. Doktor:

"Ahmed Ağa, vaadettiği gibi saat dokuzda geldi: Merak edilecek bir şey yok, ne cinle alâkası var, ne de kanser bilmem ne... Alelâde bir mide rahatsızlığıdır. Merak etmesinler, zamanla geçecek. Bu hastalık kızıma bir çile, bir imtihandır, korkmasınlar, dedi. Selâm söyledi... Ben gidiyorum, hocamı göreceğim, öğleyi arkasında kılıp, elini öpüp, Lâdik'e döneceğim, dedi gitti..." diye haberi verdi.

İmam-Hatip'li Torun

Ahmed Ağa'nın bir hâlini de ben gözümle gördüm:

1970 yılı idi. Medine-i Münevvere'ye gelmişti. Fakiri çağırmış. Kaldıkları eve gittim. Dedi ki:

"Ali Ulvi Efendi kardeşim, ben hoca olamadım, câhil kaldım. Fakat inşaallah âlim olmasını dilediğim bir torunum yetişiyor. Oğlumun oğlu. İmam Hatip'te okuyor. Bana, dede bana şu kitabı getireceksin, dedi. Oğlum ben bilmem, fakat Ali Ulvi Efendi'ye söylerim o alır, dedim. İşte kitabın adı..."

Kâğıda baktım. Hidâye Şerhi Fethu'l-Kadîr. Sekiz ciltlik fıkıh kitabı. Çocuk o yaşta belki o kitabı okuyamaz, fakat ilim âşıkı. Adını duymuş, dedem getirir, demiş... Ahmed Ağa'yı tebrik ettim:

"Ahmed Ağa, ben seni tebrik ederim."

"Hayırdır inşaallah?"

"Yahu, Hidâye Şerhi Fethu'l-Kadîr'i anlayacak bir torunun var da, başka ne istersin!"

Ağlamaya başladı:

"Bütün ümmet-i Muhammed'in torunları böyle olsun." dedi; "Dualarımız kabul oldu; hay Ali Ulvi Efendi, hay kardeşim! Bu İmam-Hatipler için amcanızın çektikleri neydi? Biz dua ettik, o koştu. Ev ev koştu, harman harman koştu. Kendisine: Hocam bu dilencilikten ne zaman kurtulacaksınız, diyen densizler bile çıktı. Hocam bütün bunları sineye çekti... Amcanızın yeri dolmaz, Ali Ulvi Efendi... Benim böyle bir torunum olduğu için tebrik ettiğin gibi, ben de seni öyle bir dedenin, amcanın, babanın oğlu olduğun için tebrik ederim..."

Rical-i Gayb

Ahmed Ağa ile işte bu görüşmeden sonra kendisini sabah kahvaltısına davet etmiştim. Geldi. Kahvaltı ettik. Bazı Konyalılar da vardı. Kahvaltıdan sonra, ben bir abdest tazeleyeyim, dedi; abdest aldı:

"Harem-i Şerif'te bazı Pakistanlılara sözüm var, onlarla görüşeceğim. Bana Harem-i Şerif'i gösteriver, kendim giderim." dedi.

Evden çıktık. Eski Dârüleytam vardı, onun yanına geldik. Harem-i Şerif göründü; aramızda elli metre var.

"İşte geldik Ahmed Ağa." dedim.

"Allah razı olsun." dedi.

Ahmed Ağa Harem-i Şerif'e doğru yürüdü, kalabalığa girdi kayboldu. Dikkatle baktım, baktım göremedim.

"Rical-i Gayb'dan birini gördün mü?" deseler;

"Gördüm." desem; yalancı olmam.

Ahmed Ağa, Türkçeden başka dil bilmez. Pakistanlılarla nasıl görüşecek?

Demek kimlerle görüşeceğini, bizim görmemiz uygun değilmiş ki, kayboldu gitti.

İlimsiz Olmaz

Ahmed Ağa'nın çok hoş, çok mütevazı bir hâli vardı. Bu hâli insanlara kendisini sevdirirdi. Durmadan:

"Kardeşim, ben câhilim, ben ümmîyim" der, kendisinde bir varlık görmez; "Bu, Allah'ın bana verdiği bir in'am, bir ihsandır. Benim peşimden gidilmez. Ben bir cemaatin önüne düşüp imam olamam." diye konuşurdu.

Amcama, ilmi ve hizmetleri dolayısıyla çok hürmet gösterir:

"Bizler oturduğumuz yerden dua ettik; amcanız koştu. Çok emeği var. Fedakârdır. İman kalesini o müdafaa etti. Küfür kalesini o fethetti. Fethedecek cihad ordusunu o hazırladı." der, çok teveccüh gösterirdi.

Medine-i Münevvere'deki görüşmemizde, torununun istediği kitabı aldı. Büyük de bir para verdi. Ahmed Ağa'daki bu ilim aşkını görünce, ona olan hürmetim daha da arttı.

Kendisi ehlullahtan arif bir zât idi.

"Bu iş ilimle, *kâle yekûlü* ile olmaz! Bu iş hâl işidir, ilim değil!" de diyebilirdi. Ama öyle demedi. Ben:

"Ne mutlu ilim âşığı bir torunun var." deyince,

"Evet, Ali Ulvi Efendi, Rabbim dualarımı kabul etti. Şu neslimden bir âlim yetişse, derdim. Bu memleket ilimle kurtulacak yavrum, ilimle kurtulacak. Âlimsiz olmaz, ilimsiz olmaz..." diye cevap vermişti... Allah rahmet eylesin.

SEYYİD EBUL HASEN NEDVÎ

Fakirin yazı ve fikir hayatı üzerinde kuvvetli tesiri bulunan şahıslardan, şahsiyetlerden birisi de, âlim, edip ve mütefekkir, merhum Ebul Hasen Nedvî'dir.

İlk Görüşme

Kendisi ilk defa talebeleriyle birlikte 1947 yılında hacca gelmişlerdi. Üç ay kadar Medine-i Münevvere'de kaldılar. Saatçi Osman Efendi'yle birlikte ziyaretlerine giderdik. Kendisi de Hoca Efendi'nin devlethanelerine gelirlerdi.

Ebul Hasen Nedvî, "Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti?" adlı eserini o günlerde yazıp bitirmiş; ancak kitap henüz basılmamıştı.

Bendeniz bu kitabın birçok yerlerini el yazımla kendim için istinsah etmiştim. Çünkü düşünen insandı. Bu eserinde, evvelâ İslâm'ın insanlığa kazandırdığı kıymet ve meziyetleri anlatıyor; bu meziyetlerden mahrum kalacak olan Müslüman dünyasının ve bütün insanlık âleminin geleceğinin nasıl kararacağını gösteriyordu. O hâle düşünce: "İnsan insanlığından sıyrılır, çünkü insanı insan eden değerler, İlâhî ölçülere, bağlı olan kıymetlerdir." tezini müdafaa ediyor idi.

Gönülden Gelen Ses

1947'deki bu ilk haccında Ebul Hasen, Medine-i Münevvere'den Mekke-i Mükerreme'ye bizden evvel gitmişti. Biz de Os-

man Efendi'yle Mekke'ye gidince kendisini aradık, tayin ettiği yerde bulduk.

Akşamla yatsı arasında yalnız başına evvabin kılıyordu. Hafif de sesli okuyordu. Arkasına oturduk... Kur'an-ı Kerim okuyor. Namazda öyle bir vecd içinde idi ki, Osman Efendi şöyle dedi:

"Hazret, hani ben derste senelerden beri: Namazı huşu ile kılan kimseler kurtulmuştur. Kurtulan mü'minler, huşu ile, Allah'ın huzurunda olduğunun farkında olarak namaz kılanlardır, şeklinde konuşurum ya, işte o anlattığım namaz budur... Allah namazlarımızı böyle eylesin."

Namazı bittikten sonra görüştük. Hoca Efendi, Ebul Hasen'den ayrıldığımızda şunları söylemişti:

"İnanan insan, inandırıcı oluyor. Gönülden gelen hitabet, nasihat tesirli oluyor. Yanan bir gönülden gelen ses, aksettiği gönülleri de yakıyor. Bu zatı niçin sevdim, diye düşünürdüm. Sevmekte haklıymışız. Bahtiyarız ki böyle bir dost kazandık..."

Lisan Bilgisi

Şıh Ebul Hasen, aslen Hindlidir. Fakat Hazret-i Hasan neslinden, yani seyyidlerdendir. Ehl-i Beyt'tendir. O tarafıyla da değerlidir. Sözlerinde yazılarında manevi bir tesir, bir cazibe vardır. Ahlâkı ve fazileti ile yıllardan beri hasretini çektiğimiz mücahidlerdendir.

Arapça'da bir Arap edibi kadar kuvvetlidir. Rahat konuşur, rahat yazar. İrticalî konuşur. Gönül üslûbuyla yazar.

1947'deki gelişinde, yine hacca gelen Hindli bir âlimle görüştürmüştü. O zat daha da rahat ve güzel konuşuyordu. Ebul Hasen, o âlimi şöyle tanıtmıştı:

"Bu zat, aslen Yemenlidir. Yemen'den Hindistan'a gelen bir muhacir ailenin çocuğudur. Annesi babası evde Arapça konuşurlar... Nedvetü'l-Ulemâ'da okudu. Birlikte okuduk. Küçüklüğümüzden

beri bana şu telkinde bulunurdu: Yâ Ebel Hasen, Urdu lisanı ana dilindir. İnsan ana dilini unutmaz. Seninle biz Arapça konuşalım, derdi. Böylece beni Arapça konuşmaya alıştırdığı gibi yazmaya da alıştırdı. Kendisinden hususi dersler de aldım. Bu sebeple Arapçam benim ikinci kültür lisânımdır..."

Kendisinin tabiî ana dili Urdu lisanı idi. Arapçadan sonra Farsça da bilirdi. Dışarıdan bakılınca, kılık kıyafetinden bir şeyh, bir derviş görünen Ebul Hasen'in müthiş bir İngilizcesi vardı.

Ebul Hasen 1947'de hacca geldiğinde meşhur ediplerle, âlimlerle tanışmıştı. Sonra kitabı da basıldı yayıldı. İyice şöhret buldu. 1949'daki gelişinde birçok okullarda konferanslar verdi.

İkbal'in Sözleri

Birgün Mekke'deyim, ihramlıyım. Baktım Cidde radyosundan bir konuşması yayınlanıyor. İkbal hakkında Arapça konuşuyor, arada Farsça Urduca şiirlerinden okuyor. Şöyle diyordu:

İkbal, İslâmiyet'in aşkıyla yanan bir Mecnun'dur. İslâm onun Leylâ'sıdır. İkbal'in ömrü tahsille geçmiştir. Şu doktorayı, bu doktorayı almış, birçok ilmî payeleri ihraz etmiş... Bu yüksek tahsiliyle, ilim ve irfanıyla birlikte İkbal, Peygamber Efendimiz'e o kadar aşık ki, Resul-i Ekrem Efendimiz'e şöyle hitap eder:

"Ya Resulallah! Senin gelip geçtiğin yolların tozunu, gözlerime sürme diye çektim. O mübarek yolların tozuyla sürmelenen gözlerimi Batı dünyasının yaldızlı dalaleti, gafleti boyayamadı, kamaştıramadı. Batının ilmini aldım, tekniğini aldım, fakat ruhunu almadım. Çünkü ruhu yoktu... Ruh, mana, aşk, vecd, senin yolunda senin dinindedir. Ne bahtiyardır o gönül ki, sana bir aşkla bağlıdır. O aşkla yanar ve o aşkla yaşar."

Ebul Hasen konuşmasında okuduğu Acemce, Urduca şiirleri Arapça'ya tercüme edip manalarını açıklıyordu.

O günlerde, merhum Seyyid Kutup'un da bir beyitini görmüştüm, hayran olmuştum:

"Bir kimsenin kalbinde imanla azim birleşti mi; bu iki gücün ittihadı, hayattaki güç şeyleri, kolay kılar!"

O zaman azim, bir felsefe olarak ruhuma hâkim olmuştu. Bir çağlayan, bir yanardağ gibi; azim, azim, irade...

Ebul Hasen de radyoda bu heyecanla konuşuyordu. Bu heyecan ve tesirlerle, gönlümde yıllardan beri bulunan Akif hayranlığının üzerine, İkbal hayranlığı da eklendi.

İkbal'e Dair Eserleri

Ebul Hasen bu konferanstan sonra "İslâm Şairi Doktor İkbal" diye bir kitap yazdı. Küçük bir kitaptı. Fakire de:

"Bunu Türkçeye tercüme et." dedi. Ettim, Hilâl Yayınları tarafından 1956 yılında Ankara'da basıldı. Yayınevinin sahibi Salih Özcan, Ebul Hasen'e göndermiş... Kitaba, bazı şiirlerimle beraber, İkbal'e dair yazdığım şiiri de koymuştum... Salih Özcan, Ebul Hasen'e:

"Tercüme aslından daha kuvvetli oldu." diye mübalağalı bir medihte bulunmuş. Ebul Hasen, temiz insan,

"Yahu bu nasıl şey böyle?" deyince, Salih Özcan aynı şekilde,

"Sizin İkbaliniz varsa, bizim de Akif'imiz var. Bu da ikinci Akif'imiz" filân diye cevap vermiş.

1960'dan sonra Üstad Medine-i Münevvere'ye gelince, fakiri aratmış, ziyaretine gittim. Dedi ki:

"Yahu şair der ki: *Zebân-ı yâr-i men Türkî ve men Türkî ne mîdânem.* Sevgilimin dili Türkçedir; fakat ben Türkçe bilmiyorum... Yahu Salih Özcan beni Türkçe öğrenmeye zorluyor. Bana: Tercüme, eserden daha kıymetli olmuştur; orada sade İkbal'den bahsediliyordu; Ali Ulvi kendi şiirlerinden de kattı; Akif Bey'den de kattı, çok kıymetli oldu... filân dedi..."

Sonra İkbal hakkında bir kitap daha yazdığını söyledi. "Revâyi'i İkbâl" yani "İkbâl'in Şâheserleri" adını verdiği bu ki-

tabında İkbal'in yalnız şiirlerinden bahsediyor, şiirlerini kıymetlendirip değerlendiriyordu. İlk kitabında ağırlığı daha çok İkbal'in hayatı teşkil ediyordu. Bu ikincisinde sadece şiirleri ele alınıyordu.

Üstad bu ikinci eserini de Türkçeye çevirmemi istedi. Bu arada yine kendisinin "Müslümanların Gerilemesi..." kitabının bir bölümünü "Zulmeti Yıkan Nur" diye tercüme etmiştim. Bu da Hilâl Yayınları arasında çıkmıştı.

Ebul Hasen "Revâyi""den birkaç tane yollamış ve tercümesi için birkaç kere de haber göndermişti.

Elimin Rahatsızlığı

Fakat o günlerde benim elime bir rahatsızlık ârız olmuştu. Yazı yazamaz hâle gelmiştim. Ebul Hasen'in bu kitabı çıkmadan önce Mısır'ın büyük edibi Abbas Mahmud el-Akkâd'ın "20. Asır Mütefekkirlerinin İnançları" adlı eserini tercüme etmiştim. Zor bir kitaptı... Bu çalışma sırasında elime bir uyuşma gelmişti. O zamandan beri kalem tutamıyordum. Bu yüzden Ebul Hasen'in kitabını da çevirip yazamadım.

Abbas Mahmud el-Akkâd'dan yaptığım tercümeyi, basılması için Doktor Ali Kemal Bey'e vermiştim. O da, Marifet Yayınevi'nin sahibi olan kardeşi Ziya Bey'e bastırması için vermiş. Ziya Bey de, neden bilmem, Şevket Eygi Bey'e okuması için vermiş. Onda kaldı. Biraz kalabalık olan kütüphanesine karışıp kayboldu, yazık oldu. Bilmem birgün bulunur mu?

Elimin rahatsızlığını daha sonra Amerika ve Avrupa dâhil birçok yerde doktorlara gösterdim, sebebini bulamadılar. En nihayet Pakistanlı seksen yaşında bir doktor dedi ki:

"Buna kâtip hastalığı derler, yazı yazanların başına gelir. Ancak yirmi milyonda bir görülür. Beyinde, sinirde âraz göstermez, ancak yazarken kalemi tutamazsınız..."

Hakikaten öyle oldu. Maalesef o zamandan beri kendim yazamam. Ancak kalemi yüzük parmağının üzerine sıkıştırarak az bir şey karalayabiliyorum. Aynı sebeple, bu hatıratımın ortaya çıkması da Ertuğrul Düzdağ Bey'in, önce Medine-i Münevvere'ye kadar gelerek, fakirle, iki ay devam eden mülâkatlar yapması ve sonra bu kayıtlar üzerinde yıllar süren çalışmalarla anlattıklarımı sıraya koyup, tanzim ederek kaleme alması ile mümkün oluyor. Kendisinin himmetine, gayretine müteşekkir ve feyzine duacıyım.

Hüseyin Avni Beyi

O zamanda beri, yazılarımı söyleyerek yazdırıyorum. Hatta Zaman gazetesinde "Nurlu Belde Medine'den" başlığı ile haftada bir çıkıp, sonra yine Ertuğrul Bey kardeşimiz tarafından hazırlanarak "Gecelerin Gündüzü" diye kitap olarak basılan makalelerimi, ben söyledim, Hüseyin Avni Güngören Bey yazdı.

Kendisi, Fethullah Hocaefendi'nin talebelerinden olup, Türk çocuklarına, imanlı eğitim hizmeti vermek için, uzun zamandır, Medine-i Münevvere'de bulunmaktadır. Hac ve Umre mevsimlerinde gelen dostlarımızı çağırıp ikramlarda bulunur. Fakiri de davet ederek, kardeşlerimizle güzel güzel sohbetlere vesile olur.

Himmeti, gayreti meşkûr olsun.

Yeni Bir Diriliş Lâzım

Ben tercüme edemeyince, Konyalı bir arkadaş "Revâyi'i İkbâl"i "İkbâl'in Mesajı" adıyla çevirmiş ve basılmış. Üstad'a da birkaç nüsha gönderilmiş. O sene Medine-i Münevvere'ye geldiğinde bana,

"Yahu beni gücendirdin." dedi.

"Estağfirullah efendim. Tercüme edenler imanlı ihlâslı temiz arkadaşlar."

"Ben bir kelime Türkçe bilmem, yalnız mesaj demişler. Nereden bulmuşlar bu mesajı?"

"Efendim tebliğ manasında..."

"Yahu şiirde tebliğ mi var, telkin mi var? İkbal gibi büyüklerin şiirinde ilim var, sanat var, tebliğ var, telkin var, tatmin var. Vicdanınıza ruhunuza hitap eder, bunlar İlahi şiirler. Ruhunuzu, aklınızı, vicdanınızı, hissinizi, hayalinizi tatmin eder. Bunları sadece, tebliğ manasına mesaj ifade edebilir mi? Sen olsaydın nasıl çevirirdin?"

"İkbâl'in Şaheserleri!"

"Evet ya tabiî! Ah azizim ah!" dedi.

Ebul Hasen bu kitabında, İkbal'in şiirlerini ele alıyor, bu şiir şöyle, şu şiir böyle diye İkbal'in şiirlerinin özünü beyan ediyordu.

"İkbal şiirlerinde, bir Allah ve Resulullah âşıkı olarak: Müslümanlar ölüdür; İslâm için yeni bir dirilişe, canlanışa, şahlanışa ihtiyaç vardır, diyor. İkbal şiirlerinde bunu terennüm etmiştir." diye yazıyordu.

İkbal İçin Şiir

Ebul Hasen'in İkbal'e dair ilk eserini tercüme ettiğim günlerde "Şair İkbal" başlıklı bir de şiir yazmıştım. Bu şiir "İslâmın Nuru" dergisinde çıkmıştı.

Pakistanlı bir doktor arkadaş bu şiiri duymuş,

"Sen İkbal'e dair bir şiir yazmışsın, o şiir nasıldır?" diye sordu. Bir Arap kardeşimize ben şiiri Arapça olarak anlattım o da İngilizce olarak Pakistanlı doktora tercüme etti. Doktorun bilhassa şu beyit çok hoşuna gitmişti:

Duâ hâlinde her bir mısraın dillerdedir destan
Karanlıklar içinden nûr olup fışkırdı Pâkistan

Meşhur şair Ömer Bahâüddîn el-Emîrî de bir sohbette şair İkbal için yazdığım o manzumeyi Arapça beyit beyit tercüme et-

miş ve meclisteki kardeşlerimize anlatmıştı. Kendisi iyi Türkçe biliyordu.

Ebul Hasen'in Sitemi

Ebul Hasen, İkbal'e dair ikinci eserini benim tercüme edemeyişim üzerine konuşurken, sitem ederek şunları söylemişti:

"Benim bu kitabımı niçin sen tercüme etmedin? Bu kitapta benim İkbal'e olan aşkım var. İkbal'e olan aşk, bütün ehl-i imanın aşkıdır. İkbal'in terennüm ettiği Müslümanların derdidir. İkbal, Müslümanları temsil eden, onların hâline ağlayan bir gözdür..."

Kendisine mazeret beyan ederek,

"Efendim, elim yazı yazamıyor; imza bile atamıyorum." deyince,

"Yahu aynı hastalık benim de gözüme geldi. Gözüm zayıfladı. Ameliyat oldum. Fakat fazla okumaya, doktorlar müsaade etmiyorlar. Talebelerime okutuyorum. Sonra da söylüyorum, onlar yazıyorlar." diye kendi rahatsızlığını anlattı. Bunun üzerine:

"Efendim, zâtıâlîniz, hem edipsiniz, hem hatipsiniz. Edipsiniz eliniz varken yazarsınız; hatipsiniz diliniz varken konuşursunuz. Benim yalnız elim vardı, o da gitti. Dilim yok. Sizin gibi fasih değilim." dedim. Bana,

"Buna edebiyatta hüsn-i tahallus derler. Şairler kaçamağı bilirler. Eh ne diyelim, Rabbim şifalar ihsan buyursun da, hayırlı nice eserlerin telif ve tercümesine muvaffak ol." cevabını vererek, dua etti.

Delhi'de Beni Kim Dinler

Şıh Ebul Hasen 1949'da hacca geldiğinde, talebelerinden Abdurreşid isminde bir genci, Hindûları İslâm'a davet etmek, dava için çalışmak üzere Delhi'ye gönderiyordu. Veda gecesi çocuk ağladı.

Abdurreşid, sevdiğim bir arkadaşımdı, ben de o gece veda için orada bulunuyordum.

Şıh Ebul Hasen sordu:

"Niçin ağlıyorsun, ayrılıyorum diye mi ağlıyorsun?"

"Efendim, ayrılıyorum diye ağlıyorum. Sizi hem hocam, hem babam, hem ruhumun enîsi diye biliyorum. Sizinle çalışmak, bana çok rahatlık veriyor... Asıl şunun için ağlıyorum ki, koskoca Delhi'de beni kim dinler? Benden daha muktedir kimseler var. İngilizceleri benden daha kuvvetli, kültürleri daha fazla..."

Hazret-i Ali Gibi

Abdurreşid böyle deyince, Ebul Hasen şunları söyledi:

Kardeş, günlerden beri tereddüt içindeyim. Kimi göndersem, diyorum. Karşıma sen çıkıyorsun. Kimi göndersem, diyorum; gönlüme sen doğuyorsun. Bunda bir hayır var... "Beni kim dinler, koskoca Delhi'de" diyorsun... Hayat ve kâinattaki her hadiseyi mukaddes ölçüler çerçevesi içinde değerlendiren sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, seyyidina Ali'yi bir kabileye hatip olarak, mübelliğ olarak, davayı anlatsın, onları İslâm'a davet etsin diye göndermek istemişlerdi.

Hazret-i Ali de aynen senin yaptığın gibi,

"Ya Resulallah, ben yapayalnız bir insanım. Biz sizin kanadınızın altında yaşamaya alıştık. Her işi siz görüyorsunuz. Orada benim sözümü kim dinler, ben ne yaparım?" demişti.

Her yaraya merhem bulan, insanlığın tek peygamberi sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, şöyle buyurdular:

"Yâ Ali, bir kimsenin hidâyetine sebep olman, bir ferdin Allah'a dönmesine, hakkı bulmasına, İslâm'a gelmesine sebep olman, senin dünya servetini kazanmandan, onu Allah yolunda harcamandan daha hayırlıdır."

Bunun üzerine Hazret-i Ali sormuş:

"Ya Resulallah, bir ferd de mi?"

“Evet bir ferde de...”

Bir İstedi, Bin Verdi

Peygamber Efendimiz böyle buyurunca, Hazret-i Ali o kabileye gitti. Çok geçmeden kabile efradı dediler ki:

“Mâdem İslâm bu kadar kolay ve makul bir dinmiş, biz hep birlikte gidip Hazret-i Peygamber’e imanımızı ilân etmek istiyoruz. Huzurunda kelime-i şehadet getirmek istiyoruz.”

Öylece de geldiler. Bunun üzerine peygamber-i zîşan efendimiz, Hazret-i Ali’ye:

“Gördün mü, ya Ali... Sen bire razı oldun; Allah sana bin verdi.” buyurdular.

Sen de oğlum öyle yapacaksın. Yalnız senden rica ediyorum:

Sohbet ettin, konuşmalar yaptın, vaazlarda bulundun; fakat kabul etmediler, red gördün, hüsn-i kabul görmedin... Onlara kızmayacaksın. Kendine kız; evine gel, guslet, iki rekât namaz kıl; tevbe et, de ki:

“Allah’ım! İslâm, kabul edilmeyecek, inanılmayacak bir dava değil. Fakat benim günahlarım mani oluyor... Ya Rabbi, günahlarımı affet, sözüme tesir ver, hâlime İslâm’ın cazibesini ihsan eyle ki, sade kâlimle değil hâlimle de beni bilsin ve tanısınlar...”

Yürüyen Menzil Alır

Bu genç, yani Abdurreşid üç sene sonra hacca geldi. Yanında Hindli ve Sih gençleri vardı. İslâm’ı kabul etmişlerdi. Abdurreşid arkadaşlarını tanıttı. Çoğu yüksek tahsilli ve varlıklı aile çocuklarıydı. Kendisine o günkü endişeli hâlini hatırlattım. Şöyle cevap verdi:

“Eğer o gün üstad, Peygamber Efendimiz’in Hazret-i Ali’yi irşad için göndermesi hâdisesini anlatmamış olsaydı, ben yine çok ağlayacaktım. İşi çok büyük görüyordum. Delhi dediğiniz

bir deniz ve derya, ben havuzda yüzmeyi beceremeyen insan, denize nasıl girer, diye korkmuştum. Fakat elhamdülillah, Mevlâ bana bu kabiliyetli kardeşlerimi kazandırdı..."

Sonraki yıl Şıh Ebul Hasen hacca geldiğinde, kendisine Abdurreşid'i hatırlatıp, muvaffakiyetini haber verince,

"Yürüyen menzil alır, oturan yolda kalır." manasındaki Arapça hikmeti söylemişti.

Pakistan Kurulurken

Şıh Ebul Hasen Nedvî'nin ilk olarak hacca geldiği 1947 yılında Pakistan devleti yeni kuruluyordu. Kuruluşu 1948'de ilân edilecekti. Bu hususta ileri gelen fikir ve devlet adamları ile âlimler iki ayrı görüşte idiler.

Bir kısmı, ne olursa olsun Hindistan'dan ayrılıp müstakil bir Müslüman devleti kurmak isterken, diğer kısmı bu hususta temkinli ve endişeli bulunuyorlardı. Ayrılan Pakistan'ın birbirinden 1700 kilometre uzakta iki ayrı parça olmasının yanında Hindistan'ın içinde dağınık kalan 100-120 milyon Müslüman'ın varlığı da ayrı bir mesele olarak onları düşündürüyordu.

1938 yılında vefat etmiş olan mütefekkir şair İkbal, istiklâl fikrinin ve ayrı devlet kurulması hareketinin manevi lideriydi. Mehmed Ali Cinnah ve arkadaşları bunun tahakkuku için çalışıyorlardı. Mevlana Ebul Kelâm Âzâd ve diğer bazı Müslüman büyükler ise ayrılığın neticelerinden endişe etmekte idiler. Şıh Ebul Hasen Nedvî de bu hususta bazı tereddütleri olduğunu açıklamıştı. Şöyle diyordu:

"Mahrem olarak söylemek zorundayım. Açıklasam gücenirler. Bir kere Pakistan'a bu istiklâli verecek olan İngiliz devletidir. İngiliz hayırlı bir iş yapmaz. Yaptığında muhakkak bir hıyanet, bir habaset, bir şeytanet bulunur. Şarkî ve Garbî Pakistan deniyor. Aralarında 1700 kilometrelik Hindistan toprağı var. Bunlar birbirine gidip gelemez. Hindistan'dan vize alacak. Karadan gi-

demez, havadan uçamaz, denizi bir aylık mesafedir, aşamaz. Yarın Hindistan'la bir harp çıksa, birbirine yardım edemez...

"Biz, Pakistan devleti kuruluyor diye seviniyoruz. Hindliler ise, Hindistan bölünüyor, diyorlar. Yarın Hindistan bu parçaları geri almak, yutmak isteyebilir. Aynı devlet içinde iken savaş olmaz, ama ayrı devlet olunca birgün savaş çıkacak...

"Bu işler heyecanla yapılacak şey değil. Geçen gün Saatçi Osman Efendi, zeki insan, dertli insan, bu meseleye dikkatimizi çekti. Halbuki devlet adamları bile işin bu tarafını düşünemiyorlar. Dostlarımız da heyecanlı, Pakistan devleti kurulsun, Müslümanlar şu necasetten kurtulsun diyorlar. Biliyorsunuz Şıh Abdülgafur Efendi de o fikirde."

İngiltere, Oyunbaz Kurt

Şıh Ebul Hasen'e,

"Efendim Hindistan'da kalan Müslümanların adedi ne kadardır?" diye sormuştum.

"100-120 milyon kadardır." demişti.

"Bunlar niçin çıkmıyorlar?" dediğimde ise şu cevabı vermişti:

"Çıkanların istikbali bile endişe vericidir, kalanları nasıl çıkaracağız? Nereye gitsinler? Sonra eskiden beri yaşanan yerler nasıl bırakılır? Delhi nasıl terk edilir? Yalnız toprak, ev değil, büyük müesseseler, vakıflar, medreseler, zaviyeler var.

"Ya Ali Ulvi, ben, İngiltere Pakistan'a istiklâl veriyor, diyemiyorum. İngiltere kurt, İngiltere oyunbaz, İngiltere Hindistan'ı parçalıyor, diyorum. Fakat kimseye derdimi anlatamıyorum. Bunları da gizli söylüyorum, çünkü dinî heyecan, gayret-i diniyye var...

"Evet Muhammed Ali Cinnah, ihlâslı, vatanperver, kültürlü insan, bundan şüphem yok. İkbal'i de en çok ben severim. İkbal şairdir, heyecanı var, Her şeyden evvel İkbal'in en büyük meziyeti, imanı var. İslâm'ın ilâhî bir din olduğuna, Kur'an'ın, in-

sanlığın kurtuluş anayasası olduğuna, Muhammed Mustafa'nın kıyamete kadar tek lider olduğuna imanı bizlere kazandırmıştır. Bizlere kazandırdığı bu imandır, bu aşktır. Fakat insandır. Müctehiddir, dâhidir, ama her şeyi bilir değildir. İkbal, Pakistan devleti kurulacaktır, demiştir. Bu bir temennidir. Fakat nasıl kuracağız, imkânları ne olacak, dostu düşmanı kim olacak, karşısına alacağı Hindistan o kadar nüfusuyla ne olacak? Benim endişem budur? Yoksa kim istemez bağımsızlığı?

"Hindistan'da kalan 120 milyon Müslüman da terk-i diyar ederek, evkafını, medreselerini bırakıp çadırlara çekilse, yarın Allah muhafaza buyursun, aç ve açık kalıp: Ey Hindistan, biz aç açık kaldık, mülteci olarak bizi kabul et, diyerek tekrar geri göç etmek zorunda kalırlarsa ne yaparız?

Heyecan Lâf Dinlemez

"Âlem-i İslâm'da atılacak adımlar, sadece heyecan mahsulü olmamalı, fikirli, idrakli, istişareli, temkinli kararlar neticesi olmalıdır. Mevlana Ebul Kelâm'a kim vatan haini diyebilir? Fakat adam çileler çekmiş, İngiltere'den ağzı yanmış, İngiltere'nin eliyle verilen istiklâlin sonunu ben iyi görmüyorum, diyor.

"Allah bizi Hindistan'ın darbesinden korusun. Çünkü küfür âlemi Hindistan'a her şeyiyle yardım eder. Müslüman Pakistan'a kimseler yardım etmez. Evet bugün bir milyara yakın bir Müslüman nüfus vardır. Ama kendisi muhtac-ı himmet bir dede, nerde kaldı gayriye himmet ede! Müslüman âlemin nüfusu var, nüfuzu yok! Bunların üzerinde durmamız lâzım... Ben bunları ancak dert ehline anlatabilirim." Bunları söylerken gözleri yaşaran Ebul Hasen şu önemli sözleri de söylemişti:

"Dindaşlarımız arasında heyecan o hâldedir ki, düşündüklerinizi ne kadar makul olsa da söyleyemezsiniz. Hemen aforoz edilirsiniz. Hatta size casus derler, satılmış derler. Mecusi bayrağından tevhid bayrağının ayrılmasını istemiyor, derler... Aziz

kardeşlerim, bizim bir derdimiz de, heyecanımızı, gayret-i diniyemizi, yerinde ve vaktinde kullanmayışımızdır. Aynen servetin israf edilmesi gibi, heyecanlarımız, gayret ve kuvvetlerimiz de yersiz sarfolunmakta heder edilmektedir...”

Saatçi Osman Efendi’nin, dikkat ve feraseti ile, kendisinin dikkatini soğukkanlı bir şekilde esas meselelere çekmesi Ebul Hasen’in takdirini uyandırmıştı.

Hakikaten Saatçi Osman Efendi, benim nazarımda, dünya çapında dâhilerden bir dâhidir. Fakat zamanını zeminini bulamadı, ortaya çıkmadı. Esasen şöhreti sevmezdi. Medine-i Münevvere’de tefsir ve İhya okutan, Türklere, Türkistanlılara vaaz eden bir hoca olarak geldi, geçti.

Said Şamil Bey’in Sözleri

Said Şamil Bey’in de bütün derdi İslâm âlemiydi. Devamlı,

“Çok zayıfız, çok perişanız. Gücümüz, kuvvetimiz az; üstelik tesanüdsüz, dağınık hâldeyiz. Teşkilâtçı değiliz. Sırrımız, yok! İstişare eden, edilen kurmayımız, yok! Herkes kendine çalışır. Her fert sanki kendi başına bir devlet! Her hâlimiz İslâm’ın ruhuna aykırı...” derdi.

Birgün İsrail başbakanı Ben Guryon’un Paris gazetelerine verdiği bir beyanatı okumuş, bize nakletmişti:

“Yahudi diyor ki: Yahu bu çocuk denecek yaşta olan Pakistan devletine ne oluyor? Böyle Filistin meselesinde, Kudüs meselesinde, Araplardan fazla taraf oluyor! Bunlar dünya siyasetine kimlerin hâkim olduğundan habersiz mi? Bunlar kimin sözü geçer bilmiyorlar mı? Başlarına öyle bir gâile açarız ki, kıyamete kadar kendilerine gelemezler...”

O tarihten sonra Pakistan’la Hindistan iki kere savaştılar. Pakistan mağlup oldu. Doğu Pakistan, Bengaldeş adını alarak ayrı devlet oldu. Pakistan büyük zahmetler, buhranlar geçirdi.

Yahudinin Tehdidi

O günlerde Said Şamil Bey Medine'de idi.

"Acaba Yahudi'nin savurduğu tehdit bu muydu yahu?" diye dertlenirdi. İkinci savaş sırasında kendisini ziyarete gitmiştik. İngilizce, Fransızca ajansları dinlemişti. Son derece üzgündü. Şöyle dedi:

"Çocuklar, size şimdiye kadar yapmadığım bir teklifi yapacağım: Çay yapmaya hâlim yok, lütfen, bugün çayı kendiniz yapınız..."

Arkadaşlar çayı demlediler. Kendisine sorduk:

"Beyamca bugün neden bu kadar üzgünsünüz?"

"Nasıl üzgün olmam? Yahu bu Yahya Han deli midir, sarhoş mudur? Kendisinden beş altı defa büyük olan Hindistan'la harp ediyor. Hindistan Rusya'yı açıktan, Amerika'yı gizlice arkasına almış... Bu kalkmış: Pakistan, Hindistan'la bin sene harbeder, diyor! Bunu ya çocuk, ya deli, ya sarhoş söyler... İşimiz kimlere kaldı. Ben Pakistan'ın istikbalini tehlikeli görüyorum. Allah korusun." diye cevap verdi.

Ebul Hasen Nedvi, bu hatıralarımızın, Ertuğrul Düzdağ Bey tarafından kaleme alınan Medine-i Münevvere kısmını, kendisiyle mukabele ettiğimiz, 1999 yılının Aralık ayında vefat etti. Allah rahmet eylesin.

MAHMUD CEVDET SEZER BEY

Medine-i Münevvere'de tanıştığım ve fikrî hayatımda çok mühim tesiri bulunan zatlardan birisi de Muallim Mahmud Cevdet Sezer Bey'dir. Kendisi 1949'da Türkiye'den Medine'ye, başından çok üzücü hadiseler geçtikten sonra, firar ederek gelmişti. O sırada 55 yaşında bulunuyordu.

Bugün insanlığın muhtaç olduğu ideal değerlerin başında gelen, örnek şahsiyetlerdir. Bu itibarla üstat, ihlâs ve feragat uğruna, varını yoğunu davasına sarfeyleyen, Hakk'ın rızasından başka bir gayeye talip olmayan; hakkı pervasız ilân eden, yazan; mahkemelere, hapislere, tımarhanelere düşen; bu yolda her çileye katlanan bir mücahid; diğer taraftan, gönül âleminde, tasavvuf lisanıyla "fenâ-fillâh", "bekâ-billâh" mihrabında tefekkür ve istiğraklar seyrinde devam eden bir arif-i billah idi.

Felsefe Muallimi

Babası Dağıstanlı Ali Adil Bey, Birinci Cihan Harbi'nde gönüllü olarak Osmanlı ordusuna katılmış ve İngilizlerle Irak'ta savaşırken şehid düşmüştü.

Cevdet Bey, Bağdat'ta doğmuş, 17 yaşına kadar orada kalmış ve tahsil etmişti. Arapçası ve Fransızcası çok kuvvetliydi.

İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'nde okumuştu. Felsefe ve Psikoloji muallimi idi. Darülfünun'a Ali Nihad Tarlan'la birlikte girdiklerini söylerdi.

Cevdet Bey çok heyecanlı bir insandı. Çok terbiyeli bir üslûpla konuşurdu. Hidayet yolunu bulmadan önceki hâli için şöyle derdi:

"Ben, inkılap tufanı içine katılıp da perişan olanlardanım. Gafletle geçen çok yıllarım var..."

Bu sebeple kendisinin hidayete dönüşü, geçen yılların gafletine karşılık, pek şiddetli olmuştu.

"Allah'ım, ömrüm sana isyanla geçti, beni affet." diyerek, her gece yüz rekât namaz kılmayı nezr etmişti.

"Doğan Güneş" Dergisi

Bu imanla, memleketin dinî hayatındaki baskı ve zulümleri ortaya dökmek onlara karşı durmak için 1947 yılında "Doğan Güneş" adlı dergisini çıkarmıştı.

Üstad bu dergide yazılar yazıyor, Arapça ve Fransızca'dan tercümeler yapıyor, nazmettiği dava şiirlerini yayınlıyordu.

Kendisi şöyle anlatmıştı:

"Doğan Güneş'i çıkarır, o şiirleri yazarken, manen çok zengin idim. Çok iyi hâller kazanmış, pek az şaire müyesser olacak hâller görmüş idim. Yatsı namazından sonra evradımı, ezkârımı yapar, bir Fatiha, üç İhlâs, Kul Eûzü'leri okur, Peygamber Efendimiz'in ruhuna, enbiya-yı kiramın, âlinin, ashabının, şüheda, suleha, evliya ve asfiyânın rûhlarına bağışladıktan sonra yazacağım şiir hakkında düşünmeye başlardım. Hayatımda görmediğim şeyler olur, kafiyeler âdeta karşıma dizilirlerdi. Geçen günlerde, hissime hayalime gelip giden şiir, o gece yazılıverirdi..."

İsmet Paşa'ya hitaben bir şiir yazmıştı. "İkinci Abdülhamid'in Şerrü'l-Halefine" demişti. Hayrü'l-halefin tersi... "Cumhuriyet Halk Partisi Kâbusuna" diye de bir şiiri vardır.

Bediüzzaman Mahkemede

Şiirler dergide çıkınca, aleyhine dava açılmış. Davanın görüleceği günlerde Merhum Bediüzzaman da İstanbul'da imiş. Kendisinin hapiste veya sürgünde olmadığı nadir vakitlerden birisiymiş ki, Üstad,

"Yahu memlekette böyle bir kahraman varmış da niye ben görmemişim şimdiye kadar! Beni mahkemeye götürün, şu aslanı bir göreyim." demiş. Talebelerinin koltuğunda mahkemeye gelmiş.

Cevdet Bey,

"Üstad'ın geldiğini işittim, heyecanlandım. Çok yakında oturuyordu. Kendisini görüyordum. Bakışından kıvılcımlar, şimşekler çakan yaşlı bir zat..."

Hâkim sormuş:

"Bu şiir sizin mi?"

"Hangi şiir?"

"Ey bütün milletin iğrendiği tiksindiği yüz, diye başlayan..."

Hâkimin sorduğu, derginin ikinci sayısında çıkan "Ebulhevl" başlıklı şiirdir. Kelime manası "korku babası, korkunç" demek olan bu kelime, Kahire'deki insan başlı "sfenks"in adıdır.

Cevdet Bey, hâkimin okuyuş şekline sinirlenmiş,

"Hâkim bey sus, demiş, şiir öyle okunmaz. Özene bezene yazdığım şiiri berbat ettin. Ben okuyayım da sen dinle..."

Başlamış mahkemede suç sayılan şiirini yüksek sesle inşad etmeye:

Ey bütün milletin iğrendiği tiksindiği yüz
Gecelerden daha korkunç olacaktır gündüz
Bastığın yer çökecek saltanatın sallanıyor
Eski kurbanlar içinden alev almış yanıyor

....

Hâkim, Cevdet Bey'i aklî muvazenesinin muayene ve tespiti için adlî tıbba sevk etmiş. Tabiî muayene, tespit filân yok. Maksat Cevdet Bey'i ağır şekilde cezalandırıp bir şekilde susturmak...

Tımarhanede Dokuz Ay

Cevdet Bey, bir yolunu bulup firar edinceye kadar dokuz ay tımarhanede kalmış. Şöyle anlatırdı:

Tımarhane, Allah kimseyi düşürmesin, bir çiledir. Fakat tamamlanması çok güç bir çiledir. Beni azgın delilerin içine koydular. Öldürmüyor, süründürüyorlar... Allah razı olsun, iyiliğini unutmam Doktor Ali Kemal Belviranlı Bey ziyaretime gelirdi. O zaman Tıbbiye'de talebeydi, hastahaneye girince doktor gömleğini giyer; gardiyanlar, doktor diye onu bırakırlardı. Gelirdi, görüşürdük...

Teselli bulmak mümkün değil. Kendimi Kur'an-ı Kerim'e verdim. Her gün bir kere hatim indirmeye başladım. Manasını da anlıyorum. En büyük sohbet, en büyük teselli oluyordu.

Bir gece namaz kılıyordum. Azgın delilerden biri geldi, üzerime işedi. Bütün üstüm başım battı. Hastabakıcıları güç belâ uyandırdım, üstümü değiştirdim. İntihar haram, çıkmak imkânı yok, bu şekilde yaşamak da zor...

Doktorlar muayeneye geliyorlar, tecrübe ediyorlar; ben onları suale çekiyorum; konuşa konuşa, mırıldana mırıldana gidiyorlar. "Bir şey yok yahu bunda..." filân diyorlar. Fakat Ankara'dan emir var, çıkarmayın, diye...

Hocam, Kurtulma Şansınız Yok

Birgün hastahanede vazife gören doktorlardan birisi yanıma geldi. Beni odasına çağırdı. Sordu:

"Efendi, sizin isminiz nedir?"

"Mahmud Cevdet."

"Soyadınız?"

"Sezer."

"Efendim, zâtıâlîniz Kabataş Lisesi'nde felsefe ve psikoloji hocası mıydınız?"

"Evet."

"Hocam ben sizin talebelerinizden filânım. Hocam ne kadar değişmişsiniz. O kadar hocanın içinde en titiz, en temiz, en şık giyinen sizdiniz..."

"Ee doktor, bir kararda kalan, ancak Allah'tır. O, bir kararda kalıyor, mahlûkat hep değişiyor..."

Cevdet Bey, bu vefalı ve iyi insanın adını da söylemişti. Ancak ne yazık ki unutmuşum...

Biraz konuştuktan sonra doktor kendisine şu tavsiyede bulunmuş ve kurtuluş yolunu göstermiş:

"Hocam, hem hastam hem hocamsınız. Sizin buradan kurtulma şansınız yoktur. Kaçmaktan başka çare bulunmaz. Şimdi havalar güzel. Sabah namazlarını bahçede kılacaksınız. Hastabakıcılar, sizin sabah namazlarını bahçede kılmanıza alışacaklar. O saatte etrafta kimse olmaz. Uygun bir vakitte duvardan atlayıp kaçacaksınız. Başka çareniz yoktur..."

Talebesi olan doktorla konuşmadan önceki günlerde, "Tedavi edeceğiz." diye, belinden su almışlar. Cevdet Bey bu yüzden, hâfıza zaafına uğradığını, ondan sonraki günlerde sıtma hâlini atlatamadığını söyler ve,

"O beni yıktı, kendimi, şuurumu toparlayamıyorum." derdi.

Kaçış: Çantay ve Çıkrıkçıoğlu Beyler

Cevdet Bey, doktor talebesinin dediği gibi yapmış, bir zaman sonra duvardan atlayıp kaçmış. Suriye'ye geçmiş, oradan da Medine-i Münevvere'ye gelmişti.

Cevdet Bey'in Türkiye hududu dışına çıkıncaya kadar takip edeceği hatt-ı hareketi ve yolunu, Allah rahmetler etsin, Hasan

Basri Çantay ile Ahmed Vehbi Çıkrıkçıoğlu merhumlar çizip temin etmişler.

Çantay, avukat olan Çıkrıkçıoğlu'nu, "Böyle bir kahraman var, rica ederim alâkadar ol." diye tımarhaneye göndermiş imiş. O da gelir Cevdet Bey'le görüşürmüş... Kurtuluş yolunun görünmesi üzerine Cevdet Bey, Çıkrıkçıoğlu merhumu çağırıp, durumu anlatmış; o da uygun görmüş ve bir af çıkıncaya kadar yurt dışında bulunması lüzumunu tasdik etmiş. Sonra nasıl yaptıysa bir yolunu bulup Cevdet Bey'i Suriye'ye göndermiş.

Cevdet Bey, 1949 yılıydı, Şam'dan gelen deve kervanı ile Medine'ye geldi. İrfaniye medresesinde bir odaya yerleşti.

Ağlayarak Edilen Dualar

Hoca o günlerde vecd içindeydi. Oda komşuları derlerdi ki:

"Ali Ulvi Bey, bu hoca geceleri uyumuyor yahu! Sabah kadar ibadet ediyor. Namaz namaz namaz... Geliriz gideriz, secdede rükûda..."

Kâmil Tok adında Tarsuslu bir zat vardı. Oda komşusuydu. Birgün geldi dedi ki:

"Bu hoca, acayip bir hoca, para verdim, almadı. Gece sahura kalkıyor, akşamdan kalan salatayla yoğurt yiyerek oruç tutuyor. Para verdim, almadı..."

Kendisini Harem-i Şerif'te görüyorum. Kur'an-ı Kerim okuyor. Tefekkür hâlinde. Medresesinden Harem'e gelip giderken, peşinden gidiyorum, vecd içinde, konuşmaya hâli yok. Huzur içinde. Çok zamanlar ağlayarak dua ederken görüyorum. Devamlı dua ediyor, ağlıyor.

Kendisiyle dostluk kurduk. Kış geldi. Valide dedi ki:

"Yahu, havalar serinledi. Hoca birinci katta oturuyor, soğuk olur..."

Halı götürdüm, yatak yorgan götürdüm. O güne kadar hasırın üzerinde yatar imiş.

Bu Paranın Sahibi

Hulusi Topbaş Bey hacca gelmiş idi. Türk fakirlerine verilmek üzere para bırakıp gitmişti. Üstada yirmi gümüş riyal vermek istedim, almak istemedi. Zorladım, yemin ettim.

"Resulullah kabul ederken, siz nasıl etmiyorsunuz?" filân dedim, zorla kabul etti. Bir müddet sonra dedi ki:

"Ali Ulvi Bey, siz bana bir para vermiş idiniz."

"Evet efendim"

"Bu paranın sahibi, benim bilmem şart değil, siz bilin, büyük bir insan... O gün, bugün harcıyorum, harcıyorum, bu parayı ben bitiremedim. Bu zat büyük bir insan..."

1950'de Nuri ve Hulusi Topbaş Beyler hacca gelince tanıştılar. Fakirhanede bir toplantı oldu. Şıh Zekâi buradaydı. Şıh Abdülgafur Efendi'nin evinde kasideler okuyan Seyyid Yasin Haşim'i de çağırmıştım. Türkçe Arapça kasideler okudu.

Cevdet Bey'in orada, sessiz sessiz bir ağlaması var. Akif Bey'in:

"Yıkandım bir ömürdür döktüğüm yaşlarla..." dediği gibi, döktüğü yaşlarla yıkanır bir hâli vardı. O gece gerek Hulusi ve gerek Nuri Bey, Cevdet Bey'i çok sevdiler.

Çamlıbel'in Sözleri

1965 yılında İstanbul'a geldiğimde Faruk Nafiz Çamlıbel'i ziyaret etmiştim. Söz, Cevdet Bey'den açıldı. Cevdet Bey'le, İstanbul Lisesinde, Kabataş Lisesinde beraber hocalık yapmışlar. Celâl Hoca, Nureddin Topçu Hoca, Ali Nihad Tarlan Bey, hep birbirlerini tanıyorlar.

Faruk Nafiz, "Cevdet Bey şimdi nerede?" diye sordu. "Medine'de" deyince, "Şimdi tam yerini bulmuş." dedi ve anlattı:

"Mübarek buluttan nem kapardı. Hele son senelerinde çok hassas olmuştu. Arkadaşlarımızın arasında en güzel, en titiz giyi-

neni oydu... Bir de baktık sakal bıraktı. Kendisini tamamen saldı...”

Faruk Nafiz Bey, Cevdet Bey’in şairliği hakkında da şunları söylemişti:

“İki kimsenin şiiri meslek edinmediğine hem şaşarım, hem yanarım. Birisi Rıza Tevfik, diğeri Cevdet Bey... Rıza Tevfik, büyük kabiliyetti. Ama şiiri üçüncü derecede alırdı. Halbuki gerek aruz ve gerek heceyle yazdıklarında üstaddı. Kültürü nâmütenâhi... Şairlerin hepsinden fazla bilgisi var. Kaç tane lisan bilir. Arapçadan tut, Yahudi lisanına kadar. Fakat feylesofluk etmeye kalktı. Halbuki memleketin onun felsefesine değil edebiyatına ihtiyacı vardı...

“Senin hocan Cevdet Bey de, yazmaz yazmaz, kalkar reisicumhurlara çatar. Ondan sonra tıbb-ı adlîye verilir...”

Tam Bir Zâhid Hayatı

Cevdet Bey’in imanî fikrî tehavvülü, Aziz ve Hasib Efendiler eliyle olmuş. Kendisini Aziz Efendi’ye götürmüşler. Hasib Efendi’nin sohbetlerine devam etmiş. Ondan ders aldıktan sonra artık kimseye gitmez olmuş. Kendi âlemine gömülmüş.

Kur’an-ı Kerim tefsiri mütalaasına başladığını söylemişti. Hangisini okuduğunu sordum.

“Âlûsî’nin Rûhu’l-Meânî’sini doyurucu buldum.” dedi.

Bağdadlı büyük âlim Âlûsî, Sultan Abdülmecid devrinin büyük âlimlerindendi.

Cevdet Bey daha sonra Fahreddin Râzî’nin Tefsir-i Kebir’ini tercümeye başladığını da söylemişti.

İstanbul’da bulunduğu sonraki yıllarda da sofiyane hayatını devam ettirmişti. Nuri Topbaş Bey,

“Fabrikamız Eyüp Sultan civarında olması dolayısıyla Edirnekapı’dan gelip gitmemiz icap ederdi. Bakardım, Cevdet Bey kabristanlarda günlerini geçiriyordu...”

Cevdet Bey, 1950-1958 arası İstanbul'da Üçbaş Medresesinde kalmış. Yalnız başına yaşamış. İmam Hatip ve Kur'an Kursu talebelerine derslerinde yardım etmiş. İbadet ve taatle vaktini geçirmiş. Fakat o tımarhanede kendisine haince yapılan iğnenin tesiri ile daima sıtma gibi bir hâlsizlik içinde imiş.

Cevdet Bey, İstanbul'dan sonra yine Medine-i Münevvere'ye döndü. Tam bir zâhid hâli yaşıyordu. Her gün Peygamber-i Zîşan'ı ziyaret eder; Cumartesi günleri yayan Kuba'ya gider; Çarşamba günleri Hazret-i Hamza'yı ve Uhud Şehidlerini ziyarete giderdi. Uhrevî bir hâl almıştı.

Cevdet Bey ömrünün bu son devresinde artık şiir yazmadı. Fakat fakirin şiir yazmasını ister, teşvik ederdi. Yine o eski rahatsızlığından olmalı,

"Kendimi toparlayamıyorum." derdi.

Cevdet Bey'in Doğan Güneş'te çıkan şiirleri çok kuvvetlidir. 1950'den sonra da Nihad Yazar diye birinin çıkardığı Volkan adlı dergide de şiirleri ve yazıları çıktı. Bunlardan da yine aleyhine davalar açıldı. Doğan Güneş'te Tahsin Banguoğlu'na çatan çok kuvvetli bir yazısını da hatırlıyorum.

Tebliğ İçin Güzel Lisan

Aşağıda arz edeceğim üzere, Cevdet Bey, benim şiir hocam ve üstadımdır. Ayrıca kendisi ile şiir ve edebiyat üzerine çok sohbetlerimiz oldu.

Bana şunları da söylemişti:

"Sen hâfızsın, bilirsin, Cenab-ı Hak sure-i İbrahim'de, 'Gönderdiğimiz her peygamberi, kavminin lisanıyla gönderdik, onlara kendi dilleriyle hitap ettiler ki, davayı anlatabilsinler.' buyuruyor.

"Demek tebliğ ve irşad için güzel bir lisana ihtiyaç vardır. Bizde lisanın berraklaşması Mehmed Akif'le başladı. Yahya Kemal'le, Faruk Nafiz'le devam etti..."

Baktım, o insanla konuşmayan, yüz rekat namaz kılan üstat, Safahat tekmil ezberindedir, deseniz caiz, her mühim mısraı okuyor.

Yahya Kemal ve Akif

Fikret'i, Namık Kemal'i biliyor. Hele Yahya Kemal'i bizzat tanıyarak ve görüşerek hatmetmiş. Hatta birgün Nurullah Ataç, Yahya Kemal'den bir şiir okurken, bir kelimeyi değişik okumuş. Vezin aynı da kelime başka. Cevdet Bey düzeltmiş. Ataç, "Ben bunu şairin ağzından yazdım." diye itiraz edince, Cevdet Bey, "Yanlış yazmışsın!" diye mukabele etmiş.

O zaman, malum, daha Yahya Kemal'in şiirleri kitap hâlinde çıkmış değil. Ataç şaire gidip sorunca, Yahya Kemal, Ataç'a:

"Sen Cevdet Bey'le nasıl münakaşa edersin yahu?" demiş.

Cevdet Bey, şöyle demişti:

"Yahya Kemal, şiiri arzu edilen berraklığa kavuşturdu. Yalnız tabiî Yahya Kemal'in her şiiri seni sarmaz. Sen istersin ki, Mehmed Akif gibi, baştan başa Müslümanların derdini terennüm etsin... Aziz dostum, Park Otel'de o mevzular yazılmaz. Park Otel'de yaşayan, her gün ayrı ayrı sofralarda bulunan, arkadaşları şunlar şunlar olan kimse o mevzuları yazamaz. Yine de adamın imanı varmış ki, "Atik Valide'den İnen Sokakta" oruç tutanlara hasretini, "Süleymaniye'de Bayram Namazı"nda imana olan hasretini dile getirmiştir.

"Ben o muhitlerin içinde senelerce yaşadım. Şimdi o günahlarımın affıyla uğraşıyorum, Rabbim affederse..."

Eser Vermek Lâzımdı, Fakat

Cevdet Bey, 1980 sonrasında Türkiye'ye bir gittiğinde, Doktor Ali Kemal Bey'le Konya'da görüşürken,

"Yarım asra yakın bir ömrü nafile ibadetlerle geçirdim. Belki eser vermek daha iyi idi. Fakat Doğan Güneş'i, o kötü günler-

de ve ihtiyacın en çok olduğu bir zamanda çıkardığımda bile fazla bir alâka görmemişti. Bizim millet ne hikmetse okumuyor..." diye, böyle bir şikâyette bulunmuş.

Hepsi on bir sayı çıkabilmiş olan Doğan Güneş'te "Sofrasında" ve "Türk Gençliğine" gibi çok tesirli şiirleri vardır. Bunlardan birkaç parça seçip, Cevdet Bey bahsinde, hatıratımızın arasına alarak ihya etmekte fayda var. Başka bir yerde bulunamaz.

Cevdet Bey, daha önce iki kere evlenmiş ve ayrılmıştı. Çocuğu yoktu. 1983 yılında Medine-i Münevvere'de vefat etti. Allah rahmet eylesin.

Şiirlerinden Seçmeler

Cevdet Bey'in, birinci sayısı 16 Ağustos 1947'de yayınlanmış olan "Doğan Güneş" dergisinde çıkmış şiirlerinden seçmeler:

"Sofrasında" manzumesinden (sayı 1):

Mezenin, içkilerin türlüsü var sofranda;
Millet, el bağlayarak seyrediyor bir yanda.
-Heyecanlar kısık- ağlar gibi susmuş, duruyor;
Duyduğun, nağme değil memleketin hıçkırıyor.

"Oğluma" başlıklı kıt'a (sayı 1):

Sözle olmaz vatanseverlik bak,
Böyle davaya bin delil ister,
Bütün eğlencen ızdırap olacak;
Kan döker, can verir seven mutlak

"Türk Gençliğine" manzumesinden (sayı 7):

Hani sen hak gözeten, hakkı seven, hakka tapan
Babanın oğlu musun? Nerde o hak? Nerde baban?
Sen misin Fâtih'in evlâdı? O, bir devr açarak
Başka bir devre nihayet veren üstün bayrak!

Dehre meydan okuyan, şöhreti dünyayı tutan
Devlerin vârisisin öyle mi? Ceddinden utan!

"Türk Ordusuna" manzumesinden (sayı 8):
Kayalar, taşlar, uzun yollara sinmiş bu zafer,
Şurda iz, burda filiz, orda yeşil bir minber.
Her savaş ayni zaferden açılan bir perde,
Kimi seslerde ezan, bazı dua ellerde.
Kubbeler ayni akistir; kuleler ayni eser;
Rüzgâr, inceldiği günden beri hep ayni eser.
Sûrlar, ayni şeref hasretinin hâtırası,
Kaybolan ülkeler öksüzlüğünün ince yası.
Yalılar, çeşmeler inler gibi dinler geçeni,
Şu saraylardan inen gölgeler övmekte seni.

Kısa bir manzumesi (sayı 9):
Yurdum, kimi der ki doyduğum yer,
Mideyle vatan mukaddes olmaz.
Bir başkası, akçe koyduğum der,
Altın dolu kalbe sevgi dolmaz.
Yoktur deseler de ben inanmam,
Milliyyeti var, adaletin de ...
Gadretse de milletim yemem gam,
Milliyyeti var kanın, etin de ...
Zâlim dahi olsa, milletimdir,
Haksızlığa uğrasam da birgün
Cennet görünür, gözümde sürgün.

"CHP Kâbûsuna" manzumesinden (sayı 10):
Derin ufuklara dolmakta canlı bir hareket;
Duyuldu aksi: "Hesap isterim!" diyor, millet.
İnildiyor bu akislerle dağ, taş, in, uçurum,

Sayıldı nisbeti kurbanların: Denizdeki kum.
Çekil yolundan -uzak- milletim ilerleyecek;
Çekil, çekilmeyeceksen, yolunda çiğneyecek.

İlk Şiirim

1950 yılı Nisan ayı idi. Cevdet Bey Medine-i Münevvere'de bulunuyordu. Mareşal Fevzi Çakmak vefat etti. Henüz seçimler yapılmamıştı. İsmet İnönü reisicumhurdu ve Halk Partisi hükümeti baştaydı.

Mareşal gibi sevilen bir millî kahramanın vefatı üzerine, devletin radyosu, sanki bir şey olmamış gibi müzikli yayınına devam edince, üniversite gençliği Radyoevi'ni bastı. Mareşal'in cenaze merasimi de hadiseli oldu. Böyle millî bir galeyan, Mehmed Akif'in cenazesi hariç yirmi beş yıldır görülmemişti.

Bazı gençler tevkif edildi. Haberlerin ve bu gençlerin resimlerinin bulunduğu gazeteler Medine'ye gelince, heyecanlandım ve "Türk Gençliğine" adlı ilk şiirimi yazdım.

Benim Şiir Hocamdır

Cevdet Bey merhum benim şiir hocamdır. Bu ilk şiirimi, tenkidine sunmak ve tavsiyelerini almak üzere, kimseye göstermeden, önce Cevdet Bey'e götürdüm, arzettim.

Üstat, şiiri okudu ve dedi ki:

"Hazretim! Bazı kimselerin yaptıkları gibi, aferin! Maşallah! Şair olmuşsun yahu! Çok güzel olmuş! diyerek sırtınızı mı sıvazlayacağız? Yoksa, bir hocanın talebesini irşad ve tenvir ettiği gibi, tenkit ve tahlile mi geçeceğiz? Hangisini istiyorsun?"

Hatır için konuşmayan üstattan bu kadar ciddi ve samimi teklif bana bir ana şefkati kadar sıcak ve bir gönül sevgisi kadar cana yakın geldi.

"Üstadım, bu benim yazdığım ilk şiirimdir, dedim. Lütfen bütün samimiyetinizle tenkit ve tahlillerinizi, irşat ve tenvirlerinizi canıma minnet bilirim." deyince, üstad,

"Öyleyse bana bir kâğıt ve kırmızı kalem getir." dedi.

Ertesi günü, yatsı namazından sonra ziyaretlerine gitdiğimde, şiirimi mısra mısra tahlil ve tenkit etmiş, bir insana ölünceye kadar hocalık ve mürşitlik yapacak kayıtlarda bulunmuştu.

Ezcümle, her mısrada hangi şairden müteessir olduğumu söylüyor,

"Burada Fikret'in, şurada Akif'in tesiri, daha ileride Yahya Kemâl'in te'sirleri ve bazı yerlerde de Faik Âli'nin filân manzumesinin akisleri görülüyor." diyerek, şu sözlerde kemal-i ciddiyet ve samimiyetle ısrar ediyordu:

"Kendin olmaya gayret et ki, şiirlerini okuyanlar, daha ilk bakışta: Bu Ali Ulvi Bey'in şiiri, desinler."

İşte üstadın bu tavsiyelerinden sonra yazdığım acizane her şiirimde duygu ve düşüncelerimin, aşk ve heyecanlarımın ilham ve neşelerini naçizane terennüme başladım.

İlk Şiirimin İlk Şekli

İlk şiirimi, üstadım Cevdet Bey'in tavsiyelerine göre tashih edip düzelttim, yeniden yazdım ve o sırada "İslâmın Nûru" dergisini neşre hazırlanan Dr. Ali Kemal Bey'e gönderdim. Şiirim, derginin 20 Nisan 1951 tarihli ilk sayısına yetişti ve yayınlandı.

Şiirim ellerine geçince, Ali Kemal Bey ve Ömer Kirazoğlu Ağabeyimiz birer mektup yazarak, aynı zarfın içinde fakire gönderdiler. O sırada henüz tanışmadığım; fakat daha sonra Medine-i Münevvere'de birlikte yıllar geçireceğimiz Ömer Bey'in yazdıkları, beni bilhassa heyecanlandırmış ve şiire devamım hususunda büyük bir teşvik olmuştur. Ömer Kirazoğlu Bey'den, ayrıca hatıralarımı nakledeceğim bölümde, bu mektuptan da bahsedeceğim.

Dergi çok güzel yazı ve şiirlerle çıkmış, büyük bir ihtiyaca cevap vermişti. İlk sayısı üç defa basıldı.

"Türk Gençliğine" şiirimin ilk şekli 72 mısradır. Daha sonra Dr. Ali Kemal Bey, yazdıklarımı kitap hâlinde yayınlarken, bundan 30 mısra alıp 12 mısra da uygun başka şiirimden seçip koyarak 42 mısralık bir yeni manzume meydana getirmiş, adını da sadece "Türk Genci" olarak koymuştur. Kitaptaki öteki şiirlerim de, hep buna benzer şekilde, ilk hâllerinden çok farklı tertiplerle arz-ı endam etmişlerdir.

Tabii Ali Kemal Bey, bütün bunları, benim kendisine tanıdığım tam selahiyete dayanarak icra etmişti. Fakat insan şiirlerinin kendi hislerinden doğan ilk şekillerini unutamadığı için, fakir yine onları okurken, ilk şekilleriyle okumaktayım. Sohbet veya mülâkat ve yazılarımda kendi şiirlerimden yaptığım nakiller, o sebeple kitaptakilerden farklı olmaktadır.

Hatıratıma, o günkü hislerimi ifade eden 72 mısralık ilk şekli ile "Türk Gençliğine" şiirini aynen almanın münasip olacağını düşündüm. Diğer şiirlerimin ilk şekilleri de, yine yazıldıkları zamanki duygu ve düşünceleri ifade etmesi dolayısıyla, hatıratımın sonuna, Ertuğrul Bey tarafından, dergiden çıkarılarak aynen konacaktır. İlk şiirimin ilk yayınlandığı şeklinden ilk ve son mısralar:

Türk Gençliğine

Hız alan duyguların bak, ne ilâhî, ne derin!
O, mukaddes heyecanlarla coşan hamlelerin
Yıkacak burcunu dinsizliğin artık yıkacak;
Fışkırıp ünlü yiğitler mezarından çıkacak!...
Mâneviyyâtına, vicdânına, îmânına denk,
Arkadaş bulmalısın; çünkü temiz bir örnek,
Hem de rehber olacaksın, doğacak nesle yarın;
Hakkı i'lân edeceksin daha gür sesle yarın!..

……………………
Gel, bu eşsiz güzelin zevkine er, aşkına yan!
Bu büyük gâyenin uğrunda şehîd oldu baban.
Sana, senden daha şefkatli: Büyük peygamber,
Ümmetimsin, diyerek, tertemiz alnından öper.
Gayri bundan daha üstün şeref olmaz sanırım;
Tapılan putları çiğner, yalınız Hak tanırım.
Sana ilk şi'rimi yazdım bu mübârek gecede,
Sanki Cennetlere uçmuş gibi geldim vecde!..

SAİD ŞAMİL BEY

Büyük İslâm kahramanı, Dağıstan mücahidi, meşhur Şeyh Şamil'in torunu Said Şamil Bey, 1960'tan sonra Medine-i Münevvere'ye geldi. 1972 yılına kadar kaldı. Bu on iki yıl zarfında kendisine dair pek güzel, pek önemli ve çok ibretli hatıralarım vardır.

Said Bey aslen Medineli idi. Babası, Şeyh Şamil'in oğlu Kâmil Paşa'dır. Ailesi Sultan Abdülaziz zamanında buraya gelmiş ve 1908'den sonra tekrar İstanbul'a dönmüşler. Dayısı Osman Paşa, Medine muhafızı imiş.

Evi Bir Akademi İdi

Said Bey, Harem-i Şerif'e yakın mesafede, kendisinin eski çocukluk ve tahsil arkadaşlarından olan Seyyid Macid Medenî Bey'in evinde kira ile otururdu. Medeniler, Medine'nin âyan ve eşrafından idiler. Babaları Seyyid Zeynelabidin Medenî, Sultan Abdülhamid zamanında ve Meşrutiyet devrinde Medine mebusluğu yapmıştı.

Said Bey bekârdı. Harem-i Şerif'e çok yakın olan evi adeta bir dergâh, bir medrese, hatta bir akademi olmuştu. Cevdet Bey ve Mustafa Necati Efendi de gelirlerdi. Çok kıymetli sohbetler olurdu. Said Bey herkesi dinler, herkesin fikrine ve ihtisasına hürmet ederdi.

Felsefî meseleler geldi mi, Cevdet Bey'i konuştururdu. Yakın tarihin, doğuya dair kısmında, Cihan harbi, Rus harbi ve Erme-

ni isyanı bahislerinde Mustafa Necati Efendi'ye söz verirdi. Umumi siyasete gelince de kendi fikirlerini beyan ederdi.

Said Bey'in bütün fikri, endişesi Müslüman dünyası idi. Her gün muhtelif dillerde yabancı radyoları dinler, gazeteleri okurdu. Bütün dünya hadiselerini ve İslâm dünyasında olan biteni dikkatle takip ederdi. Tarihî ve siyasi bilgi ve tecrübesi çok fazlaydı. Gençliğini ve bütün ömrünü bu yolda harcamıştı ve buna devam ediyordu. Son nefesine kadar da bu hizmetine, himmetine devamdan fâriğ olmadı.

Hezimetlerimizi mi Yazalım

Said Bey'in büyük bir tevazuu vardı. Büyük insan, şöyle söylerdi:

"Allah makamını cennet eylesin, dedem Şeyh Şamil'in hatıraları, ruhumda heyecanlar uyandırıyor. Onun Ruslarla fasılasız otuz beş yıl devam eden cihadını, muharebelerini hatırladıkça, kendimden utanırım. Derim ki: Ey talihsiz, derbeder, beceriksiz Said! Sen o dedenin torunu musun? Hatta bazı dostlar: Said Bey niçin hatıratını yazmıyorsun! derler. Böyle diyenlere, şu cevabı veririm:

"Yahu hatırat olarak bizden sonrakilere ne bırakacağız? Benim hayatım hep mağlubiyetle, hezimetle geçti. Tarihte bir iş göremedim, maalesef. Ne yazacağız? Şurada yenildik, burada yenildik mi, diyeceğiz. Maalesef bu hususta talihsizim..."

Önderlerin Ahlâki Zaafları

Hayatı mücadelelerle geçmiş olan Said Bey, vaktiyle muhtelif vesilelerle işbirliği yaptığı kimselerden, isim vermeden şöyle şikâyette bulunurdu:

"İslâm dünyasındaki çöküntü, zaaf, çözülme, pörsüme, sadece askerî sahada olmamıştır. Ruhi sahada, ahlâki sahada olmuştur. Samimiyetsizlik, makam mevki uğruna tavizler vermek,

daha ileri gidip şahsiyetini, imanını feda etmek, alıp yürümüştür. Bu illetler devam etmektedir. İnsanı asıl üzen budur.

"Arzettiğim gibi birçok çırpınmalarım oldu. Siyasi sahada çalışan ve kendileriyle teşrik-i mesai etmek zarurî olan kimselerde o kadar ahlâki zaaflar gördüm ki, tahammül edilemezdi. O günlerde, hemen içlerinden çekilmek, başka şekilde tefsir edileceği, dayanamadı, korktu, yıldı, ihanet etti şeklinde telâkki edileceği için aralarında bulunuyorduk; elimizden başka bir şey gelmiyordu."

Esir Milletler İçin Çalışmalar

Said Bey, başta Dağıstan olmak üzere, Rusya esaretine mahkûm Müslüman milletler için çalışmıştı. Türkiye'de siyasi faaliyetlere katılmıştı. Daha sonra Râbıtatu'l-Âlemi'l-İslâmî kadrosunda, fakat para almadan çalışmıştı.

Şöyle anlatırdı:

1938'e kadar Mustafa Kemal Paşa zamanında Türkiye'de çalışıyor idik. Rusya esareti altındaki mahkûm milletlerden kaçıp gelmiş ilim, fikir ve mücadele adamları bir araya toplanmıştık. Ne yapsak, ne etsek de davamıza hizmet etsek diye çırpınırdık. Önce davamıza dair kitapları topladık. Bütün dünya dillerinden zengin bir kütüphane kurduk.

Fakat nedense İsmet İnönü Paşa bizimle uğraşıyor, rahat vermiyordu. O ve adamları tarafından, Çankaya'ya, bizim tehlikeli kimseler olduğumuz bildiriliyordu. Ama Mustafa Kemal, bizim için,

"Bu çocuklar idealist çocuklar, vatansever çocuklar, bunlardan bize zarar gelmez." diyordu.

1938'de onun vefatından sonra, bizim çalışmalarımız tahdit edildi. Yeni hükümet tarafından bize sinsi ve gizli baskılar yapılmaya başlandı. Türkiye'yi terk etmekten başka çaremiz kal-

madığını anladık. Burada serbest ve rahat çalışma imkânımız kalmamıştı.

Bunun üzerine Polonya'ya Varşova'ya gidip çalışmalarımıza orada devam etmeye karar verdik. Topladığımız kitapları da götürdük. Zaten Varşova o sırada Rusya'dan kaçan hürriyetçi ve vatansever kimselerin toplandığı bir yer olmuştu. Kütüphanemiz orada da genişledi. Rusça, Almanca, İngilizce, Fransızca, Polonyaca, Türkçe ve Arapça yedi sekiz bin kadar kitap toplamıştık. Fakat maalesef bunların hepsi İkinci Cihan Harbi'nde bombardımanda yandı yok oldu. Bu felâketin müsebbibi de, gerek diktatörlüğü eyyâmındaki fakirlik ve gerilikte ve gerek 1960 darbesi hıyanetini tahrik ve teşvikinde olduğu gibi, İsmet İnönü'dür.

İsmet Paşa'nın Husumeti

İsmet Paşa'nın çalışmalarımıza mani olması ve bizi, merkezimizi Avrupa'ya taşımaya mecbur etmesinin sebebi, Halk Partisi'ni tamamen solcu bir parti hâline sokmasıydı. Artık bu solcu partiden dindar ve muhafazakâr kesimin lehine bir şey beklenemezdi. Hatta gitgide, tam manasıyla dinsizliğe taraftar hâle geldiler.

İnönü, Rusya'nın hatırına, artık korktuğundan mı, evhamından mı, yoksa taraftar olduğu için mi, bizim Türkiye'de çalışmamızı istemedi.

İsmet İnönü'nün ve Halk Partisi'nin idareci kadrolarını teşkil edenlerin tutumlarına akıl erdirmek mümkün değildir. Memleketin, milletin birliğini, dirliğini bozmak için sanki bilhassa binlerce yanlış yapmışlardır.

Meselâ Said Nursi gibi bir âlimi, kendisinden istifade edecek yerde hapse atmak ne demektir? Bu akıl almaz bir gaflet veya hıyanettir. Yahu bu dâhi ve âlim adam, Türk milletini Türk'ten daha çok seviyor. "İslâm'a bu kadar hizmet etmiş bir millete silâh

çekilmez." diye isyancıların önüne set çekiyor. Devlet için bulunmaz bir nimet... Doğuda çok seviliyor. Yahu gönder Kürdistan'a, fitneyi yatıştırsın, birliği temin etsin. Hayır! Sen onu ve yüzlerce sevilen Kürt âlim ve eşrafını al, sür, hapset; sonra da hükümet ettiğini zannet... Bu yanlışlar, gafletle olacak şeyler değildir. Bunlar hep bu milletin gelecekte oynayabileceği büyük rolü, şimdiden önünü kesip, imkânsız hâle getirmek içindir...

Menderes, Bayar ve İnönü

Said Bey, 1946'da Demokrat Parti'nin kuruluşuna da katılmıştı. Şöyle anlatırdı:

Avukat Profesör Kenan Öner'le birlikte Demokrat Parti'nin kurucuları arasında idik. Fakat sonradan Samet Ağaoğlu'nun liberal gurubu partiye hâkim oldu. Bizim onlarla anlaşmamız mümkün değildi. Ayrılmak zorunda kaldık.

Merhum Adnan Menderes, şahsı itibarıyla tatlı, sevimli, kibar bir adamdı. Tatlı yüzü, tatlı sözleri, sempatik hâlleri ile millete kendisini sevdirmişti. Halk Partisi'nin zulmü altında inleyen, fakir düşen halka, beklediği vaadleri, sözleri vermişti. Bunlar Demokrat Parti'ye iktidarı sağladı.

Fakat göze görülmeyen, ama daima işe karışan gizli bir takım eller, mahfiller, onu dizginlemek, frenlemek için Celâl Bayar'ı partinin başına getirdiler. Eski komiteci ve İttihatçı, Celâl Bayar, Adnan Menderes'in milletin istediği yolda icraatta bulunmasına mani olacaktı. Oldu da... Adnan Bey 420 mebusla iktidara geldi ama istediğini ve milletin arzularını yerine getiremedi.

Ayrılmamızdan sonra kendisiyle görüşemedik. Çok meşguldü. Çok seviliyor, alkışlanıyordu. Ama İsmet Paşa'nın kindar, ağır muhalefetiyle yıprandı. Onu lüzumsuz yere karşısına aldı, hata etti.

Dayızadem Hamza Osman, Demokrat Parti mebusuydu. Kendisine söyledim: İsmet Paşa'ya çatmayın, onu büyütmeyin, o adam bir kanser gibidir... Ama baktım bizim dayızade de Adnan Bey gibi: "Millet Adnan Bey'in hizmetlerini gördükten sonra İsmet Paşa'yı tutar mı?" düşüncesinde.

1960 başlarıydı, bir garibin işini takip için Başvekalet'e gitmiştim. Çıkarken kapıda Adnan Bey'le karşılaştık, görüştük. Son görüşmemiz oldu. Birkaç ay sonra kıyamet koptu, 27 Mayıs hiyaneti sahneye kondu. Adnan Bey'i kaybettik...

Said Bey'in Raporları

Said Bey, gönüllü olarak Râbıtatü'l-Âlemi'l İslâmî'ye aza olmuştu. Belki bir iş görebilirim, diyordu. Rabıta tarafından dünyanın her tarafında yapılan ve Müslümanları alâkadar eden bütün toplantılara gönderilirdi. Gider, katılır ve herbiri hakkında mufassal raporlar verirdi. Bu raporları kendisi Türkçe yazar, Arapçası çok kuvvetli olan Mahmud Cevdet Bey onları Arapçaya çevirirdi.

Said Bey, İslâm âlemini en çok bilen, çok kültürlü, Müslümanların dertlerine derinlikleriyle vâkıf olan bir zattı. En canlı en güzel raporlar onun verdikleri idi. Bunu Rabıta mensupları söylemişlerdir.

Bu raporlarında Said Bey, son elli yıldır cereyan eden ve günümüzde meydana gelen hâdiseleri aynen görüp yazmıştı. Bunları bize de anlatırdı.

Said Bey'in raporlarının yayınlanması çok isabetli ve faydalı olur. Aslında böyle şeylerin günü gününe neşrolunup alâkadar olanların istifadesine sunulması lâzımdır. Çok sonra yayınlandıklarında, artık tarihî birer vesika oluyorlar. Fakat Filistin ve Yahudi meselesi ile İslâm âleminin problemleri devam edip gittiği için o raporlar hâlen önemlidir.

Said Şamil Bey'in "Yahudi Davası ve Filistin" adını taşıyan yazıları 1976-1978 yıllarında, Kadir Mısıroğlu Bey'in çıkardığı, haftalık "Sebil" gazetesinde, yüz sayıdan fazla devam ederek tefrika edilmiş. Ayrıca 1991'de kitap olarak da çıkmış. Ertuğrul Bey, okuduğunu ve çok faydalı olduğunu söyledi.

Keşke tekrar tekrar basılıp dağıtılsa ve yeni nesillere anlatılsa…

Rabıta'nın arşivinde bulunması gereken bütün raporları derlenip hem Arapça hem de Türkçe yayınlanırsa çok isabetli olur.

Sovyetler Dağılacak, Ama Müslümanlar Sahipsiz

Sovyetler Birliği'nin dağılacağını söylerdi. Bunu nereden tahmin ettiğini sorardık, şöyle cevap verirdi:

Efendim, demirperde dediğimiz bu mel'un perde yırtılacak, yıkılacak. Çünkü herşeyden önce, insan yaradılış ve tabiatına aykırı bir nizamdır. Çökecek. Fakat sonra ne olacak? Mahkûm milletler kurtulacak, ama bunlara kim sahip çıkacak? Hristiyan olanlara, Hristiyan dünyası, kilise teşkilâtları yardım edecek. Bize laikliği, din dışı eğitim ile siyaseti tavsiye ve telkin eden batılılar, en büyük dindarlığı, din taassubunu gösterecekler ve haç görülmeyen yerlere kendi bölgeleri olarak bakmayacak, aldırmayacaklar.

Türkiye başta, İslâm âleminden kimse de, komünizm belâsı altında yıllarca yaşayıp, ezilmiş, perişan olmuş Müslüman milletlerin yardımına koşamayacak. Çünkü şu hâle bakılırsa, hepsi, kendi muhtac-ı himmet dede olup kalacaklar.

Hristiyanlar, Hristiyan kardeşlerine yardım ettikten sonra Müslüman milletlere de kafa tutacaklar. Aralarında bir ihtilâf olsa, sen yardım etmeye kalksan, NATO hemen sana:

"Elindeki silâhı ancak savunman için kullanabilirsin, kimseye veremezsin, istediğin gibi kullanamazsın." diyerek engel olacak.

Sizler, Müslüman milletlerin kurtulduğunu görerek sevineceksiniz. Ama sonra yine Hristiyanlar tarafından tehdit edildiği-

ni görüp kahrolacaksınız. Kan ağlayacaksınız. Ben bugünden o hâllerin üzüntüsünü çekiyorum.

Müslümanlar Hazırlıklı Olmalı

Merhum, bilgisi ve basireti ile daha kırk yıl öncesinden, bugünleri görebilmişti. Şimdi, onun ne kadar haklı ve isabetli olduğu anlaşılıyor. Şu sözlerini unutamam:

Rusya, bugün kendilerine ateş püskürdüğü hür dünya devletlerine avuç açmak zilletine düşecektir. Ancak, komünizmin maddî sahada iflâsını ilân ettiği gün, ortaya daha büyük bir problem çıkacaktır ki o da şudur: Bunca yıl dinden ve dinî tedris ve terbiyeden mahrum bırakılan nesillerin ruh ve fikir dünyası ne olacak?

Sözüm ona, hür dünyadaki kilise teşkilâtı, kendi öz diyarında, manevi nüfuz ve hâkimiyetini kaybetti. Para toplama sevdasına düştü. Kendi gençliği, doktrin namına ortaya çıkan her yeni safsataya bir din gibi bağlanırken, ona sahip çıkmıyor da Müslümanları Hıristiyanlaştırmak cinayetini irtikaba kalkışıyor.

Binaenaleyh bu tehlike karşısında, İslâm âleminin ve her Müslüman'ın uyanık olması ve bu ölüm kalım savaşına, her yönüyle hazırlıklı bulunması; üzerinde durulacak ve derin derin düşünülecek hayatî meselelerin başında gelen davalardandır…

İsrail ve Ermenistan

Aziz dostlarım, belki beni fazla endişeli bulacaksınız. Fakat bundan yüz sene önce yaşasaydık ve ben size,

"Yüz sene sonra Yahudiler Filistin'de bir İsrail devleti kuracaklar." deseydim; bana gülerdiniz. Belki de aklımdan şüphe ederdiniz ve,

"Yahu Said Bey, Filistin'e İngiltere imparatorluğu, Rus çarlığı girememiş de üç buçuk Yahudi mi, Osmanlı'nın elinden alıp da Filistin'de devlet kuracak!" derdiniz.

İşte Yahudi devleti Müslümanların ortasına bir çıban gibi kuruldu. Ortadoğu milletlerine gardiyanlık yapmakla vazifelidir. Koca Amerika, İsrail'in bir vilayeti gibi çalışır.

Şimdi şu Ermenistan'a bakın. Bu da geleceğin İsrailidir. Türkiye ile Müslüman Türk dünyası arasına, aradaki yolu kapatmak, alâkayı kesmek için kuruldu, büyütülecek.

Keşke ben yanılsam, keşke yalancı çıksam. Yarın Türk diyarları istiklâllerine kavuşunca, sizden yardım umacaklar. Başka kimleri var ki? Şimdiye kadar da hep bu ümitle yaşadılar. Stalin'in en belâlı günlerinde bile gönüllerindeki bu ümit ve arzu ile yaşadılar. Bu imanlarını muhafaza ettiler... Şimdi Hristiyan dünyası Ermenistan'ı büyütüp kuvvetlendirecek ve onu Türkiye ile Azerbaycan ve diğer Türk dünyası arasına bir set gibi çekecek. Değil onlara yardım edebilmek, ziyaret etmek için bile Ermenilerden vize almak zorunda kalacaksınız.

Türkiye Ne Hâlde

Evet, insan tabiatına aykırı bolşevik, komünist rejim yıkılacak, Sovyetler Birliği dağılacak; ama ondan sonra ne olacak? Uzun zaman dininden, tarihinden, millî şuurundan koparılmış Müslüman milletlere kim yol gösterecek? Hepsi Türkiye'den yardım bekleyecek, ama Türkiye bunu yapabilecek mi?

Yakın tarihini batılılaşma, modernleşme, laikleşme sevdası içinde harcayan, "Turancı" denmesin diye Türk dünyasından, "İslâmcı, ümmetçi" denmesin diye hem İslâm dünyasından ve hem de yine hepsi Müslüman olan Türklerden uzak yaşayan, hepsiyle ilgisini kesen Türkiye ne yapabilecek?

Türkiye yanlış yola sevk olunmuştur. Millî menfaatleri Balkanlarda, Türk ve İslâm dünyasındadır. Fakat hepsine sırtını dönmüştür. Ne dillerini, lehçelerini, ne de tarih ve içtimai durumlarını bilip takip etmektedir.

Arada bir de alfabe meselesi vardır. Sovyetler, diğer Türkler, Türkiye ile temas kuramasın diye Kril alfabesini onlara zorla kabul ettirdi. Türkiye de Latin harflerini aldı. Sovyetlerden kurtulan Türk topluluklar ne yapacak, hangi alfabeyi alacak? Görüyorsunuz, dert çok büyük, gaflet ondan da korkunçtur...

Yahudi, İnsanlıktan Öç Alıyor

Yahudi bir belâdır. Onunla harbe girerseniz, arkasındaki büyük devletlerle savaşırsınız. Haydi üç beş günde savaş bitti diyelim. Fakat sulh müzakereleri üç sene, beş sene bitmez. Yetmiş bin tane yalan söyler. Her gün yeni bir şart koşar. Uzata uzata karşısındakini o hâle getirir ki, "Allah belâsını versin, ne olacaksa olsun da şu işten kurtulalım yahu!" dedirtir. Müzakerelerin başında topunu birden reddettiğiniz şartları, kabul etmek zorunda kalırsınız. Müzakereden çekilemezsiniz, ama devam da edemezsiniz. Öyle bir belâdır!

"Amerika'ya ne oluyor? Neden bu kadar İsrail'e destek çıkıyor?" diyorsunuz. Bunda şaşacak bir şey yoktur. Daha önce de söyledim. Amerika Birleşik Devletleri, İsrail'in bir vilayetidir!.. Geçen asrın baş belası İngiltere, onun emrinde idi; bu asırda da Amerika'yı kendilerine hizmetçi yaptılar...

İki asrın arasında başını çektikleri Rusya komünist ihtilâlini de unutmayınız. Komünizmin Rusya'da ilk hükümet kurduğu günlerde de Rusya'yı idare eden otuz kişinin yirmi dokuzu Yahudi idi. Bunlardan tek, gayri Yahudi olan Gürcü Stalin'in de karısı Yahudi'dir.

Karl Marks, ruh hastası bir Yahudi'dir. Hasta ruhlar, hayallerini hakikat zanneder, onların üzerine aldatıcı dünyalar kurarlar... Dünyadaki büyük ihtilâllerin ve bu ihtilâllerin çoğunda mühim rol oynayan Masonluğun arkasında Yahudi gücü ve zekâsı vardır. Yahudi, insanlıktan öç alıyor. Kendi ırkından başkasını insan saymadığı, aşağı yaratıklar olarak inandığı için, insanlığı toptan hâki-

miyeti altına almak için, inanç, saygı, sevgi, namus, aile ve ciddiyet gibi mefhumları yok etmek üzere adım adım ilerliyor.

Bu sözlerim, sizlere tuhaf, inanılmaz gelebilir. Bu tabiîdir. Çünkü bizler, bilhassa ehl-i sünnet Müslümanlar, saf insanlarız. Bütün insanlara karşı, Allah'ın kullarıdır diye, bir şefkat ve merhamet besleriz. Böyle kinler, nefretler, asırlar süren şeytanî planlar havsalamıza sığmaz...

Masonluk Teklifleri

Çok zeki ve bilgili, geniş kültürlü ve faal bir zat olduğu için Masonluk teşkilâtı da Said Bey'i elde etmek için birçok teşebbüslerde bulunmuştu. Şöyle anlatırdı:

Bazı kimseler, hayatlarında ölüm tehlikesiyle karşılaşır da,

"Ölümden kurtulmama imkân ve ihtimal yok iken Allah'ın inayetiyle kurtuldum; Allah kurtardı." derler ya, işte Masonluk'tan benim kurtulmam da öyle oldu.

Ömrüm boyu yoluma güller serdiler. Çeşitli hileler, dolaplarla elde etmeye çalıştılar. Hiç ummadığım arkadaşlar vasıtasıyla cazip tekliflerle geldiler. Kara günlerimizde, sıkıntılı zamanlarımızda çeşitli vasıtalarla yardımcı olmak bahanesiyle yanaştılar. Nasıl oldu da ben o teklifleri reddetme gücünü bulabildim. Allah'a hamd olsun.

Ali Ulvi Bey hani siz sık sık, dedemin duası, dersiniz ya; senin dedenin duası gibi, benim dedemin duası da ömrüm boyu bana çok yardımcı oldu.

Eskiden Mason Olan Müslümanlar

Said Bey, çok mert ve fıtraten çok munsıf, insaflı bir zattı. Düşmanı bile olsa, onu tenkit ederken, iyi hâlleri varsa, onları da söylerdi. Müslüman büyükler arasından vaktiyle Masonluğa girmiş bazı devlet ve ilim adamları hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade ederdi:

Bana öyle geliyor ki, eskiden Masonluğun iç yüzü bugünkü gibi bilinmiyordu. Adı müslüman olup da Mason olanların eskileriyle yenileri arasında çok farklar var... Eskiden devlet ricalinden ve ulemadan Masonluğa girenlerin çoğu, ya Masonluğun iç yüzünü bilmiyor veya onlarla teşrik-i mesai ederse, memlekete bir fayda temin edebilir zannediyordu. Belki devletin milletin o zor zamanlarında, kardeşlik filân gibi yaldızlı lâflar eden Masonlardan bir yardım geleceğini umuyorlardı.

Ama bugün artık işin iç yüzü anlaşılmıştır. Masonluğu kimlerin kurduğu, ne türlü habasetler işlediği meydandadır. Bunları açıklayan kitaplar, hatıralar yayınlanmıştır.

Nedir o sırlar, merasimler, kafa tasından duvarlar, göz bağlamalar, kılıçlar, sırrımızı söylersen ölürsün tehditleri, gizli ayinlerde keçi yakmalar! Bu dünya menfaati, para ve makam hırsı, insanları ne korkunç hurafelere esir edermiş? Bu ne biçim zillettir, sefilliktir, anlaşılamaz...

Atilhan'ın Hizmeti

Cevat Rıfat Atilhan, bu mevzularda kırk elli kitap yazdı. İnsana fazla gibi gelir. Ama değildir. Birgün Cevat Bey'i elinde koskoca bir torbayla görmüştüm. Nedir diye sordum:

"Postadan gelenler" dedi.

"Ne postası?"

"Yahu başta Amerika olmak üzere dünyanın her tarafından bana gelen mektuplar, vesikalardır..."

Hakikaten torbayı masanın üzerine boşalttı, gösterdi. Çoğu Amerika'dan gelmiş. Masonluk hakkında yazıyorlardı. Sırlarını açıklıyorlardı. Masonluktan canı yanmış kimseler Cevat Bey'e bildiklerini yazıp göndermişler. Belalı teşkilâttır, başımıza bir iş gelir diye kendileri yazıp söyleyemeyenler, Cevat Bey'e yazsın diye yolluyorlarmış.

Asıl Soykırım Müslümanlara Yapıldı

Said Bey, komünist ihtilâlinden sonra Rus işgaline uğrayan Müslüman Türk ülkelerinin başına gelen dehşet ve felâketin tarihte bir misli görülmediğini, hepsinin bir musibet sahnesi olduğunu söylerdi.

Derdi ki:

Bu sözlerimin sıhhatini tespit etmek için, gerek Taif, gerek Mekke, Cidde ve Medine'de bulunan Türkistanlı kardeşlerimize sorun. Başlarından geçen felâketleri size anlatsınlar. Buralara kadar nasıl gelmişler, dinleyin. Eğer ağlamadan, hıçkırmadan konuşabilirlerse sözümü geri alırım.

Siyonist teşkilâtı, Hitler devrinde Yahudilere yapılan mezalimi büyüttü; soykırım diye balon yaptı. Üfürdü, şişirdi, uçurdu; on, yirmi, elli, yüz misline çıkardı. Binlerce romana, piyese, filme mevzu yaptı. Bütün insanlığa durmadan gösteriyor. Stalin devrinin zulümlerine dair hâlâ bir film bile yok!

Endicani Hoca'nın Gözyaşları

Said Bey, Türkistanlı âlim Seyyid Kasım Endicani'den bahsederdi. Büyük bir muhaddis olan bu zat, Türkistan lehçesiyle on beş ciltlik bir de tefsir yazmıştı. Tefsir Taif'te bulunan oğlundaydı.

Birgün Endicani Hoca'nın evine ziyarete gitmiştik. Türkistan'da bulunduğu müddet içinde mahfî, gizli İslâm teşkilâtlarının hepsinde çalışmıştı. Bahis hocanın Türkistan'dan ayrıldığı hengâma intikal edince, Said Bey sordu:

"Hocam hangi tarihte ayrılmıştınız?"

Hoca, tarihi söyledi ve ağlamaya başladı. O sırada seksen yaşlarındaydı. Öyle âlim bir pîr-i faninin ağlaması, bizi de ağlattı. Muhterem zat şunları anlattı:

Annem beni çok severdi. Beş kardeştik. En çok beni severdi. O günlerde yerini yurdunu bırakıp, komünistlerin korkusundan, Müslüman diyarlara hicret edenler oluyordu. Annem bunları duymuştu. Bana,

"Oğlum beni bırakma, nereye gidersen beni de götür." diyordu.

O sırada Endican'ın zenginlerinden para istemişlerdi. Herkes varını yoğunu götürmüştü.

"Tekrar getirin! Gömülü paralarınız vardır. Kadınlarınızın zinetlerini de getirin." demişler.

Yine ne varsa götürülmüş. Halılar, kilimler, kap kacak da satılıp, parasını götürmüşler.

Komünistler yine,

"Daha getirin! Sizler memleketin âyânısınız. Zengin olacaksınız! Daha getirin." diye baskıyı arttırırlar.

Sonunda zenginler,

"Bitti, bir şey kalmadı. Artık öldürseniz de bir şey yok." derler.

Kireç Kuyusunda Yakılanlar

Bunun üzerine halkı topladılar,

"İşte bunlar memleketin düşmanıdır, haindir." diyerek, içinde yanmamış kireç bulunan büyük bir çukura zenginlerin hepsini attılar. Halka bir gözdağı verip korkutmak, hem de millete önderlik yapabilecek eşrafı ortadan kaldırmak istediler. Çukura hortumlarla su verdiler. Kireç, suyu görünce yanmaya başladı. İçindeki zavallılar, çırpına çırpına, feryatlar içinde can verdiler.

Ben bunları gözümle gördüm. Geceleri uyuyamaz oldum. Ben de ya Sibirya'ya sürülecek, yollarda ölecek veya burada öldürülecektim.

Annemi, Ailemi Bıraktım

On arkadaş, Afganistan hududunu geçip o taraftan kaçmaya karar verdik. Gece anneme, yakın bir şehirde bulunan hocamın hasta olduğunu, beni çağırttığını, mutlaka gitmem gerektiğini söyleyip izin aldım.

"Hocana selâm söyle, bana da dua etsin." dedi.

Annemin elini öptüm. Ailem, çoluk çocuğum uyuyorlardı. Hepsini Allah'a emanet bırakıp çıktım. Geceleri kaçıyoruz. Tanıdık kimseler var, bizi götürüyorlar. Üstümüzü değiştirdik, köylü kıyafetleri giydik.

Yedisi de Boğuldu

Afgan hududuna geldik. Geceleyin aradaki bir nehirden yüzerek geçip Afganistan'a çıkacağız. Orada bizi karşılayacaklar. Ancak on kişiden yalnız üçümüz yüzme biliyoruz. Ama mecburen yüzme bilmeyenler de suya girdiler ve hiçbiri karşı kıyıya çıkamadı. Yedisi birden boğulup öldüler.

Bu facialar gözümün önünden hiç ayrılmaz. Rüyamda sık sık annemi görürüm.

"Kasım, beni bıraktın da nerelere gittin?" der.

Said Bey derdi ki:

"Buna benzer facialar, buradaki muhacir mazlumların hepsinin başından geçtiği için, alelâde bir şey gibi olmuş. Herkes ekmek derdine düşmüş, çalışıp çabalayıp yaşamaya çalışıyor. Her birinin macerası bir roman, bir film mevzuu, ama elde kalem yok, kim yazacak!

Bu Şiirler Okunuyor mu

"Gümüş Tül ve Alevler" adlı şiir kitabım 1970 yılında yayınlanmıştı. Said Bey kitabı okumuş. Orada, esir Türk ve İslâm ülkelerine, milletlerine dair olan manzumeleri görmüş. Şöyle dedi:

Birader, sen mazlum milletlerle bizden fazla alâkadar imişsin. Bu şiirler, hele şu "Dua" ile "Beddua" var ki, ezberledim. Davamıza dair yazmış olduğun şiirleri okudum. İçlerinde çok güzel mısralar, beyitler buldum.

Şiir ilham eseridir. Şair aklına değil kalbine, ruhuna, hissine gayb âleminden gelen, doğan ilhamları yazar, derler. Hakikaten bazı şiirlerin içinde ilham-ı sadıklar oluyor. İstikbalde olacak, milletler tarafından görülecek, müjdeli haberleriniz var.

Ben on yıldır Türkiye'den uzaktayım. Acaba bu şiirleri, Türk gençleri ezberlediler mi? Okuyorlar mı? Belki vardır. Fakat benim şikâyetim, ne yazık ki, bizim milletimiz kitap okumuyor.

Hayatın da, Kıymetini Bilmeli

Büyüklerinin kadrini kıymetini de ancak öldükten sonra bilip anlıyor. "Rahmetli böyleydi, şöyleydi." diyor. Yahu, hayatında niye okumadın, niye kadrini bilmedin, be birader? Acaba kültüre, tarihe karşı olan bu kayıtsızlık daha ne kadar sürecek?

Okuyanlar da ne yazık ki, kolay şeyler okuyorlar. Bizde menkıbe merakı var. Sevdiğini âlâ-yı illiyyine, göklere çıkarmak, sevmediğini de esfel-i sâfilîne, yerin dibine batırmak... İşte bu anlayış, insanı adaletten, insaftan ayırır; ilmi, fikri güdük bırakır. İnsanın görüşü kısalır, daralır...

Şu beyitleriniz çok manalı:

Komünizmin yıkılışlarla nihâyet buluşu,
Zulme mahkûm yaşayan kitlelerin kurtuluşu,
Bütün insanlık için en yüce bayram olacak;
Milletin boğduğu leşlerle çukurlar dolacak.

Ben şair değilim. Şiir tahlilini de bilmem. Elimden gelmez. Yalnız güzel şiiri severim. Millet heyecana gelmiş, galeyana gelmiş, dostunu düşmanını ayıracak şuura ermiş... Milletin boğduğu leşlerle çukurlar dolacak, diyorsunuz. Boğulan leş o kadar çok

ki, kabir kazmaya vakit yok. Mezarlar dolacak demiyorsunuz da, çukurlar dolacak diyorsunuz... Şiirin bence en güzel yeri burası... Gençlik bu şiirleri neden ezberlemiyor, anlamıyorum.

Merhum Said Bey, bunları söyledikten sonra, fakiri taltif ve teselli makamında şu sözleri de ilâve etmişti:

"Merak etmeyin; bugün kimsenin ilgi ve alâkasını çekmeyen bu mısralar, yakın bir gelecekte mahkûm milletlerin maddi ve manevi yardımına koşmayı din borcu bilecek mücahidlerin dillerinin destanı ve gönüllerin zafer heyecanı olacaktır."

Dostlar Haber Dinletir mi

Said Bey siyasi bir insandı. Dünyada olup bitenleri devamlı takip ederdi. Geceleri bir yere davetli isek, ben kendisine gelirdim. Yatsıyı kıldıktan sonra davetli olduğumuz yere giderdik.

Fakat yatsıdan çıkınca, doğru gitmez, muhakkak tekrar evine döner, hem abdest tazeler, hem de radyoları dinlerdi.

"Radyo dinleyelim de ahvali bir anlayalım. Bakalım bugün kimler öldü, kimler kaldı. Müslüman dünyasının perişanlığı ne âlemde; bugün başımıza bakalım neler geldi?" derdi.

Bir keresinde,

"Beyamca, gittiğimiz yerde de radyo var. Orada da dinleyebiliriz." dediğimde verdiği cevabı hiç unutmam:

Ali Ulvi Beyciğim, dostlarımız haber dinler mi, dinletir mi bilemem? Yoksa daha verilmemiş haberlerin yorumunu mu yaparlar! Yahu bizde herkes herşeyi biliyor. Peşin hükümlü... İhtisas isteyen bazı mevzular vardır. Bu mevzularda bilen tarafın konuşması, karşı tarafın susup dinlemesi lâzımdır... Din ve siyaset, ihtisas isteyen iki mühim mevzudur. Fakat maalesef ikisinde de herkes konuşur.

Evet, gittiğimiz evde radyo vardır. "Açın şu radyoyu da bir ajans dinleyelim. Bakalım dünyada neler olmuş." dediğimizde, herkes sanki spiker gibi konuşmaya başlar.

Herkes kafasına bir peşin hüküm yerleştirmiştir. Falan giderse, filân gelirse bu iş düzelir, derler. İşimiz hep şahıslara bağlıdır. Ekip kurmak, kadro yetiştirmek, milleti aydınlatmak gibi ciddi meselelere ne yazık ki daha eğilemedik...

Japonların İstediği Rapor

Said Bey, İkinci Cihan Harbi sırasında Polonya'da Varşova'da imiş. Almanlar Polonya'ya girdikten sonra İstanbul'a dönmüş. Şöyle anlatırdı:

"Almanların Varşova'ya girdikleri gün, ben Varşova'daki Japon elçiliğinde idim. Japon sefiriyle bir görüşmemiz vardı. Benden Sovyet işgali altındaki Türk illeri, mahkûm milletler hakkında bir rapor istemişti. Onu hazırlayıp götürmüştüm. Almanlarla birlikte Japonlar da Rusya ve müttefiklerine karşı savaşa girmişlerdi. Harbi kazanırlarsa Orta Asya'ya dair birtakım fikirleri olduğu anlaşılıyordu. Ben onun yanındayken Varşova'nın teslim olduğu haberi geldi."

Almanlar İdareci Değil

Said Bey, Almanların o kadar teşkilâtçı, çalışkan, teknikçe ileri ve savaşçı bir millet olmalarına rağmen, idareci olmadıklarını, insan idaresinden ve siyasetten anlamadıklarını, hayret ederek anlatırdı. Rus cephesinden esir aldıkları ve komünist idareden bezmiş insanları hoşça tutup kazanmak varken, onları teslim olduklarına pişman ve kendilerine düşman ettiklerini şöyle anlatmıştı:

Stalin gibi bir kasabın zulmü altında, Rus olmayan halklar gibi Ruslar da bezmişti. Alman orduları 1942'de Ukrayna ovalarına girince büyük vaadlerde bulundular.

"Ey mahkûm milletler, size hürriyet vereceğiz. Dininiz, diliniz, örf ve âdetlerinizde serbest olacaksınız."

İlk Alman hücumunda Rus ordusundan üç milyon kişi esir düştü. Almanlar bunları fabrikalarda çalıştırıp, iyi muamele edip gönüllerini kazanacaklarına tel örgüler içine hapsettiler. Esir muamelesi yaptılar. Bunlar bitlendiler, tifoya yakalandılar... Bu esirler, perişan hâllerini, kendilerine kötü davranıldığını, Rusya'daki yakınlarına, arkadaşlarına gizlice haber verdiler. Sonuna kadar savaşıp esir düşmemelerini tavsiye ettiler.

Ayrıca mahkûm Türk kavimlerinden pek çok insan harbin sonunda Rusların elinden istiklâllerini alacakları ümidi ile Almanlara yardım etti, hatta Alman ordusuna katıldı. Fakat Almanlar bunları da hoş tutup gereği gibi değerlendiremediler.

Hitler'in Hataları

Said Bey, Hitler'in, emrindeki çok kıymetli generallerin tavsiyelerini dinlemeyip başına buyruk hareket ettiğini misalleriyle anlatırdı. Derdi ki:

Bir Alman diplomattan dinledim. Diplomat bana "Çok talihsiziz Said Bey!" diyerek anlatmıştı: Mareşal von Reichstat, Hitler'e, Rusların Amerika ve İngiltere'yi yeni bir cephe açmaları için sıkıştırdığını, bu cephenin Manş denizinden açılacağını, Normandiya'ya bir çıkarma yapılacağını söyledi. Çok sarp ve müdafaaya müsait olan bu kıyıları iyice tahkim edip, müttefikleri karaya çıkarmamak gerektiğini tavsiye etti. Denizden uğraşıp uğraşıp ye'se kapılırlar, çıkamazlar, dedi. Fakat Hitler bunu kabul etmedi. Savaşı karada kabul ederek, hepsini kılıçtan geçireceklerini söyledi.

Müttefikler on bir bin tayyare ve on binlerce büyük küçük gemi ile çıkarma yaptılar.

Hitler'in bir başka hatası daha:

Rusya içlerine giren Alman ordularının başındaki general, Hitler'e yazıyor: "İstihbaratımıza göre her Rus askerinin bir

kürkü var. Şiddetli kış geliyor. Burada kürk hayati bir mesele. Aman kış bastırmadan bize kürk gönderin."

Hitler diyor ki: "Ordumuz Moskova, Leningrad ve Stalingrad'ı alacak kışı bu şehirlerde geçirecektir."

O günlerde Almanlar bu şehirleri günde bin tayyare ile vuruyorlardı. Fakat şehirlere giremediler ve 300 bin Alman genci soğuktan dondu.

Ekim ayında Hitler, Stalingrad cephesine gelmiş. General yine kürk meselesini açınca şöyle demiş:

"Teessüf ederim general, ben sizden şehirlerin teslim olacağı müjdesini beklerken, siz benden kürk istiyorsunuz!.."

Maalesef her milletin tarihinde, başına belâ olmuş böyle deliler vardır.

Abdünnasır'ın Deliliği

1967 yılında Mısır, Suriye ile, İsrail harbi olurken, Said Bey çok üzgün ve telâşlı idi. Rusça dahil üç dört lisandan radyo haberlerini dinliyor, sabaha kadar uyumuyordu.

"Said Bey Amca, çok üzgünsünüz." dedim. Şöyle cevap verdi:

"Önce şunu söylemek isterim. Aziz kardeşim, Mısır askeri harbetmeye alışık değildir. Bilhassa işe Amerika gibi, İngiltere gibi, Fransa gibi devletlerin erkân-ı harpleri de karışmış ise, Mısır, bu işlerin içinden nasıl çıkabilir? Başında büyüklük hastası, Cemal Abdünnasır var. Adam imparator olmak istiyor. Kendi milletini nutuklarıyla uyutup aldattığı gibi, bütün dünyayı da aldatacağım zannediyor. Akıllı insan bu harbe girmez..."

O günlerde U'thant diye Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın genel sekreteri vardı. Cemal Abdünnasır'ın bir isteği üzerine adam Kahire'ye gelmiş. Said Bey hadiseyi şöyle anlatmıştı:

Abdünnasır, U'thant'tan, Birleşmiş Milletler askerinin İlât limanından çekilmesini istemiş. Bunun üzerine U'thant Kahire'ye kadar gelmiş ve sormuş:

"Reis Bey, bu kuvvetlerin İlât'tan çekilmesi demek, harbe razıyım, harp istiyorum, demektir. İşin ciddiyetinin farkında mısınız? Yoksa bu talebiniz siyasi bir manevra mıdır? Bunun için kendim geldim. Cevabınızı bizzat öğrenmek istedim."

Bunun üzerine Abdünnasır'ın cevabı şu olmuş:

"*Ehlen ve sehlen li'l-harb!..* Yani: Harp hoş geldi, safa geldi!.."

U'thant'ın Şaşkınlığı

Abdünnasır'ın bu cevabı üzerine geçirdiği şaşkınlığı U'thant şöyle anlatmış:

"Abdünnasır'ın bu cevabı karşısında şaşkınlıkla, elimdeki fincandaki kahveyi bir yudumda içmişim. Ağzım boğazım bütün yandı. Günlerce perişan oldum; yemek yiyemedim..."

Said Bey, U'thant'ın bu sözlerini Fransız gazetelerinde okumuştu. Şöyle derdi:

"Düşünün, elin gavuru, harbin Mısır'a getireceği korkunç neticeyi tahmin ettiği için, Abdünnasır'ın pervasız, sorumsuz tavrı karşısında, sıcak kahveyi yutup boğazını yakacak kadar dehşete düşüyor da, bu delinin, kendi milletine vereceği zarardan haberi yok!..

"Karşısında Amerika'nın teyid ettiği, İngiltere'nin varlığını taahhüd ettiği, bütün Mason âleminin karargâhı olan İsrail var; adam ehlen ve sehlen lil harb! diyor."

Yalnız Nutuk, Yalnız Slogan

Abdünnasır o günlerde bir heyecan fırtınası hâlinde Arap âleminin yüzde doksanını kendisine bağlamış, arkasında sürüklüyordu. Nutuk, nutuk, nutuk; slogan, slogan, slogan... Bütün heyecan. Gençlik Abdünnasır'ın âşığı, kara sevdalısı, delisi idi. Onlara özledikleri parlak lâfları söylüyor, akıllarını başlarından alıyordu.

Daha sonra da 1980'li yıllarda Libya'da Kaddafi sahneye çıkmıştı. Türkiye'den gelen bazı gençler Said Bey'e onun hakkındaki fikrini sorarlardı. Onlara,

"Bu sualden maksadınız, herhalde, Kaddafi'nin İslâm'a hizmet edip edemeyeceğini öğrenmektir. Kendisi ile görüşmedim. Ama konuşmalarından ve yaptıklarından edindiğim kanaate göre, ben onun aklından şüpheliyim. Aklından şüphe edilen adamdan, artık fayda mı beklenir yoksa zarar mı? Siz karar verin." diye cevap vermişti.

Said Bey Amca yaşayıp bir de Saddam Hüseyin'in müslümanlara verdiği zararı görseydi bilmem ne derdi? Saddam'ın verdiği manevi zarar hadsiz olmakla beraber, yalnız maddi zarar 500 milyar dolardı. Bu para ile bütün İslâm ülkelerinde sulanmamış bir karış toprak kalmazdı...

Bugün Mısır'ın onda yedisi, Sudan'ın onda dokuzu, Anadolu'nun şu kadarı maddi imkânsızlık yüzünden sulanamıyor...

Sina Bozgunu

Cemal Abdünnasır, bu 1967 harbinden önce Amerika ile bozuşmuştu. Amerika da onu gözden çıkarmıştı... Abdünnasır, Mısır'da Asvan'a "Seddül Âlî" dedikleri büyük bir baraj yapmak istemişti. Bunu Amerikalılara teklif etti. Fakat onlar, fennî değildir veya Mısır borcunu ödeyemez diye, bir sebeple bu barajı yapmayı kabul etmediler.

Bunun üzerine Abdünnasır Rusya'ya yanaştı. Onlar da bu vasıta ile Arap âlemine sızabilecekleri ümidi ile işi kabul ettiler. Ondan sonra artık Abdünnasır, silahlarını Rusya'dan aldığı gibi, ordusu için öğretmen subayları da oradan getirtmeye başladı. Bu tutumu, Mısır'ın işte o büyük darbeyi yemesine sebep oldu.

Suud meliki Faysal o sırada Belçika'da bulunuyormuş. Gerek o ve gerek Rusya'nın Kahire elçisi, aldıkları istihbarata dayanarak, 5 Haziran gecesi İsrail'in saldıracağı haberini

Abdünnasır'a bildirmişler... Buna rağmen Mısır ordusu gafil yakalanmıştır. Mısır ordusunun başında uyuşturucu kullandığı herkesçe bilinen bir general bulunuyordu.

İsrail uçakları, Mısır radarlarına yakalanmamak için Akdeniz'in üzerinden, denize değecek gibi alçaktan uçarak İskenderiye açıklarına kadar gelerek, kendilerini doğudan bekleyen Mısırlılara, kuzeyden saldırmışlardır.

Bu uçaklar, Mısır savaş tayyarelerini yerde hava alanlarında vurduktan sonra geri dönerek, bakım ve ikmal yapıldıktan sonra bu sefer de Sina'daki Mısır ordusunu bombalamaya gitmişlerdir.

Said Şamil Bey'in Üzüntüsü

Sina bozgununda Mısır, binlerce şehid vermiş, kullanılmamış bin tankını ve on bin askerini esir bırakmıştır... İlk günde hava savunmasından mahrum kalan Mısır kuvvetleri bir şey yapamamışlardır... Netice bütün Müslümanlar için çok acı olmuştur. Filistin'de hâlen çekilen acılar, bu mağlubiyetin sonucudur.

Said Şamil Bey bütün bu olanları teferruatıyla takip eder ve bize açıklardı. Bütün hayatını müslümanlara hizmet etmeye vakfetmişti. Pek çok şeyi önceden kestirerek, ikâzlarda bulundu, ama dinletemedi. Bu hâl onun üzüntüsünü daha da arttırmıştı.

Allah rahmet eylesin.

Filistin Göçmen Kamplarında

Said Şamil Bey, İslâm ve Türk dünyasının bütün meseleleri gibi Filistin davasını da yakından ve bizzat takip ederdi. Bu hususta yapılan resmî veya hususî toplantılara, ziyaretlere katılırdı.

Bu vesile ile, Yahudilerin, vatanlarını işgal edip perişan bıraktıkları Filistinli göçmen halkı da çok kötü şartlarda yaşadıkları kamplarda defalarca ziyaret etmişti. Buralarda, zaman içinde edindiği intibalarını şöyle anlatırdı:

Araplar, Filistin faciasını unutturmamak için arada bir Müslümanlar arası toplantılar aktediyor ve bunları bilhassa Kudus-i Şerif'te yapmaya itina gösteriyorlardı. Bu davetlere icabeti ben de ihmal etmiyordum. Dolayısıyla bu mülteci kamplarını sık sık ziyaret fırsatını buluyordum. Dediğim gibi, bu muhaceret kampları umumiyetle dağlık mıntıkalarda temerküz ettirilmişlerdi. Buralara iltica eden bir milyon biçarenin, soğuk ve sıcağa karşı yegâne sığınakları göçebe Arapların çöllerde kullandıkları bildiğimiz kıl çadırlardı.

Sıcağa karşı yapılan bu çadırlar, her tarafından rüzgâr alırdı. Bu çadırların içinde, bu bedbahtların, kışın zemherisine karşı nasıl dayanacaklarını, ne yapacaklarını bir an düşünmek, insanı ürpertmeye kâfi geliyordu. Arap hükûmetleri bu muhacirlerin iaşe ve siyanet yükünü sırtlarından attıklarından dolayı âdeta seviniyorlardı. Buna karşılık güya insani duygularla, Birleşmiş Milletler vasıtası ile bu işe talip olanlar ise, bu gibi can alıcı dertlere aldırış bile etmiyorlardı. Çünkü bu felâketzedelere karşı onların yüklendikleri vazife, siyanete değil düpedüz hiyanete dayanıyordu.

Filistin topraklarını gasp ve işgal eden Yahudileri koruma işini, İngilizlerden sonra Amerikalılar üzerlerine almışlardı. Amerikan Yahudilerinin idaresinde bulunan komite ve kuruluşların bütün vazifesi, bu göçmenleri perişan vaziyette, canlarının derdiyle meşgul hâlde tutmak, İsrail'e karşı derlenip toparlanmalarına meydan vermemek, onları her an gözetlemekti. Bu canlı ve acılı topluluğu zaman içinde, bulundukları yerlerde ezip, çürütmek istiyorlardı.

Onlara yardım edebilecek Arap devletlerini ise, devamlı askerî darbeler ve iç çalkantılarla meşgul edip bunaltarak, Filistinlilerle ilgilenecek hale gelmelerine mâni oluyorlardı.

Kamplardaki Vakur İnsanlar

Bu kampları her ziyarette çok hazin manzaralarla karşılaşıyorduk. Geleceğimizi haber alan her kamp halkı, her de-

fasında eski merasim elbiselerini giyerek gelişimizi saf-beste-i ihtiram beklerlerdi. Arapların an'anevî merasim elbiseleri, sırmalı aba ile rengârenk ipek çizgilerle örülmüş "celûdiyye" denilen uzun entarilerdi.

Zamanla yıpranmış, solmuş ve lime lime hâle gelmiş bu elbiselerin içinde, bu zavallıların vakarlı duruşu yürekler acısıydı. Buna rağmen bu bedbahtların bu perişan hâli vaktiyle refah ve saadet içinde yaşadıklarının en açık deliliydi.

Anlaşılan bu talihsizler, gelen azaların bu gibi ziyaretlerine büyük ümitler bağlıyorlardı. Bundan dolayı durumlarını ekseriya, üslûplu, güzel manzum mersiyelerle şerh etmeye çalışırlardı. Bu beyanlar bu insanların tasavvurumuzun fevkinde bir kültüre sahip bulunduklarını ve taşıdıkları yaraların tahminimizden çok daha derin olduğunu gösteriyordu.

Çocuklar ve Değişen Nesil

Bu kamplarda insanın içini fena eden bir manzara daha vardı. Kendilerini saran tabiat afetlerine, açlığa ve hudutsuz sefalete rağmen, buralarda kurulan kıl çadırlar, hicret mahsulü yavrularla tıklım tıklım dolu idiler. Muhtelif yaşta ve boyda, çıplak denecek bir hâlde koşuşup oynaşan bu yavruların, bizleri görünce ürküp kaçmaları ve o kıl çadırlara sığınmaları, az sonra tecessüs saikasıyla çadırdaki deliklerden başlarını çıkarıp masum masum bize bakmaları hâlâ gözümün önünde yaşar…

Filistinli mültecilerin bu çadır işkencesi uzun sürdü. Fasılalı da olsa bizim ziyaretlerimiz de ona göre devam etti. Bu arada Filistin için candan göz yaşı döken o dindar, vatanperver ve vakur insanların, her ziyarette sayılarının eksildiğini görüyordum. Filistin diye diye Allah'a kavuşan bu vücutların bıraktıkları boşluğu, her çeşit şiddetle pençeleşmeye alışmış, bambaşka bir nesil dolduruyordu. Bunlarda, ne o deruni inanç, ne de o vatani tahassür yoktu. Mutlak bir ihmale uğrayan bu nesli, haklı olarak bütün

insanlığa karşı hudutsuz bir kin ve nefret bürüyordu. Bunlara ne taraftan bakılırsa bakılsın gözlerinde herkese karşı intikamcı bir ifade okunurdu.

Filistin Halkının Aslı Türktür

Said Şamil Bey, Ortadoğu halklarının tarihini çok iyi bilirdi. Tarihî hakikatlere dayanarak, Filistin halkının menşeini şöyle izah ederdi:

Filistin halkı hakikaten kahraman bir halktır. Bunlar, Haçlılara karşı cenkeden ve Filistin'i tekrar fetheyleyen kahramanların özbeöz torunlarıdır. Bunların yüzde 80'i Anadolu ve Irak'a gelip yerleşen Selçuk Türkmenleridir. Yüzde 20'si de Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin davetine icabet eden Kafkasyalılarla Kürtlerdir.

İlk olarak Türkmen muhariplerini Suriye'ye götüren ve Haçlılara karşı en evvel onları savaşa sokan zat, Alparslan ile Ferruh Şah'a lalalık eden Musul ve El Cezire mıntıkaları Atabek'i İmamüddin Zengî'dir. Haçlılara karşı onun başlattığı muharebeleri, oğlu Halep Atabeki Nureddin Zengi devam ettirdi. Takriben 35 yıl süren Zengiler savaşı müddetince Anadolu ile Irak'ın kuzeyinden Suriye'ye, Türkmen akını devam etti.

Zengilerin yerini Selâhaddin-i Eyyûbî alınca, Suriye'deki Türkmen mücahitlere Mısır'daki Memlûk muhariblerini ilâve etti. Kendisi Kafkas Kürtlerinden olması hasebiyle, Kafkasyalılardan Kürtlere yardım çağrısında bulundu. Her taraftan derlenen bu kuvvetlerle Selâhaddîn-i Eyyûbî Haçlılara ezici darbeler indirme kudretini gösterdi.

Filistin Müftüsünün Sözleri

Akabe'den Tarsus'a kadar uzanan Filistin'i, Lübnan'ı, Suriye'nin kuzey kısmı ile sahil mıntıkalarını ve Anadolu'nun güney sahillerini havzasına alan dört ayrı emaret hâlinde hâkimiyetleri-

ni kuran Haçlılar, işgalleri altındaki sahanın şehirlerinde ve köylerinde kılıçtan geçirmedik bir Müslüman bırakmamışlardı.

Bundan dolayı, Selâhaddin-i Eyyûbi Filistin'i geri alıp Haçlıları atınca, şehir ve köyler tamamen boş kaldı. Suriye ve Lübnan'dan Haçlılar daha atılmadıkları için Araplardan kimse Filistin'e gidip yerleşmek istemedi. Bunun üzerine Selâhaddin-i Eyyûbî, yardımına gelen mücahitleri taltif etmek suretiyle buralara yerleştirmeye mecbur oldu.

Bu tarihî bir hakikattir. Bu hakikati bizim kadar Filistinli tarihçiler de bilir. Bizzat Filistin Müftüsü Emin el-Hüseynî hazretleri de bilirdi. Sırası geldikçe "Filistin Türk olduğu hâlde Türkiye Filistin'le alâkadar olmuyor." diye sitem ederdi.

İşte merhum Said Şamil Bey'in zikri, fikri, derdi, konuşması hep böyle, Müslümanların meselelerine dair olurdu.

Müslümanın Derdiyle Dertlenmeyen

İnsan, bilmediği şeyin derdini, üzüntüsünü çekmez. Ne kadar çok bilirse, o kadar çok dertlenir. Fakat bunun için bilmenin yanında bir de dertlenecek gönül lâzımdır. İnsan, sevdiğinin ızdırabına iştirak eder, üzülür. Müslümanlar ise birbirinin kardeşidir. Kardeşlerini, kendileri kadar düşünür ve severler.

Her yarayı, İlâhî vahyin nurdan neşteri ile teşhir ve tedavi eyleyen Nebiyy-i Zîşanımız, bu hayatî noktaya bakınız şu hadis-i şerifleriyle, ne kadar canlılık getiriyorlar:

"Müslümanların derdini, kendine derd edinmeyen kimse, onlardan değildir."

Said Bey, hem bilgisi hem de imanı ve hisli gönlü ile bu ızdırabı çok derinden duyar ve bizlere de duyurmaya çalışırdı. Duygusuz insanlardan şöyle yakınırdı:

Zulme uğrayan bir ferdden, yıkılan bir yuvadan ve işgal altında kalmış bir ülkeden söz edilirken, insanoğlu, ister istemez üzüntü duyar. Zira bu duygu insanın fıtratında mevcut olan bir

hâldir. Lâkin Demirperde gerisindeki milletlerin başına gelenler, dillerle söylenemeyecek kadar hazin, tasavvurlara sığmayacak derecede fecî ve korkunçtur.

Stalin devrinde Müslümanlara reva görülen azap ve işkenceler, filme kaydedilseydi, eminim ki seyredenlerin birçoğu âdeta çılgına dönerdi. Zira bu işkenceler, o kadar acı ve o derecede insanlık dışı idi…

Evet sayıları 80 milyona yaklaşmış bu milletler, bizim din kardeşimizdir. Bu yürekler parçalayan faciaya kayıtsız kalmak, İslâm kardeşliğine yakışmayan ve İslâm ahlâkıyla hiç bağdaşmayan bir vurdumduymazlıktır.

Ateş düştüğü yeri yakarmış. Bugünkü Müslümanların kalbine böyle bir ateş düşmüş olsaydı, yandıklarını mutlaka hissedeceklerdi…

Said Şamil Bey, bu dert ile yaşadı ve öldü. Allah rahmet eylesin, cenneti ve cemaliyle müşerref kılsın.

ÜSTAD BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ

Merhum Bedîüzzaman Said Nursi'nin adını, Kahire'deki talebelik yıllarımda, gerek Mustafa Sabri Efendi ve gerekse Zâhid el-Kevserî ile İhsan Efendilerden duyardım:

Müstesna insan, fevkalâde zeki bir zat. "Bedîüzzaman" ünvanı kendisine doğudaki hocaları tarafından verilmiş. "Zamanın harikası" demek... Osmanlı Devleti'nin son yıllarında, Sabri Efendilerle birlikte Dârül Hikmetil İslâmiye'de aza olarak bulunmuş.

Müstesna bir âlim olarak hem eski Arapça medrese ilimlerini bilir, hem de günün fizik, biyoloji, astronomi gibi modern ilimlerine aşinadır. Nadir bulunur bir zekâ ve deha sahibidir.

Siracinnur ve Asa-yı Musa

1946'dan sonra Kahire'den Medine-i Münevvere'ye geldiğimde, Arif Hikmet Kütüphanesi'nde Eğinli Hoca Efendi'yi ziyaret ettiğim sırada, "Siracinnur" adında bir eserini görmüştüm.

Osmanlıca, teksir edilmiş ve postayla gönderilmişti. Hoca Efendi, kütüphanenin fihristine kaydetti.

Bu sırada kuşbakışı denecek bir nazarla kitabı gözden geçirdim: Müstesna fikirler, iman ve İslâm anlayışında bir canlılık, bir hareket, hamle, cihad; bir silkiniş, kendine geliş; en çok hayatı ve tabiat kitabını okuyup dile getiren bir eser...

1950'den sonra Türkiye'den gelen hacılar arasında, Bedîüzzaman'dan bahsedenler çoğaldı. Bu arada "Asâ-yı Musa" adını verdiği kitabını da gördüm.

Ağlatan Mektup

1957 yılı idi. Ankara Hukuk Fakültesi talebelerinden Atıf Ural imzalı bir mektup aldım. Mektuptaki ifadeden gönlüme bir ateş düştüğünü sandım. Haftalarca alevler içinde yandım. O günden beri, gönlümde bir buhurdan gibi tütmekte olan bu gönül yangını mektup, şöyle başlıyordu:

Günümüzün Mehmed Akif'i aziz ve muhterem Ali Ulvi Ağabeyimiz! (Selâmlardan sonra.) Ben sizin ruhunuza âşık oldum. Bu aşkımın başlangıcı şöyledir: İslâmın Nuru mecmuasındaki Türk gençliğine hitaben yazdığınız şiirlere kendimi muhâtap olarak kabul etmiştim. Yıllardır o şiirler benim mürşidim olmuş, karanlık gönlüm o nurdan meş'alelerin ışıkları ile dolmuştu. Allah'a giden yolları, o meş'alelerin ışığında buldum. Rabbim bana, Risale-i Nur Külliyatı'ndan feyz almak lûtfunu ihsan etti. Bu yüzden ömrümü, heder olmaktan kurtaran Rabbime şükürden âcizim. İnsanlığın imanını kurtarmayı gaye edinen bu mukaddes davanın nâçiz bir neferi olmayı kendime ideal olarak seçtim. Ömrümü bu yüce davaya vakfettim. Çünkü siz şiirlerinizde bana hitap ediyordunuz.

Sizden irşadlarınızı duyduğumdan beri, ömrümü; "bir asîl at gibi şahlanmaya" ve "Nerde hakkım?" diye seslenmeye vakfettim. Evet, siz bana öyle diyordunuz. İnşaallah, bu âciz kardeşiniz - bütün aczine rağmen - yüce davanın mukaddes bayrağını elinden bırakmayacaktır.

Yukarıda size "Risale-i Nur Külliyatı"nı okumak saadetine erdim demiştim. Evet, burada bazı kardeşlerle birlikte; sebeb-i feyzimiz Üstad Bediüzzaman hazretlerinin şahsiyyeti, davası ve eserleri hakkında bir "Tarihçe-i Hayat" hazırladık. Basılmak üzeredir. Yalnız, gönlüm, bu eserin önsözünü sizin yazmanızı arzu ediyor. Bu arzu, mukavemeti imkânsız bir hamle hâlinde, beni size rica etmeye zorluyor. Bu arzumu, kardeşlere açıklayınca bana, "Sen Ali Ulvî Bey'i tanıyor musun?" dediler. Kendilerine,

"Elest bezminden", dedim. Kendimi tutamayarak ağladım. Onlar da benimle ağlamaya başladılar.

İşte muhterem ağabeyimiz, bu satırlarla size gönül derdimi anlatmaya çalıştım. Bendenizin ve bilumum kardeşlerimizin bu samimi ricamızı kabul buyurmanızı istirham eder, huzur-i Habîb-i Kibriya'da dualarınızdan bizi dûr etmemenizi rica ederim.

Mektuba Cevabım

Atıf Ural adındaki gencin bu mektubu gönlümü yaktı. Kendisine cevap yazdım:

"Aziz kardeşim, böyle bir kitaba önsöz yazmak için evvela bu zatın eserlerini görüp okumam; cihadını, şahsiyetini, neler yaptığını, neler yazdığını bilmem ve başından neler geçmiş, bunları görmem lâzımdır. Ben ancak Siracinnur ve Asâ-yı Musa adlı iki kitabını okuyup hayran oldumsa da, incelemedim. Fikir beyan edecek kadar malumatım yoktur. Bu insan çok iyi bir insandır, eserleri faydalıdır, alın bunu okuyun, diye yazmak da, önsöz olmaz..." diye özür beyan ettim.

Fakat o aslan genç, mektubumu alır almaz ağabeylerine gider, mektubu okur, hemen bütün Risale-i Nur Külliyatı'nı temin eder, tayyare postası ile gönderir.

Postahaneden haber gönderdiler.

"Büyük bir paketin var, kendin alman lâzım."

Gittim, aldım. Baktım ki bütün Külliyat...

Külliyat'ı Okuyorum

Evvela üstadın imanına, İslâm'a, Kur'an'a olan aşkına hayran kaldım. Davaya olan imanı, sade bir inanç olarak kalmıyor. Bir aşk, bir ideal hâline geliyor. Bu uğurda çalışmak, ölmek fedakârlığı bu zatta var. Çocukluğumdan beri, yıllardır, dedemde, amcamda, babamda, sonra hocalarımda gördüğüm çırpınış bu zatta da var.

Eserlerin mütalaasına daldım. Notlar alıyorum, derinleşiyorum, fakat doymuyorum. Şu esere de bakayım, bunu da okuyayım derken, zaman geçiyor. O günlerde bir önsöz değil, Üstad ve eserleri hakkında, Tarihçe-i Hayat kadar bir kitap yazsam, yazabilirdim. O kadar geniş bir bilgiye, aynı zamanda aşk ve heyecana sahip olmuş idim.

Hasanül Benna'da Mustafa Sabri Efendi'de, Ebul Hasen Nedvî'de gördüğüm aşkı, heyecanı, gayreti, çırpınışı, bu zatın eserlerinde de görüyordum.

Bir de Risale-i Nurların hayretimi mucip olan, ruhumu yakan, beni kendisine âşık eden bir tarafı vardı ki, Üstad bu eserleri, hapiste, irka' suretiyle yani dikte ettirerek yazıyordu... Ben ise kütüphanelerde bulunuyorum, önümde binlerce kitap var, eser yazamıyorum. O hapiste bunları yazıyor...

Bu eserleri yazan insan, İlâhî bir te'yide mazhar oluyor ki, yanan bir gönülden çıktığı için, okuyan insanların da gönlünü yakıyor, imanlarını alevlendiriyor.

Önsöz'ü Yazıyorum

Ben böyle mütalaalara dalmış, mest olup gitmişken, Atıf Ural'dan bir telgraf geldi. O tarihte telefon yoktu. Ancak telgrafla görüşülebiliyordu. Atıf diyordu ki:

"Muhterem Ağabeyimiz, Tarihçe-i Hayat dizildi. Matbaacı, bütün kurşunlarını bu kitap için bağlandığını, matbaasının çalışamaz olduğunu söyleyerek şikâyet ediyor. Bu önsöz gelecekse gelsin, gelmezse kitabı basacağım, diyor. Lütfen önsözü yazıp gönderiniz..."

Bunun üzerine dairedeki arkadaşlardan izin aldım.

"Mühim bir işim çıktı. Bir hafta kadar gelemeyeceğim, bana izin verin." dedim.

Harem-i Şerif'te sabah namazını kıldım. Eve gittim oturdum. Gönlümde, ruhumda ne varsa, o güne kadar ne edindiysem, başladım yazmaya.

Ben yazıyı çok güç ve geç yazarım. Bilhassa şiirde, çok yazar bozarım, yazar silerim. Nesirde de öyledir. Daha iyisi, daha güzeli olsa, pürüzsüz olsa, anlaşılır olsa diye günlerce uğraşırım. Yazı hususunda müşkilpesendim...

Buna rağmen, öyle müstesna bir fütühata mazhar oldum ki, epey uzun sayılabilecek o önsözü, 24 saat zarfında hem yazdım, hem tebyiz ettim; postaya verdim.

Ertesi sabah daireye gittim. "Hayır inşaallah?" dediler. "İşim bitti, geldim, elhamdülillâh." dedim.

Bu önsözün İlâhî bir teyide mazhar olduğuna, Cenab-ı Hakk'ın kolaylık verdiğine kailim.

Rüya

Zaten o günlerde, henüz yazmaya hazırlanmak üzere risaleleri mütalaa ettiğim sırada bir rüya görmüştüm. Bu rüya bana çok tesir etti. O zamandan beri Üstad, bir mücahid, bir fikir, iman, aşk ve heyecan adamı olarak gönlümün maşuku oldu. Rüyamda dediler ki:

Bugün Üstad Bediüzzaman'ın konferansı var. Konferansın mevzuu şudur:

"İslâm nedir? Kur'an-ı Kerim nedir, neden indirilmiştir? İslâm Peygamberi kimdir? Ne için Hak tarafından gönderilmiştir? Yirmi üç senelik peygamberlik hayatı boyunca neler yapmıştır? Neler bırakıp gitmiştir? Ümmetinden neler bekliyor?"

Mevzu bu imiş... Konferans salonuna gittim. Sultanahmed Camiine benzeyen çok muhteşem ve ruhani bir mekân. Pencerelerinden deniz gözüküyor. Fakat Allah'ım şâhiddir, aynen söylüyorum: Sultanahmed Camiinden 15-20 defa daha büyük... Vardım ki, salon hıncahınc dolmuş. İğne atsan yere düşmeyecek. Cemaat hemen hemen tamamen gençlerden ibaret. Genç bir nesil...

Sen Yanıma Gel

Üstad Bediüzzaman, oturdukları yerde konuşuyorlardı. Sanki vaaz veriyor ve ders okutuyorlar, bir fikrin telkinine çalışıyorlar gibi sohbet ediyorlardı. Otursam, duyamam, dinleyemem diye ayakta durdum. Elimi kulağıma koydum, ayakta dinliyorum. Ayakta kalan yalnız benim, herkes oturmuş.

Bu esnada Üstad, duyulan bir sesle, fakire seslendi:

“Sen yanıma gel, yanıma gel!”

O böyle deyince, gençler yol açtılar. Üstad’ın yanına kadar vardım. Koltuğunun altında beyaz bir çarşafı muhafaza ediyordu. Bu çarşafı sağ tarafına yere serdi. Fakiri kucaklayıp şu şekilde hitap ettiler:

“Sen bugünden itibaren en aziz kardeşlerimden oldun. Bundan böyle dualarımın başındasın. Bu beyaz çarşafı senin için hazırlamıştım. Sen buraya oturacaksın.”

Çarşafın üzerine oturdum, uyandım. Fevkalâde bir sevinç ve ferahlık duydum. Varlığımın her zerresinin nura gark olduğunu hissetim. Günlerce o manevi tesirin altında kaldım.

“İnşaallah, Cenab-ı Hak ona da şefaat hakkı verir de, bana da şefaat eder.” dedim.

O günlerde, önsözün çabuk yazılmasını isteyen telgraf da geldi. Önsözü yazıp gönderdim.

Üstad Üç Defa Dinlemiş

Yazdıklarımı Üstad’a okumuşlar. Üç defa tekrar ettirerek dinlemiş. Aynen konulmasını istemiş.

Önsöz okunurken, Zübeyir ve Sungur gibi, Üstad’ın yakın talebeleri olan Nur hizmetkârı ağabeyler de varmış. Salih Özcan, o mecliste neler olduğunu bana şöyle nakletmişti:

“Sungur Ağabey dedi ki: Üstad kendi yazılarını bile okutur, şurasını tashih edin, şu kelimenin yerine şunu koyun, o kelime

fazladır lüzumu yok silin, diye düzeltirdi. Ali Ulvi Bey'in önsözünü üç defa okutup dinledi. Bir yerine itiraz etmedi. Hatta. (Bunu bir iltifat-ı Peygamberî olarak kabul ediyorum.) Önsözün başına şu cümleyi yazın, dedi. Üstad'ın emri ile önsözün başına eklediğimiz ibare, aynen şudur:

"Bu önsöz, Medine-i Münevvere'de bulunan mühim bir âlim tarafından yazılmıştır."

Üstad'ın yazdırdığı bu cümle, önsözün başına aynen konulmuştur ki, tabiî bunu ne tekrar etmem, ne de sahiplenebilmem mümkündür.

Yazdığım bu önsöz 1958'de basılan Tarihçe-i Hayat'ın baş tarafına konularak yayınlandı. Daha sonraki baskılarda da çıktı.

Önsöz, hatıratımıza da alınarak, aziz okuyucularımıza takdim edilecektir.

Karşılıksız Hizmet

Allah rahmet eylesin, Üstad Bediüzzaman'ın ilmine, imanına ve hizmetlerine böylece vâkıf olmuştum. O ne yılmayan bir iman, korkmayan bir insan, kararmayan bir ses, kısılmayan bir nefes...

Bunları ve tabiî birçok şeyleri önsözde de beyan ettim. Allah için çalışmak, imanı kurtarmak için çabalamak; bir mevki, mansıp, bir dünyalık peşine düşmek şöyle dursun, gelen hediyeleri bile kabul etmemek... Kimsenin minneti altına girmemek, kimseye esir olmamak, yaptığı hizmete karşılık hiçbir şey beklememek...

Bu hususta, Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemin Kur'an lisanı ile bütün Kureyş'e ve rakiplerine karşı olan hitaplarını, mübarek kelâmlarını, ayet-i kerimenin mealini ve onun üzerine mütalaalarını daima yazar ve söyler. Mealen buyurulur ki:

"Habîbim anlat kendilerine: Ben bu hizmetlerimden, bu tebliğ ve irşadlarımdan dolayı sizden bir şey istemiyorum; bir karşılık beklemiyorum. Benim mükâfâtımı, hizmetlerimin

karşılığını Rabbim verecektir. Benim ecrim ancak Allah'a aittir. O verecektir..."

Üstad Bedîüzzaman da işte Allah'ın gösterdiği Resulümüzün yaşadığı düsturları bütün ruhuyla hayatında tatbik etmiş bir iman kahramanıdır.

Üstad'ın Beraati

Tarihçe-i Hayat çıktıktan sonra, Eşref Edip Bey'in neşr ettiği "Sebilürreşâd" dergisinde ve bazı gazetelerde Üstad'ın eserleriyle birlikte beraat ettiğini okudum. Yıllar boyu hapsedilen, eserleri yasak bilinen, kitaplarını yazan ve okuyanlar takibata, eziyet ve işkencelere uğratılıp hapislere atılan bir zatın, eser ve talebelerinin, resmen beraat etmeleri, tabiî benim için büyük bir müjde oldu. Memlekette bir fütühatın başladığına, imanın yeniden inkişaf ettiğine dair bende bir kanaat hasıl oldu. "Gönüller Fatihi Büyük Üstad'a" diye bir şiir yazdım, bir mektupla birlikte kendisine gönderdim.

Bu mektup da yine "Tarihçe-i Hayat"a ikinci baskısından itibaren derc olundu. Mektubumu kitabın son tarafına, daha başka mektuplar ve Risale-i Nurlar hakkında yazılmış bazı yazılarla beraber koyan arkadaşlar, altında: "Manevi Evlatlarınızdan Ali Ulvi" imzası bulunan mektubumun üzerine şu satırları ilâve etmişlerdi:

"Medine-i Münevvere'de bulunan ve nurun hakikatini tam anlayan ve İslâmiyet'e hizmet eden bir zâtın mektubudur."

Mektubu orada neşrolunan hâliyle aynen buraya alıyorum:

Üstad'a Yazdığım Mektup

Gönüller fatihi pek muhterem ve mükerrem Üstadımız Hazretleri,

Mübarek ellerinizden öper, bütün aziz ve sadakatli talebelerinizle beraber sıhhat ve selâmette daim olmanızı Bârgâh-ı Kibriya'dan niyaz eylerim.

Müslümanlar için en büyük bir bayram diye ancak vasıflandırılabilen beraatiniz bütün Nurcuları şâd ve handan eylediği gibi, bendenizi de dünyalar kadar memnun ve mesrur eylemiştir... Nasıl memnun etmesin ki: Sizin eserlerinizle birlikte beraetiniz demek, ruhun maddiyata, nurun zulmete, imanın küfre, hakkın batıla, tevhidin şirke ve irfânın cehle galip gelmesi demektir.

Yıllardan beri önüne sıradağlar gibi engeller, korkunç uçurumlar gibi maniler konulan "Nur Çağlayanı", en sonunda mucizevî bir şekilde bütün sedleri yıkmış, manileri aşmış, nur ile bütün zulmetleri tarumar eylemiştir.

"Mucizevî hârikalarla doğan İlâhî tecellilerin vasfında kalemler kırılır, fikirler gürülder, ilhamlar yanar, kül olur." derlerdi. Hakikaten bendeniz, şimdi bu müstesna zaferin karşısında aynı aczi, bütün varlığımla hissediyorum. Zira tefekkür ve ilhamıma nihayetsiz bir ufuk açılıyor... Cihan, muhteşem bir "Nur Mabedini" andırıyor... Civarımdaki herşey, heryer, derin vecd ve istiğraklarla gaşyolmuş bir halde... Her zerrede: *Ve in min şey'in illâ yusebbihu bi-hamdihi* (Hiçbir şey yoktur ki, O'nu tesbih etmesin.) sırr-ı Sübhanîsi tecellî ediyor...

Binaenaleyh, bilmiyorum, bu mesud hâdiseyi; şanlı bir zafer, şahane bir fetih, İlâhî bir kurtuluş, cihanşümul bir bayram diye mi vasıflandırayım? Zira, kudsî davanın kazanmış olduğu bu İlâhî zafer, bütün İslâm ve insanlık dünyasındaki mücahitlerin azimlerine kuvvet, ruhlarına can, imanlarına hız ve heyecan vermiştir.

Evet, azim ve imanları, aşk ve emelleri henüz kemale ermemiş olan birçok Müslüman, maalesef acıklı bir yeis içinde idiler. Böyle bir zaferin tahakkukunu, hayal ve muhal görüyorlardı. Fakat bütün feyiz ve nurunu insanlığı tenvir ve irşad için İlâhî bir güneş hâlinde Arş-ı azamın pürnur ufuklarından inen Kur'an-ı Kerim'den alan Nur neşriyatı, durgun gölleri andıran gönülleri der-

yalar gibi coşturmuş, kasvet ve hicran yıllarının ümit ve emellere vurduğu müthiş zincirleri kırmıştır. O nur kaynağından fışkıran o serapa feyiz ve hikmetler saçan eserler; hislerin, fikirlerin ve bilhassa alevler içinde yanan ruh ve vicdanların ezelî ve ebedî ihtiyaçlarına cevap verdiği gibi; onları, dalga dalga boğucu karanlıklar muhitinden, tertemiz ve pırıl pırıl nur ufuklarına çıkarmıştır.

Yıllarca devam eden uzun bir sükût, derin bir gaflet ve boğucu bir zulmetten sonra İlâhî bir güneş hâlinde parlayan bu kudsî zafer, nur için yol aramakta olan perişan beşeriyetin yakın bir gelecekte uyanacağını müjdelemektedir... Çünki, din ihtiyacı, sırf Müslümanların değil, bilumum insanların ezelî ve ebedî ihtiyacıdır.

Bugün bedbaht insanlık, din nimetinden mahrum olmanın sürekli hicran ve felâketlerini bağrı yanarak çekmektedir. Bu acıklı buhranın korkunç neticesidir ki, çeyrek asır zarfında iki büyük harbe girmiş ve üçüncüsünün de kapısını çalmak çılgınlığını göstermektedir.

Artık bütün insanları kardeş yaparak yemyeşil cennetlerin nurlu ufuklarından esen refah ve saadet, huzur ve asayiş rüzgâriyle dalgalanan âlemşümul bir bayrak altında toplayacak olan yegâne kuvvet, İslâm'dır. Zira beşeriyetin bugünkü hâli, tıpkı İslâm'dan evvelki insan cemiyetlerinin acıklı hâlidir. Bunun için, insanlığı o günkü ebedî felâketten kurtaran İslâm, bugün de kurtarabilir... Evet, milyonların, milyarların kalbinde asırlardan beri kanamakta olan o derin yarayı saracak yegâne müşfik el, İslâm'dır. Her ne kadar ufuklarda zaman zaman bazı uydurma ışıklar görülüyorsa da, müstakbel, bütün nur ve feyzini güneşlerden değil, bizzat Rabb-ül-Âlemin'den alan ezeli ve ebedi "Yıldız"ındır. O yıldız, dünyalar durdukça duracak ve onu söndürmek isteyenleri yerden yere vuracaktır.

Cihan-kıymet Üstadım! Malûm-i fâzılaneleridir ki; son günlerde mukaddes davaya hizmet eden bazı tenvir ve irşad ha-

reketleri doğmuş, fakat maalesef hiçbirisi "Risale-i Nur Külliyatı"nın gördüğü mühim işi görememiş ve ihraz ettiği İlâhî zaferi kazanamamıştır. Zira bu yol, peygamberlerin, velilerin, ariflerin, salihlerin ve bilhassa canını canana seve seve feda eden ve sayısı milyonlara sığmayan kahraman şehitlerin mukaddes yoludur. Artık bu çetin yolda yürümek isteyenler, her an karşılarına dikilecek olan müthiş manialarıı daima göz önünde tutmaları lâzımdır. Evet, bu yolda yürüyecek olanların, sizdeki sarsılmak bilmeyen imanla, yüksek ve İlâhî irfanla ve bilhassa harikulâde ihlâs ve feragatla mücehhez olmaları gerektir. Çünki, bu mühim vadide Nur davasının takip ettiği tebliğ, tenvir ve irşad usulü bambaşka hususiyetler taşımaktadır. Artık insanın his ve fikrine, ruh ve vicdanına bambaşka ufuklar açacak olan bu derin bahsi, dua buyurun da, müstakil ve mufassal bir eserde aziz din gönüldaşlarımıza arzetmek şerefine nail olayım...Çünki, bu nurlu bahis o kadar derin ve o derece mühimdir ki, böyle birkaç sahifelik mektup ve makalelerle asla ifade edilemez.

İman ve Kur'an nuru ile tertemiz gönlünü fethettiğiniz gençlik, İlâhî zaferinizin en parlak delilini teşkil eden en mühim varlık ve en kıymetli cevherdir... "Nurdan Sesler"in hemen her mısraında, asil ve şuurlu ruhuna hitap ettiğim tertemiz gençlik, işte bu hak ve hakikatin bağrıyanık âşıkı olan gençliktir.

Nurlu davanın kazanmış olduğu bu son zaferin verdiği bütün vecdle dolu bir ilhamla yazdığım şu manzumeyi takdim ediyorum. Kabulünü rica ve istirham eylerim.

Tekrar tekrar ellerinizden öper, kıymetli dualarınızı beklerim, pek muhterem Üstadım Hazretleri.

Gönüller Fatihi Büyük Üstad'a Şiiri

Mektubum "Tarihçe-i Hayat"ın sonuna yukarıdaki şekilde alınmış olmakla beraber, onunla birlikte gönderdiğim şiir buraya alınmamıştı. Şiir daha sonra Risale-i Nur Külliyatı'nın büyük

ciltlerinden "Mektubat" kitabının sonuna alındı. Şiirin üzerine, eseri neşre hazırlayan arkadaşlar, "Medine-i Münevvere'de bulunan mühim bir âlimin Risale-i Nur hakkında yazdığı bir manzumedir." ibâresini de koymuşlar. Bahsi geçen şiir şöyle idi:

Nûruyla bütün gönlümü fetheyleyen Üstâd!
Gönlüm seni, kudsî heyecanlarla eder yâd...
İlhâmıma can geldi berâat haberinle,
Mü'minleri şâd eyleyen ulvî zaferinle.
Sıyrıldı ufuklardan o kasvetli bulutlar;
Göklerde melekler, bu büyük bayramı kutlar.
Milyonların îmânını kurtardı cihâdın;
Par par yanar îmanlı gönüllerdeki yâdın.
Coşturmada îmanları, binlerce vecîzen,
Târîhini kudsî heyecanlarla süzerken.
İlhâmımı mest etti tecellâ-i cemâlin;
"Fâtih" gibi rehberleri andırmada hâlin.
Dağlar gibi sarsılmadın; en korkulu günde,
Her ânı ölümler dolu tazyîkın önünde.
Dünyalara dehşet salıyor, sendeki îman;
Sarsılmayan îmânına düşman bile hayran.
Rehber sana zîrâ, "Yüce Peygamberimiz"dir.
Ölmez eserin: Gençliğe gösterdiğin izdir.
Kur'ân-ı Kerîm'in ezelî feyzine erdin;
İnsanlığa, îman ve kemâl dersini verdin.
Ey başlara cennetlerin ufkundan inen taç!
Âlem senin irfânına, irşâdına muhtâc.
Deryâ gibi nurlar taşıyor her eserinden;
"Allah"a giden nurcuların rehberisin sen!
Milyonları deryâ gibi coşturmada "Sözler";
Cennetteki âlemleri seyretmede gözler.
Hikmet dolu her cümlede, Kur'an'daki nur var;

Her lem'ada binbir güneşin huzmesi çağlar.
"Nur Yolcusu" insanlığa örnek olacaktır.
Kudsî heyecanlarla, gönüller dolacaktır.
Mefkûresi, günden güne erdikçe kemâle;
Gark olmada iç âlemi, en tatlı visâle.
Coştukça denizler gibi kalbindeki îman;
Bin ders-i hakîkat veriyor rûhuna Kur'ân.
Âzâdedir İslâm'ı saran tehlikelerden;
Dâvâsı temiz çünkü siyâsî lekelerden.
Her hamlesinin kuvve-i kudsiyyesi vardır;
Vicdanları mest eyleyen ulvî sesi vardır.
Aşkın ezelî sırrına erdikçe gönüller;
Yer yer donatır ufkunu sevdâ dolu renkler.
Bir ülkeyi baştan başa fetheyledin ey Nûr!
Nûrun olacaktır, bütün insanlığa düstûr.
Kur'an seni te'yîd ediyor mu'cizelerle;
Ey şanlı gönül fâtihi, hiç durma ilerle!
Târîh-i hayâtın doludur hârikalarla;
Hiç sönmeden âlemde güneşler gibi parla.
Manzûme-i şemsiyyeyi temsîl ediyorsun;
Heybetli fezâlarda hız almış gidiyorsun!
Îmanlı nesiller, seni tâkip edecektir;
Yıllarca, asırlarca peşinden gidecektir.
Târîhi aşarken sen, o îman dolu hızla,
Milyonları aşmış bütün evlâtlarınızla;
Birden açılır rûhuma esrarlı bir âlem,
Vasfeyleyemez aşkımı, şi'rimdeki nâlem...

Risale-i Nur Talebesi Dostlar

Risale-i Nur talebesi kardeşlerimle çok yakın alâka ve münasebetlerimiz oldu ve hâlen devam ediyor. Üstad'ın önsözü kabul

etmesi ve kendi dilinden "Medine-i Münevvere'de mühim bir âlim tarafından yazılmıştır." diye büyük iltifatta bulunması kardeşlerin çok yakın alâkasını uyandırdı.

Türkiye'ye gidip geldikçe Risale-i Nur talebeleri camiasıyla çok görüşmelerim oldu. Sohbetlerime geldiler. Fakiri alıp toplantılarına götürdüler. Gazeteler ve televizyon kanalları için mülâkatlar yaptılar. Bu sohbet ve konuşmalar sırasında merhum Bediüzzaman ve Risale-i Nurlar hakkında da suallere muhatap oldum ve cevaplar verdim.

Zaman gazetesi adına sırf bu husus için Nedim Hazar Bey'in benimle yaptığı mülâkat 1992 Ekim ayında gazetede çıktıktan sonra ayrıca küçük bir risale olarak da basıldı.

Şimdi Gençler Ekseriyette

Bu münasebetler sırasında, geçmiş senelerde çoğu yaşlı ve esnaftan, tüccardan kimselerle karşılaşırdım. Son yıllarda hem genç, hem de yüksek tahsilli arkadaşların, ekseriyeti teşkil ettiklerine şahid oldum. İnsanı hayretle sevinçlere gark edecek şekilde, hepsi musalli, dürüst, faziletli, birlik, beraberlik, tesanüd ve muhabbet içinde, iman ve İslâm davasını yaymaya kararlı gençlerdi.

Yüksek tahsil gençliğine hitap edebilmek, bir muvaffakiyettir. Bu inkişafta bir sır, İlâhî bir tecelli vardır. Yükselen ve yayılan Kur'an-ı Kerim'in nurudur. Cenab-ı Hak, Resul-i Ekremine, teselli vererek, şöyle buyuruyor:

"Habibim, mukaddes davanın düşmanları her ne kadar Allah'ın nurunu, tevhidi, Kur'an'ı söndürmeye çalışsalar da Cenab-ı Hak nurunu tamamlıyor ve tamamlayacak. Zira seni hak peygamber olarak gönderen odur..."

Son elli yıldır İslâm dünyasında görülen gelişmeler bu nurun tamamlanmasının yeni safhalarıdır. Düşmanlar istemeseler, çatlasalar patlasalar da İlâhî nur büyüyecektir. Risale-i Nur-

ların bu şekilde, tertemiz, İlâhî bir tecelli içinde yayılması da bunlardan birisidir.

Bu gençleri görmek insanın imanına güç ve kuvvet kazandırıyor. Artık sayılamayacak kadar çoğalmış olan kardeşlerimizle, gerek Türkiye'ye gittiğimizde ve gerek onlar Hac ve Umre'ye geldiklerinde görüşmekteyiz.

Gençlerin Önemi

Risale-i Nur'lara gençlerin gösterdiği bu alâka, bana Kahire'de Hasanül Benna'nın gençlere olan ilgi ve alâkasını ve Celâl Hoca merhumun 27 Mayıs ihtilâlini takip eden seneleri anlatırken söylediklerini hatırlattı.

Hasanül Benna'nın gençlere karşı tavrını, Kahire hatıralarımda anlatmıştım. Celâl Hoca merhum da şöyle demişti:

"Eyvah ki, bu gibi ihtilâlleri maalesef gençler yapıyor. Bunların bilgisi nedir? Kurulmuş bir düzeni, bir devlet çarkını yıkıyorlar; acaba ne kuracaklar? Hükümet nedir, planları nedir? İnsan bir kulübeyi, bir kümesi yıkmadan önce, onun bir plânı olur. Daha geniş, daha güzel yapacağım, şurasını burasını şöyle yapacağım, diye hazırlık yapar.

"Ne olacak diye bekledik. Yeniden bir anayasa yapılacak, başında da Sıddık Sami Onar bulunacak, dendi. Sıddık Sami talebelik arkadaşımdır. Maalesef ruhuyla, Müslüman Türk'ün düşmanıdır..."

Bu bakımdan gençlere, bilhassa yüksek tahsil gençlerine hitap ve tesir edebilmek, memleketin geleceği için çok hayırlı ve mühim bir hizmettir.

Kebap Yerine Tirit

Üstat Bediüzzaman hazretlerinin, ne kadar şuurlu ve dikkatli, davasının ehemmiyetine, kendisinin üzerine aldığı hizmetin önemine ne kadar ihlâsla inanmış olduğuna, kendisinin önde ge-

len iki talebesi Zübeyir ve Tahirî ağabeylerden dinlediğim şu iki hadise çok açık ve çarpıcı birer misaldir.

Merhum Zübeyir şöyle anlatmıştı:

Birgün Üstat söylüyor, ben yazıyorum. Öğlen oldu, acıktım. Yazmaya hâlim, mecalim kalmadı. Üstat coşmuş söylüyor, ben yazmaya devam ediyorum. Artık ellerim titremeye başladı.

"Üstadım, çok acıktım." dedim.

"Öyle mi? Öyleyse işaret koy da yemekten sonra devam edelim." dedi.

"Üstadım bir kebap söyleyeyim geleyim. Kebap getirsinler..."

"Zübeyir, sepetin içinde kuru pide var. Getir şu kaba onu doğra, Mangalda da akşamdan kalma et suyu var. Onu da ısıt, üzerine dökelim. Dolapta da yoğurt var onu da getir..."

Şerli Kap: Mide

Dediklerini yaptım. Başladık yemeye... Üstat şunları söyledi:

"Zübeyir oğlum, mideden münkir ne var? Peygamber-i Zîşan Efendimiz, insanların doldurdukları kapların en şerlisi mideleridir, buyuruyor. Mideden nankör ne var? Şimdi on çeşit yemek yiyelim; on saat sonra hiçbir şey yememişiz gibi olur.

"Şu yediğimiz tiriti, ne niyetle yesen, o olur. Kebap desen kebap olur, köfte desen köfte olur, börek desen börek olur, hem her şey olur.

"Bugün ümmet-i Muhammed'in ihtiyacı, mide açlığından ziyade ruh açlığıdır. Ümmet-i Muhammed'in ruhunu doyurmaya bakın. Kebap söylemek için çarşıya gidip gelinceye kadar, sen birkaç sayfa yazı yazarsın... Her şeyin ehemmini mühimmine tercih edin. Yemek mühim değil, fakat ruhumuzun gıdası daha mühim..."

Yangına Giden, Gezmeye Gidemez

Yine Üstad'ın talebelerinden, samimi kardeşlerden Tahirî Ağabey vardı. Ravza-i Mutahhara'da ağlayarak şunları anlatmıştı:

Bir tarihte Nazif Çelebi "tayyare acentası" olmuş. Aşır Efendi caddesinde beni gördü.

"Tahirî Ağabey müjde! Tayyare acentası oldum. Beş tane kontenjanım var, hazırlan seni hacca götüreyim." dedi.

"Nazif Bey, çok teşekkür ederim, beni ihya ettin. Fakat üstadıma danışmadan bir iş yapmam. Bana mühlet ver de danışayım." diye cevap verdim.

"Sana üç gün müsaade. Gidemeyeceksen yerine başkasını alalım..."

Koştum, Üstad'a vaziyeti anlattım... Kabri cennet olsun. Allah cennette cem eylesin. Dedi ki:

"Tahirî, sana hac farz oldu mu?"

"Efendim, benim neyim var ki, hac farz olsun. Biliyorsunuz, fakir bir adamım. Bir kalemim bir kağıdım var."

Şeytan, Bazen Sağdan Gelir

"Tahirî, şeytan bazen sağdan gelir, seni hizmetten alıkoymak ister. Eğer tayyareye bineceksen, seyahat edeceksen, o başka... Müslümanların imanı tehlikede iken, sen nasıl kendini düşünürsün? Asırlarca İslâm'ın müdafii olmuş bu necip milletin gençliği bugün imana muhtaç, küfür salgını, dinsizlik felâketi var.

"Yazın güzel, okunuyor, çabuk da yazıyorsun. Birkaç risale daha fazla yazıp hizmet etsen daha iyi değil mi? Kitapları bastıramıyoruz, mazlumuz, zebunuz, zayıfız... Böyle bir zamanda kendini düşünüp, davayı ihmal edip, cennette kendine mevki ayırmak için hacca gitmek olur mu? Ben buna razı değilim. Ama yine sen bilirsin..."

"Üstadım ben de bunun için sormuştum..."

"Tahirî, soracak başka sual mi yoktu! Hac sana farz olduysa, zaten sormana lüzum yok, tabiî gideceksin. Ama şu hâlde, sen bana sormadan diyecektin ki: Nazif Bey, ben yangını söndürmeye gidiyorum. Yangına giden adam, gezmeye gidemez... Nazif Bey'e benden de selâm söyle, yerine başka birisini göndersinler."

Merhum Atıf Ural

Bana mektup göndererek, merhum Üstad Bedîüzzaman'ın "Tarihçe-i Hayat"ına önsöz yazmama ve bu vesile ile güzel ilgi ve alâkalara sebep olan rahmetli Atıf Ural kardeşimizden de burada bahsetmemiz yerinde olacaktır.

1987 Aralık ayından itibaren günlük Zaman gazetesine, haftada bir, "Nurlu Belde Medine'den" umumi başlığı altında makaleler göndermekte idim. Bunlardan birisi de merhum Atıf Ural'ın "Ağlatan Mektup"unun hikâyesi idi.

1990 yılı başında bu yazılar "Gecelerin Gündüzü" adıyla bir kitap hâlinde yayınlandı. Kitaba bahsi geçen yazıyı da almıştık. Eseri tasnif, tertip ve tashih vazifesini üzerine alan M. Ertuğrul Düzdağ Bey, sıra bu yazıya gelince, merhum Atıf'ın berhayat bulunan ağabeyi ile görüşerek ve onun hakkındaki lüzumlu bilgileri toplayarak bu yazıya eklemişti. Bu ek şöyledir:

Hayatı ve şahsiyeti hakkında fazla bir bilgi bulunmayan ve genç yaşta vefat eden bu fedâkâr hizmet ehli kardeşimize dair malûmatı, buraya almayı üzerime borç bildim:

Atıf Ural (1933-1966). Erzincan Lisesi'nden sonra Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Muhtelif kazalarda savcılık yaptıktan sonra, Bozkurt ilçesinde vazifeli bulunduğu günlerde, Ankara'ya ağabeyini ziyarete geldiği bir sırada rahatsızlanarak vefat etti.

Merhumun ağabeyi yüksek ziraat mühendisi Kemal Ural Bey, Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin yakın talebelerinden olup, iman hizmetindeki ihlas ve fedakârlığı ile tanınmıştır. 1960'lı yıllarda yayınladığı Şûle dergisi –cemiyet hayatını iyi tanımayan bazı kardeşlerin, yanlış tutum ve müdahaleleri yüzün-

den– ancak sekiz sayı çıkabilmiş bulunmasına rağmen, daha sonra yayınlanacak olan ve hâlen çıkmakta bulunan itinalı, İslâmî mana ve duygu dergilerine örneklik ve öncülük etmiştir.

Kemal Ural Bey'in Sözleri

Hâlen İstanbul'da ikamet eden ve gönüllere hitap eden değerli, hikmetli eserler yayınlayan Kemal Ural Bey, merhum kardeşi hakkında şunları söylemişti:

"Atıf, Erzincan Lisesi'nde okurken, ben Ankara Ziraat'te okuyordum. Kendisine, tanıması için küçük risaleler gönderirdim. Fakat Ankara'ya geldikten sonra, iman, ihlâs ve gayreti ile bizleri, kendisine talebe olmaya özenir hâle getirdi. Üstad Hazretleri, kendisini çok severdi. Ziyaretlerimde bana, ondan bahseder, 'Âtıf, masonların belini kırdı.' derdi... 1960 öncesinde, Ankara'daki çalışmaların manevî lideri durumundaydı. Arkadaşları ile Risale basmaları için, kendilerine bir teksir makinası almıştım. Risalelerin yeni harflerle ilk baskılarını bununla yaptılar.

Saatler Sonra: "Hoş Geldin!"

"Vazifeli bulunduğum Samsun'dan kendisini ziyarete gittiğimde, Risalelerin tashihi ile meşgul bulunduklarından, uzun müddet yanında oturmama rağmen, benimle konuşmamasını ve saatler sonra 'Abi hoş geldin.' demesini unutamam.

"Teksirlerden sonra, Risalelerin matbaada dizilip ilk defa matbu bir kitap hâlinde ortaya çıkması da onun eliyle olmuştu. 1957'de iki cilt ve yedi yüz sayfa hâlinde yapılan Sözler baskısının başında onun adı bulunur...

"Merhum Üstadımızın Tarihçe-i Hayatının başındaki Önsöz'ün, Ali Ulvi Kurucu Beyefendi üstadımız tarafından yazılmasında, kardeşimin bu şekilde müessir olduğunu bilmiyordum. Çünkü yaptıklarından kat'iyyen bahsetmezdi.

"Kendisinin bu şekilde hayırla zikredilmesi, beni çok mütehassis etti. Genç şakirtlere, eski ihlâslı hizmetkârları öğretmesi bakımından da bu ilginizin faydalı olacağını umuyorum. İnşaallah merhuma, duası makbul ağızlardan Fatiha gönderilmesine vesile olacaksınız. Vefakâr dostlara sevgi ve teşekkürlerimi arz ederim."

ÜSTAT BEDİÜZZAMAN'IN “TARİHÇE-İ HAYAT”I İÇİN YAZDIĞIM ÖNSÖZ

Büyük İkbal'e âid olan “Önsöz”de demiştim ki: “Büyüklerin tarih-i hayatları okunur; ulvî menkıbeler söylenip, aziz hâtıraları anılırken; insan, başka bir âleme girdiğini hissediyor. Gönlünü, tertemiz sevgi hislerinin ulvî ateşi yakıyor ve İlâhî feyzi sarıyor. Tarih öyle büyük insanlar kaydeder ki, birçok büyükler, onlara nisbetle küçük kalır,

Târîhe şerefler veren erler anılırken,
Yükselmede rûh, en geniş âlemlere, yerden...
Bin râyihanın feyzi sarar rûhu derinden,
Geçmiş gibi, Cennetteki gül bahçelerinden...

Bu derin hakikati, bu “Önsöz”ü yazarken bütün azamet ve ihtişamiyle idrak etmiş bulunuyorum. Zira, aziz ve muhterem okuyucularımıza en derin bir ihlâs ve samimiyetle takdim ettiğimiz bu eser, hemen bir asra yaklaşan uzun ve bereketli ömrünün her safhası, binlerle harikaya sahne olan gönüler fatihi büyük Üstat Bedîüzzaman Said Nursi'ye, onun yüz otuz parçadan ibaret olan Risale-i Nur Külliyatı'na; ve ahlâk ve faziletleri, ihlâs ve samimiyetleri, iman ve irfanları ile hayatın her safhasında sadece bir ülkeye, değil, bütün insanlık âlemine tertemiz örnekler vermekte devam eden Nur Talebeleri'ne aittir.

Bir kitabın “Mukaddeme”sini, o kitabın hülâsası diye tarif ederler. Halbuki, her mevzuu müstakil bir esere sığmayacak ka-

dar derin ve geniş olan bu muazzam kitabın muhteviyatını, böyle birkaç sahifelik mukaddemeye sığdırmak kabil midir?

Bugüne kadar âcizane yazdığım manzum ve mensur yazılarımın hiçbirisinde bu kadar acz ve hayret içerisinde kalmamıştım. Binaenaleyh, bu eseri derin bir zevk, İlâhî bir neş'e ve coşkun bir heyecanla okuyacak olanlar, hayranlıkla görecekler ki; Bediüzzaman, çocukluğundan beri müstesna bir şekilde yetişen ve bütün ömrü boyunca İlâhî tecellilere mazhar olan bambaşka bir âlim ve mümtaz bir şahsiyettir.

Ben, bu büyük zâtı, eserlerini ve talebelerini inceden inceye tedkik edip de o nur âleminde hissen, fikren ve ruhen yaşadıktan sonra, büyük ve eski bir Arap şairinin, bir beytiyle, çok derin bir hakikati ifade ettiğini öğrendim. *"Bütün âlemi bir şahsiyette toplamak Cenab-ı Hakk'a zor gelmez..."*

Gayesinin ulviyetinden, davasının ihtişamından ve imanının azametinden feyiz ve ilham alan bu kutbun cazibesine takılanların adedi günden güne çoğalmaktadır.

Akıllara hayret veren bu ulvi hâdise; münkirleri kahrettiği gibi, mü'minleri de şad ve mesrur eylemekte devam edip gidiyor.

İmanlı gönüllerde manevi bir râbıta hâlinde yaşayan bu İlâhî hâdiseyi, büyük bir mücahit, kalpleri vecd içinde bırakan bir üslûbla bakınız nasıl ifade ediyor:

"Ahlâksızlık çirkefinin bir tufan halinde her istikamete taşıp uzanarak her fazileti boğmaya koyulduğu kara günlerde, O'nun yani Bediüzzaman'ın feyzini, bir sır gibi, kalpden kalbe, mukavemeti imkânsız bir hamle hâlinde intikal eder görmekle teselli buluyoruz... Gecelerimiz çok karardı ve çok kararan gecelerin sabahları pek yakın olur."

Evet, bir sır gibi kalbden kalbe mukavemeti imkânsız bir hâlde yayılıp dağılan bu nurun, memleketin her köşesinde, feyiz ve te'sirini görenler, hayret ve dehşetler içinde sormaya başladılar: "Şöhreti memleketimizin her tarafını kaplayan bu zat

kimdir? Hayatı, eserleri, meslek ve meşrebi nedir? Tuttuğu yol bir tarikat mi, bir cemiyet mi, yoksa siyasi bir teşekkül müdür?"

Bununla da kalmadı; derhal gerek idari ve gerek adli çok mühim takipler ve pek ciddi tedkikler, uzun ve müselsel muhakemeler cereyan etti... Neticede, bu İlâhî tecellinin, gönüller ülkesine kurulan bir "İman ve İrfan Müessesesi"nden başka birşey olmadığı tahakkuk edince, adaletin İlâhî bir surette tecellisi şu şekilde zuhur etti: "Bediüzzaman Said Nursi ve bütün Risale-i Nur eserlerinin beraati" kararı resmen ilân edildi. Ve artık, ruhun maddeye, hakkın batıla, nurun zulmete, imanın küfre her zaman galebe çalacağı, ezelden ebede değişmeyecek olan İlâhî kanunların başında gelen bir hakikat olduğu güneşler gibi belirdi.

Herhangi bir iklimde zuhur eden bir ıslahatçının mahiyet ve hakikatini, sadakat ve samimiyetini gösteren en gerçek miyar, davasını ilâna başladığı ilk günlerle, muzaffer olduğu son günler arasında ferdî ve içtimai, uzvi ve ruhi hayatında vücuda gelen değişiklik farklarıdır, derler.

Meselâ: O adam ilk günlerde mütevazı, âlicenap feragat ve mahviyetkâr, hülâsa; bütün ahlâk ve fazilet bakımından cidden örnek olan gayet temiz ve son derecede mümtaz bir şahsiyetti. Bakalım, cihadında muzaffer olup hislerde, emellerde, gönüllerde yer tuttuktan sonra, yine o eski temiz ve örnek hâlinde kalabilmiş mi? Yoksa, zafer neş'esiyle birçok büyük sanılan kimseler gibi, yere göğe sığmaz mı olmuş?

İşte büyük küçük herhangi bir dava ve gaye sahibinin mahiyet ve hakikatini, şahsiyet ve hüviyetini en hakiki çehresiyle aksettirecek olan en berrak ayna budur.

Tarih boyunca; bu müthiş imtihanı kazanmanın şaheser misalini, evvela Peygamberler ve bilhassa Sultanü'l-Enbiya sallallahü aleyhi vesellem Efendimiz, sonra onun halife ve sahabeleri ve daha sonra onların nurlu yolunda yürüyen büyük zatlar vermişlerdir.

Peygamber Efendimiz, *"Âlimler, Peygamberlerin vârisleridirler"* hadis-i şerifleriyle, âlim olmanın pek kolay bir şey olmadığını, icazkâr belâgatleri ile beyan buyuruyorlar.

Zira madem ki bir âlim, Peygamberlerin vârisidir, o hâlde, hak ve hakikatin tebliğ ve neşri hususunda, aynen onların tutmuş oldukları yolu takip etmesi lâzımdır. Her ne kadar bu yol; bütün dağ, taş, çamur, çakıl, uçurum ve daha beteri: Takip, tevkif, muhakeme, hapis, zindan, sürgün, tecrit, zehirlenme, idam sehpaları ve daha akıl ve hayale gelmeyen nice bin zulüm ve işkencelerle dolu da olsa...

İşte Bedîüzzaman, yarım asırdan fazla o mukaddes cihadı ile bütün ömrü boyunca bu çetin yolda yürüyen ve karşısına çıkan binlerle engeli bir yıldırım sür'ati ile aşan ve peygamberlerin vârisi olan bir âlim olduğunu, amelî bir surette ispat eden bir zattır.

Kendisinin; ilmî, ahlâkî, edebî, birçok fazilet ve meziyetleri arasında beni en çok meftun eden şey; onun o, dağlardan daha sağlam, denizlerden daha derin, semalardan daha yüksek ve geniş olan imanıdır.

Rabbim, o ne muazzam iman! O ne bitmez ve tükenmez sabır! O ne çelikden irade! Hayal ve hâtıralara ürpermeler veren bunca tazyik, tehdit, ta'zib ve işkencelere rağmen; o ne eğilmez baş, ne boğulmaz ses ve nasıl kısılmaz nefesdir!

Büyük İkbal'in heyecanlı şiirlerinden aldığım coşkun bir ilham neş'esi ile vaktiyle yazdığım *"Mücâhid"* unvanını taşıyan bir manzumede, aşağıdaki mısraları okuyanlardan, belki şairane bir mübalâğada bulunduğumu söyleyenler olmuştur.

Lâkin şu mukaddemesini yazmakla şeref duyduğum şaheseri okuyanlar, vecdle dolu bir hayranlıkla anlayacaklar ki, Allah'ın ne kulları varmış: Eğer bir iman, kemalini bulursa, neler yapar ve ne harikalar doğururmuş...

Bir azm, eğer îman dolu bir kalbe girerse,
İnsan da, o îmandaki son sırra ererse,

En azgın ölümler ona zincir vuramazlar...
Volkan gibi coşkun akıyor durduramazlar...
Rabbimden iner azmine kuvvet veren ilham...
Peygamber'i rü'yâda görür belki her akşam.
Hep nûr onun îman dolu kalbindeki mihrab.
Kandil olamaz ufkuna dünyadaki mehtab...
Kar, kış demez, irkilmez, üzülmez, acı duymaz...
Mevsim, bütün ömrünce ılık gölgeli bir yaz...
Cennetteki âlemleri dünyada görür de,
Mahvolsa eğilmez, sıra dağlar gibi derde...
En sarp uçurumlar gelip etrafını sarsa,
Ay batsa, güneş sönse, ufuklar da kararsa,
Gökler yıkılıp çökse, yolundan yine dönmez!
Rûhundaki îmanla yanan meş'ale sönmez!..
Kalbinde yanardağ gibi, îman ne mukaddes!
Vicdânına her an şunu haykırmada bir ses.
Ey yolcu! Şafaklar sökecek durma, ilerle!
Zulmetlere kan ağlatacak meş'alelerle...
Yıldızlara bas, çık yüce âlemlere yüksel!
İnsanlığı kurtarmaya Cennetten inen el!..

Sanki bu mısralar iman kahramanı büyük mücahit Bediüzzaman Hazretleri için yazılmış. Zira bu yüksek sıfatlar, hep onun sıfatlarıdır. Cenab-ı Hak şu ayet-i kerimede bakınız mücahitlere neler vadediyor:

"Bizim uğrumuzda mücahede edenlere mutlaka yollarımızı gösteririz. Ve hiç şüphe yok ki, Allah muhsinlerle, Allah'ı görür gibi ibadet eden mücahitlerle beraberdir."

Demek ki, iman ve Kur'an uğrunda, candan ve cihandan geçen mücahitlere, büyük Allah, hakikat ve hidayet yollarını göstereceğini vaad buyuruyor. Hâşâ, Cenab-ı Hak vaadinde hulfet-

mez; yeter ki, bu azim vaad-i İlâhî'yi icap ettirecek şartlar tahakkuk etsin.

Bu ayet-i kerime, "Üstad"ın karakter ve şahsiyetini tahlil hususunda bize nurdan bir rehber oluyor; ve o nurun billur ışığı altında, artık en ince çizgileri ve en hassas noktaları görüp sezebiliyoruz. Zira, madem ki bir insan Cenab-ı Hakk'ın hıfz u himayesinde bulunmak nimetine mazhar olmuştur; artık onun için korku, endişe, üzüntü, yılma, usanma vesaire gibi şeyler, bahis mevzuu olamaz.

Allah'ın nuru ile nurlanan bir gönlün semasını hangi bulutlar kaplayabilir? Her an huzur-i İlâhî'de bulunmak bahtiyarlığına eren bir kulun ruhunu, hangi fani emel ve arzu, hangi zavallı teveccüh ve iltifat ve hangi pespaye gaye ve ihtiras tatmin, teskin ve teselli edebilir?

Allah'dır onun yârı, mürebbîsi, velîsi;
Andıkça bütün nûr oluyor, duygusu, hissi!
Yükselmededir mârifet iklîmine her an,
Bambaşka ufuklar açıyor rûhlara Kur'an...
"Kur'an" ona yâdettiriyor "Bezm-i Elest"i.
Âşık, o tecellînin ezelden beri mesti...

İşte Bediüzzaman, böyle harikalar harikası bir inayete mazhar olan mübarek bir şahsiyettir. Ve bunun içindir ki, zindanlar ona bir gülistan olmuş: Oradan ebediyetlerin nurlu ufuklarını görür... İdam sehpaları, birer vaaz ve irşad kürsüsüdür: Oradan insanlığa ulvî bir gaye uğrunda sabır ve sebat, metanet ve celadet dersleri verir... Hapishaneler birer Medrese-i Yusufiyye'ye inkılâp eder: Oraya girerken, bir profesörün üniversiteye ders vermek için girdiği gibi girer. Zira oradakiler, onun feyz ve irşadına muhtaç olan talebeleridir. Hergün birkaç vatandaşın imanını kurtarmak ve canileri melek gibi bir insan hâline getirmek, onun için dünyalara değişilmez bir saadettir.

Böyle bir yüksek iman ve ihlâs şuuruna mâlik olan insan, hiç şüphesiz ki, zaman ve mekân mefhumlarının faniler üzerinde bıraktığı yaldızlı tesirleri, kesif madde âleminde bırakarak; ruhu ile maneviyat âleminin pırıl pırıl nurlar saçan ufuklarına yükselmiş bir hâldedir.

Büyük mutasavvıfların (r.a) fenafillah, bekabillah diye tarif ve tavsif buyurdukları yüksek mertebe, işte bu kudsî şerefe nail olmaktır.

Evet; her mü'minin kendine mahsus bir huzur, huşu', tefeyyüz, tecerrüt ve istiğrak hâli vardır. Ve herkes, iman ve irfanı, salah ve takvası, feyiz ve maneviyatı nispetinde bu İlâhî hazdan feyizyab olabilir. Lâkin bu güzel hâl, bu tatlı visal ve bu emsalsiz haz; geçen ayet-i kerimedeki ihsan erbabı olan o büyük mücahitlerde her zaman, devam ediyor. Ve işte onlar bu sebepten dolayıdır ki, Mevlâ'yı unutmak gafletine düşmüyorlar. Nefisleri ile, arslanlar gibi bütün ömürleri boyunca çarpışıyorlar. Ve hayatlarının her lâhzası, en yüksek terakki ve tekâmül hâtıraları kaydediyor. Ve bütün varlıkları ile; O cemal, kemal ve celal sıfatları ile muttasıf olan Rabbü'l-Âlemin'in rızasında erişmiş bulunuyorlar.

Mevlâ, bizleri de o bahtiyarlar zümresine ilhak eylesin, âmin.

Yukarıdaki sahifelerde, büyük Üstad'ın, dostlarını meftun ve hayran ettiği kadar da, düşmanlarını dehşetler içerisinde bırakan azametli imanından bahsettik. Biraz da bu mümtaz şahsiyeti, nurdan bir hâle halinde sarmakta olan üstün meziyetlerinden, ahlâk ve kemalatından bahsedelim.

Malûm ya, her şahsiyeti, muhtelif ve muayyen meziyetler çerçeveler. Binaenaleyh, Üstad'ın şahsiyetini tekvin eden başlıca sıfatlar şunlardır:

Feragati

Bir dava sahibinin ve bilhassa ıslahatçının muvaffakiyet şartlarının en mühimmi feragattir. Zira gözler ve gönüller, bu

mühim noktayı en ince bir hassasiyetle tedkik ve takibe meyyaldirler. Üstad'ın bütün hayatı ise, baştanbaşa feragatın şaheser misalleri ile dolup taşmaktadır.

Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi merhumdan, feragata âid şöyle bir söz işitmiştim: "İslâm, bugün öyle mücahitler ister ki, dünyasını değil, ahiretini dahi feda etmeye hazır olacak."

Büyük adamdan sâdır olan bu büyük sözü tamamen kavrayamadığım için, mutasavvıfların istiğrak hâllerinde söyledikleri esrarlı sözlere benzeterek, herkese söylememiş ve olur olmaz yerlerde de açmamıştım.

Vakta ki aynı sözü Bediüzzaman'ın ateşler saçan heyecanlı ifadelerinde de okuyunca, anladım ki, büyüklere göre feragatın ölçüsü de büyüyor... Evet, İslâm için bu kadar acıklı bir feragata katlanmaya razı olan mücahitleri, Erhamürrahimin olan Allahü zü'l-Kerim, teâlâ ve tekaddes hazretleri bırakır mı? O fedai kulunu lütuf ve kereminden, inayet ve merhametinden mahrum etmek şânına - hâşâ - yakışır mı?

İşte Bediüzzaman, bu müstesna tecellinin en parlak misalidir. Bütün ömrü boyunca mücerret yaşadı. Dünyanın bütün meşru lezzetlerinden tamamen mahrum kaldı. Bir yuva kurmak ve orada mes'ud bir aile hayatı geçirmek sevdasına düşmeye vakit ve fırsat bulamadı. Fakat Cenab-ı Hak, kendisine öyle şeyler ihsan etti ki, fani kalemlerle tarif olunamayacak kadar muazzam ve muhteşemdir.

Bugün, dünyada hangi bir aile reisi -manen- Bedîüzzaman Hazretleri kadar mes'uddur? Hangi bir baba, milyonlarla evlâda sahip olmuştur? Hem de nasıl evlâtlar!... Ve hangi bir üstat, bu kadar talebe yetiştirebilmiştir?

Bu kudsi ve ruhi rabıta –bi-iznillâhi teâlâ– dünyalar durdukça duracak ve nurdan bir sel hâlinde ebediyetlere kadar akıp gidecektir. Çünkü bu İlâhî dava, Kur'an-ı Kerim'in nur deryasında

tebellür eden bir varlık olduğu gibi, Kur'an'dan doğmuş ve Kur'an'la beraber yaşayacaktır...

Şefkat ve Merhameti

Büyük Üstat, hak ve hakikati, ta çocukluğunda bulmuştu. Kalbinin feryadını ve ruhunun münacatını dinlemek için mağaralara kapandığı günlerde bile, ibâdet ve taatten, tefekkür ve murakabelerden, feyiz ve huzur almanın zevkine ermiş olan bir "ârif-i billâh" idi.

Lâkin, karanlık gece dalgalarını andıran korkunç küfür ve ilhad kâbusunun "Müslüman Dünyasını ve dolayısiyle memleketimizi kaplamak üzere olduğu o tehlikeli günlerde, yatağından fırlayan bir arslan gibi, yanardağları andıran bir kükreyişle cihat meydanına atıldı. Bütün rahat ve huzurunu, bu mukaddes davaya feda etti. Ve işte bu hikmete mebnidir ki; o günden beri her sözü bir lâv, her fikri bir ateş parçası olmuş: Düştüğü gönülleri yakıyor, hisleri, fikirleri alevlendiriyor...

Büyük Üstad'ın tam bir uzlet ve inzivadan sonra, tekrar irşad ve cemiyet hayatına atılması, aynen İmam-ı Gazali'nin hayatında geçirmiş olduğu o mühim ve tarihî merhaleye benzemektedir.

Demek ki, Cenab-ı Hak, büyük mürşitleri, böyle bir müddet inzivada terbiye, tasfiye ve tezkiye ettikten sonra, tenvir ve irşat vazifesiyle mükellef kılıyor. Ve bu sebepledir ki, bir mâ-i mukattardan daha temiz ve berrak olan yüreklerinden kopup gelen nefesler, kalplere akseder etmez, bambaşka tesirler icra ediyor.

Arzettiğim gibi, İmam-ı Gazali'nin bundan dokuz yüz sene evvel ahlâk ve fazilet sahasında yapmış olduğu fütuhatı; bu asırda Bediüzzaman, iman ve ihlâs vadisinde başarmıştır.

Evet, Hazret-i Üstad'ı bu müdhiş cihat meydanlarına sevkeden, hep bu eşsiz şefkat ve merhameti olmuştur. Ve bunu bizzat kendisinden dinleyelim:

Bana: "Sen şuna buna niçin, sataştın?" diyorlar. Farkında değilim; karşımda müthiş bir yangın var... Alevleri göklere yükseliyor.. İçinde evlâdım yanıyor. İmanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, imanımı kurtarmaya koşuyorum. Yolda birisi beni kösteklemek istemiş de, ayağım ona çarpmış; ne ehemmiyeti var? O müdhiş yangın karşısında bu küçük hâdise, bir kıymet ifade eder mi? Dar düşünceler, dar görüşler...

İstiğnası

Üstad'ın, hayatı boyunca cemiyetimizin her tabakasına vermekte olduğu binlerle istiğna örnekleri, dillere destan olmuş bir ulviyeti haizdir.

Masivadan tam manasıyle istiğna ederek, uzvî ve ruhi bütün varlığı ile Rabbü'l-Âlemin'in bitmez ve tükenmez hazinesine dayanmayı, müddet-i hayatında bir itiyad değil, âdeta bir mezhep, meşrep ve meslek olarak kabul etmiştir. Ve bunda da ne pahasına olursa olsun sebat eylemekte hâlâ devam etmektedir.

İşin orijinal tarafı: Bu meslek, kendi şahsına münhasır kalmamış, talebelerine de kudsî bir mefkûre hâlinde intikal etmiştir. Nur deryasında yıkanmak şerefine mazhar olan bir "Nur Talebesi"nin istiğnasına hayran olmamak kabil değildir...

Bakınız, Üstad; "Mektubat" unvanını taşıyan şaheserin İkinci Mektub'unda, bu mühim noktayı altı vecih ve ne kadar asil bir iman ve irfan şuuru ile izah eder:

Birincisi: Ehl-i dalâlet; ehl-i ilmi, ilmi, vâsıta-i cer etmekle ittihâm ediyorlar... İlmi ve dini kendilerine medâr-ı maişet yapıyorlar deyip, insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. Binâenaleyh bunları fiilen tekzib lâzımdır.

İkincisi: Neşr-i hak için, enbiyâya ittibâ etmekle mükellefiz. Kur'ân-ı Hakîm'de hakkı neşredenler, "Benim ecir ve sevabım, Allah'a âittir" diyerek, insanlardan istiğna göstermişler...

İşte, Risale-i Nur Külliyatı'nın mazhar olduğu İlâhî fütuhat, hep bu enbiya mesleğinde sebat kahramanlığının şaheser misali ve harikulade neticesidir. Ve bu sayede Üstad, izzet-i ilmiyesini, cihan-kıymet bir elmas gibi muhafaza eylemiştir.

Artık, herkesin, uğrunda esir olduğu maaş, rütbe, servet ve daha nice bin şahsî ve maddî menfatlerle asla alâkası olmayan bir insan, nasıl olur da gönüller fatihi olmaz? İmanlı gönüller, nasıl, onun feyiz ve nuru ile dolmaz?

İktisatçılığı

İktisat, bundan evvel bahsettiğimiz "İstiğna"nın tefsir ve izahından başka bir şey değildir. Zaten iktisat sarayına girebilmek için, evvela istiğna denilen kapıdan girmek lâzımdır. Bu sebeple iktisatla istiğna, lâzımla mülzem kabilindendir.

Üstat gibi, istiğna hususunda peygamberleri kendine örnek kabul eden bir mücahidin iktisatçılığı, kendiliğinden husule gelecek kadar tabiî bir haslet hâlini alır ve artık ona günde bir tas çorba, bir bardak su ve bir parça ekmek kâfi gelebilir. Zira bu büyük insan; bir mütefekkirin dediği gibi: "Yemek için yaşamıyor, belki yaşamak için yiyor."

Üstad'ın meşrep ve mesleğini tamamen anladıktan sonra, artık onun yüksek iktisatçılığını böyle yemek, içmek gibi basit şeylerle mukayese etmeyi çok görüyorum. Zira, bu büyük insanın yüksek iktisatçılığını manevî sahalarda tatbik etmek ve maddî olmayan ölçülerle ölçmek lâzım gelir.

Meselâ: Üstat, bu yüksek iktisatçılık kudretini sırf yemek, içmek, giymek gibi basit şeylerle değil; bilâkis fikir, zihin, istidad, kabiliyet, vakit, zaman, nefis ve nefes gibi manevi ve mücerred kıymetlerin israf ve heder edilmemesi ile ölçen bir dâhidir. Ve bütün ömrü boyunca bir karakter hâlinde takip ettiği bu titiz muhasebe ve murakabe usulünü, bütün talebelerine de telkin etmiştir. Binaenaleyh bir nur talebesine, olur olmaz her eseri okut-

turmak ve her sözü dinlettirmek kolay bir şey değildir. Zira onun, gönlünün mihrak noktasında yazılı olan şu "Dikkat!" kelimesi, en hassas bir kontrol vazifesi görmektedir.

İşte Bediüzzaman, kudretli bir ıslahatçı ve harikalar harikası bir "mürebbî" (terbiyeci) olduğunu, yetiştirdiği tertemiz nesille fiilen ispat ve iktisat tarihine nurdan pırıltılarla yazılan bir atlas sahife daha ilâve etmiş bir nadire-i fıtrattır.

Tevazuu ve Mahviyetkârlığı

Nur Risaleleri'nin bu kadar harikulade bir şekilde cihana yayılmasında, bu iki hasletin çok faydası olmuş ve pek derin tesirleri görülmüştür.

Çünkü, Üstat; sohbet ve te'liflerinde kendine bir "Kutbü'l-Ârifîn" ve bir "Gavsü'l-Vâsılîn" süsü vermediği için, gönüller ona pek çabuk ısınmış, onu tertemiz bir samimiyetle sevmiş ve derhal ulvî gayesini benimsemiştir.

Meselâ: Ahlâk ve fazilete, hikmet ve ibrete aid olan birçok sohbet ve telkinlerini, doğrudan doğruya nefsine tevcih eder. Keskin ve âteşîn hitabelerinin ilk ve yegâne muhatabı öz nefsidir. Oradan, merkezden muhite yayılırcasına bütün - nur ve sürura, saadet ve huzura müştak olan - gönüllere yayılır.

Üstat, hususi hayatında gayet halim selim ve son derece mütevazıdır. Bir ferdi değil, hiçbir zerreyi incitmemek için azami fedakârlıklar gösterir. Sayısız zahmet ve meşakkatlere, ızdırap ve mahrumiyetlere katlanır... Fakat imanına, Kur'an'ına dokunulmamak şartıyle...

Artık o zaman bakmışsınız ki; o sakin deniz, dalgaları semâlara yükselen bir tufan, sahillere heybet ve dehşet saçan bir umman kesilmiştir. Çünkü O, Kur'an-ı Kerim'in sadık hizmetkârı ve iman hudutlarını bekleyen kahraman ve fedai bir neferidir. Kendisi bu hakikati veciz bir cümle ile şu şekilde ifade eder: "Bir nefer nöbette iken, başkumandan da gelse, silâhını

bırakmayacak. Ben de, Kur'an'ın bir hizmetkârı ve bir neferiyim. Vazife başında iken karşıma kim çıkarsa çıksın, hak budur derim, başımı eğmem..."

Vazife başında ve cihat meydanında iken şu mısralar, lisan-ı hâlidir:

Şahlanan bir ata benzer, kırarım kanlı gemi,
Sinsi düşmanlara, hâşâ, satamam benliğimi...
Benliğimden uzak olmaktır esâret bence,
Böyle bir zillete düşmek ne hazîn işkence...
Ebedî vuslatın aşkıyle geçer her ânım...
Dest-i kudretle yapılmış kaledir îmânım.
Bu mukaddes emelimden ne kadar dilşâdım,
Görmek ister beni cennette şehîd ecdâdım...
Rûhum oldukça müebbed, ebedîdir ömrüm,
En büyük vuslata, Allah'a çıkan yoldur ölüm

Kitaba girmezden evvel Üstad'ı; ilmî, fikrî, tasavvufî ve edebî cepheleri ile de mütalaa etmek isterdim... Fakat çok derin ve pek şumullü olan bu mevzuların birkaç sahife ile hülâsa edilemeyeceğini kat'î bir surette idrak ettikten sonra; artık, adı geçen mevzulara birkaç cümle ile temas etmeyi münasip gördüm.

Rabbim imkânlar lütfederse, bu derin mevzuları, Risale-i Nur Külliyatı ve nur talebeleri ile birlikle, büyük ve müstakil bir eserle, tahlilî bir surette tetkik ve mütalaa etmeyi, bütün ruhumla arzu ediyorum. Bu hususta, büyük Üstad'ımızın ve aziz kardeşlerimin kıymetli dualarını niyaz eylerim!

Üstad'ın İlmî Cephesi:

Merhum Ziya Paşa, şu:

Âyînesi iştir kişinin lâfa bakılmaz.
Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde.

beyti ile nesilden nesile bir düstûr hâlinde intikal edecek olan çok büyük bir hakikati ifade etmiştir.

Evet, Müslüman ırkımıza "Risale-i Nur Külliyatı" gibi muazzam bir iman ve irfan kütüphanesini hediye eden, gönüller üzerinde, mukaddes bir nur müessesesi kuran mümtaz ve müstesna zatın kudret-i ilmiyesi hakkında tafsilâta girişmek, öğle vakti, güneşi tarif etmek kadar fuzuli bir iştir.

Yalnız yanık bir şâirimizin:

Hüsn olur kim, seyrederken ihtiyâr elden gider.

dediği gibi, hayatının her lâhzasında İlâhî tecellilere mazhar bulunan bu mübarek zatın; ilim ve irfanından, ahlâk ve kemalatından bahsetmek, insana bambaşka bir zevk ve İlâhî bir haz veriyor. Bunun için sözü uzatmaktan kendimi alamıyorum.

Üstat, Risale-i Nur Külliyatı'nda, dinî, içtimai, ahlâki, edebî, hukuki, felsefi ve tasavvufi en mühim mevzulara temas etmiş ve hepsinde de harikulâde bir surette muvaffak olmuştur.

İşin asıl hayret veren noktası; birçok ulemânın tehlikeli yollara saptıkları en çetin mevzuları, gayet açık bir şekilde ve en kâfi bir surette hallettiği gibi, en girdaplı derinliklerden, ehli sünnet ve'l-cemaatin tuttuğu nurlu yolu takip ederek sahil-i selamete çıkmış ve eserlerini okuyanları da öylece çıkarmıştır.

Bu sebeple, Risale-i Nur Külliyatı'nı aziz milletimizin her tabakasına kemal-i emniyet ve samimiyetle takdim etmekle şeref duyuyoruz. Nur Risaleleri, Kur'an-ı Kerim'in nur deryasından alınan berrak katreler ve hidayet güneşinden süzülen billur huzmelerdir. Binaenaleyh, her Müslüman'a düşen en mukaddes vazife, imanı kurtaracak olan bu nurlu eserlerin yayılmasına çalışmaktır. Zira, tarihte pek çok defalar görülmüştür ki, bir eser, nice ferdlerin, ailelerin, cemiyetlerin ve sayısız insan kitlelerinin hidayet ve saadetine sebep olmuştur... Âh! Ne bahtiyardır o insan ki, bir mü'min kardeşinin imanının kurtulmasına sebep olur!...

Üstad'ın Fikrî Cephesi

Malûm ya, her mütefekkirin, kendine mahsus bir tefekkür sistemi, fikrî hayatında takip ettiği bir gayesi ve bütün gönlü ile bağlandığı bir "ideal"i vardır. Ve onun tefekkür sisteminden, gaye ve idealinden bahsetmek için uzun mukaddemeler serdedilir. Fakat Bediüzzaman'ın tefekkür sistemi, gaye ve ideali, uzun mukaddemelerle filân yorulmaksızın bir cümle ile hülasa edilebilir:

Bütün semavi kitapların ve bilumum Peygamberlerin yegâne davaları olan "Hâlik-ı Kâinat'ın Ulûhiyet ve Vahdaniyetini ilân" ve bu büyük davayı da, ilmî, mantıki ve felsefi delillerle ispat eylemektir.

"— O halde Üstad'ın, mantık, felsefe ve müspet ilimlerle de alâkası var?"

"— Evet, mantık ve felsefe, Kur'an'la barışıp hak ve hakikate hizmet ettikleri müddetçe Üstad en büyük mantıkçı ve en kudretli bir feylesoftur. Mukaddes ve cihanşümul davasını ispat vadisinde kullandığı en parlak delilleri ve en kat'î burhanları, Kur'an-ı Kerim'in "Allah kelâmı olduğu"nu her gün bir kat daha ispat ve ilân eden 'müspet ilim'dir."

Zaten felsefe, aslında hikmet manasına geldikçe, Vâcibü'l-Vücud teâlâ ve tekaddes hazretlerini, Zât-ı Bârî'sine lâyık sıfatlarla ispata çalışan her eser, en büyük hikmet ve o eserin sahibi de en büyük hakîmdir.

İşte Üstad, böyle ilmî bir yolu, yâni Kur'an-ı Kerim'in nurlu yolunu takip ettiği için, binlerle üniversitelinin imanını kurtarmak şerefine mazhar olmuştur. Hazret'in, bu hususta haiz olduğu ilmî, edebî ve felsefi daha pek çok meziyetleri vardır. Fakat onları, eserlerinden misaller getirerek inşaallah müstakil bir eserde arzetmek emelindeyim. Ve minallâhittevfîk.

Tasavvuf Cephesi

Nakşibendi meşayihinden, her harekatını Peygamber-i Zîşan Efendimiz hazretlerinin harekatına tatbik etmeye çalışan ve büyük bir âlim olan bir zata sordum:

"— Efendi Hazretleri, ulema ile mutasavvife arasındaki gerginliğin sebebi nedir?"

"— Ulema, Resul-i Ekrem Efendimizin ilmine, mutasavvıflar da ameline vâris olmuşlar. İşte bu sebepten dolayıdır ki, Fahr-i Cihan Efendimizin hem ilmine ve hem ameline vâris olan bir zata "Zülcenâheyn", yâni "İki kanatlı" deniliyor... Binaenaleyh, tarikatten maksat, ruhsatlarla değil, azimetlerle amel edip, ahlâk-ı Peygamberî ile ahlâklanarak, bütün manevi hastalıklardan temizlenip, Cenab-ı Hakk'ın rızasında fani olmaktır. İşte bu ulvi dereceyi kazanan kimseler, şüphesiz ki ehl-i hakikattirler. Yani, tarikatten maksud ve matlup olan gayeye ermişler demektir. Fakat bu yüksek mertebeyi kazanmak, her adama müyesser olamayacağı için, büyüklerimiz, matlub olan hedefe kolaylıkla erebilmek için, muayyen kaideler vaz'eylemişlerdir. Hülâsa; tarikat, şeriat dairesinin içinde bir dairedir. Tarikatten düşen, şeriate düşer; fakat -maazallah- şeriatten düşen, ebedi hüsranda kalır."

Bu büyük zatın beyanatına göre, Bediüzzaman'ın açtığı nur yolu ile, hakiki ve şaibesiz tasavvuf arasında cevherî hiçbir ihtilaf yoktur. Her ikisi de, Rızâ-yı Bârî'ye ve binnetice Cennet-i âlâya ve dîdar-ı Mevlâ'ya götüren yollardır.

Binaenaleyh, bu asil gayeyi istihdaf eden herhangi mutasavvıf bir kardeşimizin, Risale-i Nur Külliyatı'nı seve seve okumasına hiçbir mani kalmadığı gibi, bilâkis, Risale-i Nur; tasavvufdaki "Murakabe" dairesini, Kur'an-ı Kerim yolu ile genişleterek, ona bir de tefekkür vazifesini, en mühim bir vird olarak ilâve etmiştir.

Evet, insanın gözüne, gönlüne bambaşka ufuklar açan bu "tefekkür" sebebiyle sadece kalbinin murakabesi ile meşgul olan

bir sâlik, kalbi ve bütün letaifi ile birlikte zerrelerden kürelere kadar bütün kâinatı, azamet ve ihtişamı ile seyir ve temaşa, murakabe ve müşahede ederek, Cenab-ı Hakk'ın o âlemlerde binbir şekilde tecelli etmekte olan Esma-i Hüsna'sını, sıfat-ı ulyasını, kemal-i vecd ile görerek, artık sonsuz bir mabedde olduğunu ayne'l-yakin, ilme'l-yakin ve hakka'l-yakin derecesinde hisseder. Çünkü içine girdiği "mabed" öyle ulu bir mabeddir ki; milyarlara sığmayan cemaatin hepsi aşk ve şevk, huşu ve istiğraklar içinde Halık'ını zikrediyor. Yanık, tatlı ve güzel lisanları, şive, nağme, ahenk ve besteler ile bir ağızdan: *"Subhânallâhi velhamdulillâhi ve lâ-ilâhe illâllâhu vallâhu ekber"* diyorlar.

Risale-i Nur'un açtığı iman ve irfan ve Kur'an yolunu takip eden, işte böyle muazzam ve muhteşem bir mabede girer. Ve herkes de iman ve irfanı, feyiz ve ihlâsı nisbetinde feyzyab olur.

Edebi Cephesi

Eskiden beri, lâfz u mana, üslûp ve muhteva bakımından, edipler ve şairler, mütefekkirler ve âlimler ikiye ayrılmışlardır. Bunlardan bazıları, sadece üslûp ve ifadeye, vezin ve kafiyeye kıymet vererek; manayı ifadeye feda etmişlerdir. Ve bu hâl de, kendini en çok şiirde gösterir.

Diğer zümre ise, en çok mana ve muhtevaya ehemmiyet vererek, özü söze kurban etmemişlerdir.

Artık Bediüzzaman gibi büyük bir mütefekkirin edebî cephesi bu küçük mukaddeme ile kolayca anlaşılır sanırım. Zira Üstat, o kıymetli ve bereketli ömrünü, kulaklarda kalacak olan sözlerin tanzim ve tertibi ile değil, bilâkis kalplerde, ruhlarda, vicdan ve fikirlerde kudsi bir ideal hâlinde insanlıkla beraber yaşayacak olan din hissinin, iman şuurunun, ahlâk ve fazilet mefhumunun asırlara, nesillere telkini ile meşgul olan bir dâhidir. Artık bu kadar ulvi bir gayenin tahakkuku için candan ve ci-

handan geçen bir "mücahit", pek tabiîdir ki, fani şekillerle meşgul olamaz.

Bununla beraber, Üstat; zevk inceliği, gönül hassasiyeti, fikir derinliği ve hayal yüksekliği bakımından harikulâde denecek derecede edebî bir kudret ve melekeyi haizdir. Ve bu sebeple, üslûp ve ifadesi, mevzua göre değişir. Meselâ: İlmî ve felsefi mevzularda, mantıki ve riyazi delillerle aklı ikna ederken, gayet veciz terkipler kullanır. Fakat gönlü mestedip, ruhu yükselteceği anlarda, ifade o kadar berraklaşır ki, tarif edilemez. Meselâ: Semalardan, güneşlerden, yıldızlardan, mehtaplardan ve bilhassa bahar âleminden bahseder ve Cenab-ı Hakk'ın o âlemlerde tecelli etmekte olan kudret ve azametini tasvir ederken, üslûp o kadar lâtif bir şekil alır ki, artık her teşbih, en tatlı renklerle çerçevelenmiş bir levhayı andırır... Ve her tasvir, harikalar harikası bir âlemi canlandırır.

İşte bu hikmete mebnidir ki, bir Nur Talebesi, "Risale-i Nur Külliyatı"nı mütalaası ile -üniversitenin herhangi bir fakültesine mensup da olsa- hissen, fikren, ruhen, vicdanen ve hayalen tam manasıyle tatmin edilmiş oluyor.

Nasıl tatmin edilmez ki, "Risale-i Nur Külliyatı", Kur'an-ı Kerim'in cihanşümul bahçesinden derilen bir gül demetidir... Binaenaleyh, onda, o mübarek ve İlâhi bahçenin nuru, havası, ziyası ve kokusu vardır...

Rûhun bu ihtiyâcını söyler akan sular,
Kur'ân'a her zaman beşerin ihtiyâcı var...

ŞAM'DA BİR ERMENİ KIZI

İnsanın hayatında nadiren rastladığı bazı sahneler oluyor. Bunların hayali, insanın zihninden gönlünden silinmeden kalıyor. Böyle bir sahneye, 1962 yılında Şam'da şahid oldum.

Şam'da Alman Zeiss marka gözlük cam bulunduran Ermeni bir eczacı vardı. Türkiye'ye gelip giderken Şam'da bir iki gün kalırdık. Bu sırada bazı ihtiyaçları temin ederken, gözlük camlarımızı da değiştirirdik.

Bunun için ayrıca gittiğimiz de olurdu. O zaman arkadaşlar da reçetelerini verirler, gözlük camlarını yaptırırdık.

Gözlükçü, Antep Ermenilerindendi. Türkçe bilir, Türkleri severdi. Rahat rahat konuşurduk.

Kasada Oturan Kız

1962 yılında gittiğimde, bana, "istediklerimin iki saat sonra hazır olacağını" söyledi. Kendisine,

Hava çok sıcak... Burada klima çalışıyor, burası serin; şurada oturup beklesem olmaz mı?" dedim.

"Maal memnuniye hocam, buyurun oturun, dükkân sizin ..."

Oturdum. Kendisi çalışıyor... Kasanın başında para alıp veren bir kız var. Ağırbaşlı bir kız. Sordum:

"Bu kız sizin mi doktor?"

"Allah rahmet eylesin, ağabeyimin kızıdır."

"Daha önceki gelişlerimde, bu kızı görmüyordum."

"Halep'te otururlar..."

“Ee, siz boş durmazsınız. Ne yapar bu kızcağız?”

“Halep’teki Frenk Evi’nde, Fransızca edebiyat hocasıdır.”

“Demek edebiyat... O zaman bize bir yakınlığı var.”

Fransızca Öyle, Ama Ya Arapça

Böyle diyerek iskemlemi aldım, kasanın yanına gittim. Türkçe olarak,

“Kızım, amcanız, böyle söylüyor.” dedim.

“Evet” dedi. Ağır, derin bir kız olduğu belli.

Arapça konuşmaya başladık.

“Kızım, Fransız lisanına gönül lisanı derler; lügatü’l-âtife. Öyle midir?”

“*Neam hâkezâ;* evet öyledir. Fakat *el-lüga’l-Arabiyye, elleti a’tezzu bi icâdetiha fî lügati’l-âtife lügatü’l-akl ve lügatü’l-kalb ve lügatü’r-rûh ...*”

Allah, Allah ... Kız, bin erkeğe bedel yahu! Arayıp da bulamadığım insan ...

“Evet, öyledir. Fransızca his lisanıdır. Fakat irfanıyla şerefyab olduğum Arapçaya gelince, bu Arapça, hem his lisanıdır, hem kalp lisanıdır, hem akıl ve hem ruh lisanıdır ...” diyor ve devam ediyordu:

“Sure-i Lokman’daki belagat ve fesahata hayranım! Hocam o surede, hem akıl, hem kalp, hem ruh var. Herşey var. Lokman aleyhisselâmın oğluna nasihatleri var. Orada: Biz, Lokman’a hikmet ilmini verdik, buyurulmuş. Hikmet deyince, tefsirlere bakıyorsunuz, yirmi yirmibeş manası çıkıyor.

“Surenin başında, *tilke âyâtü’l-kitâbi’l-hakîm*, hikmet menbaı olan Kur’an-ı Kerim’in ayetleri bunlar, diye başlıyor. Sure sizi doyuruyor.

“Bazı ayetler ...”

“Hangi ayetler, kızım?”

Bazı Ayetler

"Elem tere ennallâhe sahhare lekum mâ fi's-semâvâti ve mâ fi'l-ardı ve esbaga aleykum niamehû zâhireten ve bâtıneh: Görünür görünmez, bilinir bilinmez, sezilir sezilmez ayetlerini, Allahınız, sizin üzerinize, çağıl çağıl yağdırıyor... Sağanak hâlinde üzerinize nimetler yağıyor... Bu Allah'ın hangi nimetlerini inkâr ediyorsunuz?.. diyor. Bir ayet daha var..."

"Hangi âyet kızım?"

"Velev enne mâ fi'l-ardı min şeceretin aklâmun ve'l-bahru yemudduhû min ba'dihî seb'atu ebhurin mâ nefidet kelimâtullah: Eğer Allah'ın kelimat-ı kudsiyyesini yazmak için ağaçlar kalem olsa, denizler mürekkep olsa, melekler kâtip olsa, yazmakla bitiremezler... Bu ayet-i kerimelerde hocam, akıl da var, fikir de var..."

Lisan ve Felsefe

Kızcağız bundan sonra, kendiliğinden, Fransızca ile Arapça arasında mukayeseler yapmaya başladı.

"Fransızcanın gönül lisanı olması, bir tarih... Fransızca bu vazifeyi görmüş, gönül lisanı olmuş. Lamartin'lerin, Alfred de Musset'lerin zamanında, bir gönül lisanı olmuş. Fakat bugün maalesef, bu gönül kirlendi. Serbest terbiye..."

Kız böyle deyince, ben kendisini tebrik ettim:

"Kızım, derinlere indiniz. Benim bu bahislerde konuşmaya çok ihtiyacım var. Bilhassa sizin gibi böyle, Hristiyan muhitinde büyümüş, Fransızca hocalığı yapan, şiire, edebiyata, hâlin gidişatına vâkıf bir hanım..."

Bunun üzerine iyice bahsi koyulaştırdı. Adeta dil mütehassısı değil, bir felsefe, iman ve aşk üstadı gibi derinliklerden konuşmaya başladı:

"Darwin'lerin, Freud'ların, Engels'lerin, Karl Marx'ların, Durkheim'lerin, Auguste Comte'ların felsefeleri içinde yetişen

insanın gönlünde kudsiyet kalmaz, bir kere hocam." dedi, devam etti.

"Kur'an-ı Kerim'de, gönlümün âşık olduğu, lisanın belâgatiyle birlikte, aklın, ruhun ulviyeti, iffet ve nezahatin, ahlâk ve faziletin ruhu tüter. Her cihetten mesut olduğunuzu, dolup taştığınızı hissedersiniz.

"Hikmet kelimesinin hayranıyım. Onun ruhumu doyuran, tatmin eden, meselelerimi halleden, belagat ve fesahatını, Fransızcada ve İngilizcede bulamadım, maalesef..."

Bu Kız Nasıl Konuştu

Derken, şiire geçtik. Kendisine:

"Mısır'ın en büyük şairi, emîr-uş şuarâ Ahmed Şevki'den hangi şiirler var ezberinizde?" dedim.

"Nehcü'l-Bürde şiirlerinin en güzeli, bence ..." dedi ve başladı Resul-i Ekrem efendimize ait şiirleri okumaya...

O okur, ben okurum, o okur, ben okurum...

Biz böyle konuşmaya devam ederken, amcası doktor geldi, dedi ki:

"Hocam, sabahtan akşama kadar, biz bu kızın ağzından bir kelime alamayız. Yahu suratından geçilmez. Sanki babasını öldürmüşüz. Şurada bir iki ay bize yardıma geldi. Bizimle bir kelime konuşmayan kızla, ne konuştunuz Allah aşkına? İmrendim yahu! Müşteriler bırakmıyor ki, ben de gelip dinleyeceğim... Nedir Allah aşkına bu konuşmanız?"

Amcası bunları söyleyince, kız sanki feryad etti:

"Amca sizinle paradan başka ne konuşulur! Sizinle ben ne konuşayım? Paranın dilinden başka bir şey anlamazsınız ki... Hocam benim dertlerimi tahrik etti..."

Amcası tekrar müşterilerine dönünce, kıza sordum:

"Mısır'ın bir de Mahmud Hasan İsmail adında bir şairi var. Bu şairin şiirlerini gördün mü kızım?"

"Adını duydum da şiirlerini okumadım."

"Onun da yine Resul-i Ekrem hakkında bir kasidesi var. Dört mısraı hatırımda. Müsaade ederseniz okuyayım..."

"Maal memnuniye, minnettar olurum..."

Ah, Yâ Habîbî

Kız, derin derin dinliyor. Okudum:

Yâ Resûlallah, yâ hâdî
Yâ terennümete'l-hâdî
Ve yâ ünşûdete'l-küsbânî
Ve'r-rükbânî fi'l-vâdî

deyince, kızın gözlerinden, tufan gibi bir yaş boşaldı. İmanını kalbinde gizliyormuş... Gözyaşları içinde

"*Ah, yâ habîbî!..* Ah, sevgilim!" diye inledi. Ellerini yüzüne kapadı.

Bu hâli görünce kızın imanına hayran oldum. Ama bana bir ürküntü geldi. Bu Ermeni milleti intikamcıdır. Ne yapacakları bilinmez. Hemen,

"Doktor, doktor! Benim gözlüklerim hazır mı?" diye ona yürüdüm.

"Hazır, hazır, ama hocam sizi bırakmam; bu akşam bize gideceğiz; size çiğköfte yapacağım Antep usulü..." dediyse de, mazeretler beyan edip, gözlükleri aldım çıktım.

Hâdîlerin ve Vâdîlerin Terennümü

O dört mısrada şöyle deniyordu:

"Yâ Resûlallah, yâ hâdî"

Ey insanlara, Allah'a giden yolu gösteren, ey hidayet rehberi, ey ahir zaman peygamberi!

Yâ terennümete'l-hâdî

Ey hâdî'lerin, bestesi, nağmesi!..

Buradaki "hâdî"yi çöllerde yaşayanlar bilirler. Vaktiyle, deve kervanlarının çöllerde seyr ü sefer ettiği zamanlarda, bir menzilden diğerine geçmek, çok zor olurmuş. Çölün ortasında su yok. Çöller alev alev yanıyor. Susuz iki menzilin arasını geçmek için, develere susuzluğunu, yorgunluğunu unutturmak lâzım... Deve o sabırlı güzel hayvan, meşhurdur, güzel sesten haz duyar, hoşlanır.

Bunun için her kervanda, güzel sesli bir hânende, okuyucu bulunurmuş. İşte kendisine "hâdî" denilen bu adam, o besteleri okurken, şarkılar söylerken, develer de acılarını unutur, yürürlermiş...

İşte şair, Resul-i Zîşan'a, hitap ederek şöyle diyor:

Ey kervanların acı ve yorgunluklarını unutturan hâdîlerin, güftesi, bestesi, nağmesi olan Peygamber! Hâdîler, seni, senin nağmeni terennüm ederek, insanlık kervanını sevk ediyor, menzil-i maksuda doğru götürüyorlar.

"Ve yâ unşûdete'l-küsbânî"

"Ve'r-rukbânî fi'l-vâdî"

Sade hâdîlerin değil, sen ey Resul, vadilerin, derelerin, sahraların ve kum tepelerinin de bestesisin. Hepsinde senin nağmen, senin adın, senin destanın terennüm edilmektedir.

Ben bu mısraları okuyunca, kızcağız, imanını dışarı vurdu. Gözyaşları tufanı içinde hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Onu bu halde bıraktım, çıktım. "Yeğenimizi yoldan çıkardı, Müslüman etti." diyeceğinden korktuğum için de bir daha o eczahaneye uğramadım.

MEDİNE'DE MEVSİMLER

Medine-i Münevvere'de mevsimlerin kendine mahsus değişmeleri olur. Medineliler, her aya, buna göre ayrı ayrı isimler vermişlerdir.

Mesela 23 Mayıs'ta giren Cevza ayına "*Sabbâga*" derler. Boyayan, boya süren demektir. 23 Haziran'da sona eren bu ayda sıcak Sam rüzgârları eser. On beş gün kadar devam eden bu rüzgârlar, yeşil olan hurmaları kırmızı veya sarıya döndürür.

Yeşil hurmaya, "*sereban*" derler. Bunların, daha sonra siyaha yakın koyu kırmızıya dönecek olan cinsi bu ayda kırmızı olur. Daha sonra koyu sarı olacak olanı da altın sarısına döner. Bunlara da "*belah*" derler.

Başka yerlerde baharın devam ettiği Mayıs ayında, Medine'nin çok sıcak günleri başlar. Sabbâga ayı girdi, derler. Eskiden 23 Mayıs'ta, Medine-i Münevvere'de odalarda, evin içinde yatan kimse kalmazdı. Herkes damlara çıkardı. Çünkü odalardaki hararet kırk beş dereceye kadar yükselirdi.

Bu sene, Ertuğrul Bey'le şu sohbeti yaptığımız 1992 senesi Mayıs ayı, başından beri yağmurlu geçiyor. Bugün 18 Mayıs, hava bulutlu, şimşekler çakıyor, tatlı tatlı rüzgâr esiyor. Seller geldi...

Medine'nin Selleri

Medine-i Münevvere'de üç sel vardır. Üç seli meşhurdur. Birisine *"Agul"* derler. Şehrin güney doğusundan, altın madeninin bulunduğu Mehib dağlarından gelir. 130-140 kilometre mesafeden gelen kuvvetli bir seldir. Hava meydanının kıble cihetine

yapılan baraja, Agul Seddi derler. Gelen sel orada toplanır, göl olur, o civardaki bahçeleri sular. Bu selin gelmesiyle o bölgelerdeki kuyular, bahçeler bayram ederler. Bu sene de göl doldu, taşmak üzeredir. Allah'a hamd etmek için, şükür namazları kılıyorlar.

İkinci sel, "*Seylül Rânûna*" derler. Kuba Mescid'inin kıble tarafından gelir. Oraya da bir sed yapıldı. Vaktiyle bu sel geldiğinde, birçok ev tehlike geçirir, önlerine kum torbaları konulurdu. O sed, Allah'ın izniyle 15-20 seneden beri Medine'yi sel afetinden korumuş oldu.

Üçüncü sele, "*İrve*" seli derler. Medine'nin yüz kilometre güney tarafında *Yutema Bi'ri Mâşî Abyarali* civarlarından, o dağlardan gelen bir seldir. Yani "Seyyidina Ali Kuyuları" diye anılan bahçelerden, o bahçelerin kuyularını doldurarak gelir. "*İrve*" dediğimiz yerdeki barajı doldurur. Barajı açarlar. Oradan, *Camia İslâmiye*, *Kasrı Uyun* sedlerini geçerek, diğer iki selle birleşir.

Bu üç sel, hadis-i şerifte "*Mecma'is-Süyûl*", sellerin birleştiği merkez diye adı geçen, Uhud dağının kuzeyindeki *Hileyl* seddine giderler. Eskiden üç sel burada birleşirler ve ta Tebük yoluna, denize doğru akar giderlermiş. Şimdi buraya yirmi sene önce bir sed yapıldı. Üç selin toplandığı bu yere Hileyl Seddi deniyor.

Hazret-i Zübeyr'in Tarlası

Hileyl, Uhud dağının kuzeyinde bir semttir. Burada "*Ardu Zübeyr*" derler, tarihî bir ova vardır. Zübeyr'in tarlası, Zübeyr'in yeri demektir. Sahabe-i kiramdan, Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemin halasının oğlu ve aynı zamanda Hazret-i Ebubekir'in damadı yani Esma annemizin kocası olan ve "aslan süvari" diye meşhur ve maruf bulunan Abdullah bin Zübeyr'in pederi, Hazret-i Zübeyr'e ait bir yerdir.

O günlerde, Medine-i Münevvere'nin doğu taraflarından, şimdiki hava meydanlarından, o bölgelerden, semtlerden gelen, akıp gelen aynlar, gözler, gözeler, pınarlar varmış... Bunlardan

son gözü ben gördüm. Seyyidina Hamza ve Uhud şehidlerinin hemen yakınında bir göz vardı, akardı. Bahçelere giderdi.

Oralardaki bahçelerin adı da zaten "*besâtînül uyûn*", ayn bahçeleri idi. O bahçeler, asırlarca o gözlerden gelen sularla sulanırmış. Yakın vakte kadar, orada Hazret-i Zübeyr'in yaptırdığı büyük bir havuz vardı, duruyordu.

Hazret-i Zübeyr, o araziyi ektirir, gözlerden gelen sularla havuzu doldurur, ektiği arpayı buğdayı o havuzdan sular imiş. Hatta tarihlerde geçer, Medineliler de söylerler ki, kendisinin o arazide bin işçi çalıştırdığı rivayet olunur.

Şimdi bu üç selin akıp gittiği o büyük vadiye, hükümet son senelerde sed yaptı. Bugünlerde doluyor. Dün o tarafa gitmiştim, gördüm. Bahçeciler bayram ediyorlar. Hacıların gelmiş olduğu şu günlerde ki bugün Zilkade'nin 27'sidir, 18 Mayıs, tabii Cevza ayı geliyor. Hacılar sıkıntı çekecekler diye üzülüyor idik, elhamdülillâh sıkıntı görülmedi, havalar serin gidiyor, şimşek çakıyor, hava bulutlu; yağmurlar Mayıs ayında başladı. Şu âyet-i kerimenin sırrı zuhur etti:

Estaîzubillâh, ve hüvellezî yünezzilül gayse min ba'di mâ kanetû ve yenşuru rahmetehû ve hüvel veliyyül hamîd.

Meâl-i Şerîfi: Habibim, Rabbin zülcelâli vel ikrâm, Kàdir-i Mutlak olan Allah, öyle bir Allah'tır, öyle bir Hâlık'tır ki, insanlar yağmurdan ümitlerini kestikten sonra; artık yağmur yağmayacak, yağmur mevsimi geçmiştir, dedikten sonra, yağmuru yağdırır, rahmetini gönderir. Allah velîdir, hamîddir...

Evet bu tecelli, gözle görüldü.

Sıcakta Hac

Bu münasebetle şunu da söylemek yerinde olur ki:

İnsan Medine'deki sıcakları, bilhassa ondan da fazla Mekke'deki sıcakları görünce, gayri ihtiyari, gönlüne şöyle bir endişe düşer: Hac yaz mevsimine geldi, havalar ısınmaya başladı. Kışın

odalarda 15-20 dereceye düşen sıcaklık, bu mevsimde 45-47 derecelere çıkar. Buna göre herhalde hacı adedi azalacaktır. İnsanlar hacca gelmekten çekineceklerdir...

Fakat gözümüzle görüyoruz ve istatistiklerle de sabit oluyor ki, eğer hükümetler adetlerine tahdit koymasalar, hacı adedi beş, belki de on milyona çıkacak... Bu hâli, bu acib, hârikulâde hâli, tecelliyi görmekle, insanın imanı kuvvet buluyor; dinin, insanla doğan, insanla beraber kıyamete kadar yaşayacak olan ilâhî bir nur, ilâhî bir aşk, ilâhî bir şevk olduğunu anlıyor. Dinin ve imanın, önünde durulmaz bir çağlayan, coşkun bir sel olduğunu gözleriyle görüyor.

Sıcaklar ne kadar artarsa artsın, coşup taşmakta olan hacı selini önlemek, izdihama mani olmak için hacı adedine tahdit koyuyorlar.

Ne Mukaddes Bir Dua

Hac mevsiminde, insanın gönlünü, ruhunu, kalbini, dalga dalga heyecanlarla dolduran duygularda şu ilâhî gerçek canlanıyor, billurlaşıyor ve tablolaşıyor:

Hazret-i İbrahim'in duası, ne mukaddes ne ilâhî bir dua imiş ki, kupkuru çöllere, dağlara, akın akın gelen bu Müslümanlar, bu milyonlarca hacı, evini barkını, yuvasını, bağını bahçesini, tarlasını, işini gücünü bırakıp, para dökerek, meşakkat çekerek, her şeyi gözüne alarak geliyor... Bu sıcak yaz günlerinde, öğle namazına, ikindi namazına, o güneşin altında koşarak geliyor, her şeyi göze alıyor...

Hazret-i İbrahim'in o duası, ne yanık bir dua imiş, rahmet deryasını nasıl coşturmuş ki, Allah'ın emriyle, boş çöllere karşı yaptığı büyük davete, âdeta coşkun bir çağlayan hâlinde, ülkelerden bölgelerden, şehir, kasaba ve köylerden insanlar çağıl çağıl akarak binlerce senedir geliyorlar ve gelmeye devam edecekler...

ŞEYH MAHMUD SAMİ EFENDİ

Mahmud Sami Efendi hazretlerini, Konya'da bulunduğum senelerden, 1930'lardan itibaren işitir idim. Gerek pederim ve gerekse diğer büyüklerim, "Şeyh Esad Efendi'nin, halifeleri içinde yalnız Sami Efendi için, Şeyh Sami Efendi dediğini" söylemişlerdir. Bu hâdise, Sami Efendi'nin uluvv-i kadrini ve Şeyh Efendi'nin gönlünde ihraz ettiği yüksek makamın derecesini gösterir.

Musafaha Kâfidir

Senelerce simasına, suret ve sîretine âşık olduğum bu zatı ilk defa 1949'da Mekke-i Mükerreme'de görmüştüm. O sene amcam da hacca gelmişti.

Kendisini ilk gördüğümde, Bâb-ı Ciyâd'dan Harem-i Şerif'e girmekte idi. Beyaz bir entari, beyaz bir takke, nârin, zayıf bir beden... Dünyanın kesafetini, yükünü üzerinden atmış; ruh olmuş, nur olmuş; zikrin aşkında, fikrin şevkinde, ruhun semalarında nur olmuş bir insan... Onu böyle gördüm.

O kadar sevimli bir sima, o kadar tatlı bir tebessüm, o kadar güzel, derin ve derûnî bir selâmlaşma... Elini öpmek istediğimde,

"Musafaha kâfidir, musafaha kâfidir." dediler, elini fakire vermediler.

Tam bir teslimiyet, edep, tevâzu, kibarlık...

Veli Kimdir

Kendilerini ilk gördüğüm o anda, Resul-i Zîşan Efendimiz'in,

"Evliya nasıl olur? Veli kimdir?" sualine verdikleri cevap gönlüme doğdu. Sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz şöyle buyururlar:

"*Evliya, yani Allah dostu olanlar, veliler; kendisini gördüğünüzde, size Allah'ı hatırlatan kimselerdir.*"

Evet velilik alâmeti, ne taçtır, ne hırkadır, ne kisvedir, ne alkıştır, ne de şan ve şöhrettir. Veli, kendisini gördüğümüzde kalbimizdeki aksi, uyandırdığı intiba, duygu nedir, ona bakılacak...

Sami Efendi'yi ilk gördüğümde bu hadis-i şerifin meali, aynen gönlüme doğdu.

"Veli, Allah dostu, kendisini gördüğünüzde, size Cenab-ı Hakk'ı hatırlatan kimsedir."

Fakir, bunu merhum Şıh Sami Efendi'de gördüm.

Bir Saatlik Unutulmaz Halvet

Efendi hazretleriyle yakın görüşebilmem ancak 1955'te mümkün olabildi. Damatları Ömer Kirazoğlu Bey'le birlikte ziyaretine gittiğimizde, bir saat kadar bir halvete mahzar oldum. O sırada duyduğum hazzı, ancak bir Allah'ım, bir de ben bilirim.

Baştanbaşa tevazu, zikrin feyzi, zevki... Zikrin dereceleri, zikir insanı ne yapar?.. Zikir, insanın hayatına nur veren, can veren, insanı Allah'a kavuşturan; Allah'ı, Allah'ın her an hâzır ve nâzır olduğunu unutturmayan bir hâlettir.

Fakiri gıyaben tanıdıklarını söylerken, şöyle buyurdular:

İslâm'ın Nuru mecmuasına sizin şiirler gönderdiğiniz günlerde, bir ara ben de, mecmuanın Beyazıt'taki bürosunda yardımda bulunmuştum. Ömer'le Ali Kemal beni götürdüler. Bazı hesaplarına baktım. Benim de orada muhasipliğim var.

O günlerde çıkan şiirlerinizi okudum, sevdim. Bilhassa "Fâtih" ve "Fâtih'in Türbesinde" ve "Ayasofya"ya ait şiirleriniz beni ağlatmıştı... Ali Kemal'e kim olduğunuzu sorunca,

"Meşhur Hacı Veyis Efendi'nin torunu olduğunuzu; pederinizle beraber, ilim için muhacir olduğunuzu; canım kadar, canımdan da fazla sevdiğim, dünya ve âhiret kardeşim, enis-i ruhum, Hacı Veyiszade Mustafa Efendi'nin amcanız olduğunu" öğrendim. Bunu öğrendikten sonra,

"Hacıveyis Efendi ailesinden gelen, öyle bir muhitte yetişen, tahsil için muhaceret eden ve Ravza-i Mutahhara'da bulunan bir kimseden, bu şiirler doğabilir." dedim ve o günden beri dualarımda sizi de hatırlarım...

Mustafa Sabri Efendi'ye Dair

Mevzu Mısır'a geçti. Mısır'da Mustafa Sabri Efendi'den bahsolununca, şöyle buyurdular:

Ben Hukuk Mektebi'nde okurken, bazı talebe arkadaşlarla beraber Meclis-i Mebusan'a gitmiştik. Sabri Efendi'yi, kürsüde konuşurken bulduk. İfadesindeki mantık, bizi hayran bıraktı.

Anayasa'nın 35. maddesinden bahsediyordu. Bu madde, padişahın sulta ve selahiyetini tahdit ediyor, sınırlandırıyordu.

Mustafa Sabri Efendi merhum, buna itiraz ediyordu. Konuşması çok hoşuma gitmişti. Kendisini andıkça, senelerden beri, hep o konuşması, orada gösterdiği basireti hatırıma gelir. Şöyle demişti:

"Efendiler, siz, Osmanlı padişahını, sadece bir padişah olarak görüyorsunuz. Aslında hakiki vechesiyle Osmanlı padişahı, bir padişah değil, Halife'dir. Binaenaleyh Halife-i Müslimîn'in hürriyet ve selahiyetini tahdit etmek; şeriatın sulta ve selahiyetini tahdit etmek demektir.

"Daha önce de Manastırlı İsmail Efendi, kanuna teşri kelimesini koydu. Yani Meclis'in teşri hakkı vardır; kanun koyabilir; şeriat vaz' eder denildi. Ben buna *Beyânül Hak*'ta cevap verdim. İtiraz ettim. Benim imanım bu tabire razı olmuyor, Meclis şeriat kuramaz, ancak kanuna açıklayıcı maddeler ekler; şeriatın nassı bulunmayan kanunlarda, tadilat yapar; kayıtlar koyar, dedim.

"Padişah yani Halife, şeriata bağlıdır; onun emri altındadır. Onun gösterdiği yolda ve verdiği selahiyetle hareket eder. Onu tahdit etmek kimsenin haddi değildir; buna kimsenin gücü yetmez. Binaenaleyh bugün Cemiyet ve Meclis tefessüh etmiştir..."

Cürm-i Meşhud

Mustafa Sabri Efendi'nin konuşmasından sonra Said Paşa kabinesi istifa etmişti. Meclis'in yeniden açılışında, Said Paşa yeniden sadrazam olmuştu. Bunun üzerine kürsüye gelen Mustafa Sabri Efendi şöyle konuşmuştu:

"Efendiler, ben geçen sefer, Meclis tefessüh etmiştir, deyince; Said Paşa hazretleri: Artık makamımızı, harîs-i mansıb u câh olanlara terk ediyoruz, demişlerdi. O zamandan beri, bu makam mevki harisleri kimlerdir acaba diye merakla beklemekte idim. Kendisini yine aynı câh ve mansıpta görünce, haris olanın kimler olduğunu anlamış oldum. Paşa hazretleri bugün cürm-i meşhud halindedirler..."

Ben bu sözleri de Mustafa Sabri Efendi'den işitince, o günden beri,

"Bu zat hapis de olur, idam ve şehid de olur." demiştim. Nitekim bu tehlikeleri atlattı ve sonunda hicret etmek zorunda kaldı. Allah rahmet eylesin... O günlerde insanların, siyaset kavgaları içinde bir tavuk kadar kıymetleri yoktu. Muhalifler vurulup öldürülüyordu. Öyle bir zamanda bu cesaret ve celadeti göstermek kolay değildi...

O gün zikir bahisleriyle sakin sakin başlayan sohbetimizin, Mustafa Sabri Efendi'yi anıp medh edecek bir safhaya gireceğini beklememiştim.

Sohbetleri

Mülâkatımızın sonunda kerem buyurdular, bendenizi sokak kapısına kadar teşyi ettiler. O zaman kendilerine,

"Efendim, 1949'da hacca geldiğinizde sizi ziyaret ettiğimde, musafaha kâfidir buyurup, elinizi öptürmemiştiniz. Bugün müsaade edin de öpeyim." demiş ve elini öpmüştüm. O da benim yüzümü, gözlerimi öpüp,

"Her gün Ravza-i Tahire'ye, Şebeke-i Saadet'e bakan gözlerinden öpeyim." demişti.

Bundan sonraki yıllarda, artık Sami Efendi hazretleri hemen hemen her sene hacca geldiler. 1963'te fakirhanemizde kaldı. Birkaç defa da Arif Hikmet Kütüphanesi'nde Şıh Mahmud'a ait evde kaldılar. Beş vakit namazı Harem-i Şerif'te kılar, akşamla yatsı arasında, her akşam Kütüphane'ye gelir abdest tazelerdi. Kütüphane'yi yaptıran, merhum Şeyhülislam Arif Hikmet Bey'e rahmet okur, beni de duasına dâhil ederdi.

Şıh Mahmud'a ait evde sohbetler yapardı. Sohbetlerini devamlı olarak yazılı yapar, kitaptan okurlardı.

1960'tan sonraki yıllarda Türkiye'ye gittiğimde, İstanbul'da kendisini ziyaret ettim; sohbetlerine katıldım. Gerek Ahmed Atasayar Bey'in evinde ve gerek Kayserili demir tüccarı Mustafa Dedeoğlu Bey'in evindeki sohbetlerinde, Şeyh Sünusi hazretlerinin *en-Nûru'l-lâmi'* ismindeki kitabından okuyup sohbet ettiklerini gördüm.

Kardeşlik

Kitap, âlem-i İslâm'ı birliğe kardeşliğe davet etmek üzere kaleme alınmış, çok mühim bir eserdi.

Müslümanların en önemli vasfının "kardeşlik" olduğu üzerinde duruyor; tevhid bayrağı altında toplanmaya muhtaç ve mecbur olduklarını anlatıyor; müslümanların en mümeyyiz vasfının, onları diğer din, kavim, millet ve dernek mensuplarından ayıran en birinci

özelliğin, aralarındaki "kardeşlik bağı" olduğunu ısrarla belirterek, onları birlik ve beraberliğe, birbirlerini sevmeye çağırıyordu.

Müslümanların bu vasfının, Kur'an-ı Kerim'de, Hucurat suresinde, "*İnneme'l mü'minûne ihvetun*" ayetiyle ilan edildiğini söyleyerek; buradaki *"inneme'l"* kelimesinin, Müslümanlar arasındaki "kardeşlik" bağının, ne kadar önemli, özel ve farklı olduğuna işaret ettiğine dikkati çekiyordu.

Çünkü bu kelime "kardeşlik"i, "ancak, sırf, yegâne" olarak vasıflandırmakta idi.

Bir Kerameti

Sami Efendi hazretlerinin, bu eserle ilgili bir de kerametlerine şahid oldum:

O yıllarda bir sene böbreklerimde rahatsızlık vardı. Konya'ya geldiğimde, Doktor Ali Kemal Bey, Ankara'nın Ayaş'ındaki kum döken kaplıcalara gitmemi tavsiye etti. İçmeceler diyorlardı. Oraya, gittim. Burada iken, üç gece üst üste Sami Efendi'yi rüyamda gördüm.

Efendi hazretleri, rüyamda *'en-Nûru'l-lâmi'* kitabını fakire veriyor ve şöyle diyordu:

"Bu kitabı çok feyizli buldum, davamızı ele almış. Âlem-i İslâm'ın, bilhassa vatanımızın en çok muhtaç olduğu bir derdi teşrih ediyor, devasını gösteriyor, Müslümanlara birlik tavsiye ediyor. Binaenaleyh bu eseri, sevdiğim bu mübarek eseri, sizin tercüme etmenizi istiyorum."

İlk günün sabahı kalktım, tuhafıma gitti. Ertesi gece yine aynı rüya ve aynı sözü söylüyorlar. Allah, Allah!.. Üçüncü geceki rüyamda şu cümleyi de ilâve ettiler:

"Ben sizi bir taaşşuk hâlinde seviyorum."

Bu sözler beni rüyamda mestetti. Teheccüd vakti imiş; manevi bir feyz deryası içinde yüzerek uyandım.

Konya'ya döndüğümde, rüyayı Ali Kemal Bey'e anlattım. Doktor,

"Ömer Bey bugün geliyormuş. Kendisiyle görüşelim. Hem bu rüyayı söyleyelim." dedi.

Ömer Kirazlıoğlu Bey'e gittik. Hoş geldin dedik. Konuşurken, daha biz rüyadan bahsetmeden, şunları söyledi:

"Efendi hazretlerinin selâmı var, duası var, himmetleri var. '*en-Nûru'l-lâmi*'i tercüme etmenizi istiyor..."

Biz hayret içinde kaldık. Ali Kemal Bey, Ömer Bey'e,

"Ağabey, dedi, ağabeyimiz de üç gecedir, İçmeler'de bu rüyayı görmüş..." ve hadiseyi anlattı.

İstanbul'a gidince, kendilerini Erenköy'deki evlerinde ziyaret ettim. Bizzat elleriyle istinsah ettikleri nüshadan, Konya'da oturdum tercüme ettim. 1963 yılında yayınlandı. Sonra iki kere daha basıldı.

Faydasız Tek Kelime Yok

Şunu söylemek, hem çok mühim, hem de boynumun borcudur ki, kendisinin Medine'de hac yolculuklarında ve İstanbul'da sohbetlerini dinledim ve yanında bulundum. Bu müddet zarfında, faydasız, mâlâyâni denilebilecek bir kelime, ne ağızlarından çıktı, ne de bulunduğu mecliste böyle bir sözün konuşulduğuna şahit oldum.

Her an ve her yerde, devamlı olarak,

"Her ne kadar, biz Cenab-ı Hakk'ı göremiyor isek de, o bizi görüyor. Allahımız her yerde hâzır ve nâzırdır..." hakikatinin uyanıklığı içinde idiler.

"Cenab-ı Hak, ne yalnız camide, ne yalnız medresede, ne de dergâh veya zaviyededir. O, her yerde ve her andadır." buyururlardı ve bu yüksek şuurun, tefekkür ve tezekkürü ile hemhâl idiler.

Her gördüğümüzde, Cenab-ı Hakk'ı size hatırlatan, nurdan bir sima idi.

Daha sonraları Hazret, Medine-i Münevvere'ye gelip Fahr-i Cihan Efendimiz'e mücavir olmak istediler; 1979 yılında geldi-

ler ve 1984'te ruhunu Mevlâ'sına teslim ederek, Cennetü'l-Bakî'e gömülmek şerefine erdiler... Allah şefaatlerine nail etsin.

Vazifeli Kimseler

1955 yılında İstanbul'da Soğanağa'daki devlethanelerinde halvet olduğumuzda,

"Tasavvufî neşveniz nedir?" demişlerdi.

"Efendim, Nakşibendi meşayihinden Şıh Abdülgafur el-Abbasi" dedim.

"Evet" dediler. "Bir de Şıh Ziyaeddin Efendi var. Kendisi Kâdiri olacak, değil mi?"

"Evet efendim..."

Sözlerine devamla, dediler ki:

"Bu zatlar muhterem kimselerdir. Bunlar vazifeyle Medine-i Münevvere'ye gönderilmiş kimselerdir..."

Sonra şu sözleri ilâve ettiler:

"Medine-i Münevvere'ye geldiğimizde, şimdi Şam'da bulunan İskenderunlu Selahaddin Geylani Bey ve bazı Şamlı kardeşlerimiz, bizi, Şıh Abdülgafur Efendi'ye ve Ziyaeddin Efendi'ye götürmüşlerdi. Abdülgafur Efendi'nin ilmî tarafının da derin olduğunu, Ziyaeddin Efendi'nin zikir, vecd ve irfan tarafının galip olduğunu gördüm... Her ikisine de selam söyleyiniz. Ellerinden öperim. Dualarımı götürün. Cenab-ı Hak, teveccüh ve bereketlerini üzerimizden eksik etmesin; bu zevat muvazzaf kimselerdir. Vazifeli olarak Medine-i Münevvere'ye giden kimselerdir..."

Sonraki yıllarda Şeyh Sami Efendi hazretleri, Medine'ye her geldiklerinde, hem Şıh Abdülgafur Efendi'yi, hem de Ziyaeddin Efendi'yi ziyarete giderdik.

Evimizde Kaldı

Sami Efendi hazretleri 1963 yılında hacca geldiklerinde, fakirhanemizde kalmışlardı. Daha sonra, Mescid-i Şerif'in genişle-

tilmesi sırasında, haremin içinde kalan evimiz, şimdiki Bâbulmecidî'nin olduğu yerlerdeydi. Mescidin çok kalabalık olduğu zamanlarda son saflar, hanemizin önüne kadar gelirdi.

Sami Efendi, bu gelişlerinde, Medine'de mücavir olarak bulunan ve Es'ad Efendi hazretlerinin eski müritlerinden birkaç dervişin, saflıkları sebebiyle inhiraf etmiş olan hâl ve tavırlarına da pek güzel şekilde müdahale ederek, onları istikamete getirmişti. Bu zatların başında, makinacı Hâfız Tahir Efendi ile Mersinli Yusuf Efendi bulunuyordu.

Makinacı Hâfız Tahir Efendi

Makinacı Tahir Efendi, Medine-i Münevvere'ye, Kaşıkçı Ali Rıza Efendi ve Mustafa Runyun Beylerle beraber Konya'dan gelmişti. Konya'da bisiklet tamir ettiği için "Bisikletçi Hâfız" diye tanınmıştı. Medine'de dikiş makinaları ile tamircilik işine devam etti. Adı "Makinacı Tahir Efendi" oldu.

Bir hocazade olan Tahir Efendi, kendisi de hâfız ve hoca idi. Gayet güzel Kur'an okurdu. Sesi fevkalade yanık ve müessirdi. Hayatımda nadiren gördüğüm okuyuculardan idi. Sesinde bir yakıcılık vardı.

Yeraltı Camii imamı, Hâfız Ali Üsküdari'nin okuyuşuna benzer bir tarzı vardı. Sesi ona benzerdi. Fakat Hâfız Ali Efendi, okurken sağa sola bakınır, serbest bir tavırla okurdu. Hâfız Tahir Efendi'nin ise huşu ve huzu hâlinde, deruni âlemlere gömülmüş, içten bir okuyuşu vardı.

İkisinin sesleri güzellikte ve yaptıkları gırtlak nağmeleriyle birbirine benzerdi. Ancak Tahir Efendi'nin daha tatlı, kemanın re perdesi gibi, sesinde bir perde vardı, çok tatlıydı. Ancak tabii Konya'da olduğu için fazla tanınmamıştı.

Tahir Efendi, sonra bizim de kıraat hocamız olan Kâdirîşeyhizade Hâfız Ali Efendi'den okumuştu. Ailesine Konya'da "Yağcızadeler" derlerdi. Bu ailede erkeklerin hepsinin sesi güzel-

di. Dede, baba, amca ve kardeşleri de Tahir Efendi gibi hâfız ve güzel sesli idiler. Fakir onların da hepsini tanımıştım.

Makinacı Tahir Efendi, Medine-i Münevvere'ye hicret etmezden evvel, Kaşıkçı Ali Rıza Efendi'yle birlikte, Erenköy'deki dergâhına gidip, bizzat Esad Efendi hazretlerinden ders almış bir zat idi.

Boynumuza İp Asalım

Derken 1947 yılında, hac yollarının açıldığı günlerde, Medine'ye 40-45 yaşlarında, Mehmed Efendi diye bir zat geldi. Soy ismini unuttum.

Bu efendi, Tahir Efendi'yle Mersinli Yusuf Efendi'nin ahbabı oldu. Beraber gelir giderlerdi. Kendisine, Tahir Efendi'nin Bâbulmecidî'deki evine muttasıl İrfaniye medresesinden bir oda buldular. Oraya yerleşti.

Bu zat, rüyalar gördüğünü, Esad Efendi'den emirler aldığını, izin aldığını, kendisine rüyasında malûmat verildiğini söylemeye başlar.

Birgün bunlara der ki:

"Bugün rüyada gördüm. Menemen şehitlerinin asıldığı, Şeyh Efendi'nin oğlu, Şeyh Ali Efendi'nin de asıldığı gündür. Binaenaleyh onların hatırasını taziz ve tes'id için boynumuza ip takmamız lâzımdır..."

Parmak kalınlığında birer parça urgan verir. Boyunlarına takarlar.

Tahir Efendi de Yusuf Amca da o kadar saf, inanmış insanlardı ki, Şeyh Efendi söyleyince akan sular durur. Suizan şüphe diye bir şey bilmezler.

Şaban Efendi İpi Takmadı

O günlerde Tahir Efendi'nin dükkânında kalfa olarak çalışan Eyüplü Hâfız Mustafa Şaban Efendi vardı. Temiz, faziletli bir arkadaştı. Ona da,

"Hâfız Efendi, sen de boynuna bir ip tak." derler.

Şaban Efendi, Eyüp'te büyümüş, askerliğini Ankara'da şoför olarak yapmıştı. Bunlar gibi gözü kapalı saf değildi. Böyle bir şeyle karşılaşınca, ya fakire gelir, ya Saatçi Osman Efendi'ye sorardı. Yine bana geldi.

"Hoca Efendi'ye soralım." diyerek, Saatçi Osman Efendi'ye gittik. Hoca Efendi meseleyi öğrenince, şunları söyledi:

"Her şeyin bir ölçüsü, bir mantığı vardır. Maalesef bu günlerde tasavvufun ölçüsü kayboldu. Bir adam hocalık, şeyhlik iddia ediyor. Bakalım ehil midir? Yahu bu adam kimdir? İlmî seviyesi nedir? Şer'an ne icap eder? Caiz midir, değil midir? Farz mıdır, sünnet midir? Farz ise, ayn mıdır, kifaye midir, yoksa vacip midir? Mendup mudur, müstehap mıdır, mübah mıdır?

"Bunlar, artık en basit Müslüman'ın bileceği şeylerdir. Bunları, şeyhlik iddiasında, hatta kutupluk, gavslık iddiasında olan bir adam, bunları dahi bilmeyecek kadar câhilse, bu işin mantığı, ölçüsü kalmamış demektir... Bu ip, ne ipi yahu! Bunun dinde yeri var mı? Bu dinin neresine sığar? Tasavvuf adına bu saçmalığı, deliliği yapan adama itimat edilir mi?"

Büyük İftira

Bizim Şaban Efendi, ipi boynuna takmayınca, adam bundan şüphelenir.

"Şaban Efendi, ötekileri de benden soğutacak. Şuna bir iftira edeyim." diye bir hile düşünür.

Şaban Efendi, yine ahbaplığı devam ettirir. Şıh olacak adamı ve ötekileri bir gece evine davet eder. Harem'de namazı kıldıktan sonra eve gelirler, otururlar. Bir ara Şaban Efendi, su veya kahve getirmek için dışarı çıkar. O sırada Makinacı Tahir Efendi, şıhlık iddiasındaki Mehmed Efendi'ye sorar:

"Hazret, açılmıyorsunuz, bu gece çok kapalısınız, inkişaf olmadı, fütuhat olmadı, nedir bu inkıbaz?"

Şaban Efendi, konuşmaları dışarıdan duymaktadır. Öteki cevap verir:

"Nasıl açılırım Tahir Efendi? Hâfız Şaban Efendi cünüp!.."

Şaban Efendi, dışarıda hayret içinde lâl ü mebhut dururken, bizim saf Tahir Efendi, kapıyı çalıp dışarı gelerek Şaban Efendi'ye ne dese:

"Hâfız Efendi, lütfen bir boy abdesti alıver!.."

Bu hadiseyi bize Hâfız Şaban Efendi anlattı:

"Mescid-i Saadet'te az önce namaz kıldık, eve geldik. Adam bana, cünup diyor. Atacak başka iftira bulamıyor... Öteki de tereddütsüz inanıp, kanıp gelerek, benden yıkanmamı istiyor... Herif iftira atacak, çünkü ben boynuma ip takmadım..."

Ermeni Dönmesi Sahte Şeyh

Bunun üzerine Şaban Efendi, şıh mukallidinden iyice soğuyup uzaklaştı. Bu hadiseyi öğrenen Saatçi Osman Efendi de Makinacı Tahir Efendi ile görüştü:

"Tahir Efendi, bu işin sonu çok kötü olur. Bu hükümet böyle işleri sevmez. Bir takip makip olur. Bu adama o kadar bağlanmayın." diyerek nasihatte bulundu.

Adam da foyasının meydana çıktığını, sevilmediğini anladı. Medine'den gitti. Sonradan bir Ermeni dönmesi olduğu, bazı tasavvuf bilgileri öğrenip, sakal bırakıp, böyle sahte şeyhlik oyunları ile geçimini sağladığı ortaya çıktı.

Tam ondan kurtulmuşken, bu sefer de Mehmed Kahraman adında birisi zuhur etti. Artvinli bir yapı ustası imiş. Adana'ya gitmiş, orada Sami Efendi hazretlerinin sohbetlerine ve zikir halkasına katılmış... Medine-i Münevvere'ye muhacir olarak gideceğini söyleyince, Sami Efendi kendisine,

"Oradaki kardeşlerimize, Şıh Ali Rıza Efendi'ye, Hâfız Tahir Efendi'ye, filân ve filânlara selâm söyle." demiş.

Yeni Bir Şeyh Mukallidi

Adam geldi, görüştük, konuştuk. Fakat birkaç ay sonra, bu da, giden adamın musallat olduğu gibi, Makinacı Tahir ve Mersinli Yusuf Efendilere, bir de yine Mersinli Hacı Osman Efendi vardı, bu üçüne yanaştı. Önce,

"Sami Efendi hazretleri beni hassaten gönderdi." diyerek şeyhliğini ilân etti. Sonra Sami Efendi'nin buradaki vekili Kaşıkçı Ali Rıza Efendi için,

"Ali Rıza Efendi'de feyz yok. O yalnız şeriatte, zühd-i mücerredde kalmıştır. Altmış yaşından sonra hâfızlığa çalışmıştır. Artık işin irfan tarafını bırakıp zâhire geçmiş, bâtınla alâkasını kesmiş, bir molla olmuştur. Manevi mevkiini kaybetmiştir..." diyerek, onu da makamından indirdi. Hâfızlığa çalışmasını bile, takdir ve hayran olunacak bir şey iken, aleyhine kullandı.

Bu suretle bizim saf dervişleri, bu sefer de o eline geçirdi. Onları böyle üç dört sene perişan etti. Ta ki 1963 haccında, Şeyh Sami Efendi hazretleri Medine-i Münevvere'ye gelerek fakirhanede kaldığı zamana kadar bu böyle devam edip gitti.

Sami Efendi'ye Müracaat

Sami Efendi hazretlerinin teşrifi üzerine, fakir kendilerine bu meseleyi açtım:

"Efendim, bu iş çok mahrem bir şey; benim yaşıma başıma da uygun düşmez ama çok mühim... Tahir Efendi şimdi sizi ziyarete gelecektir. O sebeple, bendeniz âcilen arz etmek mecburiyetindeyim..."

Sonra, vaziyet şundan ibarettir diyerek, olan biteni anlattım.

Tabii Tahir Efendi de, Sami Efendi hazretleri gelince, iki arada kalmıştı. Sami Efendi, Şeyh Esad Efendi hazretlerinin halifeleri arasında, "*Mektubat*"ında kendisinden "Şeyh Sami Efendi" diye bahsedip, tasrih buyurduğu zat... Esasen Tahir Efendi'nin de şeyhi... Adana'da görüşürlermiş.

Allah ruhaniyetini üzerimizden kesmesin, Sami Efendi, bir gece içinde Tahir Efendi'yi irşad ve ikaz ederek vaziyeti düzeltti. Sohbetlerinde şöyle buyurmuşlar:

"Tahir Efendi, Medine-i Münevvere'de kimseye kötü denmez. Ben buraya bir kimseye kötü denilsin diye gelmedim. Ancak bu iş, bu gece burada bitecek. Alâkanız fakirle olacak. Sizin şeyhiniz, hocanız benim. Eğer bir meseleniz varsa, maddi veya manevi, anca beraber kanca beraber, Allah'ın izniyle birlikte halledeceğiz. Sanki Cenab-ı Hak, beni buraya bunun için göndermiştir... Sen saf, kalbi temiz insansın."

Tahir Efendi, Sami Efendi'nin sözlerini Yusuf Efendi'yle Osman Efendi'ye nakleder. Yusuf Efendi kabul eder, Hacı Osman kabul etmez.

Mehmed Kahraman ise, Sami Efendi'nin geldiğini duyunca zaten tedirgin olmuştur. Hacı Osman da bu son durumu kendisine haber verip de, konuşmayı naklederek,

"Bize soğuk bakıyorlar." deyince, hemen kalkıp Mekke'ye gitti. Son zamanlarda Taif'te öldüğünü haber aldık.

Kardeşler Çok Düzeldiler

Sami Efendi hazretlerinin, Allah'ın izniyle, Kahraman denen o adamdan kurtarmasından sonra Makinacı Tahir Efendi'nin hâli çok değişti. Cemiyetlerden, sohbet ve toplantılardan çekilmişken, yeniden aramıza karıştı. İyilikler yaptı, talebe okuttu, hizmetlere koştu. Daha önce söylediğim gibi, kendisi hayatımda rastladığım nadir okuyuculardan birisi idi. Fevkalâde olan sesiyle tilavet ettiği Kur'anlardan çok istifade ettik.

Tahir Efendi, 1965'ten sonra midesinden rahatsızlandı. Tedavi için Türkiye'ye gitti. İstanbul'da vefat etti. Eyüp mezarlığına defn olundu. Allah rahmet eylesin.

Mersinli Yusuf Amca da Tahir Efendi'yle birlikte hicret etmişti. Hem tarikat, hem hicret refiki idiler. O da Sami Efendi'nin

irşadından sonra çok güzel hâller kazandı. Salih bir insan oldu. Ne zaman gitsem, Ravza'da görürdüm. O da güzel bir hayat yaşadıktan sonra Medine-i Münevvere'nin sayılı simalarından biri olarak, 1990'da ahirete intikal etti.

Yusuf Amca'nın Abdügani isminde bir oğlu vardı. Mersin'den Medine'ye hicret etmeye karar verdiği zaman, hanımı, "ben gitmem" demiş; gelmemiş. Yusuf Amca, o sırada altı yaşında olan oğluyla gelmiş. Abdülgani'ye hem baba, hem anne olmuş.

Çocuk da çok salih bir insan çıkmıştı. Fakat son günlerde, üç arkadaşıyla beraber Mekke-i Mükerreme'ye Umre'ye giderken, yolda araba kazasında şehid oldu.

Cenaze, Medine'de az görülen kalabalık cenazelerden bir cenaze oldu. Çünkü herkes tarafından sevilen bir zat idi. Allah cümlesinin kabirlerini Cennet eylesin...

ŞIH ZİYAEDDİN EFENDİ

Şıh Ziyaeddin Efendi'yi biz senelerce geç tanıdık. Evinden çıkmazdı, yaşlıydı, münzevi idi. Yalnız Cumalara giderdi. O da Şıh Abdülgafur Efendi gibi Pakistanlıydı.

Kendisinden haberdar oluşumuza bir hadise sebep oldu:

Lâdikli'nin Selâmı

1947 yılında ilk Türk hacılarına, hac müsaadesi verildiğinde, Konya'dan bir zat geldi.

"Lâdikli Ahmed Ağa, Şıh Ziyaeddin Efendi'ye selâm gönderdi." dedi.

Konya'nın Lâdik köyünden Ahmed Ağa'yı biliyorduk. Hızır'ı görmüş; arkadaşı olduğu söylenir. Kerametleri zâhir bir adam... Hatıratımda görüleceği gibi, daha sonra fakir de kendisiyle hem Medine'de, hem evinde görüştüm ve kerametlerine şahid oldum.

Fakat onun gıyabında selâm gönderdiği Şıh Ziyaeddin kim?

O günlerde Medine'de, Türkiye'den gelmiş bir kitapçı Ziyaeddin Efendi vardı. Biz onu tanıyoruz.

Konya'dan gelen zatı aldım, kitapçı Ziyaeddin Efendi'ye götürdüm;

"Lâdikli Ahmed Ağa'nın selâmı varmış. Size bu kardeşi göndermiş." dedim.

"Aleyküm ve aleyhisselâm" dedi, selâmını aldı; yanımdakine sordu:

“Kendisini tanıyamadım, hacca geldi mi?”

“Gelmedi.”

“Acaba beni nereden tanımış?”

“Vallahi bilmem. Size selâm söyledi. Bize dua etsin, bizi duada unutmasın, dedi. Size hassaten selâmı var, duası var...”

“Eh, o da bize dua etsin. Müslümanın Müslüman’a duası makbuldür...”

Hac zamanı, Ziyaeddin Efendi kitap satıyor, işi var... Ayrıca kırtasiye, pul filân da satardı. Meşgul bir insandı.

Herkes Hayret Etti

Böyle keşfiyle, kerametiyle meşhur olan Lâdikli Ahmed Ağa’nın, hiç görmediği kitapçı Ziyaeddin Efendi’ye selâm göndermesi, bizi şaşırtmıştı. Hadise, Saatçi Osman Efendi’nin, Zekâi Hoca’nın ve diğer mücâvirîn-i kirâmın hayretlerini mucip olmuştu. Herkes, “Allah, Allah, bu kitapçının da gizli bir manevî tarafı varmış demek ki!” diye düşünceye dalmıştı.

Saatçi Osman Hoca, bilindiği üzere, son derece temkinli, ihtiyatlı, zeki bir insandı.

“Birader, dedi; yahu bu maneviyat âlemi bilinmiyor. İnsanın gözü korkuyor. Yani neredeyse amcanız gibi olacağım: Her geceyi Kadir, her gördüğünü Hızır bil, diyeceğim... Kitapçı Ziyaeddin’e bile, Ahmed Ağa’dan selâm geliyor. Ne diyeceğiz birader! Allah bu mülkü dilediğine veriyor...”

Biz bu merak ile, o sene Konya’ya gidenlerle haber gönderdik:

“Ahmed Ağa’yı gidin görün. Kimmiş bu zat yahu? Selâmını söyledik, ama Ziyaeddin Efendi tanımadı. Tanıyamadım, o da bize dua etsin, dedi; işine gücüne, pul satmasına devam etti.” dedik.

Lâdikli Kime Selâm Yolladı

Ben bu işi iyice merak etmiştim. Haber saldıklarım, bizzat köyüne gidip Ahmed Ağa’yla görüşmüşler. Kendisiyle selâm

gönderdiği Konyalı zatı da alıp götürmüşler. Ahmed Ağa sormuş:

"Nasıl bir zat idi?"

"Efendim, işte şöyle bir Türk..."

"Hayır, benim selâm gönderdiğim zat Türk olmayacak. Ya Hindistanlı, ya Pakistanlı olacak."

Bunun üzerine gidenler, bizlerden bahsetmişler:

"Efendim Ali Ulvi Efendi haber gönderdi. Bu işi Saatçi Osman Efendi, Şıh Fehmi Efendi filân merak etmişler, hep soruyorlarmış..."

Böyle denilince, Ahmed Ağa baklayı ağzından çıkarmış:

Şıh Ziyaeddin Efendi ile manevi bir toplantıdan tanışırız. Bu toplantıda, Ziyaeddin Efendi gelmiş ve hâlini arz etmişti.

Kendisinin kötürüm bir kızı varmış. Kıza annesi bakarmış. O da vefat etmiş. Kız Efendi'nin üzerine kalmış. Ziyaeddin Efendi toplantıya geldi, hâlini arz etti:

"Sakat kızıma annesi bakıyordu. Ben de hanıma: Eh, diyordum; hanım Allah senden razı olsun, ecrini çok etsin. Bu hizmet sana kâfidir. Ben senden hizmet filân beklemem. Bu kızcağızın hizmetini görmen, benim rızamı alman için kâfidir. İnşaallah, kocasının rızasını alan kadından Allah ve Resulü de razı olmuştur...

"Ömrümüz böyle geçerdi. Fakat şimdi hanımı kaybettik. İkinci bir hanım alsam da ona bakamaz. Ben de bakamam. Artık Rabbim ya şifasını versin, ya cemaline kavuştursun... Kadere razıyım, fakat her insanın bir gücü takati vardır. Ben kendimi bilen âciz bir insanım. Kadere isyan edeceğim diye korkuyorum... Allahımızdan dileyin de beni bu azaptan ve hatardan kurtarsın..."

Duaları Kabul Ettirmek

Bu haberi Konya'dan alınca, biz ayıldık. Osman Efendi Hoca'ya söyledik.

“Yahu, dedi; Şifa medresesinin sokağında, Daraban Mahallesi’nde, Kâdiri Şeyhi Ziyaeddin Efendi var. Geçende kızı vefat etmişti. Cuma’dan Cuma’ya dışarı çıkar. Ona bir gidelim.” dedi. Gittik. Biz kendisine,

“Efendim, Ahmed Ağa’nın size selâmı var.” deyince, hemen,

“Ah Ahmed Ağa! Ahmed Ağa’yla hukukumuz eskidir...” filân dedi. Sır olarak konuşuyordu:

“Ahmed Ağa berekettir. Kendisine benden de selâm gönderin. Allah onun da bizim de İslâm âlemine olan dualarımızı kabul eylesin... Duaları kabul ettirmek zorlaştı. Günah arttı. Kötülükler çoğaldı. Emr-i bil-ma’ruf nehy-i anil-münker güçleşti. İnsanlar ağzından çıkanla ve gönlünde yaşattığı niyetlerle me’cur olacak.

“Ancak gönül istiyor ki, sadece gönülde temenni edenlerden olmasak da, cemiyetlerde dağlar gibi taşlaşmış isyanların, inkârların izalesine gayret edebilsek. Fakat işimiz ancak gönüllerdeki dilekler ve dillerdeki dualara kaldı...” dedi.

Şıh Ziyaeddin Efendi on sene kadar oluyor, rahmet-i Rahman’a kavuştu. Allah rahmet eylesin...

AVUKAT BEKİR BERK

10 Nisan 1950 tarihinde Mareşal Fevzi Çakmak vefat etmişti. Cenazesi kalkacak. Millet hüzün ve heyecan içinde... Fakat devletin radyosu, şarkıya türküye devam ediyor. Bu hal herkesi üzmüş...

Milliyetçi gençlerden bir gurup, Radyoevi'ne gitmişler. Baskın yapar gibi, sert konuşmuşlar.

"İnsaf edin yahu! İşgal ordusu musunuz? Kur'an okutmuyorsunuz, bari marş çalın; şu dans havalarını susturun..."

Polis, jandarma müdahale etmiş. İtiş kakış olmuş. Gençleri tutup tevkifhaneye götürmüşler.

Yavuz Selim'in Atı

Biz bunları, Medine'ye gazeteler gelince öğrendik. Vatan gazetesinde, götürülen bu gençlerin fotoğrafı vardı. En önde gözlüklü bir genç, Hukuk Fakültesi talebesi imiş. Gazetede ismi yok...

Bu gencin, yanına yaklaşıp da fotoğrafını çeken gazete fotoğrafçısına dönüp bir bakışı var: Heyecan ve hiddet dolu müdhiş bir bakış...

Fotoğrafa bakarken aynı duyguları sanki hissettim.

O bakışı, Yavuz Sultan Selim'in atının bakışına benzettim: Yavuz Selim, atının üzerinde ülkeler fethine gidiyor, dünya fethine çıkmış. Yalnız İran'ın, Mısır'ın değil de dünyayı fethe çıkmış, gayesinin uğrunda her şeyi feda etmiş... Bütün bunlar, müdhiş atının, korkunç bakışında sanki tecessüm etmiş.

O gencin tavrına, bakışına âşık oldum. O gençte, yıllardan beri devam eden dualarımın kabulünü gördüm. "Allah'ım, alevler içinde kaldığı halde yanmayan bir gençlik, benim memleketimde de yetişmeyecek mi" derken, bu gençliğin, yüce davalara ömrünü vakfettiğini görmekle bahtiyar oldum.

Tanışıyoruz

"Acaba kimdir bu genç?" derken, birkaç sene sonra, Sebilürreşad mecmuasının kapağında bir fotoğraf gördüm. "Kendisini, müttehem olan mağdur ve mazlum Müslümanların davalarını takip etmeye vakfeden, feda eden genç avukat Bekir Berk" diyordu.

Kendi kendime, "Yahu bu genç, benim gördüğüm talebeye ne kadar benziyor." dedim.

1955'de Türkiye'ye gittiğimde, Allah rahmet eylesin, Hulusi Topbaş Bey'in kumaş mağazasında, Sultanhamam'da otururken, gözlüklü bir genç geldi; selâm verdi, mağazanın yukarısına çıktı. Gözüme yabancı gelmedi. Hulusi Bey'e sordum:

"Hacı Bey, bu zat kimdir?"

"Efendim, bu gence Avukat Bekir Berk derler. Bizim biraderin mahdumu Osman'dan Kur'an-ı Kerim öğrenmeye geliyor."

Bir zaman sonra genç aşağı indi. Gülerek selâm verdi. Hulusi Bey beni kendisine,

"Medine-i Münevvere'den geldi." diye takdim etti.

Müsafaha sırasında kendisine,

"Böyle böyle bir hadise, bir fotoğraf var" deyince,

"Evet hocam, bendenizim. Büroma gidelim. Size gazeteleri ve fotoğrafları göstereyim." diye cevap verdi.

Bürosuna gittik, gösterdi. Aynen gördüğüm genç... Kendisine,

"Bekir Bey, benim şiir yazmama, şair olmama siz sebep oldunuz. İlk şiirimi, bu hadisenin ve sizin bu fotoğrafınızın tesiriyle kaleme almıştım..." deyince, şunları söyledi:

"Hocam, hepsi Allah'ın tevfikidir. Bak ben bu yaşa kadar Kur'an-ı Kerim'i okuyamaz hâlde idim. Biz böyle bir nesiliz. Avukat olmuş, davalar alır, davalara girer çıkar, ama mukaddes kitabını okuyamaz... Osman Topbaş Bey sağolsun, şimdi bana Kur'an-ı Kerim'i öğretiyor. Dilim her gün çözülüyor. Gitgide daha rahat okumaya başladım. Talebeliğin de ayrı bir zevki varmış."

Bütün Müslümanların Adamı

Bekir Berk, daha sonraki yıllarında çok faaliyetlere katıldı, çok hareketli oldu. O zamanlar, daha sakin idi. Büyükleri ziyaret eder, herkesi dinlerdi. Bütün Müslümanların adamıydı. Sonraları bütün vaktini, hemen hemen sadece Risale-i Nurlara ve Nur talebelerine hizmet ve yardıma harcadı.

O günlerde Milliyetçiler Derneği'nde faaliyet gösteriyor, dergilere yazı yazıyordu. Hatta Türkçü Nihal Atsız'la da görüşüyordu.

Necip Fazıl Kısakürek Bey'le çok sıkı teması vardı. Onu çok seviyordu. *Büyük Doğu* dergisine yardım bulmak için, Necip Fazıl'a destek olmak için feragat ve samimiyet içinde çırpınıyordu.

Bunun için, o sırada Maarif Vekili bulunan Tevfik İleri ile görüştüğüne, hatta onu ikna edenlerden biri olduğuna ben de şahidim.

Başbakan Adnan Menderes'ten yardım alındıktan sonra Tevfik Bey, Bekir Berk'e şunları söylemiş:

"Bekir Bey, Allah selâmet versin, Necip Fazıl Bey, dergisinde nam-ı müstearlarla, Profesör bilmem kim diyerek yazılar yazıyor. Bunları onun yazdığını, o isimlerin olmadığını herkes biliyor... Madem böyle bir yardım oldu. Büyük Doğu'yu büyütün. Memleketin sevilmiş imzalarından yazılar alın. Ali Fuad Başgil'e, Nureddin Topçu'ya, Mümtaz Turhan'a gidin..."

Tevfik İleri tanınmış milliyetçi ilim adamlarının isimlerini saymış.

Ali Fuad Başgil'in Olgunluğu

Bekir Berk, bundan sonrasını şöyle anlatmıştı:

Tevfik İleri Bey'in bu sözü üzerine Prof. Dr. Ali Fuad Başgil Hoca'ya koştum. Anayasa Hukuku Ordünaryüs Profesörü olan Başgil, İstanbul Hukuk Fakültesinden hocamdı. Beni güzel karşıladı. Kendisine durumu anlattım, yazı vermesi için rica ettim. Ali Fuad Bey bana şunları söyledi:

"Bekir Bey, her münasebetle söylediğim bir sözü sana da söyleyeyim. Allah bana evlat vermedi. Talebelerimi evlat kabul ederim. Bilhassa böyle bir mukaddes dava uğrunda şahsi hiçbir düşüncesi olmayan talebeleri reddetmek istemem. Fakat bahsettiğin derginin sahibi meczup... Meczupla da yola çıkacak kadar cesur değilim. Ben korkarım. Bende biraz temkinli hâller vardır.

"Bu mübarek insan bugün sever, yarın söver. Damarına basılmaz. Neye güceneceğini de bilemezsin. Bu tipler müstesna insanlardır. Ben böyle insanlarla yola çıkamam. Bu zaafım var. İstersen korkak de... Seni mahzun göndermek istemezdim. Fakat başka bir arzun varsa başımın üzerine..."

Son derece büyük bir iltifatla beni kapıya kadar geçirdi. Kapıyı açtı. Elini öptüm. O da beni alnımdan öptü:

"Bekir Bey, talebelerimin içinden, mukaddes dava için koşacak gençleri görmekle bahtiyarım. Ölsem de artık gam yemem. Sizler inşaallah bir kervan olacaksınız... Nureddin Topçu Bey'e git. O benden daha derviştir, daha sabırlı, tahammüllüdür. O yazabilir. Benden de selâm söyle..."

Nureddin Topçu ile Necip Fazıl Kısakürek

Bekir Berk, bundan sonra Nureddin Topçu Bey'e gitmiş. Şöyle anlatmıştı:

Bunun üzerine Doç. Dr. Nureddin Topçu Bey'e gittim. Topçu, maksadımı öğrenince,

"Hay Allah razı olsun, ne iyi ettin yahu! Ben bugüne kadar Necip Fazıl'ı görmedim. Bizim için ayıp değil mi! Seninle ziyaretine gidelim." dedi. Hemen telefon ettim. Necip Fazıl Bey, "Bekliyorum." deyince yola çıktık. Derginin Cağaloğlu'ndaki yerine gittik.

Dergi idarehanesine girince, baktık ki Necip Fazıl belden yukarısı çıplak, altında pantolon bizi karşıladı. Bilhassa Nureddin Bey'in ayağına kadar gelmesine çok memnun olduğu anlaşılıyordu.

Hâl hatır sorulduktan sonra, Üstat şöyle dedi:

"Nureddin Bey, madem bu işe giriyorsunuz, sizden beklenen, rica edeceğim bir mevzu var. Millete mal olmayan inkılâplar diye bir seri makale yazacaksınız. Sizden bunu bekliyorum..."

Necip Fazıl bunları söyleyince, Nureddin Bey şu cevabı verdi:

"Necip Fazıl Bey, biliyorsunuz ben İmam-Hatip Okulu'nda hocayım. Bugünlerde imtihanlar da var. Söylediğiniz mevzuun derinliklerine inmek lâzım. Hazırlıklı değilim... Fakat *Türkiye'nin Maarif Davası* diye bir kitap yazdım, yeni bitti, kimseye göstermedim. Onu vereyim. Onları neşre başlayın..."

Topçu bunları söyleyince, Üstat bir anda heyecanlanıverdi, coşuverdi:

"Bekir Berk, şu hâle bak! Talihsiziz, talihsiz! En samimi insanlarımız bile korkuyor. Bu yol çileli yol Bekir Berk çileli, dikenli... Kimse diken üzerinde yürümeye razı olmuyor..."

Daha biraz söylendikten sonra,

"Dur ben bir kahve söyleyeyim." diyerek dışarı çıktı.

Bu Bozuk Makinada, Bu Deha

Ben üzülmüş, ne yapacağımı şaşırmıştım. Nureddin Bey, efendi, kibar, nazik adam... Üstad'ın önce çıplaklığı, sonra da bu sözleri üzerine acaba ne yapacaktı? Necip Fazıl gidince, ben hemen,

"Aman hocam, davanın kudsiyeti adına gücenmeyin. Benim ne için çırpındığımı görüyorsunuz. Aman darılmayın." dedim.

Allah razı olsun, Topçu Hoca gülümsedi ve şöyle dedi:

"Bekir Bey, gücenmek ne demek? Asla gücenmem. Ben bu ruhları bilirim. Fakat şu anda Allah'ın namütenahi kudretine hayranım ki, bu bozuk makinada, bu dehayı nasıl saklıyor!.."

Ömrümde duyduğum en manalı sözlerden birisi budur. Üstat, kendiliğinden gelmiş ve yazı verecek olan Nureddin Topçu gibi bir zata, bir anda kızıp hakaret edebiliyor. Evet deha, fakat makine bozuk...

Necip Fazıl Bey geldi, hiç bir şey olmamış gibi kahveleri içerken,

"Benim ne çileli bir insan olduğumu anlayın, görün ki, telefon ettiler, çamaşırlarınız yıkandı geliyor, dediler; hâlâ gelmedi. Bakın yanınızda böyle oturuyorum. Sizi bu hâlde karşılıyorum." dedi. Buna Nureddin Bey şu cevabı verdi:

"Efendim, pehlivanlar böyle olur. Güreş minderinde fanila giyilmez!.."

Cevap Üstad'ın hoşuna gitti. Kendine mahsus gülüşüyle güldü. Derhal tavır değiştirdi.

"Kitabı kim getirecek?" dedi. Ben hemen atıldım.

"Ben getiririm, Üstad'ım!" dedim.

Bekir Berk'in Heyecanlı Günleri

Fakir 1958'den sonra Risale-i Nur davasını anlayıp, Üstad Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayat'ına "*Önsöz*" ve "*Gönüller Fatihi Büyük Üstad'a*" şiirini yazdıktan sonra, Bekir Berk'le ilgi ve yakınlığımız çoğalmıştı.

Bir tarihte Konya'da idim. Orada olduğumu duymuş. Beni aradı. Misafir kaldığım eve gece 23.00 sularında hayli kalabalık bir cemaatle geldi. Çok heyecanlılar... Bir ağızdan marşlar okuyorlar. "*Dünyaya hak yol İslâm yazacağız*" gibi... Sonra Mehter

marşları filân... Bekir Bey vecd içindeydi.

Kendi kendime, "Tevkifhaneye giderken Yavuz Selim'in atını sana hatırlatan genç bu değil miydi! Elbette böyle olacaktı..." diye düşündüm.

Dr. Ali Kemal Bey'in evinde misafir idim. Baktım, Kemal Bey, arasıra balkona çıkıp çıkıp geliyor. Anlayamadım. "Herhalde bunaldı, nefes almaya çıkıyor." dedim.

Bekir Bey ve cemaati gidince, Ali Kemal Bey sordu:

"Bunlar hep böyle midir ağabey? Bekir Bey hep böyle heyecanlı mıdır? Çok tiz perdeden gidiyor..."

"Böyle olduğu anlar oluyor." dedim ve hadiseyi anlattım. O zaman,

"Demek ki, *İslâm'ın Nuru*'na yazdığınız *Türk Gençliğine* şiirinin ilhamı Bekir Berk idi. Eh öyleyse ne yapsa feda... Madem bize bir şiir kazandırdı, hepsi fedadır... Bekir Bey'i severdim, bundan sonra daha çok seveceğim." dedi.

Ali Kemal Bey, meğer etrafı kolaçan etmek için balkona çıkıp çıkıp bakarmış. Evi, stadyumun karşısında, heykelin yanında. Konya'nın meşhur İstasyon Caddesi'nde bulunuyordu. Kritik bir yerdeydi.

Bir gün Sultanhamam'da karşılaştık. 1965 sonrası idi. Selamlaştık, kucaklaştık. Baktım rengi sararmış.

"Bekir Bey yorgun görüyorum sizi." dedim.

"Muhterem ağabeyimiz, Edirne'den geldim; dava vardı. Akşam Van'a giden otobüslere yetişeceğim. Oradan da Karadeniz'e, Ordu'da Giresun'da..." diye saymaya başladı. Gözünden uyku akıyordu...

Necip Fazıl Bey'in Bir Duruşması

1958 veya 59 olacak, bürosuna gittim. Necip Fazıl Bey'in muhakemesi var. Beni de götürdü. Eylül ayıydı. Şemseddin Günaltay dava etmiş. Üstad, *Büyük Doğu*'nun kapağına onun

resmini ve bir maymun fotoğrafı koymuş. Birbirine benzetmiş... Hakaret davası açmışlar.

Bekir Berk'le birlikte Abdurrahman Şeref Laç Bey, Necip Fazıl'ı savunuyorlar. Davacı vekili de iki genç avukat var.

Necip Fazıl mahkemeye kısa kollu bir gömlek ve beyaz pantolonla geldi. Üzerinde ceket yoktu. Hâkim kendisine sordu:

"Ne dersiniz, iddia budur?"

Merhum kalktı, kendine mahsus tikler ve jestlerle cevap verdi:

"Efendim, önceki Büyük Doğu'larda da aynı mevzuu yazmış ve neşretmiştim. Aynı hükümet, aynı kanunlar... O günlerde suç sayılmayıp da bugün suç telâkki olunmasını merakla takip ediyorum. Merakım budur. Niçin geçen sayılarda suç olmamış da bugün suç olmuş?.."

Bunun üzerine hâkim, davacı avukatlarına döndü.

"Siz ne dersiniz?"

"Efendim, biz bütün Büyük Doğu sayılarını gözden geçirdik, böyle bir yazıya rastlamadık..."

"Eh, ne yapalım. Bir dahaki celseye Necip Fazıl Bey o yazıyı getirsin..."

Mahkeme ertelendi, çıktık. Koridorda birlikte yürüyoruz. Bekir Bey sordu:

"Üstad, hakikaten öyle bir yazı var mı?"

"Yok efendim... O zamana kadar Adnan Bey'in bir af kanunu çıkaracağını biliyorum. Çıkarırsa çıkarır. Çıkarmazsa, zaten bu davalardan mahkûmiyetim 80-90 seneyi buluyor. Üzerine birkaç sene daha eklenir..."

Üstad'ın bu cevabına hepimiz hem şaşırmış, hem de gülmüştük...

Servet ve Heyecan

Ali Kemal Bey, Konya'da evinde, Bekir Berk'i ve arkadaşlarını uğurladıktan sonra,

"Bekir Bey'i çok heyecanlı buldum. Eskiden bu kadar heyecanlı değildi. Çok değişmiş." demiş ve çok manalı bir söz söylemişti:

"Bana öyle geliyor ki, değerli iki şeyi muhafaza etmek, yerli yerinde kullanmak çok zor, çok güçtür. Birisi servet, diğeri heyecan... Servete hakim olmak, onu yerinde değerlendirmek, kendini kaptırıp, şaşırmamak çok zordur... Heyecan da bir değer, bir kıymettir. Her kula nasip olmaz. O da yerinde sarf edilirse çok faydalı oluyor; sarf edilmezse zararlı oluyor..."

Bekir Bey son zamanlarında Hicaz'a geldi. Cidde radyosunda konuşurdu. Bütün gayretleri, didinmeleri, heyecanları arasında, zavallının bir de aile huzursuzluklarıyla ömrü geçti. İlk hanımından ayrılmıştı. İkincisinden de ayrıldı. Üçüncüsünü almıştı. Onunla geçinip gidiyordu...

Herkesle Helâllaştı

Bekir Bey durmadan yazan, konuşan, hareket halinde bir insandı. Beni de her gördüğünde şiir yazmaya teşvik ederdi. Eğer ona uysa idim, şimdiye kadar, belki on divan dolduracak kadar şiirlerim olurdu. Fakat tabiatımdaki çekingenlik, bilhassa kendi şahıs ve şahsiyetime ve şiirlerime değer vermediğim için, öyle eserler ortaya koyamadım.

Bekir Bey, son rahatsızlığında, artık tamamen mistik, âhiret ehli bir insan olmuştu. Elli senedir tanıştıklarından helâllik diledi. Kırgın ve dargın olduğu kimselere, gerek Türkiye'de ve gerek Avrupa'da olsun, birer birer ziyaretlerine gitmiş, kiminin yüzünü gözünü, kimisinin elini öpmüş helâllik dilemiş, hepsiyle helâlleşmişti.

Bendenize de hastahaneden telefon ederek,

"Muhterem ağabeyimiz, "hakkını helâl et" demediğim bir siz kaldınız. Sizi hayli yordum, vakitli vakitsiz uyandırdım; ziya-

retinize, sohbetinize geldim. Sizi sohbetlere çağırdım. Sizden de helâllik diliyorum." diyerek, kısık bir sesle vedalaşmıştı.

Cenab-ı Hak'tan, ruhuna rahmetler dilerim.

MEHMED EMİN ALPKAN

Mehmed Emin Alpkan Bey'i 1960'lı yıllarda Hacc'a geldiği zaman yakından tanımıştım. Daha önce de İstanbul'da görmüştüm, ama bir konuşmamız olmamıştı. Cağaloğlu'nda küçük bir matbaası vardı.

Samimi ve Toksözlü

Dürüst, samimi, inanan; inandığını yaşamaya gayret eden; yalnız yaşamak değil, davasını yaşatmaya, yükseltmeye de çalışan bir kardeşimizdi. Dürüst bir adamdı. Memleketle alâkadar olmayı din borcu bilen bir milliyetçiydi.

Siyasi hatıraları vardı. Sohbetlerimiz sırasında şunları da anlatmıştı:

"Efendim, bu Masonluk denen oyunu anlayamadık gitti. Ne belâlı bir oyun imiş! Adalet Partisi'ne reis olarak, Gümüşpala'dan sonra Saadedin Bilgiç'in seçilmesini beklerken, sandıktan Süleyman Demirel diye birisi çıktı.

"Yahu nasıl olur? Lideri seçen, seçime sokan biziz; ama neticede başkasını görüyoruz. Bu benim yaşadığım, elimle tutup, gözümle gördüğüm bir hadise... Yahu bu oyunları oynayan kim!.."

Toksözlü ve samimi bir adamdı. Hatır için konuşmaz; hakka hürmet eder, haksızlığı tenkitten çekinmezdi. Tenkitlerini Allah rızası için yapan bir kardeşti.

Hacca geldiğinde konuşurken, nereden duymuş bilmem, Bekir Berk'i "Yavuz Selim'in atına benzetmemi" ve "şiir yazmama sebep olduğunu söylememi" hatırlattıktan sonra şöyle demişti:

"Yahu, sen bizim Bekir için şöyle demişsin. Sözün doğrudur. Yalnız Yavuz Selim'in atının dizgini, Yavuz'un elindeydi. Ama Bekir'in başında bir Yavuz Selim yok. Hakikaten onun atı gibidir, ama bunun dizginleri heyecanının elindedir. Serazad bir şahıstır. Kendisine aklı değil, heyecanı hâkimdir. Fakat her ne olursa olsun, hizmet ehli bir mücahiddir..."

Dava Adamı

Mehmed Emin Alpkan Bey'i vefatından önceki bir zamanda son olarak görmüştüm. Rahatsızdı. Galiba sağ elinde felç gibi bir hâl vardı. İkram edilen pastayı yerken, çatalı elinden birkaç defa düştü. O zaman,

"Bu el bize artık ellik yapmayacak, Allah bilir ama..." demişti.

Sohbette çok ciddi ve candan dinleyip, çok yerinde ve isabetli sözler söyledi. Dinlemesi de konuşması da güzeldi. Davanın dalgalı, zorlu yıllarında hizmet etmiş bir insan olduğu, konuşmalarından belliydi. Daha da mühimi, o hasta haliyle, söylenenleri çok dikkatle, İslâmî bir edep ve terbiye içinde dinlemesiydi. Bu hâli çok hoşuma gitmişti.

Ağlatan Sözleri

Bir ara bana hitap ederek şunları söyledi:

"Ali Ulvi Bey! Ben seni severim; senelerden beri severim. Bilhassa Resul-i Ekrem Efendimizin komşusu olduğundan dolayı, daha da çok severim. Bana bir okusan olmaz mı? Doktorlardan usandım; artık şifamı tamamen Allah'a bıraktım: Rabbim, hakkımda nasıl hayırlıysa onu ver, diyorum.

"Hanım da benden yoruldu. Her gün bir yerim ağrır. Her gün bir yerimden şikâyet ederim. Zaten bir Müslüman'ın son dileği, iman-ı kâmil ile bu dünyadan ayrılmak değil mi?"

Son sözlerinde ağladı, bizleri de ağlattıydı...

Ruhu şad olsun.

ŞEYH MEHMED ZAHİD KOTKU EFENDİ

Mehmed Zahid Efendi'yi ilk defa Cidde'de Muhammed İhsan Buhari diye bir kardeşin evinde görmüştüm. Hacc'a gelmişler, İstanbul'a dönmek üzerelerdi.

Kendilerini, bu görüşmeden önce, şiir hocam Mahmud Cevdet Bey'den işitmiştim. Cevdet Bey şöyle derdi:

"Muhammed Zahid Efendi'de başka bir hâl vardır. Şeyhlik makamına geçmeden, seyr ü sülûkunu ikmal etmeden, erbain çıkarmadan önce de yüzünde daima bir nur vardı. Güzel tebessümü ve ahlâkı, onun her zaman yüksek bir fıtrata sahip olduğunu gösterir..."

Müsamahalı, Mütebessim, Bir Arkadaş Gibi

Sonraları Hazret, Hacc'a geldiklerinde, defalarca fakirhanemizde kaldılar. Çoğu defa kara yoluyla gelirlerdi. Kafileleri on, onbeş, bazan yirmi arabadan ibaret olurdu. Hatta bir keresinde yirmi sekiz otomobillik bir kafile hâlinde gelmişlerdi. Allah yolunda, uzun kara yolculuğunun sayılmaz mihnet ve meşakkatlerine tahammül ederdi. Yol boyunca, beraberinde bulunan, bir kısmı asistan, doçent, profesör olan, içlerinde milletvekili ve bakanlar bulunan müritlerine, birer ahlâk, fazilet, sabır ve tekâmül dersi verirlerdi.

Bence, meziyetlerinden başlıcası, İslâm'ı güzellikle, müsamaha ile, tebessümle, sanki bir şeyh değil de bir arkadaş gibi sevdirmesi idi. Müritlerine de arkadaş gibi davranırdı.

Senelerce fakirhanemize şeref verdiler. Bu müddet zarfında evimiz, manen ve maddeten bereketlerle, feyizlerle dolardı. Bil-

hassa geniş gönüllü, müsamahalı oluşu, yüksek ahlâk ve fazileti, bir hâl olarak bulunduğu yeri kaplardı.

Kendileriyle defalarca Arafat'a, Mina'ya çıktık, haccettik. Her dua merasiminde, fakire de,

"Hâfız Ağabey, siz de bir duada bulunun." derlerdi.

Medine'de Misafirhane Yaptırmak İstedi

1970'li yıllarda Medine-i Münevvere'de bir vakıf ev yaptırmayı arzu ettiler. Her sene Hacc'a Umre'ye geldiklerinde, gerek kendileri ve müritleri ve gerekse bütün ihtiyacı olan Müslüman kardeşlerin kalması için bir ev alınsın yahut bir arsa alınıp üzerine bina yapılsın diye niyet etmişlerdi.

Harem-i Şerif'e yakın bir yerde, bir arsa bulup aldık. Planları yapıldı. İnşaata başlayacağımız günlerde, belediyeden bir haber geldi: Buradan cadde geçiyor; aldığınız arsaya inşaat ruhsatı verilemeyecek, dediler. İnşaat durdu. Bir iki sene beklemek mecburiyetinde kalındı. Fakat istimlâk bedeli, verdiğimiz paranın dört misli olarak geldi.

Para bende duruyordu. Biz yine arsalara bakmaya başladık. Şeyh Efendi merhum, her zamanki müsamahalı tebessümüyle,

"Eh madem bizde bu niyet var, Cenab-ı Hak inşaallah daha hayırlısını verecek; daha hayırlı bir yer gösterecek." diyorlar, bizleri sıkmıyorlardı.

Vefatlarından bir sene kadar evveldi, Mustafa Necatüddin Efendi, bizi Erzurum misafirhanesine çay içmeye çağırdı. Sonra da Hocaefendi'ye:

"Efendim, biz bir misafirhane inşasına başladık. Lütfen buyurun, bir çay içelim, dua edin de bu misafirhaneyi tamamına erdirelim." dedi.

Hocaefendi, "pekâlâ" dediler. Bir ikindiden sonra gittik, çay içtik. Misafirhaneyi sanki kendileri yaptırıyormuş gibi, oda oda gezdiler. Zemin kat ve ilk iki katın kaba inşaatı bitmişti. Üçüncü kata başlanmak üzereydi. Alt katlar sıvanmıştı, gelen giden oturuyordu.

Parasını, Erzurum Misafirhanesine Verdi

Hazret o gün ve gecesi bana bir şey söylemedi. Sabahleyin bizim mahdum medreseye giderken,

"İbrahim, babana söyle de, kütüphaneye gitmezden evvel bana bir uğrasın." demiş.

Sabahleyin saat sekiz suları kapılarını çaldım. Görüştük, bana şöyle söylediler:

"Hâfız ağabey, ben fikrimi değiştirdim. Sizdeki paranın tamamı bana aittir. Kimsenin o parayla ilgi ve alâkası yoktur. Maksadım, Şefaat-i Peygamberî'ye vesile olur diye Medine-i Münevvere'de bir misafirhane yaptırmaktı. Bak bu güne kadar arsa dahi aldık, planlar yaptık. Fakat yaptırılması Cenab-ı Hak tarafından murad edilmedi. Kimbilir bunda da ne hikmet vardır...

"Mustafa Efendi gibi her hâline güvendiğim, samimiyetinden, ihlâsından emin bulunduğum bir arkadaşımız, bir kardeşimiz tarafından bu misafirhaneye başlandığını gördüm. Bu gece yaptığım istihare ile de, o parayı bu misafirhaneye vermeyi kararlaştırdım. Parayı buraya verelim, benim de gönlüm rahat olsun, siz de rahat edin..."

Bunun üzerine yetmiş bin riyalden fazla olan o parayı Erzurum misafirhanesinin, ribatının inşaatı için götürüp verdim.

Hocaefendi'nin buraya yardım ettiğini gören aşıklar, dervişler, hacılar da faaliyete geçtiler. Bir sene zarfında, beşyüz metrekare üzerine oturmuş, beş katlı bina bitti. Hocaefendi'nin himmeti, duası, parası da bu hayra yattı, katıldı.

Bir Mevlid Gecesi İskenderpaşa Camii'nde

Bir sene Türkiye'ye gitmiş idim. Bir Mevlid gecesi, hanesinde misafir bulunduğum kayınbiraderim merhum Hasan Sandıkçı Bey,

"Bu geceyi nerede geçirelim, enişte?" diye sordu. Gönlümden geçeni söyledim:

“Hocaefendi’nin camiinde, İskenderpaşa’da geçirelim.” dedim. “Pekâlâ” dediler, camiye geldik.

Hocaefendi o gece gayet güzel vaaz ettiler. Vaaz bitince, yanlarına fakiri çağırdılar.

“Ben konuşacağımı konuştum. Bunlar zaten benim konuşmama alışkınlar... Bir de Medine-i Münevvere’den gelen bir ses işitsinler.” diyerek, fakiri cemaate hatırlattılar.

“Efendim, ne konuşsam?” dedim.

“Madem ki bu gece Fahr-i Kâinat Efendimiz’in veladeti gecesidir, onu konuş.” dediler.

Fakir de o zaman cemaate şunları söylemiştim:

Peygamber Efendimiz, kendisine risalet geldikten sonra niçin Mekke-i Mükerreme’de on üç sene kaldılar da Medine-i Münevvere’de on sene kaldılar? Acaba bunun sebebi, hikmeti nedir?

Doğrusunu Allah bilir, ancak İlâhî hikmet, bu mühim, mübarek ve mukaddes hadisenin cereyanını böyle tensip ve takdir buyurmuştu. Çünkü Resul-i Ekrem Efendimiz, Mekke’de iman binasının temelini atıyorlardı.

Bir inşaatın temeli, onun üzerine yapılacak binanın büyüklüğü, yüksekliği, azamet ve ihtişamı nisbetinde, derin ve sağlam olarak atılır. Ona göre geniş ve muhkem olmak icap eder.

On Üç Senede Atılan Temel

İslâm’ın binası, onlarca, yüzlerce değil, milyarlarca katlık bir bina olacak ve kıyamete kadar yaşayacaktı. Bu binayı taşıyacak temelin yerine geçecek, onu kurup, yükseltip, koruyacak olan fertlerin, ashabın, Ebubekir’lerin, Ömer’lerin, Osman’ların, Ali’lerin, Talha’ların, Zübeyr’lerin, daha nice büyük sahabilerin, Allah şefaatlerine nail eylesin, Bilâl’lerin, Halid’lerin yetişmesi icap ediyordu.

Peygamber-i Zîşan, on üç sene bu temeli attılar; her çileye, her fedakârlığa, her hizmete, ne pahasına olursa olsun gönüllü bulunan sahabe-i kiramı yetiştirdiler...

Artık hicret mi, sefer mi, hizmet mi, fedakârlık mı, canını canana feda etmek mi! Hepsine hazır birer asker, birer dava adamı olarak onları yetiştirdiler. Bir iman ordusu, bir dava adamları ordusu yetiştirdiler.

İşte bu iman ordusu, bir emirle, Resulullah'ın,

"Madem ki Mekke'de çalışma imkânımız kalmadı, artık davamızı Medine'de yürüteceğiz." emriyle, hepsi birden, bilâ-itiraz,

"Pekâlâ ya Resulallah, hazırız." diye cevap verdiler. Kur'an-ı Kerim'de, bir ayet-i kerimede:

Habibim, eğer onlara: "Kendinizi öldürün!" yahut "Yurtlarınızdan çıkın" deseydik, bunu pek azından başkası yerine getirmezdi... buyurularak, terk-i diyar etmenin zorluğu beyan olunmuştur.

Evet, muhacirler bu büyük işi gördüler; hepsi birden Mekke-i Mükerreme'den, Medine-i Münevvere'ye seve seve hicret ettiler.

Medinelilerin Fedakârlığı

Medine-i Münevvere'deki Ensar-ı Kiram'a gelince, onlar ne yaptılar? Bakalım onu da görelim:

Sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in akılları hayret ve dehşetler içinde bırakan muvaffakiyetlerinden birisi de Mekke-i Mükerreme'den, Medine-i Münevvere'ye hicret eden sahabe-i kirâm ile Medineli Müslümanları kardeş yapmasıdır. Buna *"muâhât"*, yani "mü'minin mü'minle kardeş olması" derler.

Sîret yazan âlimler, şu noktaya da bilhassa işaret ederler ki, Resul-i Zîşan, kardeş yapacağı iki kimsenin mizaclarını da dikkate almıştır. Şahısların değil, şahsiyetlerin uyumunu, bağdaşıp kaynaşmasını temin etmiştir.

Mekkeliler dört buçuk sene Medineli kardeşlerinin evlerinde kaldılar. Bu beraberlik ancak, Medine'de bulunan Yahudi Beni Kureyza kabilesinin hiyanetlikleri sebebiyle Hayber'e sürülmeleri üzerine sona erdi.

Yahudiler, üç gün içinde toparlanıp, taşıyabildikleri mallarını götürmek üzere Medine'den çıkarılmışlardı. Bunların evleri, bağları, bahçeleri ve götüremedikleri eşyalarının bütün Müslümanlar arasında paylaştırılması gerekiyordu.

Ensar'ın Üzüntüsü

Bu esnada Nebiyy-i Zîşan Efendimiz, Medineli Ensar'ı çağırarak, onlarla konuştular ve buyurdular ki:

"Ey ensarım, sevgili dostlarım, sahabilerim! Sizlerden bir ricam var..."

Bunu duyan Ensar, bir ağızdan,

"Ya Resulallah! Siz bize emrediniz, rica ne demek? Siz emredin, biz uyalım!" dediler.

"Hayır rica ediyorum..." Ensar, hayret ettiler:

"Hayırdır inşaallah" dediler.

"Mekkeli kardeşleriniz, dört buçuk senedir, sizinle birlikte evlerinizde oturuyorlar. Bu hâliniz, bu fedakârlığınız, beni sizlerden razı ettiği gibi, Allah Teâlâ'yı da razı etti. Fakat sizlerden ricam, Yahudilerden kalan ganimetlerden sizler almayın, haklarınızı Mekkeli kardeşlerinize bırakın ki, onları da, muhacir sahabilerimi de, hâl-i hayatımda iken ev bark sahibi olmuş göreyim..."

Resulullah Efendimiz böyle buyurunca, Medineli Ensar hep bir ağızdan şu cevabı verdiler:

"Ya Resulallah! Birinci emriniz baş üstüne, hiç tereddüt etmeden kabul ederiz. Ganimetleri kardeşlerimize veririz, hiç bir şey almayız, hepsi onların olur... Fakat ikinci emrinizin tatbiki çok zor olacak. Ya Resulallah, Mekke'den gelen kardeşlerimiz, evlerimizin bereketleridir. Onların bizi bırakıp gitmeleri, evlerimizi terk etmeleri, bizi ağlatır; bizler garip kalırız, yetim oluruz; ayrılıklarına dayanamayız..."

Onların bu güzel cevapları üzerine, ayet-i kerime indi:

"Onlar Allah ve Resulü'ne imanla birlikte, Mekke'den Medine'ye muhâcir olacak kardeşleri için evler hazırladılar. Onları evlerinde, gönüllerinde barındırdılar. Onlar muhacirleri severler, Allah da onları sever. Onların sevgileri o dereceyi bulmuştur ki, muhacir kardeşlerinin ihtiyaçlarını, kendi ihtiyaçlarına tercih ve takdim ettiler. Sadık kimseler bunlardır."

Hocaefendi'nin Sözleri

Mevlid gecesinde, İskenderpaşa'ya gittiğimizde Hocaefendi'nin emri üzerine cemaate yukarıdaki gibi bir konuşma yapmıştım.

Onun üzerine Hocaefendi cemaate hitap ederek, şunları söylediler:

"Efendiler, Nebiyy-i Zîşan Efendimiz'in her hareketi bizim için ölçüdür, düsturdur... Cenab-ı Hak, hâfız ağabeyimize bunları söyletti. Demek ki, bugünkü cemiyetimizin, bizlerin sizlerin, bu ruha, bu kardeşlik ruhuna, Müslüman kardeşinin ihtiyacını, kendi ihtiyacının önüne geçirmeye, bu fedakârlığı bize yaptıracak hislere, sevgilere ihtiyacımız var.

"Herkes kendilerinin mümin-i sadık olduğunu, aşkında, imanında, ihlâsında sadık; Allah'a kulluğunda sadık, Allah ve Resulü'nün dostlarını sevmekte sadık olduğunu iddia eder...

"Demek ki bu iddianın doğru olmasının alâmeti, sadıklık işareti fedakârlıkmış..."

"Tasavvufî Ahlâk"taki Bahis

Hocaefendi'nin sonraki günlerde de bu mevzu üzerinde durduğunu, "Sadıklar kimlermiş?" diye tekrar tekrar anlattığını, cemaatten kardeşler söylemişlerdi.

Daha sonra kendisinin konuşmaları kitap hâline getirildiğinde, o akşamki sohbetimizden de bir konuşmasında bahsettiğine Ertuğrul Bey rastlamış; bana da getirip gösterdi. "*Tasavvufî Ahlâk*" adını taşıyan kitabın beşinci cildinde Mehmed Zahid Efendi,

"Medine-i Münevvere'de Harem-i Şerif kütüphaneleri müdürü ve aslen Konyalı, aynı zamanda hâfız, âlim ve şair olan bir zat, bize yatsı namazını kıldırdı ve yapılan ricalar üzerine küçük ve kısa bir menkıbe zikretti" dedikten sonra, Ensar'ın fedakârlığına dair olan menkıbeyi anlatıyordu.

Saray Yerine, Sıvasız Ev

Büyük ihtimal 1973 senesiydi. Tam yirmi sekiz otomobillik bir kafile ile geldiler. Necmeddin Erbakan, Korkut Özal, Fehim Adak, Recai Kutan, Temel Karamolla Beyler de kafilenin içindeydiler. Dervişler o sene kalabalık geldiler. Bizim ev doldu taştı. Civarımızdaki evler de tutuldu, dolduruldu.

Ankara'daki Suudi sefiri vaziyeti öğrenmiş; buraya hükümete bildirmiş ve "Türkiye'den Hacc'a bakanlar geliyor." demiş. Hükümete, bunları alıp Suudilerin misafirhanesi olan sarayda, Dârüzziyâfe'de ağırlasın diye haber vermiş.

Suudi teşrifat işlerinden bize devamlı telefonla sormaya başladılar, "Geldiler mi, geldiler mi?" diyorlardı. Geldiklerinde, telefonla bildirdim. Hükümetin adamları teşrifat arabalarıyla geldiler.

"Bakanları ve arkadaşlarını alacağız." diyorlardı.

Korkut Bey çıktı, İngilizce görüşüyorlar:

"Efendim, sefir bey teşriflerinizi bildirdi, misafirimiz olacaksınız..."

"Çok teşekkürler ederiz. Hükümete teşekkürlerimizi bildiriniz. Ancak bu ev ağabeyimizin evidir. Senelerden beri bu eve gelir, kalırız. Binaenaleyh biz buraya alışığız, buradan ayrılamayız. Bizim yerimize Müslüman dünyasından garipleri alıp misafir ediniz..."

O sırada bizim evin henüz sıvası yapılmamıştı. Teşrifatın adamı giderken, sanki şöyle der gibi, döner döner arkasına bakardı:

"Yahu sıvası dahi olmayan evi, saraya tercih ediyorlar bu adamlar! Yahu nasıl bakan bunlar Allah aşkına..."

Korkut Bey dışarıda adamla konuşurken, Osman Çataklı Bey şöyle demişti:

"Buraya, bu eve öyle alıştım ki, sanki burada kalmasam, haccım kabul olunmayacak gibi geliyor..."

Büyük İnsanlar

Merhum Mehmed Zahid Kotku Hocaefendi, melek-haslet bir zat idi. Fakirde emanet duran parasını, Erzurum misafirhanesinin binasına hediye etmesi, büyük bir keramet, bir nimet olmuştu. Senelerden beri, onun istediği gibi bir ev yapamadık diye üzülüp durmakta idik.

Aslında o yıllarda Harem-i Şerif'e çok yakın, hemen iki yüz metre mesafede arsalar bulmuştuk. Çok da ucuzdu. Elimizdeki parayla hem arsayı alır, hem de binaya başlayabilirdik.

Fakat Hocaefendi'nin yanındaki bazı dervişlerin, profesör ve doçent olan bazı ağabey ve kardeşlerin işe karışmaları, hele o çok yakın yere,

"Efendim, buraya otobüs zor girer, otobüsün kolay gireceği bir yer olsun." diyerekten akıl vermeye kalkışmaları, Efendi hazretlerinin o mütevazı, melek sıfatlı zatın,

"Ya öyle mi? Eh Allah daha hayırlısını verir inşaallah" diyerek onlara sesini çıkarmaması ve en hayırlısı için bir işaret beklemesi, o sıralarda Mustafa Necati Efendi'nin çaya çağırıp, yapılan misafirhaneyi göstermesi, işin bu şekle dönmesine sebep olmuştu...

Büyük insanlar, büyük gönüllü, büyük görüşlü ve büyük anlayışlı oluyorlar.

Allah rahmet eylesin.

TAHİR BÜYÜKKÖRÜKÇÜ BEY

Türkiye'den ilk Hacıların gelmeye başladıkları 1947 yılı ve sonrası benim için yepyeni bir devir oldu. Çünkü on senedir göremediğim milletimi, Medine ve Mekke'de tekrar görebilme imkân ve fırsatına kavuşmuştum. 1947'de Hacc'a izin verilmiş, seneler süren resmî yasak kalkmış ve ilk hacı kafilesi gelmişti.

49'da da amcam ve bazı zatlar geldiler. Bunların arasında Konya âlimlerinden İsa Ruhi Efendi de vardı. Şimdi Ankara İlahiyat Fakültesi hocalarından olan Profesör Süleyman Hayri Bolay'ın amcasıdır. Kendisiyle Mekke'de görüştüm. O gece bir rüya gördüm.

Bir Rüya

Rüyamda, İsa Ruhi Efendi Hoca bir dershanede bulunuyor. İçeride ancak iki veya üç tane talebe var. Dershanenin avlusundan berrak, billur gibi bir ırmak akıyor. Suyun berraklığı çok hoşuma gitti, meraklandım…

Sabahleyin Harem-i Şerif'te hocaefendiyi gördüm.

"Hocam, bu gece rüyamda sizi gördüm…"

"Hayırdır inşaallah!"

"Konya'daymışsınız, bir dershaneniz varmış. Dershanede iki üç talebe gördüm, ders okuyorlardı. Avludan da tertemiz billur gibi bir ırmak akıyordu. Çok hoşuma gitti…"

Hocaefendi cevaben dedi ki:

"Muhterem Hocazadem, bu benim için bir müjdedir, inşaallah… Evet hakikaten Konya'da talebelerim var. Birkaç tane ta-

lebem var. Fakat en çok ümit bağladığım, kendisinden birçok şeyler beklediğim tek talebem var. Tahir Büyükkörükçü adında bir genç. İnşaallah bana halef olacak, beni geçecek." Ben sordum:

"Efendim, Tahir Efendi, sizden okuduğu gibi, amcamdan da okuyor mu?"

"Evet amcana da gidiyor, amcana da gidiyor…"

"Efendim, az önce bana, hocazadem diye hitap ettiniz…"

"Ah oğlum, ben ilk ahlâk dersini, ilk fazilet ve takva dersini üstadım dedenden aldım. Cevizaltı medresesinde kendisinden *el-Berîka*'yı okudum…"

Harem-i Şerif'te Vaaz

Bundan sonra, İsa Ruhi Efendi'nin medhettiği bu Tahir Büyükkörükçü'yü merak etmeye başladım. "Acaba nasıl bir gençtir?" diyordum. O yıllarda Konya'dan gelen hocalara, kendisini soruyordum. Her biri ayrı ayrı medhediyorlardı:

"Kendi kendini iyi yetiştirmiş vaizlerimizdendir. Bugün Konya'da en çok vaazı dinlenen odur. Durmadan okur." diyorlardı. Birkaç sene sonra kendisi de Hacc'a geldi.

Eskiden Harem-i Şerif'te ikindiyle akşam arasında vaaz verilirdi. Tahir Efendi de vaazlara çıktı. Günlerce Türk hacılarıyla beraber ben de onun vaazını dinledim… Öyle bir buçuk iki saat durmadan konuşmak ve cemaatinden bir kimseyi kaçırmadan pür dikkat dinletmek, bilgiyle birlikte başka vasıflara da sahip olmayı icap eder. Dinleyenlerin aklına, vicdanına, ruhuna hitap etmeyi bilmek lazımdır. En önemlisi de ihlâs ve söylediğinde samimiyet lazımdır.

O sene Hacc'a beraber çıktık. Arafat'ta Mina'da sohbetler ettik. Görüşmemizde, "memlekette ilme karşı, dine karşı, büyük bir aşkın uyandığını, mukavemeti imkânsız bir cûş u hurûşun meydana geldiğini" müjdelediler.

Sonraki senelerde de geldiğinde sohbetlerimiz devam etti. Kendisine olan sevgim arttı.

Mesnevi ve Mehmed Akif

1955'de Konya'ya gittiğimde Doktor Ali Kemal Bey, Dişçi Nuri Bey, Fevzi Özçimi ve Hacı Ahmed Kağnıcı Beyler ve daha başka gönüldaşlarla birlikte Tahir Bey de bana candan alâka gösterdiler. Konya'da bulunduğum bir ay müddet içinde her gece sohbetlerimiz vardı.

Tahir Büyükkörükçü Bey, Konya'da Kapı Camii'nde Cuma namazlarından önce vaaz ediyordu. Baktım, vaazlarında benim şiirlerimden beyitler okuyor. Hele şu beyti çok tekrar ediyor:

Bitmez güzelin vasfi ağaçlar kalem olsa
Hilkat de bütün şi'r ile boydan boya dolsa

Vaazlarında Mesnevî'yi kürsüye getirmişti. Bilhassa asrımızın Mesnevisini yazan Mehmed Akif'ten Safahat'tan güzel şiirler okuyordu.

Birgün fakire iltifat olarak dedi ki:

"Ağabeyimiz, son yazdığınız *Gönül Ver* şiirindeki bir beyti okurken, evde ihtiyar ve irademi kaybederek Mevlevi dervişleri gibi sema etmişim…"

"Hangi beyit bu Tahir Efendi?" diye sorduğumda, şu mısraları okumuştu:

Her zerrenin Allah diyen âhengini duy da,
Milyarla dilin andığı Sübhân'a gönül ver.

Bu beyit çok hoşuna gitmiş; her zerre Allah diyor, kâinat bir zikirhane oluyor; zikirhanede her şey aşk ve şevk içinde sema ediyor, devran ediyor… Hazret de o devrana katılmış…

Âcizane şiirlerimin, böyle münevver, imanın, Kur'an'ın nuruyla aydınlanmış olan samimi dostlar tarafından takdir edildiğini görmek, fakire ilham kaynağı oluyordu.

Şeriat, Hakikat ve Cihad

Tahir Efendi'nin ilmi olduğu kadar, tasavvuf tarafı da vardır. Nakşi'dir. Sami Efendi hazretlerine bağlıdır. Şaibesiz, pürüzsüz bir tasavvuf anlayışı vardır. Derslerinde, hem şeriat, hem hakikat, hem de cihad ruhunun canlandığını görürdünüz.

Kendi cehdi ve gayretiyle Farsçayı da öğrenmişti. Mesnevi'yi aslından okuyup hazmetmişti. Mevlana hazretleri üzerine eserler kaleme aldı.

Vaazlarında, ayet-i kerime ve hadis-i şeriflerden mevzular açıklarken, Mesnevi'den, Şair İkbal'den, Mehmed Akif'ten parçalar okur, misaller getirirdi. Vaazları çok çekici ve doyurucu olurdu. Böyle yetişmiş zevatı görmek, insanın iman gayretini, dinin geleceği için, bâkî kalacağı için ümidini artırır; dinin, bâkî kalacak bir İlâhî mucize olduğu hakikatini ispat eder…

Burdur ve İsparta'da

Kendisi resmen, Diyanet'in vaizi idi. Sonra Konya'ya müftü oldu. Vaazlarına da devam ederdi. 1970'den sonra Konya'dan Burdur'a sürgün olarak gönderildi. Konya'da uyandırdığı dinî heyecan bazılarını korkutmuştu.

Burdur'a gönderilmesi, tabii Burdurlular için bir nimet oldu. Burdur'dan gelen hacılara onu sorardım. Hepsi kendisini hayırla anarak şöyle derlerdi:

"Allah razı olsun. Tahir Hoca'mızın gelmesiyle, Burdur ve Isparta yeniden canlandı. Biz, cihaddır, ilmî sohbettir; zikir nedir, fikir nedir, bunları bilmezdik… Tahir Hocamız, çocuklarımızı okutmamız, İmam Hatip Okullarına vermemiz için bizleri uyandırdı. Eskiden İmam Hatip'e hep köylerden çocuk gelirdi. Şimdi artık şehirliler de çocuklarını veriyorlar."

Candan Bir Tebessüm

Tahir Efendi ile her görüştüğümüzde, amcamızdan mutlaka bahis açar, onu gözyaşlarıyla anardı. Bir seferinde, Medine-i

Münevvere'de Öztürkler'in akîka merasiminde idik. Yine amcamdan bahsederek şöyle dediler:

"Hocaefendi'mizin, erişilmez, taklidi güç taraflarından birisi de güler yüzlü oluşuydu. O kadar işi, yorgunluğu arasında bile yüzünden tebessüm eksik olmazdı. Öyle zoraki, yapmacık bir tebessüm değil; candan bir tebessüm, çağlayan hâlinde coşup taşan bir tebessüm.

"Meselâ çarşıdan geçiyorlar, talebeliğimizde beraber giderken görürdük, hamallar yorulmuşlar, dükkânların önünde ayaklarını uzatmış oturuyorlar… Hocamızın geldiğini görünce, hemen ayağa kalkarlar… Hazır ol! demeden, hamalları ayağa kaldırır… Her birine bir hatır sorması var:

"Nasılsın babam?.. Adın neydi senin?.. Ananızdan babanızdan Allah razı olsun, ne güzel isimler koymuş size…"

"Hamalları öyle ayakta, arkasından hayran hayran baktırırdı… İşte bunlar hepimizin yapamadığımız şeyler oluyor. Bu Muhammediyyun meşrep olma hâlidir…"

Tahir Efendi'nin anlattığı bu hal, amcama, dedemden geçmişti. Din tahsilinin önündeki setler, yasaklar 1950'den sonra kalkınca, artık amcam, dedemden kalan, babamdan kalan, Zeynelabidin ve Ziya Efendilerden kalan hizmetlerin hepsini üzerine almış götürmüştü. Allah cümlesine rahmet eylesin.

Âlimler ve Siyaset

Tahir Büyükkörükçü Hoca, bir ara siyasete de girdi. Konya'dan milletvekili seçildi. Partisi kapatılıp, dava açılınca, beş sene de hapis yattı, zindan çilesini de çekti.

Hocaefendilerin bir partiye katılarak siyasete girmesi, bunun lüzumlu veya doğru olup olmadığı hususuna, Mustafa Runyun Bey'e dair hatıralarımı arz ederken, bir miktar temas etmiştim.

Bu mesele çok su götürür:

"Herkese hitap edip, irşat vazifesini yerine getirirken, yalnız bir zümreye ait sayılmak, parti taassupları yüzünden diğer insanlara hitap ve ders imkânından mahrum kalmak isabetli midir?

"Bir din âlimi, siyasetin çok bozuk olan şartlarını yerine getirebilir, onlara ayak uydurabilir mi? Yerine getirse ve ayak uydursa, davasına ve şahsiyetine zarar gelmez mi?"

Bir tarafta bu sualler dururken, diğer taraftan da:

"Samimi, dindar, hak yemez, halkı tanır ve yapılacak şeyi bilir iyi insanların, siyasetten uzak kalmaları, memleketi, devleti ehil olmayan hatta çıkarcı ve kötü olan kimselerin eline terk etmek olmaz mı ve bu günah değil mi?..." gibi sorular sorulabilir.

Herhalde işin doğrusu, kârı zararı ve her zamana ait vaziyetin nezaketini göz önüne alarak, nefsinin hilelerine kapılmadan ve din adamlarının halk üzerindeki tesirinden faydalanmaktan başka bir şey düşünmeyen politikacı cambazlara aldanmadan; ayrıca aklı eren, hak söyler dostlarla müşavere ederek, icabına göre karar vermektir.

Talebe Yetiştirmenin Çilesi

Şimdi, her Müslüman'ın dileği gibi benim de gönlümde bir istek var, o da, Tahir Efendi'nin kendisi gibi yeni Tahir Efendiler yetiştirmesidir. Bu amcamın yoludur. Yolların en zoru, çilelisidir. Bu büyük insanlara, amcam meşrebindeki kimselere, Cenab-ı Hak, öyle bir ihsanda bulunmuştur ki, onların feyiz deryası, ne bulanır, ne rengi, ne tadı kokusu değişir! Berraklığını, saffetini daima muhafaza eder. Bunlar talebe yetiştirmenin çilelerine de katlanırlar…

Katlanamayanların hizmetleri, sadaka-i cariyeleri devam edip gidemez. Umuma yapabildikleri tesirlerle yetinmek zorunda kalırlar. Ben de ne yazık ki onlardan biriyim. Kütüphanecilik mesleğinde, gelenlere kitap vermek, dertlerine koşmak, meselelerini halletmekle, vakitler geçip gitti.

Bu hâlimizin bir sebebi de, daha Kahire'deki talebelik zamanından başlayarak, hep şiir ve edebiyata meyletmiş olmamdır. Mustafa Sabri Efendi'nin sohbetlerine bile, hocayı edebî bahislerde konuşturmak için giderdim. Bu halim birkaç sene sürdü.

"Mehmed Akif gibi şair, Cehap Şehabeddin gibi nâsir olayım." diye dua ederdim.

Necip Fazıl Bey'in Sözleri

Tahir Hocaefendi'nin vaazlarının ne kadar güzel ve dolgun olduğu, kendisini Burdur'da dinlemiş olan büyük edip ve şair Necip Fazıl Kısakürek Bey'in beğenmesinden de anlaşılabilir. Necip Fazıl kendisini dinledikten sonra tebrik etmiş ve şunları söylemiş:

"Tahir Büyükkörükçü'yü, bir çölde, bir çorak vadide yetişmiş güle benzettim. Tevhid-i Tedrisat kanunundan sonra, Arapça okumak, din ilimlerini tahsil etmek şöyle dursun, Kur'an-ı Kerim'in bile yasak edildiği bir devirde, böyle bir vaiz, böyle anlayışlı bir insan, söylediklerini, benim gibi müşkilpesent bir kimseye dahi dinletebiliyorsa, bu kabiliyeti bir deha eseri ve bunu İslâm'ın bir mucizesi olarak sayarım… İslâm, meyvelerini vermeye ve mucize şafağı ufuklardan sökmeye başladı…"

Kâbe ve Ravza Hasreti

Tahir Hoca, Harameyn'e âşıktır. Yirmi dört saatinin, herhalde on altı saatini, Harem-i Şerif'te geçirir. Öyle bir ibadetten zevk alma hali vardır. Ne zaman görseniz; Kur'an-ı Kerim okuyordur. Gelenlerin meseleleri varsa onları konuşur. Herkesin pek yapamadığı şeyleri yapar. Çarşıya pazara, torunlarına alınacak bir şey varsa, bir kere çıkar, bir daha oralara uğramaz. Bütün vaktini Harem'de ibadetle geçirir.

Hapishanede kaldığı beş sene buralara gelemediği için çok üzülmüş, dualar etmiş. Hatta fakire dua etmem için haberler gönderirdi. Ali Kemal Bey, bir keresinde şöyle demişti:

“Ağabey, Tahir Hoca’ya dua edin; yoksa bu hoca yanacak… Kâbe-i Muazzama, Medine-i Münevvere, Ravza-i Mutahhara deyince ağlıyor…”

O dualar kabul olundu herhalde ki, Tahir Hoca şimdi yılın altı ayını buralarda geçiriyormuş.

Allah kendisine sıhhat ve afiyetler versin, İslâm’a hizmetlerini daim kılsın.

ŞEYH EMCED ZEHAVİ

Irak'ın köklü, en geniş ailelerinden birine mensup ve Irak âlimlerinin en büyüğü olarak tanınan Şeyh Emcedü'z-Zehavi'yi de Medine-i Münevvere'de tanımıştım. Kendisine şeyhülulema, âlimlerin şeyhi deniyordu.

İstanbul'da Tahsil

Irak'taki Abdülkerim Kasım hükümet darbesi üzerine, Arabistan'a siyasi mülteci olarak gelmişti. Medine-i Münevvere'de kalmayı tercih etti. Bir sene kaldı. Yeni Irak hükümetinin çıkardığı af üzerine, torunları, çocukları geldiler, Hocaefendi'yi alıp götürdüler.

Medine'de Pakistanlı Doktor Abdurrahman diye bir dostumuz vardı. Doktor, Şeyh'e, muayenehanesinin bulunduğu geniş ve müsaid yerde, bir oda tahsis etti. Hoca o sene orada kaldı. Doktorun yeri Harem-i Şerif'e çok yakın Rumiye denen mahallede bulunuyordu. Sık sık ziyaretlerine giderdik.

Şeyh Emced Zehavi Hoca, gençliğinde İstanbul'da tahsil etmişti. Müfessir Elmalılı Hamdi Efendi ve o sırada Diyanet'te vazifeli bulunan Hasan Eroğlu hocalarla ders şeriki olduklarını, beraber okuduklarını söylerdi. Türkçe biliyordu. İyi anlar gerekirse biraz zorlanarak da olsa konuşurdu.

Darbeci Subaylar

Kendisiyle çok rahat görüşürdük. Konya'da evimizde dedem, babam ve amcamla, Kahire'de Şeyhülislam Mustafa Sabri,

Zahid Kevserî, İhsan Efendilerle, Hasanül Benna ve Kudüs Müftüsü Emin el-Hüseynî ile neleri nasıl konuştuksa, Hoca'yla da aynı rahatlıkla konuşuyorduk.

Bir gün kendisine, Irak'taki darbeci subaylar dolayısıyla sordum:

"Efendim, inkılâbı yapan askerleri nasıl tarif edersiniz? Hâlet-i ruhiyeleri, inançları, akideleri, din ve dünya görüşleri ne şekildedir?"

"Sizdekilerin aynıdır." diye cevap verdi. Bunun üzerine soracak bir şey kalmadı.

İngiliz, Manen Öldürür

Hoca daima şunu söylerdi:

"İngilizlerden ağzımız, ciğerimiz çok yangındır. Çok sinsi bir devlettir. Manevi varlığımızı, padişahımızı, Hilafetimizi, benliğimizi yıkan bu devlettir. Kansere, cüzzama benzer. İdam etmez, kurşunla öldürmez, ateşte yakmaz…Fakat yavaş yavaş, kanını iliğini kurutur, ruhunuzu ifsat eder; ilminizi, irfanınızı bozar, dağıtır, sizi manen öldürür…"

Birgün de, Müslüman dünyasının dağınıklığı, perişanlığı ve çok konuşup, iş yapmaması bahsinde şöyle demişti:

"İngilizlerin, güzel darb-ı meselleri vardı. İmparatorluk idare etmenin verdiği tecrübelerden gelmeli. Şu da onlara aittir zannederim: Karanlığa bin kere lânet okuyacağına, bir ışık yak, derler.

"Maalesef Müslüman dünyasında bugün görünen hep şikâyet çırpınma… Hep hastalıkları, hastalıkların sebeplerini sayıp duruyoruz. Tamam, anlaşıldı; hastalık şudur, sebebi de budur, bunlardır. Sonra? Tedavi yok; sade şikâyet…

Diktatör İdareciler

"Beni üzen taraflardan birisi de, davamızla alâkadar olanların diktatör ruhlu oluşu ve makam düşkünlüğü… Halbuki di-

nimizde idarenin esası, müşaveredir, danışmadır. Bir karar alınacağı zaman, o işin ehli ne kadar çok insana danışırsan o kadar isabetli karar verir, yerinde iş yaparsın. Birinin hatırına gelmeyeni, diğeri düşünür söyler. İstişare, müşavere ile en güzel, en faydalı, en mükemmel kararlar alınır, en doğru işler yapılır.

"Yine malumdur ki, İslâm ahlâk ve edebinin usulü, kaidesi, makam istememek; bir makama mevkiye kendisi talip olmamaktır. Makam istenmez, verilir. Daha iyisini bulun, şu kimse bu işi benden iyi yapar denir.

"Peygamber-i Zîşan Efendimiz, böyle makam ve memuriyet isteyenlere, hatta amcası seyyidina Abbas böyle bir şey söylediğinde: Amca, siz bu vazifeyi üzerinize almayın. Bu bir emanettir. Emanetin ifası çok güçtür. Yarın herkes ilâhî huzura amelleriyle gelirken, benim yakınlarımın kul hakkıyla borçlu, yüklü gelmesini istemem, buyurmuşlardır."

Birgün yine İslâm dünyasında olup bitenlerden bahsederken, yine istişare bahsi açılmıştı. Hocaefendi sinirlendi. Kızdığı zaman, elini sarığın kenarından içeri sokup başını kaşırdı. Yine o hareketi yaptı ve şöyle dedi:

Sarı Sayfalara Gömülmek

"Evladım ben, kitapların sarı sayfaları arasına gömülü kalan bir hoca değilim. Ben, bugünü de bilen, yarının da derdini çeken bir insanım. Herkes bilir ki, benim siyasetle de ilgim vardır. Tarih okuyan, Müslümanların başına gelen musibet ve felaketleri yakından takip eden bir hocayım. Bu Müslümanlar, bekliyorum ki benden bir mesele sorsunlar: Hocam ne yapalım veya şöyle bir şeyler yapacağız, siz ne dersiniz? desinler…

"Arkadaşlar bizi yalnız ziyafetlere çağırıp ağırlamasını biliyorlar. Evet, ziyafete gidiyoruz, yemekleri yiyoruz, Allah ömürler versin, Allah bereket versin, mesut olun… Ama sonrası yok! Yahu yalnız midemizin peşinde mi koşacağız?

"Sormuyorlar ki: Hocam şöyle bir derdimiz var, ne yapalım? Sen neler gördün, neler geçirdin; bu iş için ne dersin?..

"Yahu ben, bu dertlerle ezilmiş büzülmüş; perişan olmuş bir adamım. Seksen küsur yaşıma gelmişim. Ömrümü kitapların sarı sayfaları arasına gömülü geçirmedim. Dünyayı bilen, düne ağlayan, bugünün derdini çeken, yarının aşkıyla fikriyle yaşayan bir insanım. Müslüman dünyasını düşünürken, uykularım kaçıyor.

"Bizdeki, bizim cemiyet ve cemaatlerimizdeki bu gurur, kibir nedir? Cenab-ı Hak, ayet-i kerime ile müşavereyi emrediyor. Mücaviri olmakla, civarında bulunmakla müşerref bulunduğumuz Resul-i Zîşan: *Müslümanların dertlerini kendine dert edinmeyen, kendini onlardan saymasın*, buyuruyor. Daha ne desin? Yahu bizler, Allah'ın ve Resulü'nün emirlerini de ihmal etmiş kimseleriz!.."

Bediüzzaman Bir Deha idi

Emced Zehavi Hocaefendi Türkçe bildiği için yeri geldikçe, kendisine Mehmed Akif merhumdan şiirler okurdum. Dinlerken,

"Hayy, Hayy, Hayy… Allah, Allah, Allah…" derdi.

İstanbul'da tahsilde bulunurken, Mehmed Akif ve Naim Beylerle ve Bediüzzaman'la görüşüp konuştuğunu söylemişti.

Merhum Bediüzzaman Said Nursi hazretleri hakkındaki görüşünü sormuştum, şunları söyledi:

"Bediüzzaman bir deha idi. Dışarıdan kendi hâlinde bir derviş gibi, öyle görünürdü; ancak kendisiyle görüşünce kıymetini anlardınız… O hepimizi geçti. Bak, bu hükümet darbesi oldu, ben kaçtım geldim. Belki hayatımı kurtarırım da dönüşte bir işe yararım, dedim… Hapse atacaklar zaten hasta bir adamım; hapse filân dayanamam… Onların, ne suallerine cevap verecek, ne de işkenceye dayanacak halim var…

"Fakat Bediüzzaman, hepimizi geçti. Faaliyetlerini takip ediyorum. Irak'ta da sevenleri var. *Sirâcünnûr* ve *Zülfikâr* diye iki eserini getirdiler, okudum. E, o yüksek fıtrattan bu hizmetler

beklenirdi… Asıl hoşuma giden taraf, felâketlerden sonra ümidini kaybetmemesi, cihada devam etmesiydi. Türk milletine yaptığı bu hizmet unutulmaz…"

Safahat-ı Cihad

Kendisinin sohbetlerinde, her mecliste olduğu gibi, şiire kaçtığımız saatler çok olurdu. Birgün yine Akif Bey'den davaya ait bazı mısralar okuyunca, sordu:

"Yahu sizde *Safahat* var mı?"

"Var efendim" dedim. Safahat'ı götürdüm. Kitabı eline alınca,

"Akif Bey vaktiyle bu şiirleri *Sıratımüstakim*'de *Safahat-ı Hayattan* unvanı altında neşre başlamıştı. Sonra safahat-ı hayat, safahat-ı cihad oldu" demişti.

Sultan Abdülhamid

Şeyh Emced Zehavi'nin bir amcazadesi, Cemil Sıdkı ez-Zehavi, Irak'ın meşhur şairlerindendi. Birgün kendisine,

"Efendim, amcazadeniz Cemil Sıdkı Zehavi için de büyük şairdi derler." demiştim. Şu cevabı verdi:

"Kendisine yazık etti. Maneviyatı zayıftı; düşmanların tesiri altında kaldı. Evet büyük bir kabiliyet, büyük bir şairdi. Fakat maalesef, o deha ve zekâsını sapıklığa kullandı. Son günleri de, sizdeki Tevfik Fikret gibi olmuştu. Beni kızdırmak için Sultan Abdülhamid aleyhine şiirler okurdu. Sizdeki, hürriyet hürriyet diye ne istediğini bilmeden hareket edip memleketi perişan edenlerin kafasındaydı. Halbuki Sultan Abdülhamid'in otuz üç sene dağ bayır yürüttüğü saltanat arabasını, bunlar, on senede perişan harap ettiler. Arabanın her parçası bir dağın başında kaldı…"

Şeyh Emced-Zehavi efendi hazretleriyle, Medine-i Münevvere'de kaldığı bir sene içinde çok güzel ve faydalı sohbetlerde bulunduk. İlminden, fazlından çok istifade ettik. Allah rahmet eylesin.

ŞEYH KENAN RİFAİ

Merhum Şeyh Kenan Rifai'yi fakir tanıyamadım. Fakat Medine-i Münevvere'de bulunduğu sırada etrafına telkin ettiği güzel intiba ve kanaatleri, birer menkıbe gibi Medinelilerden dinledim.

Medine Lisesi'nin Sevilen Müdürü

Kendisi 1900'lü yılların başında, Medine'de açılan lisenin, İ'dâdî-i Hamidî'nin başına, İstanbul'dan müdür olarak gönderilmiş. Bu tayin hadisesi de kendisinin aşkı ve ısrarlı isteği ile vuku bulmuş. O sırada otuzlu yaşlarında imiş…

O günlerde Kenan Bey'in mektebinden yetişmiş, ondan ders okumuş birçok Medineli tanıdım. Seyyid Mustafa Attar, Seyyid Abdülhadi Sâfi, Seyyid Ubeyd, Şıh Cafer Faki ve daha on beş kadar, ona talebe olmuş Medineli ile görüştüm. Bunların hepsi büyük ailelerin çocuklarıydı.

Kenan Bey, Medine-i Münevvere'ye gelmeden önce de Türkiye'de, mektep ve maarif müdürlükleri yapmış, tanınan ve sevilen bir zat imiş.

Rifai Şeyhi

Kenan Bey merhum, Medine-i Münevvere'de büyük bir âlim ve arif olarak sevilen Şeyh Seyyid Hamza Rifai'ye intisap ederek, ona hizmet etmiş, ondan icazet ve hilafet alarak Rifai Şeyhliği makamına yükselmiş.

Bu şeyh efendinin ailesi, Resul-i Zîşan Efendimizin ailelerinden, torunlarından yani sâdâttan çok temiz, çok asil kimseler idiler. Hamza Rifai hazretleri, halktan işittiğime göre, kerametleri zâhir, duası makbul, okuduğu hastaları şifa bulur muhterem bir zat imiş.

Şeyh Hamza Rifai'nin oğlu Seyyid Ahmed Rifai, benim bulunduğum yıllarda, 15-20 sene kadar Harem-i Şerif müdürlüğü yaptı. Vazifeli bulunduğum, gerek Mahmudiye ve gerek Şeyhülislâm Arif Hikmet Bey kütüphaneleri Harem'in içinde ve çok yakınında olmaları hasebiyle, bu zat ile devamlı görüşürdük. Kendisi ahlâk, fazilet, tevazu ve insanlık vasıfları itibariyle, şaheser, müstesna, örnek bir insan idi.

Talebesinin Sözleri

Seyyid Ahmed Rifai de, Kenan Bey'in mektebinde okumuş ve ona talebe olmuştu. Kendisine, Kenan Rifai Bey'i sordum. Şunları söyledi:

"Çok terbiyeliydi, çok zeki idi. Türkiye'den geldiğinde, Arapçayı zaten fasih olarak biliyordu. Az zaman içinde konuşulan lisana da intibak etti… Vazifesine son derece dikkatli, devamlı, ihlâslı, kibar ve edepli bir insandı. Talebelerine de öğretmenlere de halka da kendisini sevdirmişti.

"O memleketine dönünce herkes: Artık Kenan Bey gibi bir müdür zor gelir, dediler. Örnek bir mektep müdürü olmuştu.

"İstanbul'a döndükten sonraki yıllarda, gelenlerle muhakkak hediyeler gönderirdi. Bizleri hiç unutmadı. Babamın duasını almış, tertemiz bir Müslümandı.

"Kendisiyle birlikte, develerle hacca gittik. Gidiş gelişlerimiz çok feyizli oldu. Kenan Bey'in sesi çok güzeldi. Kasideleri dinlenirdi. Hem Türkçe, hem Arapça kasideler okurdu.

"Pederim, zikir esnasında Kenan Bey'e kaside okumasını söylerdi. Türkçe kasideleri, Arap dervişler dinler, mest olurlardı. Zikre feyiz geldiğini görürdüm…"

Seyyid Ahmed Rifai, Kenan Rifai'den ne zaman bahis açılsa, "tertemiz bir Müslüman" olduğunu, devamlı surette söylerdi.

Said Şamil Bey'in Bir Hatırası

Said Şamil Bey'den de, Kenan Rifai Bey'e dair hatıralarını dinlemiştim. Şöyle demişti: Birinci Cihan Harbi'nden önceydi; biz babamla birlikte Medine-i Münevvere'den İstanbul'a gitmiştik. 14-15 yaşlarındaydım. Babam beni bir mektebe vermek istiyordu. Benim gözüm, Tıbbiye, Askeriye filân oralardaydı. Medine'de rüşdiyeyi bitirmiştim. Babam,

"Kenan Bey'le bir görüşelim; eski maarifçidir." dedi.

Kendisine gittik, danıştık. Kenan Bey,

"İmam Şamil'in torununun o meslekte bir adam olmasını isterim. Her ne kadar, Said Bey evlâdımızda, bir siyasi olmak, yahut bir doktor veya paşa olmak ümit ve emelini seziyorsam da, benim gönlümde, Şeyh Şamil'in torununun ilim adamı olması yatıyor. Said Bey oğlumuz bir âlim olsa…" dedi. Ben içimden,

"Kenan Bey beni molla mı yapacak, yahu?" diyordum.

İkisini de olamadık. Cihan Harbi koptu. Ruslarla savaşmak için Dağıstan'a cepheye gittim. Önce Çar'ın askeriyle, sonra da komünistlerle savaştım. Şeyh Şamil'in torunuyum diye, beni önce emir yaptılar. Daha sonra Reisicumhur oldum… O gün bugün savaşım devam ediyor…

Yüksek Bir İslâm Şahsiyeti

Anlatılanlardan çıkardığıma göre, Kenan Rifai, Medine-i Münevvere'deki hayatında tam bir ehl-i sünnet münevveri, son derece nezih bir insan imiş. Annesine bilhassa hürmetkâr ve itaatkâr davranırmış. Ondan sonra gelen müdürlere,

"Kenan Bey gibi müdür olmalı." denirmiş.

Kendisini, Medine'de daima hürmetle zikredilen biri olarak tanıyorum.

İstanbul'da Cumhuriyet'ten sonra müritlerinde görülen ve garip bulunan hâllerin sebebi hakkında bir şey bilmiyorum.

Tekkelerin kapatılıp, toplanmanın ve zikrin yasak edildiği günlerde, insanların iman ve ahlâklarını olsun muhafaza edebilmek için, müsâmahakâr sözler söyleyip de etrafındakiler tarafından yanlış mı tevil edildi bilemiyorum.

Benim hâfızamda Şeyh Kenan Rifai, muhterem ve yüksek bir İslâm şahsiyeti olarak yaşamaktadır.

Allah rahmet eylesin.

KONYALI HASAN BEŞER EFENDİ

Arabistan'da petrol bulunmadan, petrol gelirleri buraları değiştirmeden önceki zamanlarda hicret edenlerin hicreti, hiç şüphe yok ki Allah içindir; ateşten gömlektir. Çünkü o vakitlerde burası tam manasıyla bir mahrumiyet bölgesi idi.

Petrol Öncesi Arabistan

Daha önce arz ettiğim vechile, Runyun Bey'in pederi Kaşıkçı Ali Rıza Efendi, bir sene, bayramları saymayalım üç yüz gün diyelim, üç yüz gün durmadan kaşık yapan bir insandı.

O ne iman, o ne sabır, o ne aşk! Ateşler içinde, alevler içinde yanar. Avlunun üzerinde sade bir gölgelik; o gölgeliğin altında Hoca kaşık yapar… Bir sene çalışır. Kaşığın destesi, on tanesi, bir riyal… O günlerde Hoca'nın yazdığı şiirler, Medine-i Münevvere aşkıyla, Resulullah aşkının ateşiyle yanardı.

Medine'ye Davet Şiiri

Ali Rıza Efendi, Konya'daki dervişlerinden Hasan Efendi'ye bu şiirlerinden birini yazarak, onu Medine'ye davet etmiş...

Hasan Efendi'nin Konya'da evi, dükkânı ve muazzam meyve bahçeleri varmış… Daveti alınca, gözü hiç birini görmez. Hepsini satar savar, çıkar gelir. 1946'da Kahire'den Medine'ye döndüğümde, o yılki hacca gelmişti, görüştük. Ailesi, kızı ve oğlu da vardı.

Oğlu Muhammed Hasan Beşer, o sırada 15-16 yaşlarındaydı. Konya'da hâfiz olmuş, sesi gayet güzel bir çocuktu.

Sonradan bizim biraderle birlikte Ezher'e gitti; Şeriat Fakültesini bitirdi, 1955'de döndü. Burada mekteplerde müdürlük yaptı; emekli oldu. Çok zeki, gayretli bir arkadaşımızdır. Hatta Seyyid Kutub'un *"Hâze'd-dîn"* kitabını ve Muhammed Kutub'un *"Câhiliyyetü'l-Karni'l-Işrîn"* eserini Türkçeye tercüme etti.

Ayol, Kabirde Çok Uyuyacağız

Konya'daki evini, dükkânını, bahçelerini satıp Medine-i Münevvere'ye gelen âşık Hasan Efendi, gerek Saatçi Osman Efendi Hoca'nın ve gerek Zekai Hoca'nın sohbet ve kasidelerini en candan dinleyen, dinlemeye doyamayan bir dervişti.

"Artık gidelim yahu, vakit geçti." diyenlere, şöyle derdi:

"Ayol, kabirde çok uyuyacağız; defter-i amâlimize biraz zikir yazılsın… Bu meclisler Kur'an-ı Kerim'le başlıyor, Allah'ı zikirle devam ediyor, Meleklerin imreneceği, çepeçevre saracağı; Cenab-ı Hakk'ın semavat sükkânına iftiharla göstereceği meclislerdir.

"Cenab-ı Hak: Ey meleklerim, hani ben yeryüzünde insanoğlunu, halife, vekil olarak yaratıp tayin edeceğim dediğimde, sizler bana itiraz etmiş: Allah'ım yeryüzünde kan dökecek, yeryüzünü fesada boğacak bir mahlûku mu halife tayin edeceksin? Bizlerin ömrümüz seni zikirle geçer, seni tesbihle geçer, biz ondan daha lâyık değil miyiz? diye sormuştunuz…

"Ey meleklerim, siz vaktiyle böyle demiştiniz. Bakın benim kullarım nerede toplandılar, ne yapıyorlar, ne diyorlar, ne diliyorlar! diye bizleri gösterecek; melekler: Allah'ım, şahidiz ki affını diliyorlar, deyince de: İşte siz de şahit olun onları affettim, buyuracak… Kardeşler, bizim sohbetimiz de o sohbetlerden oldu. Haydi biraz daha devam edelim!"

Üç Toh

Hasan Efendi ümmî idi; okuma yazma bilmezdi. Fakat bütün ömrü büyükleri dinlemekle geçmişti. Konya'nın en büyük

vaizlerini dinlemişti. 1930'lu yıllarda, pederimin Konya'da Tekke mahallesindeki sabah namazından evvelki vaazlarına da gelirdi.

O kış gecelerinde oğullarını da yanına almış; kar tipi içinde o fırtınalı gecelerde bile gelir; paltosundaki karları silker, otururdu. Babamın vaazını dinler, feyz içinde gözyaşlarıyla kalkar, amcamın vaazını dinlemeye giderdi.

Hasan Efendi'nin, bu arif zatın, unutamadığım bir sözü vardır.

"Dünyada, insanın hayatında, üç tane toh var…" demişti.

Konya'da "toh" derler; yani "tuh! eyvah!" demek. Hasan Efendi, bu üç "eyvah"ı şöyle açıklardı:

Dünya'daki Eyvahlar

İnsan üç çeşit "eyvah!" der: Günlük eyvah, yıllık eyvah, ömürlük eyvah…

Günlük eyvah: Hanım yemeği yakar, eyvah dersiniz. Yerine yenisini pişirir.

Senelik eyvah: Elbise diktirirsiniz, dar olur, sıkar; eyvah dersiniz. Eskiyinceye kadar onu giyer, seneye yenisini yaptırırsınız.

Ömürlük eyvah: Ev yaptırırsınız, gönlünüze göre olmaz; her girip çıktıkça eyvah dersiniz.

Bunların hepsi fani hayattaki eyvahlardır. Bizler hep bu eyvahlardan bahseder, onlara üzülürüz. Hiç ebedi eyvah aklımıza gelmez.

Yahu amcandan işittim, benim hocamdan işittim…

Hasan Efendi, bunu derken ağlamaya başlardı… Sonra şöyle devam ederdi:

Eyvah Demeden, Allah Diyelim

Hocamdan işittim, ehl-i cennetin de eyvahı olacak. Ehl-i cennet de şöyle eyvah diyecekler:

"Allah'ım, sana kulluk edenlere, madem ki senin bu kadar nimetlerin varmış; biz niçin sana hakkıyla kulluk edemedik de,

seni anmadan, gafletle geçirdiğimiz anlar oldu. Eyvah, bizler neden öyle gaflet ettik!"

Dostlarım, işte asıl "eyvah" budur. Gelin biraz daha oturalım; eyvah demeden önce Allah diyelim; ayrılırken de oh elhamdülillah diyelim…

Hasan Beşer amca işte bunları söylerdi.

O günlerde, memleketlerindeki bağları bahçeleri bırakıp gelmiş olan o kimselerin, öyle bir aşkları vardı ki, insan onların imanları karşısında hayret eder kalır. Hiç birisinden bir nedamet, bir pişmanlık duymadım. Hasan Amca da onlardan birisiydi.

Kabirleri cennet olsun inşaallah.

MEDİNE-İ MÜNEVVERE'NİN TECELLİLERİ

Medine-i Münevvere'de bir Ramazan gecesi Harem-i Şerif'te teravih namazı kılıyorduk. 1991 yılındaydı… Harem'e yeni tayin edilmiş olan İmam Şıh Eyyub kıldırıyordu.

O Ramazan için Ürdün'den gelmiş bir aile, bizim mahallede oturuyorlar. Yaşlı bir baba ile iki oğlu hergün teravihe geliyorlar. Namazı Ravza-i Nebevî'de, mihraba yakın bir yerde, onlar hemen önümde, birlikte kılıyoruz.

İhtiyar Adam Birden Düştü…

Yine birgün namazda, Şıh Eyyub yirmibeşinci cüzü okuyordu:

"*Hâ mîm ayn sîn kàf…*" diye başladı.

Bu ayeti tilavet ediyoruz…

Zaten "*Hâ mîm ayn sin kâf…*" diye başlarken, bayâtî makamında, çok hazin bir başlayışla başladı.

"*Melekler, yeryüzündeki Muhammed ümmetine, müminlere dua ederler, istiğfar ederler; Cenab-ı Hak'tan onların affını dilerler…*"

Bu ayet-i kerimeleri okuyordu.

Önümdeki ihtiyar, birden yere düştü…

İki oğlu selâm verdiler. Yanımızda zemzem bidonu vardı. Hemen zemzem getirdiler. Saftaki insanlar da tuhaf oldular; acaba öldü mü, filân diye…

Bir şeyler konuştular. İhtiyar, oğullarına,

"Namazınıza devam edin." diye eliyle işaret etti.

Sağ tarafına yatırdılar. Birisi abasını çıkardı, başının altına koydu. İhtiyar bir taraftan ağlıyordu…

Peygamber-i Zîşan, Mihrapta Göründü

Namaz bitti. Herkes,

“Geçmiş olsun, geçmiş olsun!” dediler, gittiler. Ben kaldım.

İhtiyar, için için, sessiz sessiz ağlamaya devam ediyordu. Yaklaştım,

“Geçmiş olsun, amca, hayırdır inşaallah” dedikten sonra, yavaşça, nezaketle sordum:

“Amca, ayet-i kerime mi dokundu? Seyyidina Ömer’e de böyle olmuştu. *Ve’t-Tûr* suresini birisi okuyormuş. Hazret-i Ömer de böyle düşüp kalmış...”

Ben böyle, “Ayet-i kerimeler mi dokundu amca?..” deyince; ihtiyar ağlayarak şu cevabı verdi:

“Yestağfirûne li-men fi’l-ard… Yeryüzündeki müminlere, melekler istiğfar ederler; Allah’tan onların günahlarının affını niyaz ederler… Bu ayet-i kerimeyi Şıh Eyyub okuyorken, baktım” dedi;

“Mihrapta Peygamber-i Zîşan’ı gördüm: *Melekler ümmetime dua ederler, istiğfar ederler de ben etmem mi* diyor; mihrapta dua ediyordu… Gözümün önünde öylece tecelli etti; dayanamadım, ayaklarım taşıyamadı, yıkıldım…”

Medine’de Herkes Gizli

Amcam merhum öyle demişti:

“Oğlum Medine-i Münevvere’de evliyaullah gizleniyor. Burada makam, mevki, menzil siliniyor. Buranın hikmeti sırrı budur. Burada etrafı bir tevazu, bir nur, bir esrar perdesi kaplıyor… Güneşin doğmasıyla, yıldızların silinmesi, şehir ışıklarının sönmesi gibi, veliler velisi, peygamberlerin imamı, Peygamber-i Zîşan’ın himmeti, ruhaniyeti, maneviyatı, letaifi örtüyor, burada gizli bir perde var yavrum…

"Burada herkes edeple gezsin, herkese hüsnüzan etsin diye, böyle bir hal var. Hiç belli olmaz. İşçidir, tamircidir, hamaldır; ama Allah'ın veli kuludur. Aman yavrum, burada kimseye kusur bulma, kendi kusurunu gör. Her gördüğünü Hızır, her geceyi Kadir bil oğlum!.."

Amcamın böyle bir tavsiyesi vardı. Öyle demişti:

"Medine-i Münevvere'de ben bu hâli gördüm. Makam, mevki, mansıp, şeyh, kutup gavs, evliyaullah burada gizli… burada hepsi siliniyor…"

Yonca Pazarında

Medine-i Münevvere'de bulunan insan, zamanla bazı şeylere şahit oluyor. 1953'de Evkaf'ta memurdum. İnşaat ve Sicillât daireleri başkanıyım. Osmanlı'dan kalma tapular, siciller, kayıtlar olduğu için, bu dairenin başkanının Türkçe bilmesi şart idi. O sebeple kimseleri tayin edemediler, ben tayin oldum. Orada çalışıyorum.

Evkaf dairesi, Ramam mescidinin yakınındaydı. Şimdi orada Postahane binası var. Öğle namazını o mescitte kılar, tekrar daireye döner, üçe kadar çalışırdım.

Birgün yine öğle namazını kıldım. İçimde her zaman bulunmayan bir sıkıntı var… Arkadaşlara,

"Ben biraz rahatsızım, eve gideceğim." dedim; "Pekâlâ" dediler.

Valide o zaman hayattaydı. İki keçimiz vardı. Sütü sağılır; evde yoğurt peynir yapılırdı. Keçiler için eve mutlaka yonca götürmek lazım. Yonca pazarına uğradım. Yoncayı aldım.

Hamalın Zikr-i Daimi

Aldığımız yoncayı hamala veririz. Bağ yapar, başlarına koyar, taşırlar; yahut iple sırtına vurur götürürler. Âdetleri öyledir.

Hamal için bakındım. Nur yüzlü bir Yemenli; hemen yetmişlik bir ihtiyar. İpini omuzuna atmış, hazin bir tavırla bekliyor.

"Başkasına verme, yoncayı ben götüreyim." der gibi acıklı duruşunu gördüm;

"*Faddal ammî*, buyur amca al…" dedim. Yoncayı aldı. Ben önde, o iki adım arkada, eve doğru yürümeye başladık.

Hamal amca, yoncayı başına koyduğu dakikadan itibaren başladı:

"*Elhamdülillâh, lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh, küllün minhu, elhamdülillâh küllün minhu…*"

"*Küllün minhu*, her şey ondan, her şey ondan…"

"*Lenyusîbenâ illâ mâ keteballâhu lenâ…* Başımıza ancak Allahu Teâlâ'nın tayin ve takdir eylediği şeyler gelir. Başımıza gelenler onun takdiridir… Her şey ondan, her şey ondan…"

"*Ve's-sâbirîne fi'l-be'sâi ve'd-darrâi ve hîne'l be's…*; gerek ferah, gerek sürur, gerek sıkıntı ânında, hayatın her safhasında, Allah'tan gelen kaza ve kadere teslimiyet gösteren, sabırlı kimseler, işte takva sahipleri bunlardır…"

Allah şahidimdir. Eve kadar, o beşyüz metrelik yolu, o adam bu tesbihlerle yürüdü…

Allah'ım şahittir, artık o hâle geldim ki,

"Kütüphane yandı… Evin yandı, içinde annen, kızın, oğlun, hanımın da yandı kül oldu." deseler,

"Eh, *küllün minhu*, her şey ondan; onun takdiridir." diyecek hâle geldim…

Evin Önünde Kan Vardı

Eve yaklaştık. Evin önündeki bahçe duvarını geçtik. Baktım, bir kalabalık var. Bizim evin önü insan dolu. Harem-i Şerif'ten çıkmışlar, herkes evine gidiyor, sokak insan dolu, hayırdır inşaallah!

Beni karşılayanlar,

"Geçmiş olsun, geçmiş olsun; inşaallah geçmiş olsun!" diyorlar.

"Hayırdır? Ne oldu?"

"Hayır inşaallah hayır… *Lâ be's*, *lâ be's*, hayırdır; *Allahu latîfun*, *Allâhu latîfun…*"

Sokakta evin önünde kan var, eşikte daha çok kan var… Artık kemal-i teslimiyetle içeri girdim.

"Herhalde bir ölü var." diyordum… Annem karşıladı:

"Oğlum bir kazaya uğradık. İbrahim, üçüncü kattan, balkondan düştü. Başının üzerine… İçeride… Seni bekliyorduk. Daireden aradık, çıktı dediler…"

Çocuğun Kafası Çatlamış

Koştum, çocuğu kucağıma aldım. Beş yaşındaydı. Ağzından, burnundan, kulaklarından kan geliyor. Kafası çatlamış… Hemen bir arabaya atladım; doğru hastahaneye… Herkes tam öğle tatiline çıkmak üzereyken, neyse yakaladık. Röntgen çektiler. Çocuk kanlar içinde, baygın... Entarim kan içinde kalmış.

Bizim birader Ziya ortamektepte hoca idi. Mektep müdürü Ahmed Boşnak Bey'le beraber koşup geldiler. O günlerde, Medine-i Münevvere Melik Hastahanesi'nde operatör olarak çalışan Şamlı Doktor Şefik isminde bir kardeş vardı, çocuğa o bakıyor.

Röntgen çekildi, iğne vurdular, İbrahim annesiyle beraber hastahaneye yattı. Doktor Şefik bana,

"Hocam, İbrahim uyudu. Biz lâzım gelen şeyi yaparız. Annesi madem yanında yatıyor, sizin ayakta durmanıza lüzum yok. Ravza-i Mutahhara'ya gidin, dua edin." dedi.

Ravza'da Duaya Durduk

Doktor beni savdıktan sonra, biradere ve Boşnak Ahmed Bey'e şöyle demiş:

"Dua edin. Allah lütuf buyursun. Eğer arıza bırakacaksa, Allah alsın, yeni bir evlat versin… Yara filân, onlar mühim değil, dikeriz, kavuşur… Ama beyinde bir sarsıntı olur, çocuk hayatta

kalırsa, aklı şuuru tam olmaz; evinden çıkar, evine dönmez… Şimdi ölürse, bir defa ölür, acısı bir defa duyulur. Hayatta kalırsa, sakat bir çocuk, ömür boyu ölür; anayı babayı da gamından öldürür…”

Onları da Ravza’ya dua etmeye göndermiş. Başka dostlar da duymuşlar geldiler. Artık hep dua ediyoruz… Akşam namazını kıldım; hastahaneye döndüm. İbrahim daha önce uyanmış. Annesine,

“Anne burası iyi değil, karanlık; evimize gidelim.” demiş. Hastahanenin loşluğundan hoşlanmamış.

Doktor Şefik Bey, gelip sormuş:

“Hacı Hanım, İbrahim uyanınca ne dedi?”

“Anne burası karanlık, evimize gidelim, dedi.”

“Elhamdülillah! İşte bu iyiye alâmet…”

Ben varıncaya kadar, amcası bir küçük otomobil filan almış… Baktım, oturmuş, oynuyor. Başı sarılı…

Rabbimize hamd olsun, İbrahim yaşadı, okudu, makine mühendisi oldu. Yedi sene Amerika’da kaldı. Şimdi Cidde’de Melik Abdülaziz Üniversitesi’nde hoca…

Gizli Veliler

Hani amcamın, “Oğlum burada veliler gizli… Hamaldır ama belki velidir.” sözü vardı ya? İşte hamalın velâyetini gözümle gördüm.

Mübarek beni, beşyüz metre yol boyunca, iki adım arkamdan, devamlı,

“Her şey Allah’tan, her şey ondan, ondan gelene sabır, sabır, sabır…” diye zikir ve tesbihlerle o hâle getirdi ki, sanki bir hastabakıcı, bir operatör gibi soğukkanlı, telaş etmeden, kanlar içindeki çocuğu kucağıma aldım, yürüdüm… Beni öyle teskin etti, telkin etti.

Yoksa ben o hâli görünce, çok üzülür, sarsılır, bayılır, bir şeyler olurdum… Annem sormuştu:

"Oğlum, neydi sende o günkü teslimiyet?.."

Anneme olanları anlattım.

"Ah oğlum, amcan demişti ya! İşte bu da amcanın kerameti… Oğlum öyle bir evde büyüdük ki, her âlim bizim gözümüzü doldurmuyor. Dedenin günlerini, babanın, amcanın günlerini arıyorum… Oğlum biz çok iyi insanlar gördük, ah evlâdım! Ah o günler…" demişti.

Efendim, Medine-i Münevvere'nin tecellileri bambaşkadır…

YALNIZ HAC'DA EDİLEN DUA

Mehmed Zahid Kotku Efendi ile birlikte kalabalık bir cemaat 1972'de yine hacca gelmişlerdi. Mekke-i Mükerreme'ye hareket edecekleri gün yaklaşınca, her zaman olduğu gibi, beni de,

"Arabalarda yerimiz var; buyurun beraber gidelim." diye davet ettiler.

Yalnız Hac Yapmak İstedim

Benim ise o sene hacca yalnız gitmek arzusu gönlüme doğmuştu. Hep kalabalıkla, kafile, kervan hâlinde gidiyorduk. Allah kabul etsin böyle belki otuz hac yapmıştık.

"Yahu bir de yalnız başıma haccetsem." dedim.

Onları uğurladım, gittiler. Ertesi gün seccademi ve hafif bir yatak aldım. Hafif bir çantayla, elimde şemsiyem, Harem-i Şerif'te ikindi namazını kıldıktan sonra garaja doğru yollandım.

Vasıtalar, Mehmed Akif Bey'in, "Necid Çöllerinden Medine'ye" şiirinde bahsettiği "Menâha" meydanından kalkıyordu. Şimdi oraları Mescid-i Şerif'in önündeki geniş meydanlarda kaldı. Altını da otopark yaptılar…

Faddal

Meydana doğru giderken, önümde koyu yeşil bir mercedes durdu. Yepyeni, daha kâğıdı üstünde… Direksiyonda esmer bir zat, arkada bir hanım… Adam arabanın camını açtı, selâm verdi:

"Esselâmu aleyküm."

"Aleykümüsselâm…"

"*İlâ fey*? Nereye gidiyorsun…"

"Mekke-i Mükerreme'ye…"

"*Faddal*! Buyur" dedi… Tabii irkildim, şaşırdım, tereddüt ettim.

"Buyurun, ben de arkadaş arıyordum…"

Artık bindim… Adam, Mekkeli zengin bir zat imiş. Hanımında kadın hastalığı teşhis etmişler; "Kanser olma ihtimali var." demişler. Almanya'da tedavisini münasip görmüşler. Adamcağız, hanımını alıp Almanya'ya koşmuş. Kırk beş yaşlarında, esmer yüzlü, siması nurlu, tertemiz bir Müslüman… Kadını ameliyat etmişler, kanser çıkmamış; sıkıntıları, şikâyetleri geçmiş, iyileşmiş…

Hanım iyileşince, karı koca karar vermişler:

"Bize bu nimeti bahşeden Allah'ımıza şükretmek için, bir araba alalım; karadan, Türkiye, Suriye yoluyla Medine'ye varalım, Resulullah'ı ziyaret ettikten sonra haccedelim, oradan da Riyad'a dönelim." demişler.

Yeni geliyorlarmış. Otele inmişler, yatmışlar, ziyaretlerini yapmışlar, ihramı giymişler; artık Mekke-i Mükerreme'ye gidiyorlarmış.

Tevekkülün Neticesi

Tam ben Allah'a teslim olup, yalnız başıma gideyim diye, Hocaefendi'nin on onbeş arabalık kafilesini bırakıp, hususi araba olmadan, kalabalığa karışıp gitmeye karar vermişken, Cenab-ı Hak,

"Ey kulum, sen bana tevekkül edip, zahmeti göze aldın; ama bakalım, tevekkül eden kulumu ben bırakır mıyım?" dercesine, artık Allahın lütf u keremi, Medine-i Münevvere'nin bereketleri, tecellileri; ne derseniz deyin… Lütuf içinde lütuf, yepyeni bir mercedes… Bindik, "kimsin, necisin filan…" "İşte kütüphanede vazife…" tanıştık…

Sel Gibi Gelen Para

Yolda sohbet ederek gidiyoruz. Adamın çok mantıklı, akıllıca sözleri var. Arabistan'ın petrolden sonraki zenginliğinden bahis açılınca söyledikleri çok hoşuma gitti. Şöyle dedi:

"Efendim, su hayattır. Canlılar onunla yaşar. Hayatımız ona bağlıdır. Allah'ın lütuf ve keremiyle, bu nimetin evlerimizdeki musluklardan akması ne büyük şeydir! Açması kapaması elimizde. Her vechile istediğimiz gibi istifade edebiliriz. Abdest alırsın, çamaşır yıkarsın, çay yapar, yemeklerde kullanırsın. Her işinize yarar…

"Şimdi bu mübarek nimetin, sel hâlinde, tufan hâlinde evinize girdiğini düşünün…. Kapılardan, pencerelerden, tavanlardan, temellerden giriyor. Bu artık nimetlikten çıktı; felâket oldu!

"Servet, para da bize bu şekilde girdi…

"Bizi tenkit edenler, haksız, yanlış tenkit ediyorlar.

"Yahu bizim hazırlığımız yoktu. Deveden, mercedese geçtik. Burada herşey sıfırdan başladı. Bizi tenkit edenler, kusurumuza bakmasınlar. Bizimki, 180 derece mi derler, işte öyle dönüş oldu.

"Dünyanın en fakir milleti, birden en zengin milleti olsun! Bu insanı sarsar. İnsan olsun, devlet olsun, millet olsun sarsılır yahu! Servet, bize işte böyle geldi…"

Mina ve Arafat

Yolu böyle, sohbetlerle, lebbeyklerle bitirdik, Mekke'ye vardık. Gece olmuştu.

"İlla beraber gideceğiz." diyordu.

"Sizi bekleyenler var." dedim; "Hanım sıhhat ve afiyet bulmuş. Dünya ahiret hemşirem olsun… Şimdi bizi burada bekleyenler, özleyenler var. Maâile çıkacaksınız; ben arada olmayayım…"

Özürler beyan ettim, ayrıldım. Eşyamı bir Türkistanlı kardeşin mağazasına bıraktım. Tavafımı yaptım, sa'y ettim. Sabahleyin

Mina'ya giden vasıtalara bindim. Beş riyale götürüyorlar. Mina'da beş vakit namazımı kıldım. Yine beş riyal verip Arafat'a çıktım.

Arafat'ta akşam güneş battıktan sonra Müzdelife'ye geldim. Akşamla yatsıyı kılıp, bir şeyler yiyip yatacağım; sabah vakfesini yaptıktan sonra Mina'ya ineceğim.

Eşyam basit, kendim taşıyabiliyorum. Bir çeşmenin başına gittim. Abdest alacağım. Herkes ibrik dolduruyor, şişe dolduruyor, tulum, bidon dolduruyor… Meğer en büyük eksikliğim ibriksizlikmiş… Arafat'ta Mina'da ibrik satılır, alınır ama burada yok… İbrik olmayınca da her ihtiyaçta sıraya girip beklemek lazım geliyor…

İbrik ve Yemek

Ben böyle çabalarken, hemen yan tarafıma bir kapalı araba, bir yük arabasıyla kalabalık bir aile gelip indiler. Ortalık karanlık, lamba ışığında, benim ibrik sıkıntısı çektiğimi nasıl fark etmişler, bilmem. Gidiyorum, dönüyorum. Herkes kabını sıraya koymuş.

"Çekilin, abdest alayım." demek de olmuyor.

Az sonra, ihramlı 18-20 yaşlarında sülün gibi bir delikanlı geldi. Bunlar da Riyadlıymış.

"Babamın selamı var, sizi yemeğe davet ediyor." dedi.

Akşamla yatsıyı kılmış, az önce sofra kurmuşlardı. Davete karşılık, "Teşekkür ederim." dedim; ama ailenin beraberliğini bozmak istemediğim için icabet etmedim.

Delikanlı az sonra, koskoca dolu bir ibrik getirdi. Teşekkür ederek kabul ettim. Abdestimi aldım, namazımı kıldım.

Biraz ileride çarşı kurulmuştu. Sandviçler, lokmalar satıyorlardı. Seslerini duyuyordum. Tam, gidip bir şeyler alayım, yiyeyim derken; delikanlı bu sefer bir tepsi ile arz-ı endâm etti. Koca bir porselen tabağa pilav koymuşlar, üzeri et dolu. Bir tabak da üzüm ve soğuk su dolu bir termos… Pilavı Arafat'ta pişirmişler; aşçıları var. Yemekten sonra da bir termos çay geldi…

Rabbim her nimetini ayağıma gönderdi. Eh eyvallah; yedim, namazlarımı kıldım, şükrettim, yattım.

Ey Bürünmüş Yatan

Gece ben kalkmazdan önce komşularım vakfelerini yapmışlar, gitmişler. Şafiiler böyle yapabiliyorlar. Akşamı yatsıyı kılıp, vakfe yapıyor ve gece yarısından sonra inebiliyorlar. Her şeyi almışlar, ama ibrik kalmış.

"Bu adam karnını doyurdu, yattı; ama sabah namazı kılacak, ibrik lazım olur." demişler, bırakmışlar.

Tekrar yattım, dalmışım. Uykumun arasında bir ses geliyor:

"*Yâ eyyühe'l-müzzemmilu kumi'l-leyle*… Ey yatağına, yorganına sarılmış, bürünmüş olan Peygamber, kalk…" âyetini okuyor…

Baktım, bir Pakistanlı aile yanıma gelmiş, konmuş. Yaşlı, sakallı bir zat; belki bir şeyh, bir âlim, bir pir; gece namazı kılıyor. Dedim:

"Yahu, bu zat namaz kılar da sen ne yatarsın!.."

Dile Gelen Bir Dua

Kalktım. Suyum hazır. Abdeste gittim, abdest aldım. Ben de namaza durdum… O Müzdelife gecesinin o saatinde, o vakte kadar hiç etmediğim bir dua dilime geldi:

"Ya Rabbi, kızım Sâre için, ırzını, namusunu, şerefini, haysiyetini koruyacak bir ibni helâl, bir helâlzade…"

Eyvallah! O güne kadar, ne hatırıma, ne de dilime gelmiş bir dua. O anda içimden geliverdi. Böyle bir dua ağzımdan çıktı.

Artık sabah ezanları okundu. Oradakilerle birlikte, cemaatle namazı kıldık. Vakfeyi yaptık. Mina'ya ineceğiz. Arabaya binmeye lüzum yok; çünkü zaten yolda tıkanırsınız. Yayan bir saatte gidiliyor.

Yürüdüm, Mina'ya geldim. Bizim çilekeş dervişlerin kaldığı çadırlara vardım, onlara katıldım.

Doktor Hayreddin

Hacdan döndük. Şeyh Efendi, Ahmet Kibritçioğlu, Doktor Hümeyra Hanım, hepsi bir gençten bahsetmeye başladılar.

"Doktor Hayreddin diye bir oğlumuz, kardeşimiz var… Bu zamanda insanın iyisi… Bu asırda öyle genç bulunmaz… Almanya gibi yerde dinini, nezahetini korumuş bir genç…"

Şeyh Efendi'de,

"Çocukluğundan beri tanırım." deyince artık,

"Peki" dedik… Cenab-ı Hak, önce duayı ettirdi; sonra cevabını verdi. Yani "*Küllün minhu*… Herşey ondan…" Güç ve kuvvet ondan… İşte bu da Medine-i Münevvere'nin tecellilerinden biri oldu.

GÖZYAŞLARI

Gözyaşı, insanların en sadık, en ihlâslı ve en samimi tercümanıdır. Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de hayatının muhtelif menzil ve demlerinde, safha ve anlarında duygulanmış ve gözyaşlarını akıtmıştır.

Resul-i Ekrem'in Gözyaşları

O en büyük insan, en temiz en sıcak gözyaşlarını, ibadet ve tefekkür anlarında dökmüştü. Hazret-i Ömer'in bir rivayeti var. Şöyle diyor:

"Veda tavafından sonra Peygamber-i Zîşan'ı Kâbe-i Muazzama'nın yakınında dua ederken gördüm. Yanlarına vardım, dualarına, âmin diyeyim, iltifatlarına mazhar olayım, dedim.

"Yanına yaklaşınca, ağladıklarını gördüm. Gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Beni görünce,

"*Ömer, hunâ tuskebu'l-abarât;* Ömer, gözyaşları burada dökülür; ağlanacak yer burasıdır… buyurdular."

Peygamber-i Zîşan, o anda neler hatırlamışlardı: Kendi başından geçenler. O vadide, o derede olup bitenler… Hacer annemizden, onları Hazret-i İbrahim'in getirmesinden tutun Zemzem'in fışkırmasından, Resul-i Ekrem'in doğumundan hicretine, hicretinden Mekke fethine, Mekke fethinden Veda Haccı'na… Bütün insanlığa karşı vazifesini ifa ettikten sonra her şeyler ve her şeyler…

Bir Mısra

Vaktiyle Câmi'ü'l-Ezher şıhlığı da yapmış, eş-Şeyh Muhammed Hıdır Hüseyin isminde Tunuslu bir âlimin, "*Kâbe-i Muazzama Etrafinda*" diye bir kasidesini görmüştüm. Bir mısra hatırımda kalmış. Şöyle diyordu:

"*Ey hac ve umre nimetine mazhar olan bahtiyar insan! Gezip dolaştığın sokaklar, Hazret-i Muhammed Mustafa'nın ve onun muhterem sahabilerinin gelip geçtiği yerlerdir. Oralarda geziyorsun. Secde ettiğin Harem-i Şerif sahası, Kâbe-i Muazzama civarı, buradaki çakıl taşları, kum zerrecikleri, Peygamber-i Zîşan'ın gözyaşlarıyla yıkanmış yerlerdir…*"

Daha önce de zikretmiştim; daima da söylerim ve söylemekten de bıkmam. Gönül çağlayanlarımı coşturup taşıran bir kıssa var…

1970'li yıllarda Afganistan'ın bir Cidde sefiri vardı. Daha sonraları komünistler tarafından şehit edilmişti… Bu zat Farsça şiirler yazardı. Medine-i Münevvere'ye geldikçe, Kütüphane'ye uğrar görüşürdük. Cuma günleri gelir, ziyaret vazifesini ifa eder, Cuma namazını kılar, dönerdi.

Son görüşmelerimizden biriydi;

"Sefir Bey, yeni bir şiiriniz var mı?" diye sormuştum.

"Var, demişti; bakalım bu şiirim seni imtihan şiiri olacak. İçinde bir beyit var. Ağlayarak yazdım ve yine okudukça ağlarım. Bakalım, kasidemin içinde, beni ağlatan bu şah-beyit, tac-beyit hangisidir, bulabilecek misin? Bunu bilirsen, şiir zevkini, kudret-i şairaneni takdir edeceğim; şiir anlayışına numara vereceğim…"

Kâbe Neden Siyah Örtünür

Manzumenin ünvanı, "*Kâbe-i Muazzama'yla Hasbihal*" idi. Kasideyi aldım, okudum;

"Sefir Bey, onu tespit etmek için şair olmaya lüzum yok. Beyit kendisini gösteriyor." dedim.

Bahsi geçen ve gerçekten çok güzel ve dokunaklı olan beyitte şunlar ifade ediliyordu:

Şair Kâbe'ye soruyor:

"*Ey Kâbe! Dünyada bunca renk var: Beyaz, sarı, eflâtun, mavi yeşil, turuncu... Bütün bu renkleri bırakıp da, sen niçin böyle siyahlara büründün? Örtünün rengi neden siyahtır? Söyle bana...*"

Kâbe cevap veriyor:

"*Ey şair, dertlerimi deşme... Ben siyahlara bürünmeyeyim de, kim bürünsün! Sevgili Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem, Mekke'de doğdu; elli üç sene burada yaşadı. Fakat Mekkeliler, onun kadr ü kıymetini bilmediler. Allah için çalışmasına, hakkı ve tevhidi tebliğ etmesine imkân vermediler. O da beni bıraktı. Medine-i Münevvere'yi mekân tuttu, orayı vatan edindi.*

"*Onun ayrılmasından beri. Ben matemli bir varlığım. Benim derdim başımdan aşmıştır. O günden beri ben siyahlar giyerim, Medine-i Münevvere yeşiller giyer. Bana Karadonlu Beytullah derler, Örtüsü Siyah Kâbe derler. Ona Yeşil Kubbeli Medine, derler. O günden beri ben siyahlara bürünürüm, Medine yeşiller kuşanır...*"

Şair İkbal'in Bir Şiiri

Bu beyitten, bu sahneden ruhuma aksedenler, fakire, Şair İkbal'in "*Hazret-i Peygamber'in Huzurunda*" şiirindeki beyitlerini hatırlatıyor.

İkbal, Medine-i Münevvere'ye gelmiş, Peygamber Efendimiz'i ziyaret ediyor. Ziyaret sırasında diyor ki:

"*Yâ Resulallah; yoldan gelenden hediye beklenir. İnsan bir yere misafir gidince, oraya bir hediye götürür. Bunu siz de tavsiye ediyor. Hediyeleşiniz ki, sevginiz artsın; buyuruyorsunuz... Ben de, size bir hediye ile geleyim, dedim. Fakat ben fakir bir*

şairim, ne getirebilirim? Dünyayı getirsem, sizin nezdinizde bir kıymeti yoktur. Dağlarca altını kabul etmedin… Rabbine: Allah'ım beni kimseye el açtırma; beni, senin kapından başkasına muhtaç etme; yalnız senin fakirin olayım, dedin…

"Binaenaleyh, nezdinde makbul görüleceğini ve huzuruna kabulüme vesile olacağını tahmin ettiğim bir hediye ile geldim…

"Yâ Resulallah; Trablusgarp harbinde, Müslümanların maddi ve manevi varlıklarını, dinlerini, imanlarını, ırz ve namuslarını müdafaa için, cihad için, doğduğu topraklardan uzaklara gelmiş; burada Müslüman düşmanı İtalyanlar tarafından şehid edilmiş olan Mehmetçiğin kanını, sana hediye olarak getirdim…"

İkbal'in çizdiği bu sahne de bana çok dokunur… Hepsinin ruhu şad olsun.

FAİZ MAĞDURLARI

1960'lı yılların birinde, hacdan iki ay kadar önce Konya'dan bir hacı geldi. Kütüphane'de görüşüyoruz. Fakiri bildiğini, çocukluğumuzun beraber geçtiğini söylüyor; fakat o kadar değişmiş ki, tanıyamıyorum… Zeki Hoca,

"İnsanoğlu değişir, ama üç şeyi değişmeden kalır: Biri sesi, biri gözü, biri de yürüyüşü" derdi.

Zoralıların Hüseyin Efendi

Bu kardeşin adeta her şeyi değişmiş. Onun bu kadar aşina, tanıdık görünmesine karşılık benim,

"Siz kimsiniz, tanıyamadım, kendinizi bildirin demem çok ayıp olacağı için, soramadım. Onu dinlerken, düşüne düşüne nihayet kendime geldim ve hatırladım ki, kardeşimiz Konya'nın Tekke mahallesinde otururlardı. Camimizin cemaati ve pederin talebelerindendi. Benden birkaç yaş büyüktü…

Onlar, Konya'nın âyânından, eşrafından ve zenginlerinden idiler. Zoralı ailesi derlerdi. Bu zat da Zoralıların Hüseyin Efendi'ydi.

Bizden sonra başlarına felâket gelmiş. İflas etmişler. Babasını dayısını kaybetmiş, malları haczedilmiş…

Konya'da Banka Şubesi

Bu felâketlerin bir geçmişi, bir mazisi vardı:

1936 yılında olacak, Ziraat Bankası Konya'ya bir şube açtı. Halka, faizle kredi vermeye başladı. Bazı büyük aileler, kefiller

göstererek, mallarını tescil ettirip, rehin bırakarak bankadan kredi almaya başladılar.

O günlerde, dedem ve amcam, bilhassa babam, bu işe çok üzüldüler. Önlemek için, babam birkaç aileye gitti. Bunlar Demirci Osmanlar, Sinanlar, Mübaşirzadeler, Mecdiyeler, Termiyeciler ve Zoralılardı.

Bu aileler, kendilerini ikaz ve irşada gelen pederime şöyle cevap verdilerdi:

"Hocam, bu kredi, artık bugün dünyayı saran bir ihtiyaç oldu. Evet, biz bunun haram olduğuna kaniyiz de, artık zaruret diyeceğiz. Bunu kabul eden, zaruret olduğundan alınması caizdir diyen, âlimler de varmış. Biz de o kararlarla amel ediyoruz. İşte haramlığını bildiği hâlde, hayatını kurtarmak için haram şey yiyen gibi oluyoruz..."

Peder onların bu hâline çok üzülüyordu.

Bu Konyalılar, kredi aldılar, geniş arazilere ekin ektiler, bazı ticari müesseseler kurdular. Fakat havalar kurak gitti, tohumlar tarlada kaldı. Kredi faizleri katlandı. O hâle geldiler ki, aldıkları paranın anasını ödemek değil, danasına, faizine bile güç yetiremez oldular. Zor durumlara düştüler. İflaslar oldu.

Kredinin, Faizsiz Olanı

Peder tabii bunlara çok acıdı, şöyle yakınırdı:

"Yahu bu Müslümanlar neden başkalarının oyununa gelirler, onlara kapılırlar da kendileri bir Müslüman şirketi kurmazlar? Konyalı kadınlar çok zengindir. Her kadının boynunda, bileğinde gerdanlıklar, bilezikler vardır. Bunlar toplansa, işin ehli, dürüst insanlar başa geçse, ortaklık şeklinde şirketler fabrikalar kurulsa, böyle faizlere bulaşmasalar; haram olmayan şeklini sorsalar: Hocam madem bu faizli kredi haramdır, bunun haram olmayanı nasıl olur? Bizler de öylesini kuralım, deseler..."

Sonraları, "filan aile iflas etmiş, falan aile iflas etmiş." diye duyulmaya başlayınca, dedem çok üzüldü ve,

"Ayet-i kerimenin sırrı zuhur ediyor. Faiz yakar, yıkar, parçalar, mahv ü perişan eder." der ve ayet-i kerimeyi okurdu.

Umreyle Yıkanayım

Medine-i Münevvere'de yanıma gelen Zoralı Hüseyin Bey de faiz belası yüzünden çektiği sıkıntılarla tanınmaz hâle girmişti. Fakir düşmüştü. Medine'ye güçlükle gelebilmişti.

"Kalan ömrümde, hacla, umreyle yıkanayım diye geldim." diyordu. O sırada henüz 50-55 yaşlarında idi.

O günlerde havalar serindi. Bir sabah namazında bu Hüseyin Efendi'nin titrediğini gören Mühürcü Şıh Fehmi Efendi, cübbesini çıkarıp ona giydirmişti de ondan sonra biraz rahatlamıştı.

Hoca Efendi Rahatsız

Bu sırada hacı adayları da gelmeye başlamışlardı. Konya zenginlerinden Bezirciler, Çıracılar ve diğerleri gelince Hüseyin Efendi'yi bulmuşlar, görüşmüşler:

"Ali Ulvi Bey'le mutlaka görüşmemiz lâzım. Bazı meselelerimiz var. Bizi Kütüphane'ye götür de görüşelim." demişler. Bunun üzerine Hüseyin Efendi,

"Kütüphane'ye gelen giden çok oluyor. Orada görüşmek mümkün olmaz. Ben yatsı namazından sonra Hoca'yı alıp, sizin oturduğunuz yere, vekâleye getiririm." demiş. Onlar da, "Madem Hoca'yı vekâleye getireceksin, hanımlara söyleyelim de, Konya usulü bir bulgur pilavı pişirtelim." demişler. Fakat Hüseyin Efendi'nin başka bir planı varmış:

"İyi ama, Hoca Efendi öyle bulgur filân yemiyorlar; rahatsız, perhiz yapıyorlar..."

"Ya, geçmiş olsun. Peki Hoca ne yer?..."

“Fındık, fıstık, ceviz, badem, çekirdeksiz üzüm, antep fıstığı…”

Bu cevabı alan Konyalılar şaşırmışlar:

“Allah, Allah, geçmiş olsun, yahu ne çeşit çeşit hastalıklar var.” diyerek, birbirlerine böyle hayret ve taaccüplerini ifade etmişler.

“Tamam öyleyse Hüseyin Efendi, hadi bu dediklerinden alalım.” diye, Hüseyin Efendi’yle birlikte çarşıya çıkmışlar. Hüseyin Efendi bunları, Ayniye caddesindeki Mersinli Abdülgani kardeşe götürmüş. Allah rahmet eylesin, bu kardeşimiz de hac yolunda şehid olmuştu.

Hüseyin Efendi’nin Hasreti

Hüseyin Efendi, Konyalılara istediği kuruyemişleri aldırdıktan sonra, Kütüphane’ye geldi:

Hocam, bir plan yaptım. Allah aşkına planımı bozma… Konya’dan filân filân gelmiş. Sizi ziyaret etmek istediler. Kendilerine: Kütüphanede kalabalık oluyoruz, konuşmak mümkün değil. Ben yatsıdan sonra oturduğunuz yere Hoca’yı getiririm, dedim. Senin için bir bulgur pilavı pişirtmek istediler.

Onlara: Hoca, perhiz. Pilav filan yemiyor dedim. Ne yer ya? diye sordular. Fındık, fıstık, ceviz vesaire, dedim. Abdülgani Efendi’den aldırdım. Aman planımı bozma… dedi.

Tabii güldüm ve kendisine,

“Hüseyin Efendi, bu iş biraz tuhaf olmuş.” dedimse de, artık safça bir derviş olan Hüseyin Efendi,

“Hocam, benim planıma karışma, idare ediver…” diye cevap verdikten sonra, işin aslını açıkladı:

“Medine’ye geldiğimden beri, bu fındık, fıstık, üzümler gözümde tütüyor. Param yok, fakir düştüm alamıyorum. Abdülgani Efendi’nin dükkânının önünden geçerken, ah param

olsa da şunlardan biraz alsam derdim. Aylardır bu hasret içimi yakıyor… Onun için bu planı yaptım."

O bunları söyleyince, kendisinin Konya'daki eski hayatı gözümün önünde canlandı. Hüseyin değil fıstığa, üzüme hasret yaşamak, onları atına yedirirdi… Dayısının, koşu atına benzer, cins, güzel bir atı vardı. Hüseyin, okula onunla gelirdi. Bazen o ata bizi de bindirirdi. Hüseyin Efendi, faiz belası yüzünden, dün atına yedirdiği şeylere bugün hasret kalmıştı.

Cübbenin Cepleri Derin

Allah rahmet eylesin, kabri nur olsun; geldiğinde,

"Ben bir plan yaptım…" deyince, bana,

"Bunlar zengindir, seni severler, dedenin, amcanın, babanın hatırını tutarlar; bak benim hanım rahmetli oldu, yalnız kaldım, şunlara söyle de, beni evlendirsinler…" filan diyecek sandıydım. Neyse planı basitmiş, daha kolaymış.

Harem-i Şerif'te namaz kıldıktan sonra, Hüseyin Efendi'yle birlikte hacı efendilerin kaldıkları yere gittik; kucaklaştık, hoş geldiniz dedik. Hacc-ı bedelleri varmış; buradaki Türk talebe ve mücâvirlerinden ehil kimselere verilmek üzere bedellerini aldık; talebelere vereceğiz.

Eh, derken sofra kuruldu; fındıklar, fıstıklar, cevizler ortaya kondu. İkişer üçer aldıktan sonra,

"Hüseyin Efendi, ver de şunlardan biraz cebine koyalım." dedim.

Ben böyle deyince vaziyeti anlayan hacılar, bilhassa Allah rahmet eylesin, Bezirci, coştular:

"Hocam, Hacı Hüseyin bizim garibimiz. Boşaltalım cebine." dediler. Tabakları Hüseyin'in cebine boşalttık. Tabaklar "hış, hış…" boşalır; yemişler cübbenin cebine akar, cübbe cebi derin dolmaz…

Sohbetten ayrıldığımızda, Hüseyin beni evime kadar getirdi. Hiç unutmam o günden beri bir matem bestesi gibi gönlümü yakan, ruhumda kanayan şu sözleri söyledi:

"Hocam otuz yıldır Peygamber'in komşususun. Otuz senedir böyle bir dua almadın…"

Koskoca Zoralı ailesinin oğulları Hacı Hüseyin, cebindeki birkaç fındığa fıstığa bu kadar seviniyor ve bu sözü söylüyordu.

Eşraftan Bir Tezgâhtar

Bunun benzeri acıklı bir sahneyi de Konya'ya geldiğim senelerin birinde Adana'da gördüm…

Adana'da bulunan Mustafa Dedeoğlu'na Medine-i Münevvere'de iken,

"Konya'ya geldiğimde, Adana'ya da uğrayıp mutlaka bir çayını içeceğim." diye söz vermiştim.

Adana'da çarşıda bazı kimseleri ziyaret ettik, selâm verdik. Birisinde oturmuş çay içiyorduk. Mağazanın sahibi bir tezgâhtarına seslendi, çağırdı.

"Bak Hoca Efendi de Konyalıymış." diye bana tanıştırdı. O zata, "Kimlerdensiniz?" diye sorduğumda "Mübaşirzadelerdenim." diye cevap verdi.

Mübaşirzadeler, Konya'nın en büyük eşrafından idiler. Büyük bir mağazaları vardı. "Allah Allah" dedim, şaşırdım. Bu aileden bir zatın, tezgâhtarlık yapacak hâllere düşmesi, bana hayret verdi. Pek fena oldum. Yudumladığım çay, sanki zehir gibi oldu…

Dinin Emirleri, Fizik Kanunları Gibi Kesindir

Merhum babamın çırpınmaları aklıma geldi.

"Yahu, güle oynaya bu faizli paralardan alanlar da, onlara kefil olanlar da, yalnız onlar değil, mani olacak yerde susup oturanlar da, herkes perişan olacak… Bunları Allah perişan edecek. O günleri görmek, çok hazin olacak… İçki gibi, kumar gibi, faiz

gibi, zina gibi Allahu Teâlâ'nın haram kıldığı şeyleri hem yapanlar, hem de mani olmaya çalışmayanlar Allah'ın sillesini yiyeceklerdir. Bu sillenin sonu çok fena olacak…" der; işin dehşetini anlatmaya çalışırdı.

Uzun yıllar Konya'nın âyânı diye bilinmiş aileler, bu faiz belası yüzünden, hepsi perişan oldular. Fakir ailelerden daha acıklı hâllere düştüler. Bunları görmek hakikaten insana acı veriyor.

Dinin emirleri, yasakları, İlahî kanunlar yani şeriat, hayat kanunları, tabiat kanunları, fizik kanunları gibidir.

Fizik kanunlarına aykırı yapılan bir bina nasıl çökerse, hayat kanunlarına uymayan, aykırı hareket eden kişiler nasıl perişan olurlarsa; şeriat kanunlarına uymayan, isyan eden kimseler de aynen öyle çarpılır, perişan olurlar. Bunları bizzat görmek, insana, bir kitap okumaktan daha fazla tesir ediyor.

Babalıkçı Mazhar Bey

Yine böyle bir acıklı hadiseyi küçük halam Rahime Hanım'ın kocası Hacı Mustafa eniştemizden dinlemiştim. Kendisi çok lâtif bir insandı. Yaş farkına rağmen, bizimle şakalaşır, gönlümüzü alırdı. Kendisini hepimize sevdirmişti.

Peder merhum, birgün böyle laf dinlemeyip de faize bulaşan, sonra da silleyi yiyip perişan olan ailelerden bahsedip onlara acır da üzülürken, enişte merhum, şunları söylemişti:

Ağabey, senelerden beri tanıdığım Mazhar Bey diye bir ahbabım vardı. Konya'da Ziya Çalık'la birlikte *"Babalık"* gazetesini çıkarmışlardı. Bu Mazhar Bey kimsenin cesaret edip de ekim yapamadığı Tatlıcak köyü arazisini traktörle sürdürüp buraya ekin ekti. Ben bunları görünce,

"Mahzar Bey, maşaallah yahu! Ben size, bir gazete ile nasıl geçinirler diye acırdım. Meğer sen gazetecilikten zengin olmuşsun. Traktörler, motorlar, pulluklarla ziraat yapmaya başladın…" dedim. Bana,

"Mustafa Bey, dedi, ben bankadan kredi alıyorum. Banka kredi veriyor. Size de alalım…"

"Kayınpeder razı olmaz, ağabeyler razı olmaz."

"Canım İslâm'ın bir zaruret tarafı yok mu?…"

Kayaya da Eksen

Mazhar Bey, bu sözleri, müstehzi, alaycı bir tavırla söylemişti. Onun üzerine, kendisine dedim ki:

"Mazhar Bey, aklınıza birşey gelmesin, Tatlıcak dediğimiz bu köyün toprağı çoraktır. Bunca senedir kimse ekim yapamadı. Çok kuvvetli yağmur yağması lazım. Nisan'da bilhassa Mayıs'ta yağmur yağmazsa, ekin kavrulur. Yılların çok şen geçmesi lazım ki ekin bitsin. Yoksa saçtığınız tohumu bile alamazsınız. yazık olur…"

Mazhar Bey güldü:

"Aslan Mustafa'm senin dediğin câhil insanların işi… Onlar gübrelemeyi bilmez, öküzle, atla anca bir defa nadas yapar. Ben motorla üç defa nadas yaptım. toprak kum gibi oldu. Bu tohumu, çorağa da eksen, kayaya da eksen biter…"

"Mazhar Bey, yağmur yağmazsa toprak ne yapsın, kabahat toprakta değil. Keşke yağmur yağsa, inşaallah."

Tatlıcak'ın Acısı

Böyle konuştuk… Altı yedi sene, kâfi gelecek kadar yağmur olmadı. Kıtlık devam etti:

Birgün Mazhar Bey'i gördüm meyhaneden çıkıyordu. Selâmlaştık. Beni tanıyamadı:

"Sesini tanıdım, kendini tanıyamadım." dedi.

"Mazhar Bey, ben Şatırlı Mustafa'yım." dedim.

"Vay Şatırlı Mustafa, vay aslan Mustafa'm vay! Yahu senin dediklerin çıktı da benim dediklerim olmadı. Aslan Mustafa'm, bu köyün adı bir de Tatlıcak, ama bize çok acı verdi; bak ben ne hâle geldim." diye yakındı.

Enişte merhumun sözü buraya gelince, babam araya girmiş ve şöyle bir konuşma olmuştu.

"Sen o hâle gelmedin, haram seni o hâle getirdi, diyemedin mi!"

"Ağabey denmiyor, felek zaten darbeyi vurmuş..."

"Darbeyi vuran felek değil, Allah'tır Mustafa..."

Güzel, ibretli ve mantıklı sözler hatırlardan çıkmadığı gibi, hafızalarda da silinmez izler bırakıyor.

TEBÜK MUCİZESİ

Hacc'a Suriye, ve Ürdün yoluyla gelenler muazzam bir mucizeyle karşılaşırlar. Fakat o havalinin eski hâli ve Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin, o zaman verdiği haber bilinmiyorsa, bu mucizenin idrakine varmak mümkün olamaz

Hazret-i Cabir radıyallahu anhtan rivayet olunan hâdise şöyle cereyan etmiştir. Hazret-i Cabir anlatıyor:

Tebük Harbi bitmiş, işler yoluna konulmuş ve dönme günümüz gelmişti. Nebiyy-i Zîşan Efendimiz,

"Sabah namazını kılıp, Medine-i Münevvere'ye müteveccihen hareket edeceğiz." buyurdular.

Herkes geceden devesini hazırladı. Fakat o gece benim devem öldü. Ertesi sabah namazı kıldık. Resul-i Ekrem, mübarek develeri Kusva'ya bindiler; hareket edildi.

Herkes bilirdi ki, Efendimiz'in bir defa bile asasıyla devesine vurduğu görülmemişti. Buna rağmen o mübarek deve, yollar, sahralar, vadiler kendisine dürülmüş gibi, adeta uçardı. Ona yetişmemiz mümkün olmazdı.

Koşarım, Ya Resulallah

Resulullah; kafilenin önünde, on bin kişilik ordu Medine'ye doğru hareket etti. Ben de devesiz koşarak onlara katıldım. Biliyorsunuz Peygamber Efendimize mahsus olarak verilmiş ilahî bir özellik de, önündeki bir kimseyi gördüğü gibi, arkasındakini de görür idi. On bin kişinin içinde benim koşmakta olduğumu görmüşler. Bir an içinde yanımda peydah oldular:

"Cabir, hayırdır inşaallah, senin deven yok mu?"

"Ya Resulallah, benim devem bu gece öldü…"

"Peki ne yapacaksın?"

"Ya Resulallah, ben gencim koşarım…"

Şu azme, şu sabra, şu kahramanlığa bakın ki, Hazret-i Cabir, bugünkü yollarla yedi yüz kilometre olan mesafe için, hiç tereddüt etmeden, "Koşarım!" demektedir.

Ayağıma Bas

Hâdisenin devamını Seyyidina Cabir şöyle getirir:

Şu ilahî cilveye bakın ki, Rabbim devemi elimden aldı; fakat beni Peygamber-i Zîşan'ın, âlemlere rahmet olan o Zat-ı Âlîşan'ın, Habib-i Kibriya'nın devesine bindirecekti.

Hazret-i Resul,

"Bin arkama!" buyurdular. Fakat Kusva yüksek, binemedim. Tekrar tekrar teşebbüs ettim, uğraştım; yine binemedim.

O zaman, "Ayağıma bas da bin!" buyurdular."

"Ayağıma bas!" deyince ben ürperdim, tereddüt ettim, utandım.

"Ya Resulallah, ben peygamber ayağına basamam!" dedim.

Tekrar,

"Bas!" buyurdular. "*El emru fevkal edeb*"; emir edepten önce gelir, öne geçer; emir ile yapılan şey, edepsizlik olmaz, fehvasınca bastım, bindim.

Kurak Yer Yeşerecek

Tebük'ten ayrılırken Efendimiz şöyle dediler:

"*Ya Câbir! Se-ye'tî zamânün tekûnü hâzihi'l-ardu'l-cerdâ murûcen hadrâ…*" Câbir, gün gelecek, şu gördüğün kupkuru çorak çöller; bağlar, bahçeler, ziraat tarlaları olacak…"

Kırk sene öncesine kadar Tebük, Efendimiz zamanındaki kadar kurak ve çorak bir yerdi. Ben o hâlini gördüm. O zamanlar gördüğüm Tebük'te sadece üç tane ağaç vardı. Birincisi Tebük

Emiri'nin evinin önündeydi. İçtiği sudan biraz damlatmış, fidan büyümüş koca yeşil bir ağaç olmuştu. Diğerleri de Gümrük Müdürü ile bir diğer zenginin evlerinin önünde bulunmaktaydı.

Suriye-Ürdün yoluyla gelenler görürler ki, bugün Tebük bölgesi baştan başa bağlar ve bahçelerle dolmuştur. Bu sene karadan gelirken gördüm, bu hadis-i şerif aynen tahakkuk ve tecelli etmiş, kupkuru çöller yeşermiş… Mucize bin dört yüz yıl sonra, bizim zamanımızda ve gözlerimizin önünde cereyan etmiş…

Asfalt caddelerin yolların güzergâhında, buğday siloları gördüm. Tuhaftır ki, üç senedir Tebük bahçelerinden Hollanda'ya uçaklar dolusu gül, karanfil ve çeşitli çiçekler ihraç ediliyor. Tebük, Hollanda'ya çiçek satıyor.

Mekke'den Şam'a Yazlığa

Nebiyy-i Zîşan Efendimiz'in buna benzer başka bir haberi daha vardır. Bir hadis-i şerifinde ashabına şöyle söylemişlerdir:

"Gün gelecek Mekke Medine halkı, Şam ve havalisinde yazlığa sayfiyeye gidecekler; yazları orada geçirecekler."

Bunun üzerine Sahabiler sormuşlar:

"Ya Resulallah itiraz için değil, ancak merak ettiğimiz için soruyoruz. Bu nasıl olacak? Bir ailenin Mekke'den Şam'a gitmesi elli gün alır, dönüşü de öyle… yüz gün yollarda geçer…"

Efendimizin bu mucizevî haberinde Nahl suresindeki bir âyet-i kerimenin sırrı zuhur etmiş oluyor.

"*Estaîzü-billâh, ve'l - hayle ve'l - bigâle ve'l-hamîre li -terkebûha ve zîneten ve yahluku mâ lâ ta'lemûn…*"

Meal-i şerifi: *"Ey kullarım, bugün için nakil ve binek vasıtalarınız, at, deve, merkep… Fakat gün gelecek, Rabbiniz sizin için nakil ve binek vasıtaları halkedecek…"*

Ayette "*halaka*" denilseydi, mazi sıygası yani "yarattı" manası çıkardı. Yani "yarattı, bitti, geldi, geçti."… Fakat muzari sıygasıyla "*yahluku*" deniliyor ki, "yarın öbür gün, gelecekte, istikbalde…" halkedecek, yaratacak, demek oluyor.

Eğer Efendimiz, ashabının bu sualine karşı buyursalardı ki:

"Cenab-ı Hak Medine'den Halep'e on beş saatte gidecek vasıtaları yaratacak…"

Sahabe-i Kiram, herhalde şunu sormaktan kendilerini alamazlardı.

"Ya Resullallah, bu süratte bir hayvan acaba ne yer? Yonca mı, arpa mı, buğday mı, çavdar mı, burçak mı; acaba ne yer de o kadar hızlı gidebilir?"

İnsanı Yeniden İnşa

Resul-i Ekrem onlara otomobilleri ve petrolü anlatsaydı, acaba nasıl tahayyül edilirdi. Nitekim ayetin sonunda da "*lâ ta'lemûn*; bilemezsiniz, aklınız almaz!" buyurulmaktadır.

Bu "lâ ta'lemûn" ifadesi, "*izâ veka'ati'l–vâkıa*" suresinde de geçen ve "*Ve nünşieküm fî mâ â ta'lemûn*" "Ey kullarım öldükten sonra dirilip de mahşer yerine sürüldüğünüzde, ikinci bir hayat, ahiret hayatı, öyle bir hayat olacak ki; sizi bir inşaatçının, bir binayı yıkıp da yeniden inşa ettiği gibi, yepyeni bir şekilde inşa edeceğiz."

"Bu nasıl olacak Allah'ım?"

"*Lâ ta'lemûn*; onu siz idrak edemezsiniz; hâfızalarınıza sığmaz; nasıl olacağını bilemezsiniz… Çünkü bugünkü bedeniniz sadece bu dünya hayatını taşıyacak bir vasıta, bir binektir. Elli, yüz, bilemedin yüzelli sene dayanır. Daha fazlasına tahammül edemez. Ancak bu kadar yük kaldırır…

İşte Allahu Teâlâ Rabbimiz Celle Celalühü böyle buyuruyor:

"Fakat ebedi olan ahiret hayatına ait varlığınızı, bilmediğiniz bir şekilde ebedî hayata göre yeniden inşa edeceğiz…"

Allah imanımıza feyz versin, güç versin… İmanımız ayet-i kerimelerle tazelensin inşaallah.

ÜÇÜNCÜ CİLDİN
SONU